

ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΝΟΥ ΙΩ. ΜΕΡΕΝΤΙΤΟΥ

Τακτικού καθηγητοῦ τῆς Ἀρχαίας Ἑλληνικῆς Φιλολογίας

Ο ΕΡΩΣ
ΤΗΣ ΠΑΤΡΙΔΟΣ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΥΘΕΡΙΑΣ
ΠΑΡΑ ΠΙΝΔΑΡΩ*

Μακαριώτατε,
Κύριοι Πρόεδροι,
Κύριοι Ὑπουργοί,
Κύριε Δήμαρχε,
Κύριε Πρύτασι,
Κυρίαί καὶ Κύριοι,
Ἀγαπητοὶ Φοιτηταὶ καὶ Φοιτήτριαι!

Τέταρτον αἰῶνος συμπληροῦται σήμερον ἀπὸ τῆς 28ης Ὀκτωβρίου τοῦ 1940, ἀπὸ τῆς ἡμέρας ἐκείνης δηλαδὴ, καθ' ἣν ὄρθρου ἔτι βαθέος ἐκάλουν τὰ δῆξα καὶ θρηνώδη συρίγματα τῶν σειρήνων τῆς πρωτευούσης σύμπαντα τὸν ἑλληνικὸν λαὸν εἰς συναγεμὸν πρὸς ταχεῖαν ἄμυναν κατ' ἐπερχομένων ἐκ Δύσεως καὶ ἐκ Βορρᾶ πολεμίων καὶ ἀποτροπὴν οὕτω κινδύνου δεινῶς ἀπειλοῦντος τὴν χώραν καὶ τὸ ἔθνος ἡμῶν. Διὰ τῶν λεπτῶν πνοῶν ταχυπτέρων ἀνέμων καὶ τῶν αἰκινήτων κυμάτων τοῦ ἄχανοῦς αἰθέρος ἐξήγγελλον τὰ συρίγματα ταῦτα ἀνὰ τὰ πέρατα τῆς οἰκουμένης γεγονὸς ἔξενον τε καὶ παραδόξον ἐν τῇ πολιτικῇ καθόλου καὶ στρατιωτικῇ ἱστορίᾳ τῶν λαῶν τῆς γῆς· δύο μεγάλοι λαοὶ τῆς Εὐρώπης, οἵτινες κατόπιν μακρᾶς ὄντως, ἐπιμόνου καὶ ἐνθέου σπουδῆς τῶν ἑλληνικῶν γραμμάτων ἐθεμελίωσαν τὸ μῆζον μέρος τοῦ πολιτισμοῦ αὐτῶν ἐπὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ πολυτιμῶν κοινωνικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν ἐν γένει διδασμάτων καὶ ἀξιωμάτων τῶν προγόνων ἡμῶν, ἀμνήμονες ἐγένοντο τῆς ὀφειλομένης παλαιᾶς χάριτος· ἀναιτίως τε καὶ ἀδίκως ὑπερέβησαν οὗτοι τὰ βόρεια σύνορα τῆς χώρας ἡμῶν

* Τὸ κείμενον παρέχεται ἐνταῦθα ὑπὸ τὸν τύπον, ὅφ' ὃν τοῦτο κατὰ μέγα μέρος ἀνεγνώσθη· πρὸς διασάφειν νῦν διαφόρων σημείων αὐτοῦ προστίθενται ἐν τέλει ἔκτενεῖς σημειώσεις φιλολογικοῦ κυρίως, ἐρμηνευτικοῦ καὶ θρησκευτολογικοῦ χαρακτῆρος.

καί, ὥς ποτε ὑπὸ τὸν Ξέρην βάρβαρα ἔθνη τῆς Ἀνατολῆς, οὕτω καὶ οὗτοι ἀκάθεκτοι καὶ μεστοὶ πάθους καὶ πολεμικοῦ μένους ἐχώρουν πρὸς νότον, ἵνα καταλύσωσι τὴν ἐλευθερίαν τῆς αἰωνίας Ἑλλάδος.

Σεμνὸν παιᾶνα κατ' Αἰσχύλον¹ ἐφύμνουν ποτὲ οἱ Ἕλληνες ἐν Σαλαμῖνι μετ' εὐψύχου τόλμης ὁρμῶντες κατὰ τῶν βαρβάρων τῆς Ἀνατολῆς· κατὰ τὴν ἔναρξιν τῆς ναυμαχίας ὑπὸ τοὺς ἥχους φλογερῶν σαλπισμάτων ἀπηύθυνον οἱ Πανέλληνες πρὸς ἀλλήλους λόγους παρακελευστικoὺς ἐπ' ἀρετὴν καὶ ἐπὶ τὴν ὑπερτάτην ὑλὲρ τῆς πατρίδος θυσίαν· κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην στιγμήν παρώτρυνον οἱ πρόγονοι ἡμῶν ἀλλήλους διὰ λόγων ὑψηγόρου μεγαλοπρεπείας, ἵνα πάντες ὑπὸ τοὺς ὑπερηφάνους παλμοὺς τῶν εὐγενῶν λογισμῶν, ὅτι πρόκειται περὶ δικαίου ἀγῶνος ἀμύνης καὶ σωτηρίας τῆς πατρῴου γῆς, θαρρύντως καὶ μετ' εὐτάκτου κόσμου χωρήσωσι κατὰ τῶν Περσῶν, οἵτινες οὐδαμῶς ἀρκοῦμενοι τῷ ἀπεράντῳ αὐτῶν πλούτῳ ἐξεστράτευσαν ἀναρίθμητοι καὶ μετὰ σπανίας πολεμικῆς παρασκευῆς πρὸς χεῖρωσιν καὶ ὑποταγὴν τοῦ πτωχοῦ μέν, ἀλλ' ἐλευθερόφρονος, λαοῦ τῶν Ἑλλήνων:

*«ὦ παῖδες Ἑλλήνων, ἴτε,
ἐλευθεροῦτε πατρίδ', ἐλευθεροῦτε δὲ
παῖδας, γυναῖκας θεῶν τε πατρῶων ἔδη
θήκας τε προγόνων· νῦν ὑπὲρ πάντων ἀγών»².*

405

Τῇ 28ῃ Ὀκτωβρίου πρὸ εἴκοσι πέντε ἔτων οἱ αὐτοὶ λόγοι ὥσπερ ὑπερφυῆς ἀντήχησις μεγαλείου ἀρχαίου ἐκ βαθέων συνετάρασσον καὶ συνεκίνηον ἀνὰ τὰ ὄρη καὶ τὰς κοιλάδας τῆς χώρας ἡμῶν καρδίαν τε καὶ λογισμὸν τῶν «παίδων» τῆς νεωτέρας Ἑλλάδος, οἵτινες ὑπὸ τὰς ἱερὰς καὶ ἀπαραγράπτους ἐμπνεύσεις μακρῶς καὶ ἐνδόξου παραδόσεως πρόθυμοι ἄλλιν καὶ εὐέλπιδες ἐχώρουν κατὰ τῶν ἐπιδρομέων πρὸς ἐκδίωξιν αὐτῶν ἐκ τοῦ πατρῴου ἐδάφους· ὁ εὐγενὴς πάλιν λογισμὸς, ὅτι, ὥς οἱ πρόγονοι αὐτῶν ἐν χρόνοις ἀρχαίοις, οὕτω καὶ οὗτοι νῦν ἡμύνοντο ὑπὲρ ἱερῶν τε καὶ τάφων καὶ πατρίδος καὶ τῶν ἄλλων οἰκείων τε ἅμα καὶ φίλων, συνήργει αὐτοῖς εὐδαιμόνως, ἵνα τὴν ἀσύνητον καὶ βάρβαρον βίαν τῆς ὕλικῆς ἰσχύος καὶ τῆς φθορᾶς συντρίψωσι διὰ τῆς ἀητιότητος καὶ ζωογόνου δυνάμεως τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀρετῆς. Ἐπὶ τοῦ χυλοῦ τῶν ὅπλων τῆς βιαιᾶς λεηλασίας καὶ τοῦ ἀφανισμοῦ οὐδαμῶς ἀντανakλῶνται καθ' ὅμοιον τρόπον αἱ ἀκτίνες τοῦ ἡλιακοῦ φωτὸς τῆς Ἑλλάδος, ὥς ἐπὶ τῶν λευκῶν μαρμάρων τῶν Προπυλαίων καὶ τοῦ Παρθενῶνος.

Τούτων πάντων ἕνεκα ὁρθῶς ἡ παροῦσα ἡμέρα ἡρώδῃ ὑπὸ τοῦ νομοθέτου εἰς τὴν περίοπτον θέσιν ἐθνικῆς εορτῆς καὶ ὁρθῶς ἄλλιν ἐπαινεῖται ὁ προσθεὶς τῷ νόμῳ τὸν λόγον τόνδε ἀγορευόμενον ἐν τῷ χώρῳ τούτῳ τοῦ ἀνωτάτου πνευματικοῦ ἰδρυμάτος τῆς χώρας ἐν μέσῳ τῆς εὐλαβοῦς σιγῆς μυστικῶν δεήσεων πρὸ τῶν κενῶν οἶονεὶ τάφων πάντων τῶν ἡρώων ἐκεῖ.

νων, οὔτινες ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος γενναίως ἀπέθανον ἐν τῷ πολέμῳ. Ἄλλ', — ἵνα κατὰ Θουκυδίδην εἶπω³, — «ἐμοὶ ἀρχοῦν ἂν ἐδόκει εἶναι ἀνδρῶν ἀγαθῶν ἔργῳ γενομένων ἔργῳ καὶ δηλοῦσθαι τὰς τιμὰς καὶ μὴ ἐν ἐνὶ ἀνδρὶ πολλῶν ἀρετὰς κινδυνεύεσθαι εὐ τε καὶ χεῖρον εἰπόντι πιστευθῆναι χαλεπὸν γὰρ τὸ μετρίως εἰπεῖν, ἐν ᾧ μόλις καὶ ἡ δόκησις τῆς ἀληθείας βεβαιοῦται». Ἡ ἀσθένεια τοῦ λόγου λυμαίνεται πολλάκις τὸ ἀρχέτυπον τῶν πραγμάτων καὶ αἰώνιον κάλλος. Ἐπειδὴ ὅμως ταῦτα ἀπὸ μακροῦ ἤδη δοκιμασθέντα καλὰ ἐκρίθησαν καὶ μονίμως πλέον καθιερώθησαν, ὀφείλω καὶ ἐγώ, ὅπως ἐπόμενος τῷ νόμῳ εἶπω τὰ δέοντα πρὸς δικαίωσιν τῆς τε βουλήσεως καὶ δόξης ἐκάστου ὑμῶν ὥς ἐπὶ πλεῖστον.

Πάντα, ὅσα συνέβησαν ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ, ἀποτελοῦσιν ἀναντιρρήτως γεγονότα φανερά καὶ γνωστὰ πλέον τοῖς πᾶσι καὶ οὐδεμιᾶς δέονται μαρτυρίας· ἡ εὐγνωμοσύνη τοῦ ἔθνους διὰ τὴν διαπρεπῆ ἀρετὴν τῶν ἀποθανόντων ἡρώων ἀπὸ μακροῦ ἤδη χρυσοῖς γράμμασι κατεγράφη ἐν ταῖς δέλτοις τῆς ἱστορίας αὐτοῦ, ἀνδρῶν τοῦτο ἐπιφανῶν τίμιον καὶ μέγα στεφάνωμα. Διὰ τοῦτο προέκρινα σήμερον, ὅπως πᾶσιν ἐκείνοις, οὔτινες διὰ τὴν θυσίαν τοῦ πολυτιμοτάτου τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις ἀγαθῶν, τῆς ζωῆς δηλαδή, διεφύλαξαν καὶ ἐκραταίωσαν τὴν ἐλευθερίαν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς πατρίδος, προσενέγκω τὸν ὀφειλόμενον φόρον χάριτος καὶ τιμῆς ἐμμέσως πως, ἀναπτύσσων δηλαδή ἐνώπιον ὑμῶν θέμα εἰλημμένον ἐκ τῆς ἀρχαίας ἡμῶν γραμματείας καὶ ἀναφερόμενον κυρίως εἰς τὸν παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἐναργῶς πάντοτε καὶ σεμνοπρεπῶς δηλούμενον ἔρωτα τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας.

Δίκαιον εἶναι καὶ πρέπον ἅμα, ὅπως ἐν ταῖς ἱεραῖς ταύταις περιστάσεσι τοῖς προγόνοις ἡμῶν πρῶτόν τε καὶ κατ' ἐξοχὴν παρέχεται ἡ τιμὴ αὕτη τῆς μνήμης, ἐφ' ὅσον οἱ λόγοι καὶ τὰ ἔργα ἐκείνων διὰ μέσου τοῦ ἀναριθμήτου χρόνου κραταιᾶς καὶ ἀκαταλύτου παραδόσεως ἐμπνέουσι καὶ τὰς νεωτέρας γενεὰς τῆς φυλῆς καὶ κατευθύνουσι καὶ ὁυθιμίζουσι τὴν πορείαν αὐτῶν ἐν τῇ ὁδῷ τῶν καλλίστων καὶ λαμπροτάτων ἀγώνων, ἐν τῇ ὁδῷ τῆς ἀρετῆς καὶ τῆς δόξης. Ἄλλ' ἀπὸ τοῦ ἀπεράντου τούτου λειμῶνος τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας διὰ τὴν βραχύτητα τοῦ προσμεμετρημένου μοι χρόνου μόνον ὠρισμένην περιοχὴν θὰ ἀναλύσω ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον καὶ δὴ καὶ ἐκ ταύτης βραχύν τινα μόνον καὶ εὐσύνοπτον τομέα, δρέπων δηλαδή καθάπερ ἀπὸ μυροβόλου ῥοδωνιάς τὰ κάλλιστα τῶν ἀνθέων, ῥόδα εὔσσμα καὶ ἀμάραντα ἐν τῷ χλοερῷ πάντοτε καὶ ἐρασμίῳ κήπῳ τοῦ Πινδάρου κυρίως, τοῦ κλεινοτάτου τούτου ποιητοῦ τῶν Θηβῶν.

Χωρῷ λοιπὸν νῦν εἰς τὴν ἀνάπτυξιν τοῦ θέματός μου ὑπὸ τὸν ἐν τῇ παρούσῃ περιστάσει ἐπιβιλλόμενον αὐτῷ σύντομον τύπον:

«Ὁ ἔρως τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας παρὰ Πινδάρῳ».

I.

Ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη κατ' Αὐγουστον τοῦ 522 π.Χ. ἐν Κυνὸς κεφαλαῖς, μικρῷ χωρίῳ τῆς Βοιωτίας⁴, καὶ ἀπέθανε περὶ τὸ 442 ζήσας οὕτως ὀγδοήκοντα ἔτη περιπνύων⁵. Καθ' ὅλον τὸν μακρὸν αὐτοῦ βίον εἶχεν ὁ ποιητὴς βαθεῖαν καὶ ζωερὰν τὴν αἴσθησιν τῆς καταγωγῆς αὐτοῦ, ὅτι Βοιωτὸς ἦτο, πολίτης δηλαδὴ χώρας, ἧς μητρόπολις ἦτο ἡ μεγάλη καὶ ὠραία, ἡ εὐδαίμων καὶ ἔνδοξος πόλις τῶν Θηβῶν. Λέγεται, ὅτι περὶ τὸν Ἑλικῶνα, τὸ πολυφύλλον ἐκεῖνο καὶ εὐδροσον ὄρος τῆς Βοιωτίας, θηρεύων ποτὲ ὁ ποιητὴς παῖς ἔτι ὧν περιέπεσε λόγῳ τοῦ θεινοῦ καύματος καὶ τοῦ πολλοῦ καμάτου εἰς ὕπνον, μέλισσα δὲ καθίσασα ἐπὶ τῶν ἀπαλῶν χειλέων αὐτοῦ κοιμωμένου μέλι ἐπ' αὐτῶν καὶ κηρὸν ἔπλασεν⁶. Ἡ διήγησις αὕτη δηλοῖ, ὅτι ὁ νεαρὸς Βοιωτὸς ἐν μέσῳ τοῦ πολυανθοῦς περιβάλλοντος τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ τοῦ προηγμένου πνευματικοῦ βίου αὐτῆς, ἐν ᾗ κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ μετὰ τὸν μέγαν Ἀσκραῖον ποιητὴν Ἡσίοδον⁷ ἤκμαζον αἱ ποιητικαὶ Μῦρτις⁸ καὶ Κόριννα⁹, ἐνωρὶς ἐτράπη ἐπὶ τὴν ποιητικὴν, ἵνα διὰ μελισταγῶν καὶ θείων τόνων τε καὶ ὕμνων, διὰ λιγυφθόγγων μελῶν γλυκερωτέρων μελισσοτενύκτων κηρίων ὑμνήσῃ τὸ ὑπέροχον ἱστορικὸν καὶ πνευματικὸν μεγαλεῖον τῶν τε Θηβῶν καὶ τῆς Ἑλλάδος καθόλου¹⁰.

Ἐξαίρετον κήρυκα σοφῶν ἑπῶν, ὡς αὐτὸς οὕτως ὁ ποιητὴς μετὰ δικαίας ὑπερηφανίας λέγει¹¹, ἀνέστησεν αὐτὸν ἡ Μοῦσα εὐχόμενον ὑπὲρ τῆς καλλιχόρου Ἑλλάδος καὶ τοῦ ὄλβου τῶν Θηβῶν μετὰ τῶν βαρέων αὐτῶν καὶ ἡχηέντων ἀρμάτων, ἔνθα ποτὲ ὁ Κάδμος διὰ τὴν ὑψηλὴν αὐτοῦ σωφροσύνην ἔλαχε νόμιμον σύζυγον τὴν σεμνὴν καὶ ἀξιοτίμον Ἀρμονίαν.

Ἀπὸ τῆς οἰκίας αὐτοῦ κειμένης πλησίον τοῦ ἱεροῦ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν¹² ἔθεατο ὁ Πίνδαρος καθ' ἑκάστην ἡμέραν τὸν ὑψηλὸν ἐκεῖνον λόφον τῆς εὐφόρου καὶ θεοφιλοῦς αὐτοῦ πόλεως,

*«λιπαρῶν τε Θηβῶν μέγαν σκόπελον»*¹³,

ἐφ' οὗ ὁ Κάδμος ἐλθὼν ποτε ἐκ Φοινίκης ἵδρυσεν τὴν ἀκρόπολιν Καδμείαν μετὰ τῶν ὑψηλῶν καὶ πολυτελῶν αὐτῆς ἀνακτόρων¹⁴. Ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου, τοῦ «σκόπελου», ὡς λέγει ὁ ποιητὴς, ἔκριπτον ἑκάστοτε βασιλεῖς τε καὶ ἄρχοντες ἐπὶ τὴν πεδιάδα τῆς Βοιωτίας τὰ βλέμματα αὐτῶν μετὰ πολλῶν καὶ φιλοστόργων φροντίδων καὶ μεριμνῶν ὑπὲρ τῆς πολιτικῆς καὶ οἰκονομικῆς εὐημερίας τοῦ λαοῦ αὐτῆς· ἀπὸ τοῦ λόφου τούτου «ἐσκόπου» οὗτοι ἐπιμελῶς τε καὶ ἀκριβῶς τὴν παντοειδῆ τοῦ λαοῦ πρόδοον καὶ προκοπὴν.

Παρ' Ὀμήρῳ¹⁵ ὁ Ὀδυσσεὺς μετὰ τὴν ἀποκάλυψιν τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ λέγει τῷ βασιλεῖ τῶν Φαιάκων Ἀλκίνοῳ, ὅτι κατοικεῖ τὴν ἔμφανη καὶ εὐδωρατον Ἰθάκην, ἐφ' ἧς ὑψοῦται τὸ κατὰδενδρον καὶ ἀνεμῶεν Νήριτον, τὸ καλὸν ἐκεῖνο καὶ πολυφύλλον ὄρος:

«ναιετάω δ' Ἰθάκην εὐδείελον· ἐν δ' ὄρος αὐτῇ,
Νήριτον εἰνοσίφυλλον, ἀριπρεπές»¹⁶.

Ὁ παρὰ τῷ ὁμηρικῷ ἥρωι περιπαθὴς στεναγμὸς βαθείας καὶ ὀδυνηρᾶς νοσταλγίας μεταποιεῖται παρὰ τῷ Θηβαίῳ ποιητῇ, ὅστις ἐν σπανιωτάταις μόνον περιστάσεσιν ἐγκατέλειψε τὴν γενέτειραν αὐτοῦ¹⁷, εἰς ἀγέρωχον φρόνημα ἐπὶ τῷ εὐκλεῖ μυθικῷ καὶ ἱστορικῷ αὐτῆς μεγαλείῳ.

II.

Πλησίον τῶν πεδιάδων, τῶν λόφων καὶ τῶν ὀρέων τῆς πατρίδος τοῦ Πινδάρου εἶχον ἐν τῇ καρδίᾳ καὶ τῷ λογισμῷ αὐτοῦ ἰδιαιτέραν θέσιν αἱ πηγαὶ κυρίως καὶ οἱ ποταμοὶ αὐτῆς μετὰ τῶν ἀφθόνων, ψυχρῶν καὶ καθαρωτάτων ὑδάτων αὐτῶν. Μάλιστα πάντων ὑμνεῖ οὗτος τὸ θείας ὕψους καὶ ἀθάνατον, τὸ γλυκὺ καὶ εὐγευστον ὥς τὸ μέλι ὕδωρ τῆς Τιλφώσεως, τῆς ὑπὸ τῷ Τιλφωσσίῳ ὄρει πλησίον Ἀλιάρτου καὶ Ἀλαλκομενῶν ῥεοῦσης εὐμόρφου ἐκεῖνης καὶ ἐπιχάριτος κρήνης, ἐφ' ἣ ἔκειτο τὸ μνῆμα τοῦ Τειρεσίου καὶ ἱερὸν τι τοῦ θεοῦ Ἀπόλλωνος :

«μελιγαθὲς ἀμβρόσιον ὕδωρ
Τιλφώσσας ἀπὸ καλλικράνου»¹⁸.

Ἐν τε τοῖς μύθοις καὶ τῇ ἱστορίᾳ τῶν Θηβῶν ὑψηλὴν καὶ συμβολικὴν σημασίαν κατέχουσι τῆς Δίρκης κυρίως τὰ ὕδατα ὑπεράνω τῶν ρεϊθρῶν τοῦ ποταμοῦ τούτου μετὰ τὴν ταχείαν καὶ ἄτακτον φυγὴν τῶν δεινῶς πληγέντων πολεμίων χωρεῖ ἐν τῇ «Ἀντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους τὸ λαμπρὸν φῶς τοῦ ἡλίου,

«ἀκτὶς ἀελίου τὸ κάλ-
λιστον ἐπταπύλω φανέν
Θήβα τῶν προτέρων φάος»,

100

καὶ φέρει ἀγαλλίασιν καὶ χαρὰν ἀνὰ τὴν ἥρεμον πλέον καὶ εἰρηνικὴν πεδιάδα¹⁹.

Διὰ τοῦ ἀγνοῦ ὕδατος τῆς Δίρκης, ὅπερ πλησίον τῶν εὐτειχέων πυλῶν τοῦ Κάδμου ἀνέτειλαν αἱ βαθύζωνοι κόραι τῆς χρυσοπέπλου Μνημοσύνης, ποτίζει ὁ ποιητὴς τοὺς νικητὰς ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν πανελληνίων ἐορτῶν, ὑμνεῖ δηλαδὴ αὐτοὺς διὰ τῶν καθαρωτάτων ὥς τὰ ὕδατα ταῦτα ῥευμάτων τοῦ ποιητικοῦ καὶ ὑψηγοῦ αὐτοῦ λόγου²⁰. Κωφὸς καὶ ἀπαίδευτος, λέγει ὁ ποιητής²¹, εἶναι ὁ ἀνὴρ ἐκεῖνος, ὅστις τυχὸν μὴ δεόντως ἐγκωμιάζει τὸν ἔξοχον ἥρωα τῶν Θηβῶν Ἡρακλέα καὶ μὴ ἔχει αἰσθησιν καὶ μνήμην τῶν Διρκαίων ὑδάτων μετὰ τῶν ὑψηλῶν αὐτῶν καὶ ἀπεριγράπτων μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν παραδόσεων, τῶν ὑδάτων τούτων, ἅτινα ἔθρεψαν τὸν τε Ἡρα-

κλέα καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰφικλέα²². Ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὰ ὕδατα ταῦτα, αἵτινα ὑπετίπουν καὶ εἰκονίζον διὰ τῆς κρυσταλλίνης αὐτῶν καθαρότητος καὶ τῆς ἀενάου ῥοῆς πλουσίαν καὶ εὐρύθμων ναμάτων τὴν ἐξαισίαν χάριν καὶ δύναμιν τῶν ὑψηλῶν φθεγμάτων τοῦ ποιητοῦ, τοὺς μελικράτους κρουνοὺς τῶν θεῶν αὐτοῦ ῥημάτων, εὔχεται ὁ Πίνδαρος εὐλαβῶς, ὅπως μὴ καταλίπῃ αὐτὸν ἡ πνευματικὴ λάμψις, ἡ παρρησία καὶ ἡ ἰσχὺς πρὸς εὐχερῇ ἐκάστοτε σύνθεσιν τοῦ οἰκείου ἐπὶ τοῦ προκειμένου, εὐστόχου καὶ χαριέντος ἐγκωμίου· ἀποτελεῖ τοῦτο δῶρον τῶν πολυχνῶν, ἐμμελῶν καὶ ἐνδόξων Χυρίτων:

«Χαρίτων κελαδεννῶν
μή με λίποι καθαρὸν φέγγος»²³.

Ἀπὸ τῶν λόφων τῆς Ῥώμης διὰ τῶν ὀφθαλμῶν τοῦ πνεύματος θεᾶται ὁ Ῥωμαῖος ποιητὴς Ὀράτιος τὸν Πίνδαρον ἐν μέσφ τῶν ὑδάτων τούτων ἀκριβῶς τῆς Δίρκης ἀγαλλόμενον ἐν αὐτοῖς ὥσει λευκόπτερον καὶ ὑψίλαλον κύκνον, ὠραίους ὕμνους δι' ἐλαφρᾶς πτήσεως ἀνατείνοντα εἰς τὰς αἰθερίους περιοχὰς τῆς λεπτῆς αὐρας καὶ τῶν ὑψηλῶν νεφῶν:

*«Multa Dircaeum levat aura cygnum,
tendit, Antoni, quotiens in altos
nubium tractus»*²⁴.

III.

Τοὺς ὕμνους αὐτοῦ θεωρεῖ ὁ Πίνδαρος ὡς προτὸν ἐμπνεύσεως τῶν Μουσῶν, αἵτινες ἔχουσι τὴν ἕδραν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος, τοῦ δενδρῆεντος ἐκεῖνου καὶ πολυῦδρου ὄρους τῆς Βοιωτίας. Ἐν τῇ εἰς τὸν Θηβαῖον παγκρατιαστὴν Μέλισσον ἀναφερομένη ᾠδῇ²⁵ εὔχεται ὁ ποιητής, ὅπως προφρόνων τούτων, προθύμων καὶ εὐμενῶν τύχῃ, ἵνα οὕτω τὴν δέουσαν ἔμπνευσιν καὶ ποιητικὴν ἰσχὺν κτήσῃται καὶ εὐστόχως χάριν τοῦ νικητοῦ, προσφιλοῦς αὐτοῦ συμπολίτου, πυρσὸν ἀνάψῃ ὕμνων καὶ ἐγκωμίων, ἐπᾶξιον τοῦτο τῆς νίκης στεφάνωμα:

«προφρόνων Μοισᾶν τύχοιμει, κεῖνον ἄψαι πυρσὸν ὕμνων
καὶ Μέλισσφ, παγκρατίου στεφάνωμ' ἐπᾶξιον».

75

Τυφλαί, λέγει ὁ ποιητής²⁶, εἶναι αἱ φρένες ἐκεῖνου, ὅστις «ἄνευθ' Ἑλικωνιάδων» ἔρευνᾷ τὴν βαθεῖαν ὁδὸν τῆς σοφίας. Περὶ τοῦ μεγάλου ἥρωος Ἀχιλλέως λέγει²⁷, ὅτι τοῦτον οὐδὲ θανόντα κατέλιπον αἱ ἐπαινετικαὶ ᾠδαί, ἀλλὰ παρὰ τε τὴν πυρὰν καὶ τὸν τάφον αὐτοῦ ἔστησαν αἱ «Ἑλικῶνιαι παρθέναι» καὶ θρήνον ἀνεβάλοντο πολυθρῦλτον.

IV.

Ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἡδέως περιήκει καὶ περιεβόμβει τὸν ποιητὴν ἀπὸ τῶν παιδικῶν ἔτι χρόνων αὐτοῦ μέχρι βαθέος γήρατος ἢ μακρὰ καὶ ἀτελεύτητος σειρά ἐγχωρίων μύθων μετὰ τῶν μεγάλων αὐτῶν καὶ πολυδόξων ἡρωικῶν μορφῶν. Ἡ εὐλαβὴς αὐτοῦ ἱκεσία πρὸς τὰς Χάριτας καὶ τὰς Μούσας, ὅπως παρέχωσιν αὐτῷ ἀνθηρὰν πάντοτε πνευματικὴν δύναμιν καὶ ἰσχὺν πρὸς σταθερὰν καὶ ἀσφαλῆ διείσδυσιν εἰς τὴν μεγαλειώδη ἐπικράτειαν τῶν μύθων καὶ σύνθεσιν εἰς οἰκείων ὕμνων καὶ ἐγκωμίων μετὰ τῆς δεούσης ποιητικῆς τέχνης, εὐμενῶς πάντοτε εἰσηκούετο ὑπ' αὐτῶν.

Ἐν ἀρχῇ τῆς εἰς τὸν Θηβαῖον παγκρατιαστὴν Στρεψιάδην ἀναφερομένη ᾧδῃ²⁸ διερωτᾷ ὁ ποιητὴς τὴν εὐδαίμονα νύμφην Θήβην, τὴν ἡρωίδα ἐκείνην δηλαδή, ἐξ ἧς ἔλαβε τὸ ὄνομα αὐτῆς ἢ πόλις τῶν Θηβῶν, τίνι αὐτῇ τῶν ἐπιχωρίων ἀγαθῶν μάλιστα τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἠΰφραγεν. Διὰ τοῦ πειστικοῦ τούτου λόγου εὐρίσκει ὁ ποιητὴς αἰτίαν καὶ ἀφορμὴν, ὅπως ποιήσῃται μνεῖαν μετὰ τῶν ἐπιχωρίων τούτων ἀγαθῶν τοῦ καλλικόμου Διονύσου πρῶτον, ὅστις ἀρεδρος ἦτο τῆς χαλκοκρότου Δήμητρος τοῦ Ἡρακλέους ὕστερον, τοῦ θείου τούτου γόνου τοῦ Διὸς καὶ τῆς Ἀλκμήνης τοῦ Τειρεσίου ἐν συνεχείᾳ μετὰ τῶν πυκνῶν καὶ συνετῶν αὐτοῦ μαντείων τοῦ δεξιοῦ ἡνιόχου τοῦ Ἡρακλέους Ἰολάου τῶν κατὰ τὰς Θήβας ἐκ τῶν ὑπὸ τοῦ Κάδμου σπαρέντων δρακοντείων ὀδόντων ἀναδοθέντων ποτὲ ἀκαμάτων πολεμιστῶν, τῶν Σπαρτῶν δηλαδή, εἰς οὓς ἀνῆγον τὸ γένος αὐτῶν οἱ Θηβαιοὶ εὐγενεῖς τῆς κρατερᾶς καὶ ἐνδόξου ἐκείνης μάχης, ἐξ ἧς τῶν μετὰ τοῦ Πολυνεῖκου κατὰ τῶν Θηβῶν ἐπιδραμόντων Ἀργείων δεινῶς ἐν αὐτῇ ἡττηθέντων καὶ τῶν ἀρίστων μετὰ αὐτῶν πάντων φονευθέντων ἀπέστειλεν ἡ Θήβη εἰς τὸ ἱπικὸν Ἄργος τὸν Ἄδραστον μυρίων στρατιωτῶν ὀρφανωθέντα τοῦ γεγονότος ἐκείνου τέλους, καθ' ἣ Θήβη ἀσφαλῆ τὴν καθόδον τῶν Ἡρακλειδῶν παρεσκεύασεν, οἵτινες ἀκολούθως τοῖς τοῦ Πυθίου Ἀπόλλωνος μαντεύμασι μετὰ τῶν ἀπογόνων αὐτῆς Αἰγιδῶν ὡς συμμάχων κατέλαβον ἐν Λακεδαιμόνι τὰς Ἀμύκλας.

Μάλιστα πάντων τῶν μυθικῶν ἡρώων τῶν Θηβῶν μετ' ἀγερώχου φρονήματος ὕμνεῖ ὁ φιλόπατρις ποιητὴς τὸν ἔσοχον ἥρωα Ἡρακλέα καὶ τὰς ἐναρέτους καὶ ἐνδόξους πράξεις αὐτοῦ, δι' ὧν οὗτος μεγάλως ὠφέλησε καὶ εὐηργέτησε τὸ ἀνθρώπινον γένος. Ὁ ἥρωας οὗτος καὶ θεὸς ἄμα στήλας ἔθηκεν, ἐνδόξους μάρτυρας καὶ περιφανέστατα σημεῖα τελευταίας ναυτιλίας καὶ ἐσχάτου πλοῦ²⁹· ἐδάμασεν οὗτος καὶ ἀνέϊλε μεγάλη θαλάσσια ἡθρία καὶ κήτη' ἠρεύνησε τεναγῶν ῥοὰς καὶ τὴν γῆν καὶ ἀκίνδυνον οὗτος καὶ ἀσφαλῆ κατέστησε τῶν ἀνθρώπων τὴν πορείαν ἐπ' αὐτῆς, ὡς καὶ τὸν πλοῦν αὐτῶν ἐπὶ τῶν εὐρέων νότων τῆς θαλάσσης³⁰.

Διὰ πάντα ταῦτα ὄλιβος ὁ υἱὸς τῆς Ἀλκμήνης κατοικεῖ ἐν Ὀλύμπῳ

παρὰ τῷ Αἰγιόχῳ καὶ τιμᾶται ὑπὸ τῶν ἀθανάτων σύζυγος ὦν τῆς Ἥβης καὶ ἄναξ χρυσῶν οἴκων³¹. Ἀσμένως ὁ ποιητὴς ἀντέχεται τοῦ Ἡρακλέους ὀπλίζων καὶ διεγείρων τὸν λόγον αὐτοῦ ἐξ ἀρχῆς ἐν ταῖς μεγάλαις τῶν ἀρετῶν κορυφαῖς:

«Ἐγὼ δ' Ἡρακλέος ἀντέχομαι προφρόνως
ἐν κορυφαῖς ἀρετῶν μεγάλαις ἀρχαῖον ὄτρυνων λόγον»³².

V.

Ἐν μέσῳ τοιούτου λαμπροῦ περιβάλλοντος μεστοῦ φυσικῶν ὥραιότητων καὶ ὑψηλῶν μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν ἀναμνήσεων ἐπαίδευσε τὸν Πίνδαρον ἡ ἔνδοξος πόλις τῶν Θηβῶν, ὥστε οὗτος οὐχὶ ἀλλότριος οὐδὲ ἄμοιρος νὰ εἶναι τῶν θείων ἐκείνων καὶ πολυτιμῶν πνευματικῶν δώρων τῶν Μουσῶν. Τὸ πρᾶγμα τοῦτο αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητὴς μετ' ἀνενδοιάστου καὶ ὑπερηφάνου, μετὰ σεμνῆς καὶ φιλοτίμου μεγαληγορίας ἐξαγγέλλει:

«οὔτοι με ξένον
οὐδ' ἀδαίμονα Μοισᾶν ἐπαίδευσαν κλυταί
Θῆβαι»³³.

Ἐν τοιαύταις στιγμαῖς ἀκριβῶς πίστεως ἐπὶ τὸν ὑψηλὸν πνευματικὸν βίον τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐξανίσταται ὁ ποιητὴς μετ' εὐλόγου πικρίας καὶ ζωνοῦς ἀγανακτεῖ διὰ τὴν παροιμιώδη τύπον ἀναλαβοῦσαν φράσιν ἐκείνην, δι' ἧς μετ' ἀδίκου καὶ ὑβριστικῆς διαθέσεως ἐπερρίπτει τοῖς Βοιωτοῖς παλαιόθεν τὸ ὄνειδος καὶ ἡ μομφὴ τῆς ἀπειροκαλίας καὶ τῆς ἀμουσίας, τῆς ἀμαθίας καὶ τῆς ζωώδους ἀπαιδευσίας:

«ἦν ὅτε σῶας τὸ Βοιώτιον ἔθνος ἔνεπον»³⁴.

Ἐν τῇ εἰς Ἀγησίαν τὸν Συρακόσιον ἀπήνῃ ἐν Ὀλυμπίῳ νικήσαντα ἀναφερομένη ᾠδῇ³⁵, ἀποῦ πρότερον δι' ὑψηλοτάτων τόνων ὕμνησε τὸ γένος τοῦ νικητοῦ, τὸ γένος δηλαδὴ τῶν Ἀρχάδων Ἰαμιδῶν, ἐξ οὗ καὶ ἡ μέτρη αὐτοῦ προήρχετο³⁶, καὶ τὴν ὑψηλὴν παραλλήλως καταγωγὴν τῆς ἐπωνύμου τῶν Θηβῶν ἡρωίδος Θήβης, θυγατρὸς οὔσης τοῦ Ἀσωποῦ καὶ τῆς Στυμφαλίδος νύμφης Μετώπης, ἀποστρέφει ὁ Πίνδαρος τὸν λόγον πρὸς τὸν πεπαιδευμένον Θηβαῖον χοροδιδάσκαλον Αἰνέαν³⁷. ἐντέλλεται ὁ ποιητὴς αὐτῷ³⁸, ὅπως παρορμήσῃ νῦν τοὺς ἐν τῷ χορῷ ἑταίρους αὐτοῦ, ἵνα οὗτοι πρῶτον μὲν ὑμνήσωσιν Ἥραν τὴν Παρθενίαν, εἰτα δὲ μάθωσι διὰ τοῦ ὕμνου οὗτοί τε καὶ πάντες οἱ ἀκούοντες αὐτοῦ, εἰ δικαίως τε καὶ ἀληθῶς οἱ Βοιωτοὶ ἀπορρίπτουσι καὶ ἀποφεύγουσιν τὸ ὄνειδος ἐκεῖνο, ὅπερ ἀμουσίας ἔνεκεν προσετρίβετο αὐτοῖς· ἔργον ἦτο τοῦτο τοῦ μουσικωτάτου Αἰνέου·

ἄγγελος ἦτο οὗτος ὀρθὸς καὶ ὑποφῆτης καὶ κῆρυξ τῶν καλλικόμενων Μουσῶν τοῦ Ἑλικῶνος καὶ «σκυτάλη» τρόπον τινὰ καὶ σκηπτρον αὐτῶν, ἡδὺς κρατὴρ εὐφήμων καὶ πολυφθόγγων ᾠδῶν³⁹.

Πεποισθὼς ὁ Πίνδαρος τῇ ὑπερτέρᾳ ἀξίᾳ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ, οὐχ ἦττον δὲ καὶ τῶν ποιημάτων τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ Ἡσιόδου, οὕτινος εὐλαβῶς ποιεῖται μνεῖαν ἔν τινι ᾠδῇ⁴⁰, ἐξαίρει ἐνταῦθα τὴν ποιητικὴν αὐτοῦ τέχνην καὶ τὴν παιδείαν περαιτέρω καὶ τὴν ἀγτίαν μουσικὴν ἀγωγὴν τῶν Θηβαίων ἀκροατῶν αὐτοῦ, οὗ ἔνεκα περιφανῶς οὗτοι ἀποφεύγουσι τὸ παλαιὸν ἐπ' ἀμαθίᾳ ὄνειδος⁴¹.

VI.

Διὰ πάντα ταῦτα μετὰ πολλοῦ ζήλου καὶ πάσης σπουδῆς ἀναζητεῖ ὁ Πίνδαρος τὰς ὥραιότερας λέξεις καὶ τὰ εὐρυθμότερα μέλη, δι' ὧν μετ' ἀμώμου ποιητικῆς τέχνης ἐπάξιον θὰ πλέξῃ ἐγκώμιον πρὸς ἔξαρσιν τοῦ μεγαλείου τῆς προσφιλοῦς πόλεως τῶν Θηβῶν. Ἐν διασωθέντι ἀποσπάσματι ὕμνου τινὸς εἰς Θήβας λέγει ὁ ποιητής, ὥσει ἦτο κατασκευαστὴς μεγαλοπρεποῦς μεγάρου μετὰ χρυσῶν κίωνων⁴², ὅτι δι' ἱερῶν ᾠδῶν συνεκροτήθη ἤδη ἡ χρυσῇ κρηπίδι τοῦ ἀνγειρομένου οἰκοδομήματος, ἀνάγκη δὲ νῦν, ὅπως τειχίσῃ ποικίλον καὶ εὐφωνον κόσμον λόγων, ἵνα τὴν πόλιν ταύτην καίπερ ταύτην τιμιωτέραν τε καὶ θαυμασιωτέραν, ἀγνωτέραν τε καὶ σεπτοτέραν παρὰ τε θεοῖς καὶ ἀνθρώποις. Προσφωνεῖ ὁ ποιητής μετ' εὐλαβοῦς καὶ φιλοστόργου περιπαθείας τήν τε πόλιν τῶν Θηβῶν καὶ τὴν νύμφην συγχρόνως Θήβην, ἐξ ἧς ἔλαβεν ἡ πόλις αὕτη τὸ ὄνομα αὐτῆς, καὶ συμπλέκων τὰ ὀνόματα αὐτῶν καλεῖ «*εὐάροματον*» μὲν τὴν πόλιν, «*χρυσοχίτωνα*» δὲ τὴν νύμφην καὶ «*ιερώτατον ἄγαλμα*»⁴³.

Ὡς πάντες οἱ πολῖται καὶ οἱ ποιηταὶ τῆς ἀρχαίας Ἑλλάδος, οὕτω καὶ ὁ Πίνδαρος πρῶτος ἐν τοῖς πρῶτοις ἐνεργῶς σπουδάζει, ὅπως φυλάττῃ καὶ διατηρῇ, αὐξάνῃ καὶ μεγαλύνῃ τὴν δόξαν καὶ τὴν αἴγλην τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τὴν ὑψηλὴν καὶ πολυζήλον αὐτῆς θέσιν μεταξὺ πασῶν τῶν ἄλλων πόλεων. Οὐδὲν μείζον ἢ φίλτερον τῆς πατρίδος αὐτοῦ νομίζει ὁ Πίνδαρος· τιμιώτερον παντὸς ἄλλου καὶ σεμνότερον καὶ ἀγιώτερον καὶ ἐν μείζονι μοῖρᾳ ἦτο παρ' αὐτῷ ἡ πατρίς.

Ὅσαίς ὁ Πίνδαρος ὑπόθεσιν τινὰ πραγματεύεται εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ ἀναφερομένην, ἀδρανεῖ πᾶσα ἄλλη ἀσχολία καὶ πᾶν ἄλλο ἔργον, καὶ εἰ ἔτι τοῦτο εἰς τὴν ὀφειλομένην τῶν θεῶν θεραπείαν ἀνήκει. Ἐν ᾧ χρόνῳ κατ' ἀνάθεσιν τῶν Κεῖνων συνέτασεν ὁ Πίνδαρος παιᾶνα εἰς τὸν Δῆλιον Ἀπόλλωνα, ἐπῆλθεν ἐν Ἰσθμίοις ἡ ἐν ἀρματοδρομίᾳ νίκη τοῦ Θηβαίου Ἡροδότου· καταλείπει λοιπὸν ὁ ποιητὴς ἀσυντέλεστον τὸν παιᾶνα τοῦ θεοῦ,

ἵνα νῦν πρὸς τιμὴν τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ καὶ ἔξαρσιν τοῦ κλέους αὐτοῦ συντάξῃ τὸν οἰκεῖον ἐπίνικον⁴⁴. Ἐπὶ τῇ εὐκαιρίᾳ ταύτῃ δηλοῖ ὁ φιλόπατρις ποιητὴς εὐλαβῶς τε καὶ φιλοστοργῶς εὐθὺς ἐν ἀρχῇ τῆς ᾠδῆς τὰ μεστὰ βαθείας καὶ τρυφερᾶς ἀφοσιώσεως συναισθήματα αὐτοῦ ἔναντι τῆς πόλεως τῶν Θηβῶν, τῆς «μητρὸς» αὐτοῦ, καὶ τῆς πολιοῦχου ἡρωίδος τῆς πόλεως ταύτης, τῆς «χρυσάσπιδος», τῆς τιμίας δηλαδὴ περὶ τὰ ὅπλα καὶ γενναίους ἄνδρας ἔχουσας, Θήβης· αἰτεῖται μόνον συγγνώμην ἀπλῶς ὁ φιλόθεος ποιητὴς παρὰ τῆς τραχείας μὲν καὶ πετρῶδους, ἱερᾶς ὅμως καὶ σεπτῆς, νήσου Δήλου, ἧς τὴν ᾠδὴν μετὰ πολλοῦ μέχρι τοῦδε ζήλου συνεκρότει καὶ ἐπέειργάζετο. Τί βέλτιον τῆς πατρίδος, τῆς φιλοστοργου γενετείρας, τῆς πολυμερῖμου καὶ περινοητικῆς τροφοῦ, τί προσφιλέστερον καὶ τιμιώτερον ταύτης εἶναι παρὰ τοῖς ἀγαθοῖς πολίταις;

*«Μᾶτερ ἐμά, τὸ τεόν, χρυσάσπι Θήβα,
πρᾶγμα καὶ ἀσχολίας ὑπέρτερον
θήσομαι. μὴ μοι κραναὰ νεμεσάσαι
Δᾶλος, ἐν ᾗ κέχνμαι.*

5

τί φίλτερον κεδνῶν τοκέων ἀγαθοῖς;»⁴⁵.

5

Καὶ τὸ ἔμπυχον περιεχόμενον τῆς πόλεως ὑψηλὴν θέσιν ἔχει ἐν τῇ καρδίᾳ τοῦ Πινδάρου. Εὐχονται, λέγει οὗτος⁴⁶, οἱ ἄνθρωποι, ὅπως κτήσωνται οἱ μὲν χρυσὸν πολύν, οἱ δὲ γῆν ἀπέραντον πρὸς γεωργίαν· αὐτοὺς ὅμως εὐχεται, ὅπως ἀρέσῃ κυρίως τοῖς πολίταις καὶ ἀποθάνῃ ἐπαινῶν μὲν τὰ ἄξια ἐπαίνου, ἐμβάλλων δὲ τοῖς ἀδίκοις ψόγον καὶ μέμψιν:

*«χρυσὸν εὐχονται, πεδίον δ' ἕτεροι
ἀπέραντον, ἐγὼ δ' ἀστοῖς ἀδὼν καὶ χθονὶ γνῖα καλῶμαι,
αἰνέων αἰνητά, μομφὰν δ' ἐπισπείρων ἄλιτροις»⁴⁷.*

65

Ἐν τινι παιᾶνι, ὅστις συνέστη ἐξ ἀφορμῆς τῆς τῇ 30ῃ Ἀπριλίου τοῦ 463 π.Χ. γενομένης ἐκλείψεως τοῦ ἡλίου⁴⁸, ἱκετεύει ὁ ποιητὴς τὸ ἐν ἡμέρᾳ κλεπτόμενον ὑπέρτατον τοῦτο ἄστρον μετὰ τῶν ἀκτίνων αὐτοῦ, αἵτινες χορηγοῦσι τοῖς ἀνθρώποις τὴν ὕψαι αὐτῶν καὶ μετὰ δαιμονίας ταχύτητος διαθέουσι τοὺς αἰθέρας, ὅπως δι' εὖνον καὶ εὐτυχοῦς τροπῆς καὶ μεταβολῆς τοῦ γενομένου ἐπὶ τῇ ἐκλείψει τοῦ φωτὸς αὐτοῦ ἀμηνάνου καὶ πάσης ἀνθρωπίνης ἰσχύος τε καὶ σοφίας ὑπερτέρου θαύματος σῶαν τε καὶ ἀβλαβῇ ὑπὸ τὴν σκέπην τοῦ Διὸς διαφυλάττῃ τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν καὶ ὁδηγῇ αὐτὴν εἰς ὄλβον καὶ εὐδαιμονίαν:

*«ἀπήμενα
εἰς ὄλβον τινὰ τράποιτο Θήβαις,
ὦ πότνια, πάγκοινον τέρας».*

10

VII.

Ἰερὸν εἶναι τὸ πάτριον ἔδαφος καὶ φιλόστοργος τροφὸς ἡ γενέτειρα, ἣν ὁ ἀγαθὸς πολίτης ἀνενδοιάστως προκρίνει τῶν θησαυρῶν τῆς ξένης γῆς· προσφιλεῖς εἶναι αὐτῷ καὶ πολλοῦ ἄξια ἡ οἰκεία πόλις καὶ ἡ συγγενὴς πατρίς⁴⁹. Ματαιιότατος καὶ πολλὴ δυστυχὴς εἶναι ἐκεῖνος τῶν ἀνθρώπων, ὅστις ὀλιγοῶν τῶν ἐπιχωρίων ἀγαθῶν καὶ καταφρονῶν αὐτῶν ὀρίπτει τὰ βλέμματα αὐτοῦ μακρὰν ἐπὶ τὰ πρόσω ἐν ματαίαις ἐλπίσι παράλογα καὶ ἀνέφικτα θηρεύων⁵⁰. Ὁ ἀγαθὸς πολίτης, ὅταν οὗτος δι' οἰονδήποτε λόγον ἀναγκάζεται, ὅπως ἐγκαταλείψῃ τὴν πατρίδα αὐτοῦ, θλίβεται καὶ μαραίνεται ἐν τῇ ξένῃ ὑπὸ τὸ βάρος δεινῆς νοσταλγίας καὶ ἀνιάτου. Ὁ ὑπὸ τοῦ τυράννου τῆς Κυρήνης Ἀρκεσιλάου ἐξορισθεὶς καὶ τῆς πατρίδος οὕτω καὶ τῶν κτημάτων αὐτοῦ μακρὰν χωρισθεὶς Δημόφιλος τοσοῦτον ἔχει τὸ ἄχθος τῆς φυγῆς, ὅσον καὶ ὁ Ἀτλας τὸ βάρος ἐκεῖνο, ὅψ' οὐ οὗτος διηνεκῶς πιέζεται βασιτάζων τὸν οὐρανὸν καὶ δεινῶς αὐτῷ προσπαλαίων⁵¹. Εὐχεται ὁ Δημόφιλος⁵², ὅπως τὴν ἐνεστῶσαν αὐτῷ ὀλεθριωτάτην νόσον τῆς φυγῆς διαντλήσας ποτὲ καὶ ἀποφυγὼν ἴδῃ τὸν κατὰ τὴν Κυρήνην οἶκον αὐτοῦ, συμποσίῃ δὲ πάλιν ἐπὶ τῇ κρήνῃ τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ ἐκδώσῃ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ πρὸς φιλοφροσύνην καὶ δεῖπνα· εὐχεται ὁ Δημόφιλος, ὅπως βασιτάζων τὴν πεποικιλμένην αὐτοῦ κιθάραν ἐν μέσῳ πεπαιδευμένων καὶ σοφῶν ἀκροατῶν καὶ ἀσχολούμενος περὶ τὴν μουσικὴν, περὶ τὰ αὐλήματα καὶ τὴν μελωδίαν ἥσυχον τοῦ λοιποῦ βίον διάγῃ ἐν μέσῳ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ οὔτε βλάπτων αὐτοὺς οὔτε ὑπ' αὐτῶν βλαπτόμενος:

295 «ἀλλ' εὐχεται οὐλομένην νοῦσον διαντλήσας ποτὲ
οἶκον ἰδεῖν ἐπ' Ἀπόλλωνός τε κράνα συμποσίας ἐφέπων
θυμὸν ἐκδόσθαι πρὸς ἥβαν πολλάκις ἐν τε σοφοῖς
δαδαιλέαν φόρμιγγα βασιτάζων πολίταις ἡσυχίᾳ θυγέμεν
μήτ' ὧν τινι πῆμα πορῶν, ἀπαθῆς δ' αὐτὸς πρὸς ἀστών». 530

Τὸ συναίσθημα τοῦτο τῆς νοσταλγίας περιβάλλει πολλάκις ὁ Πίνδαρος διὰ τῆς χορείας εὐμόλπων τόνων σεπτοῦ κύρους καὶ ἀγιότητος, εὐτέχνως δηλαδὴ αὐτὸ καὶ ἐμβριθῶς ὑψῶν εἰς τὴν σφαῖραν τοῦ μύθου. Ἡ ἐρασμία κλήσις τῆς πατρίδος κυρίως εἶναι παρ' αὐτῷ ἐκεῖνο, ὅπερ κωλύει τοὺς Ἀργοναύτας, ὅπως ἀποδεχθῶσι τοῦ βασιλέως τῆς Κυρήνης τὴν φιλόφρονα καὶ φιλόξενον πρόσκλησιν, ἵνα παραμείνωσιν ἐν Λιβύῃ⁵³:

«ἀλλὰ γὰρ νόστου πρόφασις γλυκεροῦ
κόλυεν μέναι».

Καὶ διὰ τοῦ θανάτου ἔτι οὐδαμῶς σβέννυται καὶ παντελῶς πλέον ἀφανίζεται καὶ ἐκλείπει παρὰ τῷ ἀνθρώπῳ ὁ ἔρωρ τῆς γενετείρας· ὑπὸ βαρείας

καὶ ὀδυνηρᾶς νοσταλγίας βασανίζεται ἡ ψυχὴ τοῦ ἐν ξένῃ γῇ ἀποθανόντος ἀνθρώπου· διακαῶς αὐτὴ ποθεῖ καὶ διαρκῶς ἀναμένει, ὅπως κατὰ τινα οἶον-
 δήποτε τρόπον μετενεχθῇ εἰς τὴν χώραν τῶν πατέρων. Τοῦτο συμβαίνει καὶ
 παρὰ τῷ Φριξῷ. Ἡ ψυχὴ αὐτοῦ, ὅστις εὗρε τὸν θάνατον μακρὰν τῆς φιλῆς
 πατρίδος, ποθεῖ, ὅπως μετενεχθῇ εἰς 'Ελλάδα' ἐπειδὴ μέχρι τοῦδε οὐδὲν
 μέλος τοῦ γένους αὐτοῦ, τῶν Αἰολιδῶν, ἐπετέλεσεν ἔναντι αὐτοῦ τὸ εὐλαβές
 τοῦτο καθήκον, ἐβάρυνεν ἡ κατὰ τῶν χθονίων θεῶν ἐπὶ τοῦ γένους τούτου.
 Παρὰ Πινδάρῳ⁵⁴ ὁ Πελίας, ἐπειδὴ ἦτο γέρον, ζητεῖ παρὰ τοῦ νεαροῦ καὶ
 εὐθαλοῦς Ἰάσωνος, ὅπως οὗτος πρὸς ἄρσιν τοῦ χόλου τῶν χθονίων θεῶν
 μετὰ τοῦ δέρματος τοῦ κριοῦ, δι' οὗ ἐσώθη ὁ Φριξὸς ἐκ τοῦ πόντου καὶ τῶν
 ἀθέων βελῶν τῆς μητρυιᾶς, ἀνακαλέσεται ἔτι συγχρόνως καὶ ἀνακομίσῃ ἐκ
 τῆς Αἴας εἰς τὴν φίλην πατρίδα καὶ τὴν ψυχὴν αὐτοῦ· ἐνῶ οἱ ἄλλοι ποιη-
 ται περὶ τῆς κομιδῆς τοῦ δέρματος μόνον ποιοῦνται λόγον, ἐμφανίζει ὁ
 Πίνδαρος διὰ τῶν λόγων τοῦ Πελίου τοὺς χθονίους δαίμονας μεριμνῶντας
 περὶ τῆς ἀνακλήσεως καὶ ἀγωγῆς εἰς τὴν πατρίδα τῆς ψυχῆς κυρίως τοῦ
 Φριξοῦ καὶ ἐπὶ ταύτῃ κατ' ἐξοχὴν μηνιόντας:

	«ἀλλ' ἤδη με γηραιὸν μέρος ἀλικίας	280
	ἀμφιπολεῖ· σὸν δ' ἄνθος ἤβας ἄρτι κυμαίνει· δύνασαι δ' ἀφελεῖν	
	μᾶνιν χθονίων. κέλεται γὰρ ἐὰν ψυχὰν κομίζαι	
160	Φριξὸς ἐλθόντας πρὸς Αἰήτα θαλάμους	285
	δέρμα τε κριοῦ βαθύμυλλον ἄγειν, τῷ ποτ' ἐκ πόντου σῴσθῃ	
	ἐκ τε ματρυιᾶς ἀθέων βελέων» ⁵⁵ .	

Ἡ μεστὴ μελαγχολία νοσταλγία αὐτῇ τοῦ νεκροῦ Φριξοῦ ἐν τῇ ἀξένῳ
 χώρᾳ τοῦ Αἰήτου ἀναλαμβάνει βραδύτερον τὸ κύρος πικρᾶς ἱστορικῆς ἀλη-
 θείας ἐν ταῖς ψυχαῖς τῶν αἰχμαλώτων Ἑρετριέων, οἵτινες καὶ οὗτοι ἐτά-
 φησαν ἐν γῇ ἄλλοτριᾳ. Ὁ Ἡρόδοτος διηγεῖται⁵⁶, ὅτι τοὺς ἑξανδραποδι-
 σθέντας Ἑρετριεῖς ἀνήγαγον ὁ Δαῖτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης εἰς Σοῦσα. Πρὸ
 τῆς αἰχμαλωσίας ταύτης ἔτρεφεν ὁ Δαρεῖος ἔναντι αὐτῶν δεινὸν χόλον, ἐπειδὴ
 οὗτοι πρῶτοι ἠρξάντο ἀδικοῦντες, ὅμως, ὅτε εἶδεν αὐτοὺς ἀπαχθέντας παρ'
 ἑαυτὸν καὶ ὑποχειρίους αὐτῷ ὄντας, οὐδὲν ἄλλο κακὸν ἐποίησεν, ἀλλὰ
 κατώκισεν αὐτοὺς ἐν τινὶ ἀγροτικῷ κτήματι αὐτοῦ κειμένῳ ἐν τῇ χώρᾳ τῆς
 Κισσίας καὶ καλουμένῳ «Ἀρδερικκα». Ἐκεῖ εὗρεν αὐτοὺς ὁ ἱστορικὸς ὁμι-
 λούντας τὴν πάτριον γλῶσσαν: «μέχρι ἐμέο εἶχον τὴν χώραν ταύτην φυλάσ-
 σοντες τὴν ἀρχαίην γλῶσσαν». Χάριν τῶν ἀτυχῶν τούτων αἰχμαλώτων
 συνέταξεν ὁ Πλάτων δύο ὑπέροχα ἐπιτύμβια ἐπιγράμματα. Ἐμφανίζει ἐν
 αὐτοῖς ὁ Ἀθηναῖος φιλόσοφος τοὺς ἐκπατρισθέντας Ἑρετριεῖς τοὺς μὲν
 μετὰ πολλοῦ ἄλγους καὶ βαθυτάτης ὀδύνης θρηνοῦντας ἐκεῖ που πλησίον
 τῶν Σούσων τὴν πικρὰν αὐτῶν μοῖραν, διότι ἐτάφησαν τόσον μακρὰν τῆς
 προσφιλοῦς αὐτῶν γῆς⁵⁷:

*«Εὐβοίης γένος ἐσμὲν ἑρετρικόν, ἄγχι δὲ Σούσων
κείμεθα φεῦ! — γαίης ὅσσον ἄφ' ἡμετέρης»,*

τοὺς δὲ πέμποντας ἐκ τῆς πεδιάδος τῶν Ἐκβατάνων περιπαθεῖς χαιρετισμοὺς πρὸς τὴν ἔνδοξόν ποτε πατρίδα Ἑρέτριαν, πρὸς τὰς ἐγγὺς τῆς Εὐβοίας κειμένας Ἀθήνας καὶ τὴν φίλην θάλασσαν⁵⁸:

*«Οἶδε ποτ' Αἰγαίοιο βαρὺβρομον οἶδμα λιπόντες
Ἐκβατάνων πεδίῳ κείμεθ' ἐνὶ μεσάτῳ.
Χαῖρε, κλυτὴ ποτε πατρίς Ἑρέτρια· χαῖρετ', Ἀθῆναι,
γείτονες Εὐβοίης· χαῖρε, θάλασσα φίλη».*

Δι' εὐχρόων χρωμάτων διαπτύσσεται ἐνταῦθα πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἡ θάλασσα τῶν ἐλληνικῶν ἀκτῶν, ἣτις εἶναι πλήρης μαγείας καὶ ἱερῶν ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, ἡ θάλασσα ἐκείνη, ἥς ἐπὶ τῇ θῆᾳ ἀναλύνονται οἱ μύριοι τοῦ Ξενοφῶντος εἰς δάκρυα χαρᾶς καὶ ἐλπίδος καὶ κραυγάζουσι μετ' ἐνθουσιασμοῦ: «Θάλαττα, θάλαττα!»⁵⁹.

VIII.

Ὁ Πίνδαρος οὐχὶ ἀπλῶς ὑμνεῖ τὰ ἀγαθὰ τῆς πατρίδος καὶ μεγαληγόρως διαδηλοῖ τὰ μεστὰ ἔναντι αὐτῆς τρυφερᾶς ἀφοσιώσεως συναισθήματα αὐτοῦ, κατὰ τινὰ θεωρητικὸν μόνον καὶ ὅλως πνευματικὸν καὶ ἀπράγμονα τρόπον· ὥς διδάσκαλος καὶ παιδαγωγὸς ἅμα σαφῶς ὁ ποιητὴς διδάσκει καὶ ὑπαγορεύει καὶ τοὺς κανόνας ἔτι καὶ τὰς ἀρχάς, ἐφ' ὧν ἀσφαλῶς τε καὶ εὐδαιμόνως θεμελιούται ἡ πολιτικὴ καὶ κοινωνικὴ, ἡ οἰκονομικὴ καὶ διοικητικὴ, ἡ ἠθικὴ τέλος καὶ πνευματικὴ πρόοδος καὶ προκοπὴ τῆς πόλεως αὐτοῦ καὶ πάσης ἄλλης πόλεως τῆς Ἑλλάδος.

Πρῶτον ὅρον εὐδαιμονίας τοῦ λαοῦ θεωρεῖ ὁ Πίνδαρος τὴν τήρησιν ἐν τῷ βίῳ μετὰ προσοχῆς καὶ εὐλαβείας ὅρων καὶ συνθηκῶν ἡρέμου καὶ σώφρονος ἡσυχίας, μετριότητος καὶ φιλοφροσύνης, πραότητος καὶ ἐπεικειάς, ἡτιότητος καὶ φιλανθρωπίας. Ἐν ἀρχῇ τῆς εἰς τὸν Αἰγινήτην παλαιστὴν Ἀριστομένην ἀναφερομένης ᾠδῆς⁶⁰ προσωποποιεῖ ὁ ποιητὴς καὶ εὐλαβῶς προσφωνεῖ τὴν φιλόφρονα «*Ἡσυχίαν*», τὴν θυγατέρα τῆς «*Δίκης*», τῆς «*Δικαιοσύνης*», ἣτις τὰς πόλεις ἀστασιάστους οὖσας εὐδαιμονας καὶ μεγίστας ἀποτελεῖ καὶ ἔχει τὰς μεγάλας κλεῖς βουλευτηρίων τε καὶ εἰρήνης καὶ πολέμων φύλαξ οὖσα καὶ προστάτις τῆς πολιτείας· εὐκαίρως αὕτη πράττει καὶ πάσχει ὁμοίως πᾶν, ὅ,τι ἐπεικὲς τε καὶ προσηγνές, γλυκὺ καὶ ἐπιτεροπὲς εἶναι· περιπαθῶς ὁ ποιητὴς ἱκετεύει τὴν «*Ἡσυχίαν*» ταύτην, ἵνα δεχθῇ τὴν πρὸς τιμὴν τοῦ ἐν Πυθίοις νικήσαντος Ἀριστομένους συνταχθεῖσαν ᾠδὴν, τὸν στέφανον τῆς πυθικῆς αὐτοῦ νίκης:

«Φιλόφρον Ἑσυχία, Δίκας
 ὦ μεγιστόπολι θύγατερ,
 βουλᾶν τε καὶ πολέμων
 ἔχουσα κλαῖδας ὑπερτάτας
 5 πυθιόνικον τιμὰν Ἀριστομένει δέκεν.
 τὸ γὰρ τὸ μαλθακὸν ἔρξαι τε καὶ παθεῖν ὁμῶς
 ἐπίστασαι καιρῷ σὺν ἀτρεκεῖ»⁶¹.

Συμφυῆς τῇ «ἥσυχία» εἶναι ἡ «εἰρήνη». Ὁ μάντις Τειρεσίας προλέγει τῷ Ἡρακλεῖ⁶², ὅτι οὗτος τοῦ λοιποῦ θὰ διαγάγῃ τὸν βίον αὐτοῦ ἐν «εἰρήνῃ» καὶ «ἥσυχία» ἀμοιβὴν τοῦτο λαβὼν τῶν μεγάλων αὐτοῦ πόνων καὶ μόχθων:

«αὐτὸν μὲν ἐν εἰρήνῃ τὸν ἅπαντα χρόνον
 ἐνσχερῶ
 70 ἥσυχίαν καμάτων μεγάλων ποινὰν λαχόντ' ἐξαίρετον
 ὀλβίοις ἐν δώμασι».

Ἐν Κορίνθῳ, λέγει ὁ Πίνδαρος⁶³, κατοικοῦσιν αἱ χρυσαὶ κόραι τῆς εὐβούλου Θέμιδος Εὐνομία, Δίκη καὶ Εἰρήνη, βάθρον πόλεων ἀσφαλές, ταμίαι παρὰ τοῖς ἀνδράσι δαψιλοῦς εὐπορίας καὶ ἀφθόνου πλούτου, χαρᾶς καὶ εὐδαιμονίας. Τὴν εὐγνωμοσύνην αὐτοῦ ἔναντι τῆς Εἰρήνης δηλοῖ ὁ ποιητῆς ἐν τινι ἐνθουσιᾳ πρὸς αὐτὴν ἀποστροφῇ⁶⁴:

«ὦ γλυκεῖ Εἰρήνα πλουτοδότειρα βροτοῖς».

Ὁ πόλεμος εἶναι παρὰ Πινδάρῳ ὁ δυσδαίμων φορεὺς ἀδίκων θανάτων, πικρῶν ὀδυνῶν, ἀνιάτων θλίψεων καὶ διαρκῶν στεναγμῶν· ἀναρπάξει οὗτος τοὺς ἀνθρώπους ἀμειλίκτως ἐκ τοῦ κήπου τῆς ζωῆς καὶ τῆς εὐφροσύνης καὶ σπεῖρει τὴν φθορὰν καὶ τὸν ὀλεθρον ἐκεῖ, ἔνθα διὰ τῆς σῶφρονος ἐπιφυλάξεως καὶ τῆς αἰδήμονος εὐβουλίας θὰ ἀντήχουν τὰ εὐχάρिता λαλήματα ἡσύχου ζωῆς καὶ εὐδαίμονος⁶⁵. Ἐν τινι ὑπορχήματι λέγει ὁ ποιητῆς⁶⁶, ὅτι παρὰ τοῖς ἀπείροις εἶναι ὁ πόλεμος γλυκὺς, ἐνῷ οἱ ἔμπειροι ὑπὸ πολλοῦ φόβου καταλαμβάνονται κατὰ τὴν ἐπέλευσιν αὐτοῦ:

«γλυκὴ δὲ πόλεμος ἀπείροισιν· ἐμπείρων δέ τις
 75 ταραβῇ προσιόντα ἰν καρδίᾳ περισσῶς»⁶⁷.

ΙΧ.

Ἄλλ' ὁ ἥσυχος καὶ εἰρηνικὸς βίος τότε μόνον ἔχει ἀξίαν καὶ τιμὴν, ὅταν ἐν αὐτῷ δεσπόζῃ πρῶτον ἡ χαρὰ τῆς ἐλευθερίας. Ποικίλος, λέγει ὁ Πίνδαρος⁶⁸, καὶ εὐμετάθετος εἶναι τοῦ βίου ὁ χρόνος, ἰατὰ ὅμως εἶναι μετ' ἐλευθερίας πάντα τὰ αὐχρήματα καὶ τὰ δεινὰ, ὅσα ἂν αὐτῷ προσπίπτωσιν ἐκάστοτε:

*«δόλιος γὰρ αἰὼν ἐπ' ἀνδράσι κρέματαί
ἐλίσσων βίου πόρον· ἱατὰ δ' ἐστὶ βοροτοῖς σὺν γ' ἐλευθερία
καὶ τά».*

Ὁ Ἰέρων ἔκτισε τὴν Αἴγιναν καὶ παρέδωκε ταύτην τῷ υἱῷ αὐτοῦ Δεινομένει, ἵνα οὗτος διοικῇ ταύτην *«θεοδμάτῳ σὺν ἐλευθερίᾳ»*⁶⁹, σὺν θεῖᾳ δηλαδὴ ἐλευθερίᾳ, καὶ διὰ τῶν νόμων τῆς δωρικῆς δικαιοσύνης. Ἐν εὐλαβεῖ ἀποστροφῇ πρὸς τὴν ἡρώϊδα Αἴγιναν, τὴν *«φίλῃν μητέρα Αἴγιναν»*⁷⁰, αἰτεῖται ὁ ποιητής, ὥπως φυλάσῃ αὕτη καὶ περιέπῃ τὴν ὁμώνυμον αὐτῇ πόλιν *«ἐλευθέρῳ στόλῳ»*, σὺν ἐλευθέρῳ σχήματι δηλαδὴ αὐτῆς ὑπ' οὐδενὶ ἄλλῳ ταττομένης, ἔχουσα ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ μεγάλους τε καὶ ἀητιήτους συνεργοὺς καὶ βοηθοὺς τὸν Δία καὶ τοὺς ἐξ αὐτοῦ καταγομένους ἥρωας, τὸν Αἰακὸν δηλαδὴ, τὸν Πηλέα, τὸν Τελαμῶνα καὶ τὸν Ἀχιλλέα.

Ἐν περιστάσεσιν ἀπειλῆς καὶ κινδύνου τῆς ἐλευθερίας ὑποῖ ὁ ποιητής τὴν φωνὴν αὐτοῦ καὶ πάντας ζωηρῶς τε καὶ εὐτόλμως καλεῖ εἰς τὸν ὑπὲρ τῆς σωτηρίας αὐτῆς πρόθυμον καὶ ἥρωικὸν ἀγῶνα. Εἰ ὑπάρχει ἀνάγκη, λέγει ὁ ποιητής⁷¹, ὥπως ἐπαινέσῃ τὴν εὐδαιμονίαν τῶν Αἰακιδῶν ἢ τὸ σθένος τῶν χειρῶν αὐτῶν καὶ τὴν ἀνδρείαν ἢ τὰ κατὰ πόλεμον ἔργα καὶ τὴν ἐν τούτοις ἀρετὴν αὐτῶν, τότε δέον, ὥπως ὑποσκάψῃ τις χάριν αὐτοῦ μεγάλων πηδημάτων σημεῖα· διὰ τῆς ὁρμῆς τῶν ἐλαφρῶν αὐτοῦ γονάτων πάντα ἄλλον θὰ ὑπερβάλῃ οὗτος ἐν τῷ ἄλματι, ἐν τῇ συνθέσει δηλαδὴ τοῦ ἐπαίνου τούτου· ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ τῆς ἐκτιμήσεως τοῦ σθένους καὶ τῆς ἐν πολέμῳ ἀνδρείας τῶν Αἰακιδῶν εἶναι ὁ ποιητής ὁ δικαιοτέρος ἅμα καὶ ἐνθουσιωδέστερος καὶ ὑψηλεπέστερος ποιητής· καὶ πέραν πόντου πάλλονται οἱ ἅετοί⁷². Ὅταν τις βοήθειαν τοῖς φίλοις αὐτοῦ παρέχῃ καὶ τραχὺς καὶ ἀφοβος χωρὶ κατὰ τοῦ ἐχθροῦ, τότε ἡσυχίαν καὶ εἰρήνην φέρει ὁ ἐν καταλλήλῳ καιρῷ συντελούμενος μόχθος⁷³. Τῇ νεότητι, λέγει ὁ ποιητής τῷ Ἰέρωνι⁷⁴, βοηθεῖ τὸ θράσος τῶν δεινῶν πολέμων· ἐκ τοῦ θράσους τούτου, ἐκ τῶν διὰ τὴν νεότητα κατορθουμένων πολέμων, εὗρε καὶ ὁ Ἰέρων τὴν ἄπειρον αὐτοῦ δόξαν. Οἱ ἥρωες, οἱ ἀγαθοὶ καὶ ἀνδρεῖοι πολεμισταὶ τὸν ἐγκωμιστικὸν λόγον ἐκτίσαντο παρὰ τῶν ποιητῶν καὶ μετὰ τὸν θάνατον αὐτῶν· ὑμνοῦνται οὗτοι διὰ τε τῶν φορμίγγων καὶ τῶν ποικίλων συμφωνιῶν τῶν αὐλῶν διὰ παντὸς τοῦ χρόνου⁷⁵. Ἡ συμβουλὴ πρὸς σῶφρονα ἡσυχίαν οὐδαμῶς ἀποκλείει παρὰ τῷ ποιητῇ τὴν χαρὰν αὐτοῦ καὶ τὸν ἐνθουσιασμὸν ἐπὶ ταῖς ἥρωικαῖς πράξεσι εὐγενεὺς πάλης πρὸς διατήρησιν ἢ ἀνάκτησιν τῆς ἐλευθερίας.

Χάριν τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς προφορῶς ἀποδηήσκει ὁ ἀληθῶς φιλόπατρις καὶ γενναῖος ἀνὴρ. Ἐν ἀρχῇ πολεμικοῦ τινος ἐμβατηρίου μετὰ τοῦ ἐν τοῖς κινδύνοις πρὸ τῶν ἐπερχομένων ἐχθρῶν ὀφειλομένου πολεμικοῦ μένους προσωποποιῶν ὁ ποιητής τὴν βοὴν καὶ τὸν στρατιωτικὸν ἀλαλαγμὸν ἀνακαλεῖ τὴν *«Ἀλαλά»*⁷⁶, τὴν θυγατέρα τοῦ *«Πολέμου»*, ἥτις

ἀποτελεῖ τὸ «προοίμιον» τῆς μάχης· ταύτη προσφέρουσιν ὡς ἱερὰν θυσίαν τὴν ζωὴν αὐτῶν οἱ γενναῖοι ἄνδρες καλλίστους καὶ ἐνδοξοτάτους ἀγῶνας ἀγωνιζόμενοι ὑπὲρ πατρίδος καὶ τάφων καὶ ἱερῶν:

«κλῦθ', ὦ Ἀλαλά, Πολέμου θύγατερ,
ἐγγέων προοίμιον, ᾧ θύεται
ἄνδρες ὑπὲρ πολίων τὸν ἱερόθυτον θάνατον».

Τὸ πολεμιστήριον τοῦτο σάλπισμα ἢ ἄλλο ὁμοίου περιεχομένου ἐκ βαθέων συνετάραξέ ποτε καὶ συνεκίνησε καρδίαν τε καὶ λογισμὸν καὶ τοῦ προσφιλοῦς συμπολίτου τοῦ Πινδάρου Στρεψιάδου, υἱοῦ τοῦ Διοδότου, ὅστις γενναῖος ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἀγωνιζόμενος ἐν Οἰνοφύτοις ἀπέθανε τὸν εὐκλεῆ θάνατον τοῦ δικαίου καὶ τιμίου πολεμιστοῦ⁷⁷. Πάντας τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας, μάλιστα δ' ἐκείνους τούτων, οἵτινες προσφέρουσι τὴν ζωὴν αὐτῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας αὐτῆς, μεγάλην τιμὴν περιβάλλει· ἐκεῖνος, ὅστις, ὡς ὁ Στρεψιάδης ἐνταῦθα, ἐν μέσῳ τῆς νεφέλης τοῦ Ἄρεως, ἐν τῷ πολέμῳ δηλαδή, χάλαζαν αἵματος ὑπὲρ τῆς φίλης πατρίδος ἀμύνεται καὶ ὀλεθρον οὕτω φέρει τοῖς πολεμίοις, μέγιστον παρὰ τοῖς ἀστοῖς αὐξάνει τὸ κλέος τοῦ γένους αὐτοῦ ζῶν τε καὶ ἀποθανόντων⁷⁸:

«ἴστω γὰρ σαφές, ὅστις ἐν ταύτῃ νεφέλῃ χάλαζαν αἵματος πρὸ φίλας
πάτρας ἀμύνεται
λοιγὸν ἀμφιβαλὼν ἐναντίῳ στρατῷ,
ἀστών γενεᾷ μέγιστον κλέος αὔξων
ζῶων τ' ἀπὸ καὶ θανόντων».

30

Ἐν περιπαθεῖ ἀποστροφῇ πρὸς τὸν νεκρὸν ἥρωα τῶν Οἰνοφύτων λέγει ὁ ποιητής⁷⁹, ὅτι οὗτος ἐν ἐπαίνῳ τιθέμενος τὸν Μελέαγρον, τὸν Ἑκτορα καὶ τὸν Ἀμφιάραον⁸⁰ καὶ ζηλῶν τὰς πολεμικὰς αὐτῶν ἀρετὰς ἀπέπνευσε τὴν εὐανθὴ αὐτοῦ νεότητα μετιξὺ τῶν προμάχων, οἵτινες πάντες ἐκτίησαντο τῆς νίκης τὸν στέφανον ἀγῶνα ζωῆς καὶ θανάτου ὑπὲρ τῆς πατρίδος αὐτῶν καὶ τῆς ἐλευθερίας προφορῶνς τε καὶ ἀφρόβως ἀγωνιζόμενοι:

«εὐανθέ' ἀπέπνευσας ἀλικίαν
προμάχων ἂν' ὁμίλον, ἐνθ' ἄριστοι
ἔσχον πολέμοιο νεῖκος ἐσχάταις ἐλπίσιν».

35

50

Διὰ τὸν ἐν Οἰνοφύτοις ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Θηβῶν πεσόντα ἥρωα τοῦτον ἄφατον λύπην καὶ ἀφόρητον συμφορὰν ὑπέμειναν οἰκεῖοί τε καὶ φίλοι καὶ αὐτὸς πρῶτος ὁ ποιητής⁸¹, ἀλλ' ἐπὶ τέλους εὐδίαν ἐξ ἐκείνου τοῦ χεიმῶνος ἄλυπον καὶ εὐχαριν ἔδωκεν ὁ Ποσειδῶν· στεφάνους νῦν τίθεται ὁ ποιητής διὰ τῆς φῶδης αὐτοῦ περὶ τὴν κόμην τοῦ νεαροῦ παγκρατιαστοῦ τῶν Θηβῶν Στρεψιάδου, ὁμωνύμου τούτου ἀνεψιοῦ τοῦ πεσόντος ἥρωος, ὅστις τὴν αἴγλην τῆς νίκης πρὸ ὀλίγου ἐνδόξως ἐκτίησας ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς ἀγῶσι

τοῦ Ἴσθμοῦ. "Εκπαγλος ἦτο οὗτος τὸ σθένος καὶ εὖμορφος τὴν ὄψιν⁸². ἀρετὴν ψυχῆς εἶχεν οὗτος οὐδαμῶς αἰσχύνουσαν τοῦ σώματος τὸ κάλλος. 'Ο νεαρὸς οὗτος παγκρατιαστὴς διὰ τῆς ἐν Ἴσθμίοις νίκης αὐτοῦ, δι' ἣν διὰ φλογερῶν ἁσμάτων ὕμνουσιν αὐτὸν αἱ ἰοπλόκαμοι Μυῦσαι, παρέσχε τῷ ὁμω-
νύμῳ θεῷ, ὅστις ἡρωικῶς ἐν Οἶνοφύτοις ὑπὲρ πατρίδος ἀπέθανεν, εὐδο-
ξίαν τε καὶ χαράν.

X.

A.

'Εν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀκριβῶς ἐγείρεται νῦν τόδε τὸ μέγα καὶ σοβα-
ρώτατον ἐρώτημα, πῶς δηλαδὴ ὁ Πίνδαρος παρέσχεν αὐτὸν κατὰ τοὺς Περ-
σικοὺς πολέμους, ὅτε σύμπαν τὸ ἔθνος ἀπεγνωσμένως ἠγωνίζετο κατὰ τῶν
βαρβάρων τῆς Ἀσίας σκληρότατον ἀγῶνα ζωῆς καὶ θανάτου, ἐλευθέρου βίου
καὶ ὀδυνηρᾶς δουλείας, εὐτυχοῦς νίκης καὶ πικρᾶς ἥττης, κλέους καὶ ὀνει-
δους, εὐδαιμονίας καὶ συμφορᾶς.

Πάντες σχεδὸν οἱ σοφοὶ τῶν νεωτέρων χρόνων, οἵτινες ἐπιμελῶς διε-
ρευνῶσι καὶ σπουδάζουσι τὸν ἀρχαῖον ἐλληνικὸν βίον καὶ τὴν ἠθικὴν καὶ
πνευματικὴν αὐτοῦ αἴγλην, σείουσι περιλύπως τὴν κεφαλὴν αὐτῶν ἐξ οἴκτου
καὶ ἄλγους, διότι δῆθεν τὰ θεσπέσια ῥήματα τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῶν Θη-
βῶν εἰσίγησαν, καθ' ἣν ἐποχὴν ἀκριβῶς ἔδει, ὅπως ἰσχυρῶς ἠχήσωσι ταῦτα
καὶ ἐκ βιασθέν συνταράξωσι σύμπαντα τὸν ἐλληνικὸν λαὸν πρὸ τοῦ δεινῶς
αὐτὸν ἐξ Ἀνατολῆς ἐπαπειλοῦντος κινδύνου. Ἀναντιρροίως πολλοὶ τούτων
προσφρονῶς ὁμολογοῦσιν, ὅτι ἡ σιγὴ αὕτη εἶχε βαθύτερα τὰ αἷτια αὐτῆς,
ἐθεμελιούτο δηλαδὴ ἐπὶ τῆς ἀγνῆς βουλήσεως τοῦ ποιητοῦ, ὅπως οὗτος ὑπὴ-
ρετήσῃ ἄλλῃ τινὶ ἡρωικῷ κόσμῳ, τῷ κόσμῳ ἐκείνῳ τῶν ἐν τῷ πεδίῳ τῶν
διεθνῶν ἀγῶνων χάριν κλάδου μόνον ἐλαίας ἀθλούντων νέων, οἵτινες σώματι
ἐκεῖ καὶ ψυχῇ ἀσκούμενοι καὶ προκόπτοντες ἐδημιουργοῦν τὰ ὑψηλότερα
ἠθικὰ καὶ πνευματικὰ ἰδεώδη ἀμώμου καὶ τελείου βίου· ὁ ἄνθρωπος μετὰ
πάντων τῶν σωματικῶν, ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν αὐτοῦ χαρισμάτων διεπλάσ-
σето ἐκεῖ εἰς εἶδος καὶ σχῆμα θείου κάλλους, ὥς ἀκριβῶς διεπλάσσοντο ἐν
τῷ ἐργαστηρίῳ τοῦ Φειδίου τὰ ἀγάλματα τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι τῶν πανελλη-
νίων ἑορτῶν ἀναδειχθέντων νικητῶν καὶ τὰ ἀγάλματα ὁμοίως τῶν θεῶν τοῦ
'Ολύμπου· ἐκεῖ ἀκριβῶς ἡ Εὐρώπη κατ' ἐξοχὴν μετ' ἀμειώτου ζήλου καὶ
ἐπιμονῆς ἀναζητεῖ τὰ πρῶτα εὐγενῆ σπέρματα ἀνωτέρου ἥθους καὶ ὑψηλο-
τέρας παιδείας, ἵνα δεόντως καρπωθῇ ταῦτα καὶ σταθερῶς εἰτα χωρήσῃ τὴν
ὁδὸν πάσης προόδου καὶ προκοπῆς· ἡ νικηφόρος Ἑλλάς τῶν χρόνων ἐκεί-
νων προθύμως οὕτως ἀνεγνώριζεν ὑπὸ τοὺς στίχους τοῦ Πινδάρου τὸν
θεῖον παλμὸν τοῦ εὐγενοῦς πάθους πρὸς γενναίαν καὶ ἡρωικὴν δρᾶσιν ἐν
πάσῃ περιοχῇ τοῦ βίου, ὅθεν καὶ ἐν τῇ περιοχῇ τοῦ ἔρωτος τῆς πατρίδος

καὶ τῆς ἐλευθερίας. Παρὰ ταῦτα παρατηροῦσι συγχρόνως οἱ ἐν λόγῳ σοφοί, ὅτι οὐχὶ ὁ Πίνδαρος, ἀλλ' ὁ Κεῖος Σιμωνίδης κυρίως ἦτο ἐκεῖνος, ὅστις ἐγένετο ὁ κλασσικὸς ποιητὴς τῶν Ἑλλήνων πολεμιστῶν καὶ ἡρώων τῶν Περσικῶν πολέμων μετὰ τῶν λεκτικῶν ἐκείνων συνθέσεων αὐτοῦ καὶ ὀνυμῶν, ἐφ' ὧν ἐπανθεῖ ἀσύγκριτον κάλλος ὑπερηφάνου καὶ μεγαλόφρονος φιλοπατρίας⁸³. τὰ πρὸς τιμὴν τῶν ἐν Θερμοπύλαις καὶ Πλαταιαῖς πεσόντων ἡρώων ποιηθέντα ὑπὸ τοῦ Σιμωνίδου ἐπιγράμματα ὑψοῦσι τὴν ὑπὲρ τῆς πατρίδος θυσίαν εἰς τὴν θέσιν τοῦ εὐγενεστεροῦ καὶ ἱερωτέρου καθήκοντος τοῦ ἀνθρώπου⁸⁴.

B.

Ἡ κατηγορία κατὰ τοῦ Πινδάρου, ὅτι δῆθεν ἐσίγησεν ἡ πολεμικὴ μοῦσα αὐτοῦ κατὰ τὸν ὑπὲρ πάντων ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων ἐναντίον τῶν ἐξ Ἀνατολῆς ἐπερχομένων ἐχθρῶν, τῶν Περσῶν δηλαδή, ἔχει τὰς ῥίζας αὐτῆς ἐν πολὺ ἀρχαίοις χρόνοις, παρὰ τῷ Μεγαλοπολίτῃ δηλαδὴ ἱστορικῷ Πολυβίῳ. Ἀρχομένου κατὰ τὸ ἔτος 200 π.Χ. τοῦ «Συμμαχικοῦ» τῶν Ἑλλήνων «πολέμου», τοῦ πολέμου ἐκείνου δηλαδὴ τῶν Ἀχαιῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν συμμάχων πάλιν αὐτῶν, ἔπεμπεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Φίλιππος πρέσβεις εἰς τὰς διαφόρους πόλεις τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος ἀξιῶν τὴν συμμετοχὴν αὐτῶν ἐν τῷ πολέμῳ τούτῳ. Οἱ Μεσσήνιοι, οἵτινες πολλὰκις ἐπλήγησαν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ διὰ τῶν οἰκείων αὐτῶν κατηγοριῶν οἱ κύριοι αἵτιοι ἐγένοντο τοῦ πολέμου τούτου, ἡρνήθησαν παραδόξως συμμετοχὴν ἐν αὐτῷ⁸⁵. Ἐπικρίνων νῦν ὁ Πολύβιος τὴν ἀπροθυμίαν ταύτην καὶ τὴν ἀπόλεμον ἀδράνειαν τῶν Μεσσηνίων εὐρίσκει κατάλληλον τὴν εὐκαιρίαν ἐπιθέσεως κατὰ τῆς κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους ἐφεκτικῆς ἥ καὶ προδοτικῆς ἔτι στάσεως τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Πινδάρου εἰδικώτερον.

Φοβερός, λέγει ὁ ἱστορικὸς ἐπὶ τοῦ προκειμένου⁸⁶, εἶναι ὄντως ὁ πόλεμος ἐν γένει, ὅμως οὐχὶ τόσον φοβερός, ὥστε τὰ πάντα νὰ ὑπομένῃ καὶ ἀνέχεται τις χάριν τῆς πάσης τέχνης καὶ μηχανῇ ἀποφυγῆς αὐτοῦ. Διὰ τοῦτο, λέγει οὗτος περαιτέρω, πάντες ἐξαίρομεν καὶ ὑμνοῦμεν τὴν ἰσχυρίαν καὶ παρρησίαν καὶ τὸ ὄνομα τῆς ἐλευθερίας, εἰ μὴδὲν εἶναι ὠφελιμώτερον τῆς εἰρήνης; Οὐδὲ τοὺς Θηβαίους ἐπαινοῦμεν διὰ τὴν στάσιν αὐτῶν κατὰ τοὺς Μηδικοὺς πολέμους, διότι οὗτοι ἀποστάντες τῶν ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος κινδύνων μετεχώρησαν διὰ τὸν φόβον εἰς τοὺς Πέρσας, οὐδὲ τὸν Πίνδαρον, ὅστις συναπεφῆναιτο αὐτοῖς, ὅπως ἄγῳσιν ἡσυχίαν, ὅπως ἕκαστος ἐν εἰρήνῃ καὶ ἰαροῦντι τιθέμενος τὰ κοινὰ συμφέροντα καὶ ὑπὲρ αὐτῶν μεριμνῶν ἐρευνήσῃ καὶ δοκιμάσῃ τὸ φαιδρὸν φῶς τῆς μεγάλου ἀνδρα δημιουργούσης Ἡσυχίας:

«τὸ κοινόν τις ἀστών ἐν εὐδία τίθεις
ἐρευνασάτω μεγαλάνορος Ἑσυχίας τὸ φαιδρὸν φάος».

Παρασχὼν ὁ Πίνδαρος κατ' ἀρχάς τὴν ἐντύπωσιν, ὅτι πιθανὰ καὶ ὠφέλιμα πράγματα εἶπεν, εὐρέθη κατὰ Πολύβιον μετ' ὀλίγον, ὅτι αἰσχίστην καὶ βλαβερωτάτην ἀπόφασιν ἐξήνεγκεν· εἰρήνην μετὰ τοῦ δικαίου μὲν καὶ πρέποντος κάλλιστον πρᾶγμα εἶναι καὶ λυσιτελέστατον, μετὰ κακίας δὲ ἡ δειλίας ἐπονειδίστου πάντων αἰσχιστον καὶ βλαβερώτατον⁸⁷.

Γ.

Παρατηρητέον ἐν πρώτοις ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι κατὰ τὴν ἐποχὴν τῶν Περσικῶν πολέμων διὰ τὴν ἑλλειψιν ἐνιαίας ἀρχῆς καὶ οργανώσεως πολλὰ πόλεις οὐχὶ προθύμως μετέσχον τοῦ κοινοῦ ἀγώνος, σημειωτέον ὅμως διὰ βραχέων περὶ τῶν Θηβαίων, ὅτι οὐχὶ ὁ λαὸς αὐτῶν κυρίως ἔνοχος ἦτο τοῦ ἀναντιρρήτως ἐπαισχύντου αὐτῶν μηδισμοῦ⁸⁸. Ἐν ὑστέροις χρόνοις, κατὰ τὴν ἑναρξιν δηλαδὴ τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου, ἀπολογούμενοι οἱ Θηβαῖοι παρὰ Θουκυδίδῃ⁸⁹ ἐνώπιον τῶν Λακεδαιμονίων δικαστῶν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑπὸ τῶν Πλαταιέων ἐπιρριφθεῖσαν αὐτοῖς μομφὴν μηδισμοῦ τῶν προγόνων αὐτῶν⁹⁰ μετ' ἱκανῆς πειστικῆς ἰσχύος ἀποδεικνύουσι τοῦτον ἀποτέλεσμα ὄντα οὐχὶ τῆς ἀβιάστου καὶ ἐλευθέρας βουλήσεως τῶν πολιτῶν, ἀλλὰ τῆς ἐπιρροῆς κυρίως καὶ τῆς ὁπλῆς τῶν τὰ τῆς πόλεως τότε αὐθαιρέτως τε καὶ κατὰ τὰ ἴδια σῦτῶν συμφέροντα διοικούντων ὀλιγαρχικῶν ἢ τυράννων. Ἡ πόλις τῶν Θηβαίων οὔτε κατ' ἰσόνομον ὀλιγαρχίαν ἐκυβερνᾶτο οὔτε κατὰ δημοκρατίαν· δυναστεία ὀλίγων ἀνδρῶν εἶχε τὰ πράγματα, ὅπερ νόμοις τε καὶ τῇ ὀφειλομένη σωφροσύνῃ τῆς ἰδεώδους πολιτείας ἐναντιώτατον εἶναι, τυράννου δὲ ἐγγυτάτω. Οἱ ὀλίγοι οὗτοι ἄνδρες ἐλπίσαντες, ὅτι ἰδίας δυνάμεις ἔτι μᾶλλον κτήσονται, ἂν τὰ τοῦ Μῆδου κρατήσωσιν, ἰσχύι καὶ βίᾳ κατέχοντες τὸ πλῆθος ἐπηγάγοντο αὐτόν· ἡ σύμπασα πόλις οὐχὶ αὐτοκράτωρ οὔσα ἐαυτῆς ἔπραξε ταῦτα καὶ κατ' ἀκολουθίαν οὐχὶ ἄξιον εἶναι, ὅπως ὀνειδίσῃ τις αὐτῇ πράγματα, ἅτινα αὕτη μὴ κατὰ νόμον μηδ' ἐλευθέρως καὶ ἀβιάστῃ προαιρέσει τε καὶ βουλήσει ἤμαρτεν. Ὅτε οἱ Μῆδοι ἀπῆλθον καὶ ἡ πόλις ἀνέκτησε τοὺς νόμους καὶ τὴν συνταγματικὴν αὐτῆς ἐλευθερίαν, ἐπερχομένων ὕστερον τῶν Ἀθηναίων καὶ πειρωμένων, ὅπως τὴν τε ἄλλην Ἑλλάδα καὶ τὴν χώραν τῶν Θηβαίων ὑποτάξωσι, καὶ πολλὰ τμήματα τῆς χώρας ταύτης διὰ τὰς ἐν αὐτῇ πολιτικὰς ἔριδας καὶ στάσεις ἐχόντων, μαχόμενοι οἱ Θηβαῖοι ἐν Κορωνείᾳ καὶ νικήσαντες αὐτοὺς ἡλευθέρωσαν τὴν Βοιωτίαν· καὶ τοὺς ἄλλους περαιτέρω κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους τῶν ἀρχῶν τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου προθύμως οἱ Θηβαῖοι συνηλευθέρουν ἱππικὸν παρέχοντες καὶ πολεμικὴν παρασκευήν, ὅσῃν οὐχὶ ἄλλοι τῶν συμμάχων⁹¹.

Δ.

Κατὰ τὴν ἐποχὴν ταύτην λοιπὸν τῶν ἐν Θήβαις ἐπικρατοῦσων πολιτικῶν διενέξεων καὶ ταραχῶν, καθὰ οἱ ἐχθροὶ τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Πινδάρου εἰδικώτερον κατηγοροῦντες λέγουσι τοῦ Πολυβίου μάλιστα ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῆς συκοφαντίας καὶ διαβολῆς ἡγουμένου, ὁ καλλιρρήμων ἕως τότε καὶ ὑψηλῆς ποιητῆς τῶν μεγάλων ἔργων τοῦ πνεύματος καὶ τῆς ἀρετῆς συνέταξε τοὺς μνημονευθέντας ἤδη στίχους ἐκείνους περὶ τῆς Ἑσυχίας ὡς μητρὸς καὶ τροφοῦ μεγάλων ἀνδρῶν· ἐξ εὐγενοῦς οἴκου καὶ αὐτὸς καταγόμενος καὶ ὑπὸ τὸ κράτος διατελῶν ὀλιγαρχικῶν φρονημάτων παρεῖχε δῆθεν τοῖς πολίταις τῆς ἐτέρας τῶν δύο πολιτικῶν παρατάξεων, τοῖς τῶν ἐθνικῶν, εἴπωμεν, συμφερόντων ἀντεχομένοις, τὴν ἀτολμὸν συμβουλὴν τῆς σώφρονος ὑπαναχωρήσεως πρὸ τῶν θυοτέρων καὶ ὠφελιμωτέρων πολιτικῶν λογισμῶν τῆς ἄλλης παρατάξεως, τῆς παρατάξεως δηλαδὴ τῶν τὰ πράγματα τῆς πόλεως αὐτεπιτάκτως διοικούντων ἀριστοκρατικῶν, ὀλιγαρχικῶν ἢ τυράνων· ἀσύμφορον οὕτω σύμπραξιν μετὰ τῶν πολεμίων συνεβούλευεν ὁ ποιητῆς τῷ λαῷ αὐτοῦ πρὸς αἰωνίαν καταστροφὴν τῆς μεγάλης ἕως τότε καὶ ἐλευθέρως Ἑλλάδος. Ἐν τινι μέτρῳ ἐγένετο οὕτως ὁ ποιητῆς εἰσηγητῆς καὶ πρωταίτιος θλιβεραῖς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἀποφάσεως τῶν Θηβαίων πρὸς αἰώνιον ὄνειδος αὐτῶν τε καὶ τῆς πατρίδος αὐτῶν. Πῶς ἡδύνατο, ὅπως τοῦτο ἔργον ἀποτελέσῃ τοῦ σεμνοῦ καὶ σώφρονος θεράποντος τῶν Μουσῶν καὶ τοῦ καθαρωτάτου καὶ ἀγνοτάτου θεοῦ τῆς ἀληθείας καὶ τοῦ φωτός, τοῦ Ἀπόλλωνος;

Ὁ τάχιστος τῶν λόγων· πρόκειται ἐνταῦθα περὶ κακοβούλου καὶ ἐχθρικοτάτης ὄντως μομφῆς καὶ διαβολῆς, ἣν δφεῖλει ἡ ἐπιστήμη, ὅπως σήμερον ἀκριβῶς μετὰ τόσους αἰῶνας ἀπαθῶς λογιζομένη καὶ κρίνουσα τὰ πράγματα μετὰ βδελυγμίας ἀπορρίψῃ καὶ τελεσιδίκως ἀθετήσῃ καὶ ἀκυρώσῃ:

«ἀνδρῶν δικαίων χρόνος σωτὴρ ἄριστος»⁹².

Ε.

Ὁ τὸν ἄνθρωπον εἰς τὴν ὑψηλὴν σφαῖραν τῆς σώφρονος ἡρεμίας, τῆς φιλοφροσύνης καὶ τῆς φιλανθρωπίας αἶρων καὶ ἀναπτερῶν καὶ οὕτως ἐκπρεπῇ τοῦτον ἐκάστοτε καὶ μέγαν ποιῶν Θηβαῖος ποιητῆς πολλάκις, ὡς ἐλέχθη⁹³, ἐν ταῖς ᾠδαῖς αὐτοῦ ἐποιήσατο λόγον περὶ τῆς εὐχάριτος εὐδαιμονίας καὶ τῶν ἀγαθῶν, αἵτινα ἐπιτυχῶς καὶ σταθερῶς ἀπειργάζετο ἐν τῇ πόλει τῶν Θηβῶν καὶ ἐν πάσῃ ἄλλῃ πόλει τῆς Ἑλλάδος ἢ μεγάλους ἄνδρας δημιουργοῦσα Ἑσυχία· προέκειτο περὶ συμβουλῆς, ἣν μετὰ τοσοῦτον μείζονος ζήσεως καὶ ἐπιμονῆς ἐξηγγέλλεν ἐκάστοτε ὁ εὐλαὸς κύκνος τῶν Μου-

σῶν ὧς τι θεσπέσιον καὶ πάντων τῶν κακῶν θεραπευτικὸν καὶ σωτήριον ἔσμα, μεθ' ὅσης οὗτος πικρᾶς ἐναργείας ἐθεᾶτο ἐν ταῖς πόλεσι τὰ θλιβερὰ ἀποτελέσματα τῶν ζωηρῶν καὶ ὀλεθριωτάτων διενέξεων καὶ ἐρίδων τῶν πολιτῶν, εἰς ἃς ἀτυχῶς λίαν εὐεπίφοροι καὶ ἐπιρροεῖς ἦσαν οἱ πρόγονοι ἡμῶν. Κατὰ ταῦτα οὐχὶ ἀπιθάνως τοὺς ἐν λόγῳ στίχους συνέταξεν ὁ ποιητὴς ἔχων ποτὲ πρὸ ὀφθαλμῶν ἐσωτερικὰς κυρίως ἐριδας τῶν πολιτῶν ἐν Θήβαις ἢ ἐν ἄλλῃ τινὶ πόλει τῆς Ἑλλάδος ἄνευ οὐδεμιᾶς σχέσεως ἢ ἀναφορᾶς πρὸς τὴν εἰσβολὴν τῶν Περσῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ τὴν ἔναντι αὐτῶν ὀφειλομένην στάσιν τῶν Ἑλλήνων. Τοῦτο ἄλλως τε μαρτυρεῖ χωρίον τι τοῦ στωικοῦ φιλοσόφου Φιλοδήμου, ἐν ᾧ ἄνευ οὐδεμιᾶς ἀναφορᾶς πρὸς τὸν περσικὸν κίνδυνον καὶ τὸν ὀρθότερον τρόπον ἀποτροπῆς αὐτοῦ ἐγείρεται ἀπλῶς ἐπὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀποσπάσματος τὸ ἐρώτημα περὶ τῆς ἀποτελεσματικῆς δράσεως τῆς ἐν τινὶ ἀπροσδιορίστῳ ἐποχῇ στάσεων πρὸς ἀλλήλους καὶ διχονοιῶν τῶν πολιτῶν ἐλληνικῆς τινος πόλεως ἐξαγγελθείσης ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ συμβουλῆς ταύτης πρὸς ὁμόνοιαν, σύμπνοιαν καὶ εἰρήνην⁹⁴:

«... τ[ὸ δ]ὲ Π[ι]νδά-
ρειον, εἰ τῆς διχ[ον]οίας ἔπαν-
σεν, οὐκ οὔδαμεν».

Ἀλλὰ, καὶ ἐν ἣ ἂν περιστάσει ἔτι ὁμολογήσωμεν, ὅτι οἱ στίχοι οὗτοι συνέστησαν μετὰ τὴν μάχην τῶν Θερμοπυλῶν καὶ ἔτι πλέον κατὰ τὰς παραμονὰς τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν, οὐδαμῶς θὰ ἦτο δίκαιον καὶ ὀρθόν, ὅπως ἀποδώσωμεν αὐτοῖς τὴν ἔννοιαν καὶ σημασίαν συμβουλῆς οὐχὶ οὐδετέρας τε καὶ ἀστασιάστου, ἀλλὰ στασιωτικῆς πολλῷ μᾶλλον καὶ ἔχθρα οὕτως ἔναντι τῶν μὲν, εὐνοίᾳ δὲ ἔναντι τῶν δέ, χαρίζομένης· καὶ ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἔτι θὰ εἶχον οἱ ἐν λόγῳ στίχοι τὴν ἔννοιαν ἀπλῶς τῆς κλήσεως πάντων τῶν πολιτῶν ὁμοίως τε καὶ ἄνευ ἐξαιρέσεως εἰς τὸν ὀφειλόμενον ἔναντι τῆς πατρίδος συναγεμὸν τῆς σώφρονος περισυλλογῆς καὶ τῶν ἡσυχῶν λογισμῶν, τῆς ἀπαθείας καὶ τῆς μετριότητος, ἵνα οὗτοι εὐστοχώτερον οὕτω καὶ ἀποτελεσματικώτερον ἐκφύγῃσι τὸν ἐπικρεμᾶμενον αὐτοῖς κίνδυνον ἀμετρήτου φθορᾶς καὶ καταστροφῆς· οὐχὶ οἱ ὀπαδοὶ τῆς μιᾶς μόνον παρατάξεως ἐπ' ὠφελίᾳ καὶ ἀγαθῷ τῆς ἐτέρας, ἀλλὰ «πᾶς τις» ὀφείλει, ὅπως ἔρευνήσῃ καὶ δοκιμάσῃ τὰ ἀγαθὰ τῆς Ἑσυχίας· τοῦτο ἀκριβῶς λέγεται ἐν τῷ ἀποσπάσματι ἄνευ οἰασθήποτε τινος παρεκδοχῆς, ὁγῶς καὶ σαφῶς:

«ἔρευνασάτω τις μεγαλάνορος Ἑσυχίας τὸ φαιδρὸν φάος».

Οὐχὶ διαφόρως τοῦ Θεμιστοκλέους ἐνήργησεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ποιητής. Μέγιστον ἔργον τοῦ ἐνδόξου τούτου νικητοῦ τῆς Σαλαμῖνος θεωρεῖ ὁ Πλούταρχος⁹⁵ τόδε κυρίως, ὅτι δηλαδὴ οὗτος κατέλυσε τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τοὺς ἐλληνικοὺς πολέμους καὶ διήλλαξε τὰς πόλεις ἀλλήλαις πείσας, ὅπως

αὐταὶ διὰ τὸν ἐπικείμενον κατὰ τῶν Περσῶν πόλεμον ἀναβάλλονται τοῦλάχιστον τὰς ἔριδας καὶ τὰς ἔχθρας αὐτῶν⁹⁶.

Γ.

Μετὰ πάντα ταῦτα νοεῖται νῦν ἀφ' ἑαυτοῦ, πόσον ἄδικος περαιτέρω εἶναι ἡ μομφή, ὅτι ὁ ποιητὴς ἡμῶν εἰσηγητὴς ἢ εἰς τῶν εἰσηγητῶν ἐγένετο τῆς εἰς τοὺς Πέρσας μεταχωρήσεως τῶν Θηβαίων. Εἰ συνέβαινε τοῦτο, εἰ δηλαδὴ οὗτος τὴν ἐποχὴν ἐκείνην τὴν τέχνην αὐτοῦ μετὰ τοῦ ἐκτάκτως σεμνοῦ ὕφους καὶ τῶν ὑψηλῶν καὶ ὠραίων ῥυθμῶν ἀνεφίκτου λεκτικῆς καὶ πνευματικῆς καθαρότητος καὶ δημιουργίας καὶ μετὰ τῶν θεσπεσιῶν ἄμα ἤχων τῆς εὐρήμονος ἐκείνης καὶ κατὰ πάντα ὑπερόχου ὄντως μεγαληγορίας αὐτοῦ κατέστησεν οὐχὶ εὐλαβῇ καὶ θεόφρονι ἔρεϊαν τῶν Μουσῶν ἐπὶ τοῦ Ἑλικῶνος ἀκαμάτως μοχθοῦσαν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς Ἑλλάδος, ἀλλὰ μετεποίησε ταύτην εἰς δουλόφρονα καὶ ἄδοξον θεράπαιναν τῶν κατακτητικῶν σχεδίων τοῦ ἀκορέστου καὶ πολεμοχαροῦς ἡγεμόνος τῶν Περσῶν, θὰ ἦγετο διὰ τὴν προδοσίαν ταύτην ὑπόδικος πρὸ τοῦ πανελληνίου δικαστηρίου εὐθύς μετὰ τὴν ἦταν τῶν βαρβάρων καὶ ἀμειλίκτως ἐκεῖ θὰ ὑφίστατο τὴν δέουσαν τιμωρίαν. Παρὰ Πλουτάρχῳ ἀναγινώσκομεν⁹⁷, ὅτι μεταξὺ ἄλλων ἐπηρεῖτο παρὰ τῷ Θεμιστοκλεῖ καὶ τὸ περὶ τὸν δίγλωσσον ἔτι ἔργον αὐτοῦ ἐν τοῖς ὑπὸ τοῦ βασιλέως εἰς Ἑλλάδα πεμφθεῖσιν ἐπὶ αἵτησιν γῆς τε καὶ ὕδατος, σημειῶν δηλαδὴ ὑποταγῆς καὶ δουλείας. Συλλαβὼν τοῦτον ὁ Θεμιστοκλῆς ἐρμηνεῖα ὄντα ἀπέκτεινε διὰ ψηφίσματος, διότι ἐτόλμησεν, ὅπως ἑλληνίδα φωνὴν ἀπρεπῶς τε καὶ ἀναξίως μολύνῃ διὰ τῆς ἀναλήψεως ἐν αὐτῇ «προσταγμάτων βαρβάρων»⁹⁸. Καθ' ἣν στιγμήν λοιπὸν ῥητῶς μαρτυρεῖται, ὅτι ἐν Ἑλλάδι κατὰ τὴν κρίσιμον ἐκείνην ἐποχὴν τοῦ ὑπὲρ πάντων ἀγῶνος ἐτιμωροῦντο διὰ θανάτου ἄπλοὶ καὶ ἀπαιδευτοί, ἀφανεῖς καὶ ἄσημοι ἐρμηνεῖς κατ' ἐπιταγὴν πιθανώτατα καὶ ἄνευ ἐλευθέρως βουλήσεως ἐπιτελοῦντες τὸ οἰκεῖον αὐτῶν ἔργον, θὰ ἔμενεν ἀτιμώρητος ὁ τὰ μάλιστα πεπαιδευμένος καὶ ἐπιφανὴς Θηβαῖος ποιητής, ὅστις ἀφ' ἑαυτοῦ καὶ ἄνευ ἀνωτέρας τινὸς βίας μεγαλόστομος δῆθεν κήρυξ ἐγένετο τῶν «βαρβάρων» τούτων ἀκριβῶς «προσταγμάτων»;

Μετὰ τὴν νίκην τῶν Ἑλλήνων καὶ τὴν ἀποχώρησιν τῶν Περσῶν ἐξ Ἑλλάδος οὐ μόνον οὐδεμίαν τιμωρίαν ὑπέστη ὁ Πίνδαρος, ὅτε κατὰ τὴν ἐν τῷ συνεδρίῳ τῆς Κορίνθου ληφθεῖσαν ἀπόφασιν πάντες ὤφειλον, ὅπως δίκην ἐκτίσωσι καὶ τὰ ἔσχατα πάθωσιν, ὅσοι καθ' οἰονδήποτε τινὰ τρόπον προδοταὶ ἐγένοντο τοῦ μεγάλου ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγῶνος, ἀλλὰ καὶ ἰδιαιτέρως πολλῷ μᾶλλον ἐτιμήθη οὗτος καὶ ἐπηνέθη. Παρ' Ἡροδότῳ ἀναγινώσκομεν⁹⁹, ὅτι τῇ ἐνδεκάτῃ ἡμέρᾳ ἀπὸ τῆς ἐν Πλαταιαῖς μετὰ τῶν Περσῶν συμβολῆς ἀφικόμενοι οἱ Ἕλληνες εἰς Θήβας ἐπολιόρκουν αὐτὰς ἀξιοῦντες

τὴν παράδοσιν τῶν μηδισάντων, μάλιστα δὲ τοῦ Τιμηγενίδου καὶ τοῦ Ἀτταγίνου, οἵτινες οἱ πρῶτοι τῶν ἀρχηγῶν ἦσαν πάντας τούτους παραδοθέντας ὑπὸ τῶν Θηβαίων πλὴν τοῦ ἐν τῷ μεταξὺ ἀποδράντος Ἀτταγίνου ἡγαγεν ὁ Πανσανίας εἰς Κόρινθον καὶ ἐκεῖ ἄνευ συγγνώμης καὶ ἀμεταπείστως ἀπέκτεινεν. Τί ἐγένετο λοιπὸν ὁ ἐπὶ προδοσίᾳ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου κατηγορούμενος Πίνδαρος;¹⁰⁰

Ἐν ταῖς ἀρχαίαις βιογραφίαις τοῦ ποιητοῦ ἀναγινώσκομεν πάλιν¹⁰¹, ὅτι οἱ Λακεδαιμόνιοι Βοιωτοὺς ἐμπρήσαντες καὶ Θήβας κατὰ τὴν μάχην ἐκείνην, ἧς ἦρχεν ὁ βασιλεὺς αὐτῶν Πανσανίας, ἀπέσχοντο μόνης τῆς οἰκίας τοῦ ποιητοῦ ἰδόντες ἐπ' αὐτῇ ἐπιγεγραμμένον τόνδε τὸν στίχον:

«Πινδάρου τοῦ μουσσοποιοῦ τὴν στέγην μὴ καίετε».

Οὕτως ἡ οἰκία αὕτη μόνη ἀπόρθητος ἔμεινε καὶ ἐπὶ μακρὸν εἶτα ὑπῆρχεν αὕτη ἐν Θήβαις ὥς πρυτανεῖον¹⁰². Καὶ εἰ ἔτι ἰσχυρίζετό τις, ὅτι ἐνταῦθα οὐχὶ κυρίως περὶ ἱστορικοῦ τινος γεγονότος πρόκειται, ἀλλὰ περὶ εὐλαβοῦς τινος πολλῶ μάλλον περὶ τὸν ποιητὴν καὶ φιλόφρονος μύθου, θὰ ἔδει, ὅπως θαρρούντως ἀντιταχθῇ ἡ εὐλογος παρατήρησις, ὅτι παντὸς μύθου τὸν πυρῆνα ἀποτελεῖ πάντοτε ἱστορικὴ τις ἀλήθεια· οὐδέποτε ὁ μῦθος δημιουργεῖται ἐπὶ πραγμάτων ἀνυποστάτων καὶ δὴ καὶ πρὸς διδακτικὴν ἐξαγγελίαν παραδόξου γεγονότος, τῆς πανηγυρικῆς δηλαδὴ ἐξάρσεως ποτε τοῦ ἡθικοῦ καὶ πνευματικοῦ μεγαλείου ἀπάτριδος ποιητοῦ καὶ προδότου καὶ τῆς ἐπισήμου αὐτοῦ ἀμοιβῆς καὶ τιμῆς ἐν μέσῳ τῶν φλογῶν καὶ τῶν καπνῶν γενικῆς καὶ ἀμειλίχτου καταστροφῆς.

Z.

Ἄλλ' ὁ Πίνδαρος ὠφέλησε τὸν μέγαν ἀγῶνα τῶν Ἑλλήνων κατὰ τῶν Περσῶν οὐχὶ μόνον διὰ τῆς σιγῆς ἢ διὰ τῆς ἀδρανοῦς ἔτι ἀδιαφορίας καὶ τῆς ἀπράγμονος ἡρεμίας καὶ ἡσυχίας, περὶ ὧν πρόθυμον, ὅσον καὶ ἀδικον, ποιοῦνται λόγον οἱ ἐχθροὶ αὐτοῦ, ἀλλὰ καὶ διὰ τῶν εὐτόλμων ἔτι καὶ ὑπερφυῶν πτήσεων εἰς τὴν ὑψηλὴν καὶ αἰγλήεσαν σφαῖραν τῆς θετικῆς καὶ ἀπεριστροφῆς ἐξάρσεως τῆς μεγάλης καὶ πολυτιμῆτου ἀξίας τοῦ ἀγῶνος τούτου, ὅστις ἐλεύθερον καὶ ἔνδοξον τὸν βίον τῶν Ἑλλήνων κατέστησεν εἰς αἰῶνας αἰώνων, ἐν τῇ περιοχῇ ἐκείνῃ τοῦλάχιστον τοῦ ἡθικοῦ καὶ πνευματικοῦ μεγαλείου τοῦ ἀγνωστάτου τῶν ἀνθρώπων ἥρωισμοῦ καὶ τῆς καθαρωτάτης αὐτῶν ἀρετῆς.

Ἐν τῇ εἰς Κλέανδρον τὸν Αἰγινήτην παγκράτιον ἐν Ἰσθμίοις νικήσαντα ἀναφερομένη ᾠδῇ¹⁰³, ἣτις περὶ τὸ 478 πιθανώτατα συνέστη, ὀλίγον τινα δηλαδὴ χρόνον μετὰ τὴν ἤτταν καὶ ἀποχώρησιν τῶν Περσῶν τοῦ Ξέρξου, δεόντως ὁ ποιητὴς ἐξάγει τὸ μέγεθος τοῦ ἐπικρεμασθέντος τότε

κινδύνου καὶ τῆς ἀμετρήτου ἀξίας καὶ σημασίας τῆς ἐν Σαλαμῖνι μεγαλειώδους αὐτῶν νίκης· καλεῖ ὁ ποιητὴς τοὺς Ἑλληνας, ὅπως ἐκ τῶν μεγάλων παθῶν τοῦ πολέμου λυθέντες καὶ νίκην ἄραντες λαμπρὰν μὴ περιπέσωσιν εἰς χώρους ἀδόξου σιγῆς καὶ ὀρφανίας στεφάνων· παρήλθε πλέον ὁ καιρὸς τῶν ἀνησυχιῶν καὶ τῆς λύπης, τῶν θρήνων καὶ τῶν στεναγμῶν καὶ ἀνέτειλεν ἡ γλυκεῖα ἡμέρα τῆς χαρᾶς καὶ τῆς δόξης, ἐπειδὴ τὸν ὑπεράνω τῆς κεφαλῆς αὐτῶν αἰωρούμενον λίθον τοῦ Ταντάλου, τὸν ἀβάστακτον ἐκείνον καὶ δεινὸν τῇ Ἑλλάδι πόνον, παρέτρεψέ τις τῶν θεῶν μακρὰν τῆς φίλης πατρίδος. Παρ' αὐτῷ τούτῳ τῷ ποιητῇ τὸν τε φόβον καὶ τὴν μέριμναν τῶν διὰ τῆς ἐπιδρομῆς τῶν Περσῶν ἐπελθόντων κακῶν ἔλυσαν αἱ εὐφροσύναι τῆς νίκης:

- 50 *«ἐκ μεγάλων δὲ πενθέων λυθέντες
μῖτ' ἐν ὀρφανίᾳ πέσωμεν στεφάνων 15
μῖτε κάδεα θεράπευε· πανσάμενοι δ' ἀπράκτων κακῶν
γλυκύ τι δαμωσόμεθα καὶ μετὰ πόνον,
ἐπειδὴ τὸν ὑπὲρ κεφαλᾶς 20
λίθον γε Ταντάλου παρὰ τις ἔτρεψεν ἄμμι θεός,
ἀτόλματον Ἑλλάδι μόχθον. ἀλλὰ
ἐμὲ δεῖμα μὲν παροιχόμενον
καρτερᾶν ἔπανεσε μεριμνᾶν» 104. 25*

Ἐν τῇ εἰς Φυλακίδαν τὸν Αἰγινήτην πάλιν παγκράτιον ὁμοίως ἐν Ἰσθμίοις νικήσαντα ἀναφερομένη ᾠδῇ¹⁰⁵, ἥτις περὶ τὸν αὐτὸν χρόνον ὥς καὶ ἡ εἰς Κλέανδρον ᾠδὴ συνέστη, ἐξαίρει ὁ ποιητὴς καὶ ἐγκωμιάζει τὴν ἐν Σαλαμῖνι μεγάλην καὶ ἐνδοξον νίκην τῶν Ἑλλήνων, τῶν Αἰγινήτων ναυτῶν μάλιστα, οἵτινες ἐν μέσῳ τῆς ἐπικρατείας τοῦ Ἄρεως καὶ τοῦ πολυφθόρου ὄμβρου τοῦ Διός, ἐν μέσῳ τοῦ πυκνοῦ ὥς ἡ χάλαζα φόνου ἀναρίθμω ἀνδρῶν ἀπαράμιλλον ἐπεδείξαντο ἀρετὴν καὶ ἐν τοῖς πρώτοις εὐκλεῶς ἡρίστευσαν. Τὸ ἔργον αὐτῶν ἀπετέλει εὐδοξον συνέχειαν τῶν ἀρετῶν τῶν Αἰακιδῶν, οἵτινες διὰ τῶν πολλῶν αὐτῶν ἀρετῶν τεῖχος κατεσκεύασαν περὶ τὴν Αἴγινα καὶ πύργον ὕψωσαν λαμπρόν τε καὶ πολυμήνητον:

- 50 *«τετείχισται δὲ πάλοι
πύργος ὑψηλαῖς ἀρεταῖς ἀναβαίνειν.
.....
καὶ νῦν ἐν Ἄρει 60
μαρτυρήσαι κεν πόλις Αἰαντος ὀρθωθεῖσα ναύταις
ἐν πολυφθόρῳ Σαλαμῖς Διὸς ὄμβρῳ
55 ἀναρίθμων ἀνδρῶν χαλαζᾶντι φόνῳ» 106.*

Ἐν τῇ εἰς Ἰέρωνα τέλος τὸν Αἰτναῖον ἄρματι ἐν Πυθίοις νικήσαντα ἀναφερομένη ᾠδῇ¹⁰⁷ ἐπαινεῖ ὁ ποιητὴς τὸν τύραννον τοῦτον τῶν Συρακῶν.

σῶν καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Γέλωνα καὶ τοὺς ἄλλους Δεινομενίδας, διότι οὗτοι ἐν Κύμῃ καὶ παρὰ τὴν εὐνδρον ἀκτὴν τοῦ Ἰμέρα ποταμοῦ λαμπρῶς ἐνίκησαν Καρχηδονίους τε καὶ Τυρσηνοὺς ἐξέλκοντες οὕτω τὴν Σικελίαν καὶ τὴν Ἑλλάδα πᾶσαν ἐκ βαρείας δουλείας. Ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀκριβῶς ὑμνεῖ παραλλήλως ὁ ποιητὴς τοὺς Ἀθηναίους καὶ τοὺς Σπαρτιάτας, διότι οὗτοι γενναίως ἐκινδύνευσαν ὑπὲρ πάσης τῆς Ἑλλάδος καὶ διὰ τῆς νίκης αὐτῶν ἀπειργάσαντο τὴν σωτηρίαν αὐτῆς οἱ μὲν ἐν Σαλαμῖνι, οἱ δὲ ἐν Πλαταιαῖς. Τὴν σπουδαιότητα τῶν παρὰ τὴν Κύμην καὶ τὸν Ἰμέραν ποταμὸν γενομένων μαχῶν ἐπιτηδεύως ὁ ποιητὴς ἐξαίρει διὰ τῆς παραλλήλου καὶ συγχρόνου μνείας τῶν ἐν Σαλαμῖνι καὶ Πλαταιαῖς μαχῶν· κατὰ τινα μεγαλοπρεπῆ τρόπον καὶ μεστὸν ὄντως σεμνοῦ καὶ φιλοπάτριδος φρονήματος συνάπτει ὁ Πίνδαρος ἐνταῦθα τὰς ἐνδοξοτέρας ταύτας μάχας τῆς κεντρικῆς καὶ τῆς Μεγάλης Ἑλλάδος. Πανταχοῦ ἐνταῦθα συνετρίβησαν οἱ βάρβαροι, Πέρσαι τε καὶ Καρχηδόνιοι καὶ Ἑτροῦσκοι, πρὸ τῆς ὑπερέτερας ἰσχύος τῆς ἐλληνικῆς ἀρετῆς:

	<i>«λίσσομαι, νεῦσον, Κρονίων, ἥμερον ὄφρα κατ' οἶκον ὁ Φοῖνιξ ὁ Τυρσανῶν τ' ἀλαλατὸς ἔχη νανσίστονον ὕβριν ἰδὼν τὰν πρὸ Κόμας, οἷα Συρακοσίων ἀρχῶν δαμασθέντες πάθον, ὠκνόφρων ἀπὸ ραῶν ὃ σφιν ἐν πόντῳ βάλεθ' ἀλικίαν</i>	140
75	<i>Ἑλλάδ' ἐξέλκων βαρείας δουλίας, ἀρέομαι πάρ μὲν Σαλαμῖνος Ἀθηναίων χάριν μισθόν, ἐν Σπάρτῃ δ' ἄρα τὰν πρὸ Κιθαιρώωνος μαχᾶν, ταῖσι Μήδαιοι κάμον ἀγκυλότοξοι, παρὰ δὲ τὰν εὐνδρον ἀκτᾶν</i>	145
79b	<i>Ἰμέρα παίδεσσιν ὕμνον Δεινομένεος τελέεσσαι,</i>	150
80	<i>τὸν ἐδέξαντ' ἄμφ' ἀρετῇ</i>	155
80b	<i>πολεμίων ἀνδρῶν καμώντων»¹⁰⁸.</i>	

Ἄλλ' ὁ ἔρωσ τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀναλαμβάνει παρὰ τῷ Θηβαίῳ ποιητῇ Πινδάρῳ τὴν ὑψίστην αὐτοῦ ἔξαρσιν καὶ ἀκτινοβόλον λάμψιν ἐν δυοῖν ἀποσπάσμασι κυρίως ἀνήκουσιν εἰς ἓνα ἢ δύο διθυράμβους αὐτοῦ, ἐν οἷς οὗτος ὑπερόχως ὑμνεῖ τοῦτο μὲν τὸ Ἀρτεμίσιον διὰ τὴν παρ' αὐτῷ συντελεσθεῖσαν μεγαλειώδη κατὰ τῶν Περσῶν νίκην, τοῦτο δὲ τὴν ἐνδοξον πόλιν τῶν Ἀθηνῶν διὰ τὴν ἀσύγκριτον καὶ σωτήριον αὐτῆς ἐν γένει δρᾶσιν καὶ συμβολὴν ἐν τῷ μεγάλῳ καὶ δυσχερεστάτῳ ἀγῶνι κατὰ τῶν εἰς Ἑλλάδα ὑπὸ τὸν Ξέρξην ἐπιδραμόντων πολυαρίθμων σιφῶν τῆς Ἀνατολῆς.

Ἐν τῷ Ἀρτεμισίῳ, λέγει ὁ Πλούταρχος¹⁰⁹, ἐδιδάχθησαν οἱ Ἕλληνες ὑπὸ τῶν ἑναντι τῶν κινδύνων συντελεσθέντων ὑπ' αὐτῶν ἔργων καὶ κατορ-

θωμάτων, ὅτι οὔτε πλήθη νεῶν οὔτε κόσμοι καὶ λαμπρότητες «*ἐπισήμων*», διακριτικῶν δηλαδὴ σημείων καὶ συμβόλων τῶν πλοίων, οὔτε κραυγαὶ πομπώδεις ἢ βάρβαροι παιᾶνες ἔχουσι τι δεινὸν παρὰ τοῖς ἀνδράσιν, ἀλλ' ὅτι τὸ θάρρος κυρίως εἶναι ἡ ἀρχὴ τῆς νίκης· τοῦτο ἀκριβῶς κατενόησεν ὁ Πίνδαρος, ὅστις περὶ τῆς ἐν Ἀρτεμισίῳ μάχης εἶπεν :

«ὄθι παῖδες Ἀθηναίων ἐβάλοντο φαεινὰν
κηρπιδ' ἐλευθερίας» ¹¹⁰.

Ἀπὸ τῶν λόφων τῆς πατρίδος αὐτοῦ θεώμενος ὁ Πίνδαρος νοερῶς τὴν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς καὶ δεόντως σταθμώμενος καὶ ἀναμετρῶν τὴν ἀρετὴν καὶ τὸ μεγαλεῖον τῆς ἱερᾶς πόλεως τῆς Ἀθηνᾶς, ἣτις νικηφόρος καὶ ἔνδοξος πρόμαχος ἐγένετο τῆς Ἑλλάδος ἀπάσης, ἐξηγγεῖλε ποτε πρὸς δίκαιον καὶ ὑψηλὸν αὐτῆς ἔπαινον ἐπάξιον ὄντως καὶ παντὸς στεφάνου ὑπέρτερον ἐγκώμιον, τοὺς περιφήμους ἔκείνους στίχους δηλαδὴ, δι' οὓς οὗτος ὕστερον ὑπερόχως ὑπ' αὐτῆς ἐτιμῆθη :

«ὦ ται λιπαραὶ καὶ ἰοστέφανοι καὶ αἰοίδιμοι,
Ἑλλάδος ἔρεισμα, κλειναὶ Ἀθῆναι, δαυμόνιον ποτλίεθρον» ¹¹¹.

Κύριον ἔργον εἶχεν ὁ ποιητὴς τὴν διὰ μεστῶν θείας ἐμπνεύσεως ὕμνων ἔξαρσιν τῶν παντοειδῶν ἀρετῶν τοῦ ἀνθρώπου ἐν πάσῃ περιοχῇ τοῦ κοινωνικοῦ, πολιτικοῦ, ἠθικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου ἐν γένει· ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ πρόσφορον ἔδαφος παρεῖχον αὐτῷ αἱ νίκαι τῶν νέων ἐν τοῖς εἰρηνικοῖς ἀγῶσι τῶν πανελληνίων ἑορτῶν, ἐνθα δεόντως ἀνεπτύσσεται καὶ ἀμάχητος καθίστατο ἡ ὁρμὴ πρὸς δρᾶσιν καὶ ἐκτέλεσιν μεγάλων ἔργων καὶ κατορθωμάτων ἀνταξίων τῆς χάριτος καὶ τῆς τιμῆς τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἔρως τῆς πατρίδος καὶ τῆς ἐλευθερίας ἀπετέλει συναισθημα ὑψηλόν τε καὶ ἱερόν, ὅπερ οὐχὶ ἀλλότριον ἦτο τῆς περιοχῆς ταύτης τῶν εὐγενῶν πόνων καὶ τῶν ἀμέμπτων ἰδανικῶν ἀγνοῦ πνεύματος καὶ καθαρωτάτης ἀρετῆς. Κατὰ τὴν ἐξαγγελίαν τῶν ὀνομάτων τῶν νικητῶν ἰδιαίτερα μνεῖα ἐγίνετο τῆς πατρίδος αὐτῶν, ἐφ' ἣν δικαίως μετεχώρει τὸ κλέος καὶ ἡ δόξα αὐτῶν. Κατὰ ταῦτα οὐδαμῶς ὁ ποιητὴς ἡμῶν παρέμεινεν ἀδιάφορος ἔναντι τῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἀγώνων τῆς ἰδιαίτερας αὐτοῦ πατρίδος, τῶν Θηβῶν δηλαδὴ, καὶ τῆς Ἑλλάδος περαιτέρω ὁλοκλήρῳ, ὅτε μάλιστα αὕτη ἀπεγνωσμένως ἐμάχετο ὑπὲρ βωμῶν καὶ ἑστίων κατὰ τῶν ἐξ Ἀνατολῆς ἐπελθόντων μυριοπληθῶν πολεμίων ¹¹².

Μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους πολλάκις οἱ Ἕλληνες περιέπεσον εἰς τὸ σκοτεινὸν καὶ ὀλέθριον χάος τῶν ἐμφυλίων ἀντιθέσεων καὶ ἐρίδων, αἵτινες παρέσυρον αὐτοὺς εἰς ἐσωτερικοὺς πολέμους δεινῶς ἀπειλοῦντας τὴν ὑπόστασιν τῆς διὰ μακρῶν καὶ σκληρῶν ἀγώνων κατ' ἄλλοφυλῶν πολεμίων κτηθείσης ἐλευθερίας αὐτῶν καὶ τῆς ἐνιαίας περαιτέρω καὶ ἀδιασπάστου ἀκεραιότητος τῆς τε χώρας καὶ τοῦ λαοῦ αὐτῶν. Δι' ὕμνων πλέον πρὸς τὴν

«φιλόφρονα» καὶ «μεγαλόνορα» Ἑσυχίαν καὶ τὴν «πλουτοδότειραν» Εἰρήνην ἐμόχθει ὁ ὄντως φιλόπατρις ποιητής, ὅπως τοὺς παῖδας τῶν Ἑλλήνων ἐπαναγάγῃ εἰς τὴν ὁδὸν τῆς σώφρονος περισυλλογῆς καὶ τῆς ὁμονοίας μακρὰν τῆς ὀλεθρίας φθορᾶς καὶ καταστροφῆς τῶν ἐμφυλίων πολέμων¹¹³. Ὅμοιον τι ἔργον ἀναμφιβόλως θὰ ἐπετέλει οὗτος, εἰ ἔζη, καὶ κατὰ τοὺς χρόνους ἐκείνους ἔτι τοῦ «Συμμαχικοῦ» τῶν Ἑλλήνων «πολέμου», ὅτε, ὥς ὁ Πολύβιος γράφει, πάντες συνηνώθησαν, ἵνα πλῆξωσι τοὺς μισητοὺς αὐτῶ Αἰτωλοὺς καὶ τοὺς συμμάχους αὐτῶν. Ὁ πόλεμος οὗτος ἐμφύλιον χαρακτήρα ἔχων οὐδὲν ἀγαθὸν ἀποτελέσμα ὑπὲρ τοῦ ἑλληνισμοῦ ὑπὶσχεῖτο ὑφ' οἷαν δῆποτε ἐξέλιξιν καὶ ἐκβασιν αὐτοῦ· μόνον τὸ κήρυγμα τῆς εἰρήνης, τῆς φιλόφρονος ἡσυχίας καὶ τῆς ὁμονοίας θὰ ἀπετέλει καὶ ἐνταῦθα ἀξίεπαινον ἔργον ποιητῶν τε καὶ ἱστορικῶν, Θηβαίων τε καὶ Μεγαλοπολιτῶν καὶ πάντων τῶν Ἑλλήνων ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους ἡμῶν καθόλου· θὰ ἀπετέλει τοῦτο νέον τι εἶδος ὑψηλῆς καὶ καθαρωτάτης φιλοπατρίας¹¹⁴.

Μακαριώτατε!

Κατακλείω ἐνταῦθα τὴν παροῦσαν ὁμιλίαν, ἣτις ἐγένετο πρὸς ἔκφρασιν τῆς αἰωνίας τοῦ ἔθνους εὐγνωμοσύνης πρὸ τῶν ἱερῶν τάφων πάντων ἐκείνων, οἵτινες ἀπέθανον ὑπὲρ ἡμῶν καὶ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τοῦ ἔθνους ἐν τῷ τελευταίῳ πολέμῳ. Μέγιστον καὶ χαλεπώτατον κίνδυνον πάντες οὗτοι ἠμύναντο καὶ τὴν τελευταίαν τοῦ βίου προφρονὸς ἡλλάξαντο ἀντὶ τῆς σωτηρίας τῶν ζώντων. Διὰ τὴν ἀρετὴν ταύτην, κάλλιστον καὶ ἀφθιτον κλέος τοῦ ἔθνους, νῦν τε ὑφ' ἡμῶν ἐγκωμιάζονται οὗτοι καὶ εἰς τὸν ἔπειτα χρόνον ὑπὸ τῶν ὕστερον. Οὐχὶ ἀπέλπιδες κραυγαὶ γόων καὶ θρήνων σπαρακτικῶν οὐδὲ σιωπῇ συντριβῆς καὶ ἀφώνου οἴκτου δεσπόζουσιν ἐπὶ τῶν ὁρέων καὶ τῶν πεδιάδων τῆς ὥραίας ἡμῶν καὶ ἐνδόξου πατρίδος, ἐνθα τῆς ζωῆς ἡ θυσία περιεβάλετο τὴν εὐγενεστέραν αἵγλην τῆς φιλοτιμίας καὶ τῆς ἀρετῆς· ὑπερήφανοι ὕμνοι μόνον καὶ ἔπαινοι ἀντηχοῦσιν ἐνταῦθα, ἐγκώμια τῶν ἐνδόξων κατορθωμάτων ἀθανάτων νεκρῶν. Οἱ ἔπαινοι τῶν μεταγενεστέρων θὰ ἀνετίττωσιν ἐκάστοτε εἰς αἰῶνας αἰώνων δι' οὐρανίων καὶ ὑπερφύων τόνων τε καὶ ῥυθμῶν τὸ ἀκοίμητον ἥγμα ἀπεριγράφτων ἱστορικῶν ἀναμνήσεων καὶ ἐξαισίων εἰκόνων ἐλευθερόφρονος φιλοπατρίας καὶ αὐτοθυσίας γενναίας.

Ἐντάφιον, οἷον οἱ ἀθάνατοι οὗτοι νεκροὶ ἀνεβάλλοντο, οὔτε εὐρὼς οὔτε ὁ πανδαμάτωρ χρόνος θὰ ἀμαυρώσῃ ποτὲ ὑπὸ τὴν ἐλαφρὰν καὶ μυροβόλον γῆν τῆς πατρίδος. Εὐκλεῆς ἡ τύχη αὐτῶν, ὥραϊος ὁ θάνατος, ὁ τάφος βωμός. Παρὰ τὸ πλευρὸν τῶν μεγαλοθύμων τούτων πολεμιστῶν συγκρούεται ἐν τοῖς βάθεσι τῆς ἀτέρμονος αἰωνιότητος μόνιμος καὶ ἀχώρητος οἰκέτης τῆς Ἑλλάδος ἡ εὐδοξία καὶ ἡ τιμὴ συγκρατασκηνοῦσιν αὐτοῖς τὰ σεπτὰ ἔργα ὑψηλῆς ἀρετῆς καὶ τὰ ἀδιάσειστα καὶ ἀκατάλυτα σύμβολα εὐκλεοῦς παραδόσεως καὶ ἀναμνήσεων ἀπαραγράφτων καὶ ἱερῶν.

Πρὸς τιμὴν πάντων τούτων ἀνέπτυξα ἐνώπιον ὑμῶν σήμερον θέμα εἰλημμένον ἐκ τοῦ ἔργου τοῦ Θηβαίου ποιητοῦ Πινδάρου. Ἐν τινι ταχεῖ καὶ ἐπιπλῶν διὰ τοῦτο ῥυθμῷ ἐπορεύθημεν μετὰ τοῦ μεγάλου τούτου Ἑλληνος ποιητοῦ, ὑψηλόφρονος διδασκάλου καὶ παιδαγωγοῦ τῆς φυλῆς ἡμῶν, ἀνὰ τὰς πεδιάδας, τοὺς λόφους καὶ τὰ ὄρη τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἐν μέσῳ συσκαίων δασῶν καὶ πολυῦδρων ποταμῶν καὶ πηγῶν, ἐν μέσῳ ὑψηλῶν καὶ θειῶν μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν ἀναμνήσεων, ἅτινα πάντα μετὰ φιλοστόργου ἀφοσιώσεως καὶ ἀμειώτου πίστεως ὕμνησεν ὁ εὐλαβὴς οὗτος καὶ ἀκάματος θεράπων τῶν Ἑλικωνιάδων Μουσῶν. Αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητὴς ἐχειραγώγησεν ἡμᾶς σταθερῶς τε καὶ ἀσφαλῶς εἰς περιοχὰς καὶ πεδία οὐχὶ μόνον εἰρηνικῶν ἀγώνων τὴν ὕψωσιν ἀπεργαζομένων τοῦ ἀνθρώπου εἰς τὰς ὑπερτέρας σφαίρας τῆς ἀρετῆς, τῆς ἠθικῆς εὐδαιμονίας καὶ τοῦ πνευματικοῦ κάλλους, ἀλλὰ καὶ μαχῶν ἔτι καὶ πολέμων, σκληροτάτης πάλης κατὰ πολεμίων καὶ βαρυντάτων πόνων καὶ μόχθων ἀναγκαιῶς ἐκάστοτε ἀναλαμβάνομένων ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος καὶ τῆς σωτηρίας αὐτῆς· ἐχειραγώγησεν ἡμᾶς ὁ ποιητὴς εἰς τὰ Οἰνόφυτα πρῶτον, οὐχὶ μακρὰν τῶν Θηβῶν, καὶ εἰς τὴν Σαλαμῖνα ὕστερον καὶ τὰς Πλαταιάς, εἰς τὴν Κύμην τῆς Κάτω Ἰταλίας καὶ εἰς τὸν Ἰμέραν ποταμὸν τῆς Σικελίας, εἰς τὸ Ἀρτεμίσιον τέλος καὶ εἰς τὴν ὠραίαν πεδιάδα τῆς Ἀττικῆς μετὰ τῶν Ἰοστεφάνων καὶ ἐνδόξων λόφων αὐτῆς. Πανταχοῦ ἐνταῦθα ἐν μέσῳ τῆς βοῆς τῆς μάχης καὶ τῶν βαρβάρων κραυγῶν τῶν πολεμίων ἡκούετο ὑπέρροχον καὶ θεσπέσιον τὸ πολεμιστήριον σάλπισμα τοῦ ποιητοῦ, ἀσβεστον προσκλητήριον πρὸς τοὺς νέους τοῦ εὐγενοῦς ἡμῶν ἔθνους, ἵνα οὗτοι ἀκοίμητοι πάντοτε φρουροὶ εἴναι τῆς ἐλευθερίας τῆς γλυκυτάτης πατρίδος.

Διερμηνεύων ὁ Θηβαῖος ποιητὴς Πίνδαρος ἐκάστου ἡμῶν τὰ ἐναντι τῆς πατρίδος συναισθήματα εἰλικρινοῦς καὶ ἀναλλοιώτου ἀφοσιώσεως καὶ στοργῆς προσφωνεῖ εὐλαβῶς τε καὶ περιπαθῶς ὥς ὁ κορυφαῖος οἰονεὶ τοῦ χοροῦ τὴν «μητέρα» Ἑλλάδα διαθέων τὴν χώραν εὐφροσύνης μέχρι τῶν ἀπωτάτων ὁρίων αὐτῆς, ἀπὸ τῆς Ῥοδόπης καὶ τοῦ Ἑβρου μέχρι τῆς Κρήτης καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰονίου πελάγους μέχρι τῶν ὠραίων καὶ περιλαλήτων νήσων τοῦ Αἰγαίου καὶ πέρα τούτων μέχρι τῆς ἡρωικωτάτης καὶ πολυπαθοῦς, τῆς ἑλληνικωτάτης καὶ πολυδοξάστου, τῆς εὐστεφάνου καὶ περικαλλοῦς νήσου Κύπρου. Προσφωνεῖ ὁ ποιητὴς τὴν Ἑλλάδα καὶ παρέχει αὐτῇ τὴν σταθερὰν καὶ ἀσφαλῆ βεβαίωσιν, ὅτι αἱ ὑποθέσεις αὐτῆς κατέχουσιν ἐν τῇ καρδίᾳ ἡμῶν τὴν ὑπερτάτην θέσιν· παρ' ἡμῖν οὐδὲν φίλτερον εἶναι ταύτης, ἐνδόξου καὶ φιλοστόργου τροφοῦ πάντων ἡμῶν:

«Μᾶτερ ἐμά, τὸ τεόν,

ὦ αἰωνία Ἑλλάς,

πρᾶγμα καὶ ἀσχολίας ὑπέρτερον θήσομαι.

τί φίλτερον κεδνῶν τοκέων ἀγαθοῖς;».

ΕΠΙΣΗΜΕΙΩΣΕΙΣ

1. Αἰσχ. Πέρσ. 392 - 405.

2. Παρ' Ὀμήρῳ, Ἰλ. Ο 653 - 658 διωκόμενοι οἱ Ἀργεῖοι ὑπὸ τοῦ Ἑκτορος καὶ τῶν Τρώων ἐστράφησαν φεύγοντες πρὸς τὰς ναῦς, ὧν αἱ ἄγκραι καὶ ἐξώταται περιέσχον αὐτούς, ὅμως καὶ πέρα τῶν πρώτων τούτων νεῶν ἐχώρησαν οἱ Ἀργεῖοι μέχρι τῶν σκηνῶν ἅτε δεινῶς πιεζόμενοι ὑπὸ τοῦ πλήθους τῶν ἐπερχομένων πολεμίων· παρὰ ταῦτα παρέμειναν οὗτοι πλέον ἐνταῦθα ἄθροοι καὶ οὐδαμῶς διεσκεδάσθησαν ἀνὰ τὸ στρατόπεδον· αἰδῶς καὶ δέος, λέγει ὁ ποιητής, συνείχον αὐτούς καὶ ἀπέτρεπον τοιαύτης τινὸς πράξεως δειλίας καὶ ὀνείδους· ὥς οἱ ἀπόγονοι αὐτῶν ἐν Σαλαμῖνι, οὕτω καὶ νῦν οἱ Ἀργεῖοι παρῶτρυνον ἀλλήλους πρὸς εὐθαρσῇ ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ στάσιν :

«ἄζηχες γὰρ ὁμόκλειον ἀλλήλοισι».

Ὁ γηραιὸς Νέστωρ μάλιστα δι' εὐπεριλήπτου μέν, φλογεράς δ' ὅμως καὶ μεστῆς πολεμικοῦ ζήλου, δημηγορίας (στ. 661 - 666) καλεῖ τοὺς Ἀχαιοὺς εἰς ἀντίστασιν, εἰς ἐπίδειξιν τῆς ὀφειλομένης γενναιότητος καὶ αἰδοῦς ἔναντι τῶν ἄλλων ἀνθρώπων· ὀφείλει ἕκαστος, ὅπως ἀναμνησθῇ παίδων καὶ συζύγων καὶ κτημάτων καὶ γονέων ζώντων τε καὶ τεθνεώτων· ὑπὲρ τῶν φιλτάτων ἐν τῇ πατρίδι δυσωπεῖ καὶ ἱκετεύει ὁ Νέστωρ, ἵνα οὕτω πάντες χάριν τῶν ἀπόντων οἰκείων κρατερῶς καὶ ἀφόβως στῶσιν ἔναντι τοῦ ἐχθροῦ :

«ἼΩ φίλοι, ἄνδρες ἔστε καὶ αἰδῶ θέσθ' ἐνὶ θυμῷ
 ἄλλων ἀνθρώπων, ἐπὶ δὲ μνήσασθε ἕκαστος
 παίδων ἡδ' ἀλόχων καὶ κτήσιος ἡδὲ τοκίων,
 ἥμιν ὅτεφ' ἔζουσιν καὶ ᾧ κατατεθνήκασιν
 τῶν ὑπὲρ ἐνθάδ' ἐγὼ γοννάζομαι οὐ παρεόντων
 ἐστάμεναι κρατερῶς· μὴ δὲ τρωπᾶσθε φόβονδε».

665

Πρβλ. ἔτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου Θουκ. VII 69, 2· Ἀριστοφ. σφ. 532 - 534· Verg. Aen. X 280 - 282.

3. Θουκ. II 35, 1 - 2.

4. Πρβλ. Στέφ. Βυζ. s.v. : «Κυνὸς κεφαλαι» (=I [1849] 394, 6 - 8 Mein.) : «...ἦν δὲ καὶ χωρίον Θηβῶν, ἂφ' οὗ Πίνδαρος Δαιφάντου παῖς, Βοιώτιος ἐκ Κυνὸς κεφαλῶν, μελῶν ποιητής».

5. Τοῦ μεγάλου τούτου ποιητοῦ καὶ ἡ ἀμυδροτάτη ἔτι σκιαγραφία ἐργώδης εἶναι, διότι ἐκ τῶν περὶ αὐτοῦ ἐν ταῖς βιογραφίαις λεγομένων δέον,

ὅπως τις τὰ καίρια μόνον, τὰ οὐσιώδη καὶ τὰ ἀληθῆ ἀντλήσῃ, καταγράψῃ δ' ὕστερον ταῦτα εὐτάκτως μετὰ τὸν ὀφειλόμενον ἔκτενῃ καὶ κατὰ πάντα ἀκριβῆ ἐπιστημονικὸν ἔλεγχον αὐτῶν. Ἐξ αὐτοῦ τούτου τοῦ ἔργου τοῦ ποιητοῦ ἐλαχίστας μόνον πληροφορίας ἔχομεν περὶ αὐτοῦ· αἱ καθ' ἡμέραν λύται καὶ πικρίαι ἢ τέρψεις καὶ χαραὶ τοῦ βίου ἔχουσιν ἰδιωτικὸν χαρακτήρα καὶ οὕτως οὐδαμῶς ἀρμόζουσι τῇ ποιήσει ἐκείνῃ, ἥτις, ὡς ἡ ποίησις τοῦ Πινδάρου, τῷ κοινῷ τῶν ἀνθρώπων συμφέροντι ὑπηρετεῖ καὶ ἔχει οὕτως εἰπεῖν διεθνῇ καὶ παγκόσμιον χαρακτήρα.

Πληροφορίαι περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ Πινδάρου παρέχουσιν ἡμῖν κυρίως αἱ ἀρχαῖαι περὶ αὐτοῦ βιογραφίαι, ἃς εὕρισκει τις προχειρῶς ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Πίνδαρον, Schol. vet. I (1964) 1, 1 - 4,7 Drachmann: Βίος Πινδάρου - Vita Ambrosiana, ἔθθα περιλαμβάνονται καὶ τὰ «Πινδάρου ἀποφθέγματα», p. 3, 15 - 4,7· αὐτ., p. 4,8 - 8,4: Πινδάρου γένος - Vita Thomana· p. 8,5 - 9,31: Πινδάρου γένος δι' ἐπῶν - Vita metrica· III (1964) 285,1 - 306, 11: Εὐσταθίου πρόλογος πινδαρικῶν παρεκβολῶν - Eustathii prooemium· p. 306,12 - 306, 11: Capitula ad praefationem pertinentia· καὶ ὁ Σουΐδας παρέχει ἡμῖν ἀξιολόγους τινὰς πληροφορίας περὶ τοῦ βίου καὶ τοῦ ἔργου τοῦ ποιητοῦ s.v.: «Πίνδαρος» (=IV [1935] 132, 26 - 133,9 ὑπ' ἀριθ. 1617 Adler) καὶ: «περὶ Πινδάρου» (=αὐτ., p. 133, 12 - 16 ὑπ' ἀριθ. 1619).

Ὁ Πίνδαρος ἦτο υἱὸς τοῦ Δαΐφάντου, κατὰ τινὰς δὲ τοῦ Παγώνδα ἢ Παγωνίδου. Λέγεται τούτου πατὴρ καὶ ὁ Σκοπελῖνος, ὅστις ὅμως κατ' ἄλλους μὲν ὁ αὐτὸς εἶναι τῷ Δαΐφάντῳ, κατ' ἄλλους δὲ θεῖος ἦτο ἐκ πατρὸς ἢ πατρυνὸς τοῦ Πινδάρου. Ὁ Σκοπελῖνος οὗτος ἦτο αὐλητῆς καὶ ἐδίδαξε τὸν παῖδα τὴν αὐλητικὴν τέχνην, ἰδὼν δ' αὐτὸν μείζονος ἔξεως ὄντα ἢ ὥστε νὰ δύναται οὗτος, ὅπως παρ' αὐτῷ τελειωθῇ, παρέδωκεν ἐν Ἀθήναις εἰς μάθησιν τῷ μελοποιῷ Λάσῳ τῷ Ἑρμιονεῖ, παρ' ᾧ ἐπαυδέυθη τὴν λυρικὴν ποίησιν. Διδάσκαλον τοῦ Πινδάρου ἐν Ἀθήναις ἄλλοι μὲν τὸν Ἀγαθοκλέα, ἄλλοι δὲ τὸν Ἀπολλόδωρον, λέγουσιν. Ὁ τελευταῖος οὗτος προϊστάμενος ὢν κυκλιῶν χορῶν καὶ ἀποδημῶν ἐνεπίστευσε τὴν διδασκαλίαν τῷ Πινδάρῳ παιδί ἔτι ὄντι, ὅστις ὅμως παρὰ ταῦτα καλῶς διεκόσμησε τὸ πιστευθὲν αὐτῷ ἔργον καὶ διαβόητος διὰ τοῦτο ἐγένετο. Καὶ τοῦ Σιμωνίδου ἔτι λέγεται, ὅτι ἐγένετο ὁ Πίνδαρος μαθητῆς νεώτερος μὲν ἐκείνου ὢν, πρεσβύτερος δὲ Βακχυλίδου. Μητέρα τοῦ ποιητοῦ ἀναγράφουσιν ἄλλοι μὲν τὴν Μυρτώ, σύζυγον τοῦ Δαΐφάντου μὲν πρότερον ἢ τοῦ Παγώνδα, τοῦ Σκοπελίνου δὲ ὕστερον τοῦ αὐλητοῦ, ἄλλοι δὲ τὴν Κλειδί-κην (ἢ Κλειδίκην ἢ Κληδίκην), σύζυγον τοῦ Δαΐφάντου. Ἔσχε δὲ καὶ ἀδελφὸν ὁ ποιητῆς Ἑρίτιμον ἢ Ἑρωτίωνα καλούμενον, ἔμπειρον θήρας καὶ πυγμαχίας καὶ τῆς δεινῆς παλαιμοσύνης, γήμας δὲ Μεγάκλειαν τὴν Λυσιθέου καὶ Καλ-λίνης ἢ τὴν Τιμοξένην ἔσχεν υἱὸν μὲν ἓνα, τὸν Δαΐφαντον, ᾧ καὶ δαφνηφορικὸν ᾄσμα ἔγραψεν, θυγατέρας δὲ δύο, Πρωτομάχην τε καὶ Εὐμητιν.

Ὁ Πίνδαρος εἴλκε τὸ γένος ἐκ τοῦ ἐπιφανοῦς οἴκου τῶν Αἰγείδων. Ἐν τῇ εἰς Ἀρκεσίλαον τὸν Κυρηναῖον ἄρματι ἐν Πυθίοις νικήσαντα ἀναφερομένη ᾠδῇ, Πυθ. V 72 - 81 (=96 - 108) λέγει ὁ ποιητὴς ὡς ἀπὸ τοῦ χοροῦ τῶν Λιβύων ἢ ἄφ' ἑαυτοῦ :

«τὸ δ' ἐμὸν γαρύει
ἀπὸ Σπάρτας ἐπήρατον κλέος,
ὄθεν γεγενναμένοι
75 Ἴκοντο Θήρανδε φῶτες Αἰγείδαι,
ἐμοὶ πατέρες, οὐ θεῶν ἄτερ, ἀλλὰ Μοῖρά τις ἄγεν·
πολύθυτον ἔρανον
ἐνθεν ἀναδεξάμενοι,
Ἀπολλων, τεᾶ,
80 Καρνείε,
ἐν δαιτὶ σεβίζομεν
Κυράνας ἀγακτιμέναν πόλιν».

Ὁ Πίνδαρος λέγει ἐνταῦθα, ὅτι ἀνήκει εἰς τὸ εὐκλεές γένος τῶν Αἰγείδων, οἵτινες κατέκουν ἐν Σπάρτῃ τε καὶ ἐν Θήβαις. Ὁ σπαρτιατικὸς κλάδος τοῦ γένους τούτου μετόκησεν ὑπὸ τὴν προστασίαν τῶν θεῶν καὶ τῆς Μοίρας εἰς Θήραν, ἐκεῖθεν δὲ ἵδρυσεν ὡς ἀποικίαν τὴν Κυρήνην. Ἡ ἐορτὴ τῶν Καρνείων ἐωρτάζετο ὑπὸ πάντων τῶν Αἰγείδων. Ὁ ποιητὴς δικαίως διατείνεται ἐνταῦθα, ὅτι κατὰ τὴν ὑπὸ τῶν Αἰγείδων παραδοθεῖσαν ἐν Θήβαις πολύθυτον ταύτην ἐορτὴν εἶχον οἱ κάτοικοι εὐλαβῇ αἴσθησιν τῶν συγγενικῶν αὐτῶν δεσμῶν μετὰ τῶν κατοίκων τῆς εὐκτίστου Κυρήνης καὶ τῶν Βακτιαδῶν. Σπουδάζει ὁ ποιητὴς, ὅπως δείξῃ ἑαυτὸν συγγενῇ Λακεδαιμονίων τε καὶ Κυρηναίων, οὕτω δὲ συγγενῇ καὶ τοῦ νικηφόρου Ἀρκεσίλαου.

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην πολλὰ ἀναχινώσκομεν ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Πυθ. V 96. 99. 101 καὶ 104 (=Schol. vet., II [1964] 183, 19 - 185, 17 Drachmann) καὶ εἰς Ἰσθμ. VII 18 a (=αὐτ., III [1964] 263, 1 - 264, 16), ἐν οἷς ὅμως πολλὰ τὰ δυσδιάκριτα καὶ ἀσαφῆ ὑπάρχουσιν.

Ἐν τῇ εἰς τὸν Αἰγινήτην παγκρατιαστὴν Ἀριστοκλείδην ἀναφερομένη ᾠδῇ, Νεμ. III 73 - 76 (=132 - 136) λέγει ὁ Πίνδαρος τῷ νικηφόρῳ αὐτοῦ φίλῳ, ὅτι ἀποστέλλει αὐτῷ τὸ ἄσμα αὐτοῦ, ὅπερ μείγμα εἶναι μέλιτος καὶ γάλακτος λευκοῦ, προῖον πόνου καὶ ἐμφύτου ἐμπνεύσεως, ὕμνος καλὸς καὶ ἡδύτατος· δρόσος περικαλύπτει τὸ ποίημα, ὅπερ χρηστὸν καὶ προσηγνὲς γίνεται, αἰοδιμον πόμα, ὑπὸ τὰς ἐμπνοάς Αἰολίδων αὐλῶν, ὑπὸ τὴν δρᾶσιν δηλαδὴ τῆς αἰολικῆς ἁρμονίας. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Νεμ. III 136 b (=Schol. vet., III [1964] 61, 16 - 18 Drachman) ἀναχινώσκομεν : «Αἰολεὺς ἄνωθεν ὁ Πίνδαρος, ὅτι οἱ κατ' αὐτὸν Θηβαῖοι Αἰολέων ἄποικοι τυγχάνουσιν ὡς ἀπὸ

Αἰόλου τοῦ 'Αθάμαντος παιδός»· πρβλ. σχόλ. εἰς Πυθ. Π 128 a (=Schol. vet., Π [1964] 53, 13 - 15 Drachmann)· Πινδ. ἀπ. 227 (191), p. 368 Turyn : ἐξ ἀδ. εἰδ.

Τὸ ἔτος γεννήσεως τοῦ Πινδάρου εἶναι οὐχὶ ἀπολύτως βέβαιον. Κατὰ τινα μοιραίαν συντυχίαν ἐγεννήθη ὁ ποιητής, καθ' ὃν χρόνον ἐωρτάζοντο ἐν Δελφοῖς τὰ Πύθια, οἱ ἀγῶνες ἐκεῖνοι δηλαδὴ, οὓς αἱ ᾠδαὶ αὐτοῦ κυρίως ἀθανάτους κατέστησαν. Τοῦτο διδάσκει ἡμᾶς αὐτὸς οὗτος ὁ ποιητής, ὅστις γράφει :

«πενταετηρὶς ἑορτὰ
βουπομπός, ἐν ᾗ πρῶτον ἐνδάσθην ἀγαπατὸς ὑπὸ σπαργάνοις».

Τοὺς στίχους τούτους διέσωσαν ἡμῖν ἡ ἀρχαία περὶ αὐτοῦ βιογραφία, βίος Πινδ. - Vit. Ambr. ἐν : Schol. vet., I (1964) 2, 16 - 19 Drachmann καὶ ὁ Εὐστάθιος, Eust. prooem. 27 (=αὐτ., III [1964] 298,5 - 9)· πρβλ. ἀπ. 230 (193), 1 - 2, p. 369 Turyn : ἐξ ἀδ. εἰδ. - πρβλ. ἔτι Πλουτ. συμποσ. προβλ. VIII 1,1 (=ἡθ. p. 717d =IV [1892] 305, 9 - 10 Bern. =IV [1938] 259, 1 - 3 Hu.) : «ἦκε δὲ καὶ Πίνδαρος ἐπὶ μνήμην ἐν Πυθίοις γενόμενος πολλῶν καὶ καλῶν ὕμνων τῷ θεῷ χορηγός».

Ὁ Σουΐδας s.v. : «Πίνδαρος» (=IV [1935] 132, 29 ὑπ' ἀριθ. 1617 Adler) τίθεται τὴν περίφημον αὐτὴν Πυθιάδα κατὰ τὴν ξε' Ὀλυμπιάδα : «...γεγονὼς κατὰ τὴν ξε' Ὀλυμπιάδα». Τοῦτο ἐπιτρέπει ἡμῖν, ὅπως ὀρίσωμεν τὴν Πυθιάδα ταύτην εἴτε ἐν τῇ Ὀλυμπιάδι 64,3 (=522 π.Χ.) εἴτε ἐν τῇ Ὀλυμπιάδι 65,3 (=518 π.Χ.) χωριζόμενων οὕτως ἑκατέρας τῶν Πυθιάδων τούτων ἀπὸ τῆς Ὀλ. 65,1 (=520 π.Χ.) διὰ χρονικοῦ διαστήματος δύο ἐτῶν. Ἡ πρῶτη τῶν χρονολογιῶν τούτων φαίνεται πιθανωτέρα βάσει τῶν πληροφοριῶν, ἃς ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρέχουσιν ἡμῖν αἱ ἀρχαῖαι πηγαί. Πάντα τὰ ἀρχαῖα κείμενα ὁμοφώνως ὀρίζουσι τὴν «ἀκμὴν» τοῦ ποιητοῦ, τ.ἔ. τὸ τεσσαρακοστὸν ἔτος τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, κατὰ τὸν δευτέρον Περσικὸν πόλεμον : Πινδ. γέν. - Vit. Thom. ἐν : Schol. vet., I (1964) 5,5 - 6 Drachmann : «κατὰ δὲ τὴν Εἰρξον κατά- βασιν ἠκμαζε τῇ ἡλικίᾳ»· Eust. prooem. 27 (=αὐτ., III [1964] 297, 25 - 26) : «...καὶ ὅτι (sc. ἄδεται) κατὰ τὴν τοῦ Εἰρξον διάβασιν ἠκμαζε τὴν ἡλικίαν»· Σουΐδ. s.v. : «Πίνδαρος» (=IV [1935] 132,30 ὑπ' ἀριθ. 1617 Adler) : «...κατὰ τὴν Εἰρξον στρατείαν ὧν ἐτῶν μ'»· Διόδ. XI 26,8 (=II [1964³] 263, 20 - 22 Vogel) : «τῶν δὲ μελοποιῶν Πίνδαρος ἦν ἀκμάζων κατὰ τούτους τοὺς χρόνους», ἅτινα ὁ ἱστορικὸς λέγει ἀναφορικῶς πρὸς τὴν Ὀλ. 75,1 (=480 π.Χ.). Ὁ δευτέρος Περσικὸς πόλεμος διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ τέλους τοῦ 481 π.Χ. (=Ὀλ. 74,4) μέχρι τῶν μέσων τοῦ 479 π.Χ. (=Ὀλ. 75,2). Εἰ ὁ Πίνδαρος ἐγεννήθη τῷ 518 π.Χ. (=Ὀλ. 65,3), τότε θά ἦτο κατὰ τὴν ἀρχὴν τοῦ πολέμου 37 ἐτῶν καὶ κατὰ τὸ τέλος αὐτοῦ 39 ἐτῶν, ὅτε βεβαίως οὐχὶ περὶ «ἀκμῆς» αὐτοῦ ἐν τῷ χρόνῳ τούτῳ θά ἐγίνετο λόγος· ἂν τὸν ἀντίον δεχθῶμεν,

ὅτι ὁ ποιητὴς ἐγεννήθη τῷ 522 π.Χ. (= 'Ολ. 64,3), τότε θά ἦτο οὗτος 40 ἐτῶν, ἐν τῇ «ἀκμῇ» δηλαδὴ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, κατὰ τὸ 482, ἐν ἔτος δηλαδὴ πρὸ τῆς ἐκστρατείας τοῦ Ξέρξου, ὅπερ ἐναργῶς ἐπικυροῦται διὰ τῆς προθέσεως τῶν πηγῶν : «κατά». Κατὰ ταῦτα οὐχὶ ὀρθὸς εἶναι ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ ὑπολογισμὸς τοῦ U. v. Wilamowitz-Moellendorff, Aristoteles und Athen. II, Berlin 1893, σσ. 301 - 302, σημ. 20, ὅστις ὡς ἔτος γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ θεωρεῖ τὴν 'Ολ. 65,3 (=518 π.Χ.). Τὴν ὀρθότητά τῆς χρονολογίας ταύτης τῆς γεννήσεως τοῦ ποιητοῦ, 522 π.Χ., βεβαιοῦσι καὶ αἱ πληροφορίαι, ὅτι οὗτος σύγχρονος ἦτο τοῦ Αἰσχύλου γεννηθέντος τῷ 525 ἢ τῷ 524 π.Χ. : Πινδ. γένος - Vit. Thom. ἐν : Schol. vet., I (1964) 4,15 - 16 Drachmann : «γένονε δὲ κατὰ [τοὺς] χρόνους Αἰσχύλου καὶ συγγεγέννηται» Eust. prooem. 25 (=αὐτ., III [1964] 296, 25 - 28) : «...γενομένῳ (sc. τῷ Πινδάρῳ) ἐπὶ ἄρχοντος Ἀβίωνος κατὰ τοὺς χρόνους Αἰσχύλου, ᾧ καὶ συγγεγέννηται ὁμιλήσας καὶ ἀπονάμενός τι καὶ τῆς ἐκείνου μεγαλοφρονίας» Βίος Αἰσχύλου ἐν : Aesch. trag., III (1962) 2,5 Dind. : «συνεχρόνησε δὲ (sc. Αἰσχύλος) Πινδάρῳ γεγονώς κατὰ τὴν ἐγ' Ὀλυμπιάδα».

Ἐπὶ πλέον εἶναι ἡμῖν γνωστόν, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἔλαβε παρὰ τοῦ βασιλέως Θώρακος, ὅστις ἀνῆκε τῷ ἄρχοντι τῆς Θεσσαλίας γένει τῶν Ἀλευαδῶν, τὴν ἐντολήν, ὅπως συντάξῃ τὸν οἰκεῖον ἐπίνικον ἐπὶ τῇ νίκῃ τοῦ ἐταίρου αὐτοῦ Ἴπποκλέους, Θεσσαλοῦ παιδὸς διαλυοδρόμου. Κατὰ τὰ ἀρχαῖα σχόλια εἰς Πυθ. Χ ἐν : Schol. vet., II (1964) 241,22 Inscr. Drachmann ὁ Ἴπποκλῆς οὗτος «ἐνίκησε τὴν κβ' Πυθιάδα», τ.ἐ. τὴν 'Ολ. 70, 3=498 π.Χ. Κατὰ ταῦτα, εἰ ὁ ποιητὴς εἶχε γεννηθῇ τῷ 518 π.Χ., θά ἦτο οὗτος κατὰ τὸν χρόνον τῆς λήψεως τῆς ἐντολῆς εἴκοσι ἐτῶν περίπου· λίαν ἀπίθανον εἶναι, ὅτι οἱ Ἀλευάδαι χάριν περιστάσεώς τίνος τόσον σοβαρᾶς καὶ σεμνῆς θά ἐξέλεγον πρὸς σύνταξιν τοῦ οἰκεῖου ἐορταστικοῦ ὕμνου νεανίαν μόλις τότε ἀρχόμενον τοῦ ποιητικοῦ αὐτοῦ ἔργου, τοῦ ἐπαγγέλματος αὐτοῦ ὡς ὕμνοδοῦ τῶν ἐν τοῖς ἀγῶσι νεαρῶν νικητῶν, καὶ δὴ καὶ ἐν τινὶ ἐποχῇ, καθ' ἣν οὗτοι διετέλουν διαρκεῖς καὶ ἀδιασπάστους σχέσεις ἔχοντες στενῆς φιλικῆς μετὰ τοῦ ἐν τῷ ἀπογεῖῳ τῆς δόξης αὐτοῦ εὐρισκόμενου Σιμωνίδου.

Ἀβέβαιον ὁμοίως εἶναι καὶ τὸ ἔτος ἔτι τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου. Κατὰ τὰς ἀρχαίας βιογραφίας : Βίος Πινδ. - Vit. Ambr. ἐν : Schol. vet., I (1964) 2,19 - 21 Drachmann· Eust. prooem. 29 (=αὐτ., III [1964] 300, 19 - 24)· Σουῖδ. s.v. : «Πινδάρως» (=IV [1935] 133, 1 - 5 ὑπ' ἀριθ. 1617 Adler) λέγεται, ὅτι θεωροὶ ἀπελθόντες εἰς τὸ ἱερὸν τοῦ Ἀμμωνος ἐζήτησαν, ὅπως δοθῇ τῷ Πινδάρῳ τὸ ἄριστον καὶ κάλλιστον τῶν ἐν ἀνθρώποις ἀγαθῶν, καὶ ὅτι κατὰ τὴν εὐχὴν ταύτην ἀπέθανεν ὁ ποιητὴς ἐν ἐκείνῳ τῷ ἐνιαυτῷ. Τὴν μεστήν ταύτην μελαγχολικῆς περιπαθείας καὶ χάριτος διήγησιν περὶ τοῦ θανάτου τοῦ Πινδάρου, ἐν ᾗ ὁ θάνατος ἀναλαμβάνει τὴν ἀξίαν εὐμενοῦς λυτρωτοῦ ἅτε προφρόνως καὶ ἐπ' ἀγαθῷ τῶν ἀνθρώπων καλύων καὶ ἀνακόπτων τὸν μακρότερον

ἐν παντὸς εἵδους ἀτυχίαις, πικρίαις καὶ συμφοραῖς βίον παρέχει ἡμῖν ἐκτενέστερόν πως καὶ ὁ [Πλούταρχος], παραμυθ. πρὸς Ἀπολλ. 14 (= ἡθ., p. 109 ab = I [1888] 266, 1 - 17 Bern. = I [1925] 224, 11 - 24 Pat. - We.)· πρβλ. Πινδ. ἀπ. 6 (3), p. 229 Turyn : Ἰσθμ. Κατὰ [Πλούταρχον] λοιπὸν ἔλεγεν ὁ Πίνδαρος περὶ τῶν οἰκοδομησάντων τὸν ἐν Δελφοῖς ναὸν Ἀγαμήδους καὶ Τροφωνίου, ὅτι οὗτοι ἤτουν παρὰ τοῦ Ἀπόλλωνος μισθόν, οὗτος δὲ ἐπηγγείλατο, ὅτι θὰ καταβάλῃ αὐτοῖς τοῦτον μετὰ παρέλευσιν ἑπτὰ ἡμερῶν, καὶ ἔδωκε συγχρόνως αὐτοῖς τὴν ἐντολήν, ὅπως κατὰ τὸ διάστημα τοῦτο εὐωχῶνται· οὗτοι ποιήσαντες τὸ προσταχθέν, τῇ ἐβδόμῃ νυκτὶ κατακοιμηθέντες ἐτελεύτησαν. Κατὰ [Πλούταρχον] λέγεται περαιτέρω, ὅτι καὶ αὐτῷ τῷ Πινδάρῳ ἐντεταμένῳ τοῖς παρὰ τῶν Βοιωτῶν εἰς τὸν θεὸν πεμφθεῖσιν, ὅπως ἐρωτήσωσι, «τί ἄριστόν ἐστιν ἀνθρώποις», ἀπεκρίνατο ἡ πρόμαντις, ὅτι οὐδ' αὐτὸς ἀγνοεῖ τοῦτο, εἰ βεβαίως τὰ περὶ Τροφωνίου καὶ Ἀγαμήδους γραφέντα ἔργον ἐκείνου ἦσαν· εἰ θέλει ἡμῶς, ὅπως καὶ πεῖραν ἔτι τοῦ πράγματος λάβῃ, μετ' οὐ πολὺ πρόδηλον τοῦτο ἔσται αὐτῷ. Ταῦτα μαθὼν ὁ Πίνδαρος συνελογίζετο τὰ πρὸς τὸν θάνατον, διεληθόντος δ' ὀλίγου χρόνου ἐτελεύτησεν. Πρβλ. [Πλάτ.] Ἀξ. p. 367c : «Ἀγαμήδης γοῦν καὶ Τροφόνιος οἱ δειμύμενοι τὸ Πυθοῖ τοῦ θεοῦ τέμενος ἐξάμενοι τὸ κράτιστον αὐτοῖς γενέσθαι, κοιμηθέντες οὐκέτ' ἀνέστησαν»· Eust. prooem. 29 (= Schol. vet., III [1964] 300, 24 - 27 Drachmann): «ὃ δὴ καὶ ἐπὶ τῶν κτισάντων τὸν Πυθοῖ ναὸν ἰστόρηται, οἷ τοι ἔργον συντετελεκότες θαύματος ἄξιον ὃν καὶ ἀγαθὸν μέγα ἑαυτοῖς θεόθεν αἰτησάμενοι εἶτα ἔωθεν οὐκέτ' ἦσαν ὡς θανάτῳ ἀπεληλυθότες». Ὁμοίον τι λέγεται καὶ περὶ τῶν ἀδελφῶν Κλεόβιος καὶ Βίτωνος· πρβλ. Ἡροδ. I 31, 1 - 5· [Πλάτ.] Ἀξ. p. 367c· [Πλουτ.] παραμυθ. πρὸς Ἀπολλ. 14 (= ἡθ., p. 108 ef = I [1888] 265, 12 - 266, 1 Bern. = I [1925] 223, 22 - 224, 11 Pat. - We.)· Eust. prooem. 29 (= Schol. vet., III [1964] 300, 27 - 301, 4 Drachmann). Οὗτοι τῆς μητρὸς αὐτῶν ἱερείας οὔσης τῆς Ἀργείας Ἡρας, ἐπειδὴ ἦλθεν ὁ καιρὸς τῆς ἀναβάσεως εἰς τὸν ναόν, ὑστέρησαν δὲ οἱ τὴν ἁμαξάν ἔλκοντες ἱεροὶ βόες καὶ οὕτως ἐπελγούσα ἦτο ἡ ὥρα, ὑποδύντες ὑπὸ τὴν ἁμαξάν ἤγαγον εἰς τὸ ἱερὸν τὴν μητέρα. Οἱ Ἀργεῖοι μὲν ἐμακάριζον τῶν νεανιῶν τὴν ῥώμην, αἱ Ἀργεῖαι δὲ τὴν μητέρα αὐτῶν, οἷων τέκνων ἔτυχεν. Ἡ μήτηρ περικαρῆς οὖσα ἐπὶ τῷ εὐσεβεῖ ἔργῳ τῶν υἱῶν καὶ τῇ φήμῃ, στᾶσα ἐνώπιον τοῦ ἀγάλματος τῆς θεᾶς κατηύξατο, ὅπως τοῖς τέκνοις αὐτῆς, ἅτινα μεγάλως αὐτὴν ἐτίμησαν, δοθῇ παρ' αὐτῆς τὸ κράτιστον τῶν παρ' ἀνθρώποις ἀγαθῶν. Μετὰ τὴν εὐχὴν ταύτην, ὡς ἔθυσαν καὶ εὐωχῆθησαν, κατακοιμηθέντες οἱ νεανῖαι ἐν αὐτῷ τῷ ἱερῷ οὐκέτι ἀνέστησαν τὸν θάνατον αὐτοῖς ὡς ἀμοιβὴν τῆς εὐσεβείας δωρησαμένης τῆς θεᾶς. Οἱ Ἀργεῖοι εἰκόνας αὐτῶν ὡς ἀνδρῶν ἀρίστων γενομένων ποιήσαντες ἀνέθεσαν εἰς Δελφούς.

Παρὰ Σουῖδα s.v. : «Πίνδαρος» (= IV [1935] 133, 2 - 5 ὑπ. ἀριθ. 1617 Adler) ἀναγινώσκωμεν, ὅτι τῷ ποιητῇ αἰτήσαντι, ὅπως τὸ κάλλιστον

αὐτῷ δοθῇ τῶν ἐν τῷ βίῳ ἀγαθῶν συνέβη, ὅπως ἀποθάνῃ ἐν θεάτρῳ ἀνακεκλιμένος εἰς τὰ γόνατα τοῦ ἐρωμένου αὐτοῦ Θεοξένου. Πνοή τις ἐξημμένης πρὸς τοὺς νέους συμπαθείας τοῦ Πινδάρου περιβάλλει τὴν εἰς τὸν Τενέδιον πρύτανιν Ἀρισταγόραν, Νεμ. XI, ἀναφερομένην ὥδῃν καὶ τὸ εἰς τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ, τὸν ὠραῖον Θεόξενον, ἀναφερόμενον ἐγκώμιον, ἀπ. 131 (123), 1 - 12, p. 328 Turyn : ἐγκ. (πρβλ. καὶ τὸ ἐν p. 329 κριτικὸν ὑπόμνημα τοῦ ἐκδότου τούτου), ὅπερ τμῆμα ἀποτελοῦν μακροτέρας ὥδῃς διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος, XIII 76 (=p. 601 de=III [1966] 326, 8 - 23 Kaibel).

Πατὴρ τῶν νέων τούτων ἦτο ὁ Ἀρκεσίλας ἢ Ἀγρησίλας, ὃν ὁ ποιητὴς προφρόνως μακαρίζει, Νεμ. XI 11 - 12 (=14 - 15) διὰ τὸν ὠραῖον τὸ σῶμα υἱὸν αὐτοῦ Ἀρισταγόραν καὶ τὴν συγγενομένην αὐτῷ ἀφορίαν :

«ἄνδρα δ' ἐγὼ μακαρίζω μὲν πατέρ' Ἀρκεσίλαν
καὶ τὸ θαητὸν δέμας ἀτρεμίαν τε σύγγονον».

Κατὰ τὸν πέμπτον π.Χ. αἰ. Τενέδιοί τε καὶ Βοιωτοὶ εἶχον αἰσθησιν τῆς αἰολικῆς αὐτῶν καταγωγῆς καὶ τῆς συγγενείας οὕτως αὐτῶν. Ἀκολουθῶς τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Νεμ. XI ἐν : Schol. vet., III (1964) 184, 14 - 185, 20 Inser. abc Drachmann ἡ ὥδῃ αὕτη, ἣν συνέθηκεν ὁ ποιητὴς κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους τοῦ βίου αὐτοῦ, οὐδαμῶς ἔδει, ὅπως περιληφθῇ μεταξὺ τῶν ἐπινίκων οὐχὶ ἱερὸν ἀγῶνα ἐνίκησεν ὁ Ἀρισταγόρας, ἀλλὰ περιχώρους. Ἐγγραφή ἡ ὥδῃ αὕτη εἰς τὸν Ἀρισταγόραν πρύτανιν ὄντα καὶ προεστώτα τῆς πόλεως, ὡς τοῦτο σαφὲς γίνεται ἐκ τῶν στ. 9 - 10 (=10 - 11). Ἡπατήθησαν οἱ λέγοντες, ὅτι ὁ Ἀρισταγόρας ἔλαβεν ἱεροὺς στεφάνους διὰ τῆς ὥδῃς (στ. 19 - 23 [=24 - 29]) σημαίνεται, ὅτι τοῦτον καὶ τὴν ἔνδοξον αὐτοῦ πατρίδα δεκαεξ ἄγλακὶ νῖκαι πάλης καὶ παγκρατίου ἐστεφάνωσαν, ἀλλὰ πάσας τὰς νίκας ταύτας ἔσχεν οὗτος ἐξ ἀνταγωνιστῶν περιοίκων, οὐχὶ δὲ ἐν τοῖς μεγάλοις περιοδικοῖς ἀγῶσιν οἱ γονεῖς δι' εὐλάβειαν συγγενικὴν οὐδαμῶς ἀπέστευλαν τὸν παῖδα εἰς Δελφοὺς καὶ τὴν Ὀλυμπίαν, ἵνα μετάσχη ἐκεῖ τῶν ἀγώνων. Διὰ τῆς ἐξάρσεως τῆς ὠραιότητος τοῦ Ἀρισταγόρου καὶ τῶν παντοειδῶν αὐτοῦ ἐν τοῖς ἀγῶσι κατορθωμάτων (στ. 11 - 23 [=14 - 29], διὰ τῆς μετὰ συμπαθοῦς ἐπιεικείας ἐκφράσεως τῆς γνώμης (στ. 24 - 26 [=30 - 32]), ὅτι οὗτος ἐν τε τοῖς Δελφοῖς παρὰ τῇ Κασταλίᾳ καὶ ἐν τῷ εὐδένδρῳ ὄρει τοῦ Κρόνου, τῇ Ὀλυμπίᾳ δηλαδὴ, κάλλιον τῶν ἀντιπάλων αὐτοῦ θά ἡγωνίζετο, διὰ τοῦ μεστοῦ ἐγκωμιαστικῆς διαθέσεως ἐπαίνου τῆς εὐγενοῦς αὐτοῦ καταγωγῆς (στ. 33 - 41 [=43 - 52]), τῶν «ἀρχαίων ἀρετῶν», ἀναλαμβάνει ἡ ὥδῃ αὕτη ἰδιαιτέρον χαρακτηριστὴρα ἐρασμίου καὶ θερμῆς ἐγκαρδιότητος.

Ἐντονωτέρα πνοὴ τοιαύτης τινὸς γλυκείας καὶ ἐπιχάριτος περιπαθείας περιβάλλει τὸ μνημονευθὲν ἥδη ἐγκώμιον εἰς τὸν ὠραῖον ἀδελφὸν τοῦ Ἀρισταγόρου Θεόξενον. Ἡ καρδιά ἐκείνου, λέγει ὁ ποιητὴς (στ. 2 - 5), ὅστις μὴ κυνάζεται καὶ ταρασσεται πόθῳ ὑπὸ τὴν δρᾶσιν τῶν μαρμαρίζουσῶν ἀκτίνων,

ἀς ἐκπέμπουσιν οἱ ὀφθαλμοὶ τοῦ ὠραίου ἐφήβου Θεοξένου, ἐχαλκευθὴ διὰ ψυχρᾶς φλογὸς ἐξ ἀδάμαντος ἢ σιδήρου· ὁ ποιητὴς τοῦναντίον ἐπὶ τῇ ὀψει ὠραίων ἐφήβων (στ. 8 - 10) τήκεται ὡς κηρὸς ἱερῶν μελισσῶν :

«ἀλλ' ἐγὼ τᾶσδ' (sc. Ἀφροδίτας) ἕκατι κηρὸς ὡς δαχθεῖς ἐλα
ἱερᾶν μελισσᾶν τάκομαι, εὖτ' ἂν ἴδω
παίδων νεόγνιον ἐς ἦβαν».

Ἐμάγευε πάντοτε τὸν ποιητὴν ἡ νεότης καὶ τὸ ἀνδρικὸν κάλλος· (πρβλ. Ἰσθμ. II 1 - 8 [=1-13]· Νεμ. VIII 1 - 3 [=1 - 6]). Ἡ νεανικὴ ἀκμὴ σεμνοτάτῃ καὶ ἐντιμοτάτῃ ἐπικάθηται τῶν βλεφάρων παρθένων τε καὶ παίδων. Ἐρωτικὴν ἐγκαρδιότητα δηλοῦ καὶ ἀπόσπασμα ἐγκωμίου τινὸς, ἀπ. 133 (128), 1 - 3, p. 330 - 331 Turyn : ἐγκ., ὅπερ διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος πάλιν, X 30 (=p. 427 d = II [1965] 430, 3 - 7 Kaibel)· πρβλ. ἀπόσπασμα ἐγκωμίου τινὸς πάλιν, ἀπ. 134 (127), 1 - 4, p. 331 Turyn : ἐγκ., ὅπερ διέσωσεν ἡμῖν ὁ Ἀθήναιος πάλιν, XIII 76 (=p. 601 c = III [1966] 325, 23 - 326, 2 Kaibel)· πρβλ. Ἀθην. XIII 11 (=p. 561 b = αὐτ., p. 237, 5 - 6). Οἱ μῦθοι περὶ τῆς ἀρπαγῆς τοῦ Γανυμήδους ὑπὸ τοῦ Διὸς (Ὀλ. I 43 - 45 [=68 - 71]· X 104 - 110 [=121 - 125]), περὶ τοῦ ἔρωτος τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὸν Κινύραν (Πυθ. II 15 - 17 b [=29 - 34]) μνημονεύονται ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἄνευ μέμφεως ἢ ἀποδοκιμασίας. Σημειωτέον ὅμως ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι ὁ Πίνδαρος τὴν ὑπ' αὐτοῦ ὑμνουμένην ὠραιότητα τῶν παίδων καὶ τῶν ἐφήβων θεωρεῖ ὡς βάσιν καὶ ἐγγύησιν ὑπερόχων ἀγωνιστικῶν κατορθωμάτων καὶ πάσης ἀρετῆς ἐν γένει· (πρβλ. Ὀλ. VIII 19 - 20 [=25 - 26]· X 104 - 110 [=121 - 125]· Πυθ. V 45 - 53 [=60 - 70]· Νεμ. III 17 - 22 [=29 - 40]· VIII 1 - 5 [=1 - 9]). Ἐν Ἰσθμ. VII 21 - 22 b (=29 - 31) λέγει ὁ ποιητὴς περὶ τοῦ Θηβαίου παγκρατιαστοῦ Στρεψιάδου, προσφιλοῦς αὐτῷ συμπολίτου, ὅτι ἡ γνώμη αὐτοῦ οὐχὶ ἤττων ἤτο τοῦ κάλλους· ἔφερεν οὗτος τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἐν ὑψηλῷ βαθμῷ, ὥστε αὕτη οὐδαμῶς ἥσχυεν τὴν τοῦ σώματος εὐμορφίαν. Ἐν Νεμ. VIII 4 - 5 (=7 - 9) λέγει ὁ ποιητὴς, ὅτι ἀγαπῆτὸν καὶ εὐτακτὸν εἶναι, ὅπως τις πρὸς ἕκαστον ἔργον μὴ ἀποσφαλεῖς τῆς εὐκαιρίας καὶ τοῦ δέοντος καιροῦ τῶν βελτιῶνων ἐρώτων ἐπιθυμῇ καὶ ἐπικρατῇ, τῶν δὲ φαύλων ἀπέχεται· οὗτοι οἱ ἔρωτες εἶναι ἄριστοι, οἵτινες οὐχὶ τῆς ἀπολαύσεως καὶ τῆς ὥρας αὐτῆς ὀρέγονται, ἀλλὰ τελεσιουργοὶ εἶναι ἀξιολόγων ἀποτελεσμάτων καὶ ἔργων ἐπιφανῶν :

«ἀγαπατὰ δὲ καιροῦ μὴ πλαναθέντα πρὸς ἔργον ἕκαστον
τῶν ἀρειῶνων ἐρώτων ἐπικρατεῖν δύνασθαι».

Παρὰ Πινδάρῳ ἐν τῷ παιδικῷ ἔρωτι πρόκειται κατὰ ταῦτα περὶ τοῦ ἔρωτος τῆς πνευματικῆς καθαρότητος καὶ αἰγλης, ἣν ἐκτρέφει ὡς πολυτίμητον στοιχεῖον δράσεως ἐν πάσῃ περιοχῇ τῆς ἀρετῆς τὸ κάλλος καὶ ἡ εὐπρέπεια τῆς νεανικῆς ἀκμῆς καὶ τοῦ ἀνδρικοῦ σφρίγους· τὰ ἀκτινοβόλα βλέμματα τῶν νέων

διερμηνεύουσι τὸν ὑψηλὸν κόσμον οὐρανίων ἰδεῶν καὶ θείων, αἵτινες φέρουσιν ἐπὶ τὰς λαμπρὰς σφαίρας παντὸς πνευματικοῦ καὶ ἡθικοῦ μεγαλείου. "Ὡστε οὐχὶ εὐχερῶς ἄνθρωποι τῶν χρόνων ἡμῶν ἀσθενεῖς τό τε σῶμα καὶ τὴν ψυχὴν, ἄθλια καὶ ἄξια παντὸς οἴκτου ὑπάρξεις, θὰ δυνηθῶσιν, ὅπως ἀνέυρωσιν ἐν ταῖς ἔργοις τοῦ Πινδάρου σημεῖα ἀντιλαβῆς πρὸς δικαίωσιν πράξεων αἰσχροτήτος καὶ ἀσχημίας, αἵτινες δεινῶς ὑποβιάζουσι τὸ ἡθικὸν καὶ κοινωνικὸν κύρος τῶν λαῶν καὶ δὴ καὶ ὅταν οἱ ἄνθρωποι οὗτοι ἡγετικάς ἐν αὐτοῖς θέσεις κατέχωσιν. Ἡ πληροφορία τοῦ Σουΐδα κατὰ ταῦτα, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἀπέθανεν ἐν θεάτρῳ ἀνακεκλιμένος εἰς τὰ γόνατα τοῦ Τενεδίου Θεοξένου ἐρωμένου δῆθεν αὐτοῦ ἀποτελεῖ ἐσφαλμένην ἐρμηνείαν καὶ παρεκδοχὴν τῶν ῥῶδων τοῦ ποιητοῦ· τὴν εἰς τὸν Τενέδιον πρῦτανιν ἄλλως τε Ἀρισταγόραν ἀναφερομένην ῥῶδην, ὡς καὶ τὸ ἐγκώμιον τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Θεοξένου, ἔγραψεν ὁ Πίνδαρος ἐν προκεχωρη-κότι σταδίῳ τῆς ἡλικίας αὐτοῦ, γέρων πλέον· ὁ ἔπαινος καὶ ὁ θαυμασμὸς τοῦ ἀλλοῦ αὐτῶν δηλοῖ τὴν χαρὰν ἀπλῶς ὑγιοῦς κατὰ πάντα καὶ σώφρονος πνευματικοῦ ἀνθρώπου, τὴν χαρὰν φιλοπάτριδος καὶ ἀγνοῦ "Ελλήνος διὰ τὴν ἀφθαρτον καὶ αἰωνίαν νεότητά τῆς φυλῆς· τοὺς ἐκ τοῦ βίου τούτου ἀπερχομένους γέροντας διαδέχονται ἐν αὐτῷ ἀδιαλείπτως εὐθαλεῖς καὶ ἄλκιμοι νεανίαι ἐπ' ἀγαθῷ τοῦ ἔθνους καὶ τῆς συνεχοῦς καὶ ἀκαταλύτου, ἐνδόξου δὲ κατὰ πάντα καὶ εὐκλεοῦς ἱστορίας αὐτοῦ.

Ἐν τῇ εἰς τὸν Κυρηναῖον ὀπλιτοδρόμον Τελεσεικράτην ἀναφερομένη ῥῳθῇ, Πυθ. IX 5 - 78 (= 6 - 132) ὑμνεῖ ὁ Πίνδαρος διὰ λυρικοτάτου πάθους τὸν εὐγενέστατον ἔρωτα τοῦ Ἀπόλλωνος πρὸς τὴν ὥραϊαν βασιλοπαιδα τῆς Θεσσαλίας Κυρήνην. Τὴν θηρευτικὴν ταύτην καὶ ἀγρευτικὴν παρθένον τοῦ Πηλίου ἤρπασεν ὁ υἱὸς τῆς Λητοῦς ἐκ τῶν ὑψηλῶν κόλπων τοῦ ὄρους τούτου καὶ ἤνεγκε διὰ χρυσοῦ δίφρου εἰς τὴν Λιβύην· τῆς πολυπροβάτου καὶ εὐκάρπου ταύτης χώρας, τῆς ἐπεράστου ταύτης τρίτης μοίρας τῆς γῆς δέσποιναν ἔθηκεν ὁ θεὸς τὴν φίλην αὐτοῦ Κυρήνην· τὸν Δῆλιον ξένον ὑπεδέξατο ἐκεῖ ἡ λευκόπτηχος Ἀφροδίτη κούφως καὶ ἡρεμαίως διὰ τῆς χειρὸς αὐτῆς ἀπτομένη τῶν θείων ὀχημάτων· ταῖς γλυκεραῖς κοίταις τοῦ Ἀπόλλωνος καὶ τῆς Κυρήνης ἔβαλεν ἡ Ἀφροδίτη ἐπεράστον αἰδῶ. Ἐν τινι μεγαλειώδει ἀποστροφῇ πρὸς τὸν Φιλυρίδην Χείρωνα καλεῖ ἐνταῦθα ὁ ἐκάεργος Ἀπόλλων τὸν σοφὸν Κένταυρον, ἵνα καταλιπὼν τὸ σεμνὸν αὐτοῦ ἄντρον ἔλθῃ καὶ θαυμάσῃ τὴν γενναίαν νεανίδα, ἥτις ἀφόβως καὶ ἀκαμάτως λέοντα κατεπάλαυνεν· ὁ μάντις θεός, ὅστις πάντα τὰ μέλλοντα προγινώσκει καὶ πᾶσαν ἀλήθειαν κατέχει, μετὰ πολλῆς αἰδοῦς καὶ εὐπρεπείας ἔρωτᾷ τὸν Χείρωνα, πόθεν τῆς ὥραϊας κόρης ἡ γενεὰ καὶ τίνας οἱ γονεῖς αὐτῆς καὶ εἰ περαιτέρω ὅσιον εἶναι, ὅπως ἐπενέγκῃ αὐτῇ τὴν ἐνδοξον αὐτοῦ χεῖρα καὶ δρέψῃ τὴν παρθενίαν αὐτῆς· ἡ πλατεῖς λειμῶνας ἔχουσα Λιβύη ὑπεδέξατο μετ' ὀλίγον μετὰ πολλῆς προθυμίας ἐν τοῖς τιμίοις οἴκοις αὐτῆς τὴν ἐνδοξον νύμφην· ἐκ τοῦ ἱεροῦ γάμου αὐτῆς μετὰ τοῦ θεοῦ τῆς χάριτος καὶ τοῦ φωτὸς ἐγεννήθη ὁ Ἀρισταῖος· τὴν καλλίστην καὶ ἐνδοξον

κατὰ τοὺς ἀγῶνας πόλιν, τὴν ὁμώνυμον τῇ νύμφῃ Κυρήνην, φιλοστόργως περιέπει ὁ θεὸς Ἀπόλλων. Ἡ ἐπὶ τοῦ προκειμένου παρεχομένη ἡμῖν ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἐξαισία αὕτη περιγραφὴ τῆς ἐρωτικῆς συναντήσεως τοῦ Ἀπόλλωνος μετὰ τῆς ὥραιας κυνηγέτιδος τοῦ Πηλίου καὶ ὁ μεταξὺ τοῦ θεοῦ τούτου καὶ τοῦ Χείρωνος διεξαγόμενος εὐπρεπὴς καὶ κατὰ πάντα σεμνὸς διάλογος ἀποτελεῖ ὑπέροχον τμῆμα τῆς ὑψηλῆς ποιητικῆς δημιουργίας τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῶν Θηβῶν, ἐν ᾧ οὗτος δι' ἀμιμήτου χάριτος καὶ λεκτικοῦ κάλλους ὑμνεῖ τὸν φυσικὸν ἔρωτα καὶ τὴν ἱερότητα τοῦ γάμου. Ποῖα βέβηλα χεῖλη ἢ τίς ἀνίερος γραφὴς θὰ ἡμφεσβήτει τοῦτο;

Ἐν τινι ἐπιγράμματι, ὅπερ διέσωσαν ἡμῖν αἱ ἀρχαῖαι βιογραφίαι: Βίος Πινδ.- Vit. Ambr. ἐν: Schol. vet., I (1964) 3,11 - 14 Drachmann' Eust. prooem. 25 (= αὐτ., III [1964] 297, 4 - 7) λέγεται, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἀπέθανεν ἐν Ἀργεῖ, ἔκλαυσαν δ' αὐτὸν πικρῶς αἱ λιγύφωνοι καὶ συνεταὶ θυγατέρες αὐτοῦ Πρωτομάχη τε καὶ Εὐμητις, ὅτε ἤλθον κομίζουσαι ἐκ ξένης γῆς ἐντὸς ὕδριας τὰ λείψανα τοῦ προσφιλοῦς πατρὸς:

*Ἦ μάλα Πρωτομάχα σε (v.l.: τε) καὶ Εὐμητις λιγύφωνοι
ἐκλαυσαν λινυταί, Πίνδαρε, θυγατέρες (v.l.: Πινδάρου θύγατρες),
Ἀργὸθεν ἦμος ἴκοντο κομίζουσ' ἐνδοθι κρυσσοῦ
λείψαν' ἀπὸ ξείνης ἀθροά πυρκαϊῆς».*

Τοῦ υἱοῦ Δαΐφραντος οὐδεμία ἐνταῦθα γίνεται μνεία· φαίνεται, ὅτι οὗτος ἀπέθανεν ἤδη πρὸ τοῦ πατρὸς. Ὁ Εὐστάθιος ἐν συνεχείᾳ τοῦ μνημονευθέντος ἀνωτέρω οἰκείου χωρίου, στ. 8 - 12 λέγει, ὅτι ἐν τῷ ἐπιγράμματι τούτῳ, εἰ καὶ ἐν αὐτῷ οὐδαμῶς δηλοῦται, πῶς ὁ Πίνδαρος ἐν Ἀργεῖ θανὼν ἐκομίσθη εἰτα ἐκεῖθεν εἰς τὴν πατρίδα, εἶναι παρὰ ταῦτα δυνατόν, ὅπως ὑπονόησεν τις, ὅτι ἀπελθὼν οὗτος εἰς τινὰ Πελοποννήσιον ἀγῶνα καὶ θανὼν κατ' αὐτὸ τὸ Ἀργεῖος ἀπεδόθη ἐκεῖθεν τῇ πατρίδι νεκρός. Ὁ Πausanias IX 32,2 (=III [1959] 49, 16 - 17 Spiro) προσδιορίζει ἐν Θήβαις τὴν θέσιν τοῦ μνήματος τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ ἵπποδρομίῳ μετὰ τὸ στάδιον: «ὕπερβάντι δὲ τοῦ σταδίου τὰ ἐν δεξιᾷ δρόμος ἵππων καὶ ἐν αὐτῷ Πινδάρου μνήμ' ἐστίν».

Τελευταία ᾠδὴ τοῦ ποιητοῦ εἶναι ἢ πρὸς τιμὴν τοῦ Αἰγινήτου παλαιστοῦ Ἀριστομένου γραφεῖσα, Πυθ. VIII· ἐνίκησεν οὗτος κατὰ τὸν ἀρχαῖον σχολιαστήν, Schol. vet., II (1964) 206, 4 - 5 Inscr. Drachmann τὴν λε', τὴν 35ην, Πυθιάδα, ἥτις ἀντιστοιχεῖ τῇ Ὀλ. 83,3 = τῷ 446 π.Χ. Πόσα ἔτη ὅμως περαιτέρω ἔζησεν ὁ ποιητὴς μετὰ τὴν σύνθεσιν τῆς ᾠδῆς ταύτης; Πάντως οὐχὶ φυσικὸν οὐδ' εὐλογον εἶναι, ὅπως δεχθῶμεν, ὅτι ὁ ποιητὴς μέχρι τελευταίας πνοῆς ἔγραφε καὶ ὅτι οὕτως ὁ θάνατος αὐτοῦ συμπίπτει τῷ χρόνῳ λήξεως τῆς συγγραφικῆς αὐτοῦ δράσεως. Ἀσφαεῖς εἶναι αἱ ἐν ταῖς ἀρχαῖαις βιογραφίαις παρεχόμεναι ἡμῖν ἐπὶ τοῦ προκειμένου πληροφορίαι: Πινδ. γέν. Vit. Thom. ἐν: Schol. vet., I (1964) 4,16 - 17 Drach-

mann: «...καὶ τέθνηκεν, ὅτε καὶ τὰ Περσικὰ ἤκμαζον»· p. 7, 11 - 13: «τέθνηκε δὲ ὁ Πίνδαρος ἐξ καὶ ἐξήκοντα ἐτῶν γεροντῶς ἐπὶ Ἀβίωνος ἄρχοντος κατὰ τὴν ἑκτὴν καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα»· Πινδ. γένος - Vit. metr., αὐτ., p. 9, 20 - 21 (= 30 - 31) = Eust. prooem 30 (= αὐτ., III [1964] 302, 7 - 8):

«τοῖος ἐὼν καὶ τόσσα παθὼν καὶ τόσσα τελέσσας
κάθθανεν ὀγδώκοντα τελειομένων ἐνιαυτῶν»

20

Eust. prooem. 25 (= αὐτ., p. 296, 27 - 29): «τέθνηκε δέ, ὅτε τὰ Περσικὰ ἤκμαζε, κατὰ τὴν ἑκτὴν καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα, ζήσας ἔτη ἐξ καὶ ἐξήκοντα, κατὰ δὲ ἐνίους ὀγδοήκοντα» Σουτδ. s.v.: «Πίνδαρος» (= IV [1935] 133, 2 - 5 ὑπ' ἀριθ. 1617 Adler): «καὶ συνέβη αὐτῷ... ἀποθανεῖν ἐν θεάτρῳ... ἐτῶν νε'».

Ἐν πρώτοις παρατηρήτέον ἐπὶ τῶν ἀνωτέρω, ὅτι ἀμφίβολον εἶναι τὸ ὄνομα τοῦ ἄρχοντος «Ἀβίωνος» καὶ τὰ πάντα ἐνταῦθα λίαν συγκεχυμένα εἶναι. Ἐπὶ τοῦ ἄρχοντος τούτου λέγουσιν, ὡς ἀνωτέρω εἶδομεν, ὁ Εὐστάθιος μὲν, ὅτι ἐγεννήθη ὁ ποιητής, Θωμᾶς δ' ὁ Μάγιστρος, ὅτι ἀπέθανεν οὗτος! Ὅμοια σύγχυσις συμβαίνει καὶ ἐν τῷ προσδιορισμῷ τῆς «ἡμέρας» τοῦ ποιητοῦ καὶ τῆς «ἡμέρας» τῶν Περσικῶν. Εἶδομεν ἤδη ἀνωτέρω, ὅτι ὁ τε Θωμᾶς ὁ Μάγιστρος καὶ ὁ Εὐστάθιος παραδίδουσιν, ὅτι ὁ ποιητής «ἤκμαζεν», ὅτε ὁ Ξέρξης ἐξεστράτευσε κατὰ τῆς Ἑλλάδος, «κατὰ τὴν Ξέρξου κατάβασιν (διάβασιν)», νῦν δὲ οἱ αὐτοὶ λόγιοι παρέχουσιν ἡμῖν τὸν χρόνον τοῦτον πρὸς προσδιορισμὸν οὐχὶ τῆς «ἡμέρας», ἀλλὰ τοῦ «θανάτου», τοῦ ποιητοῦ: «τέθνηκεν, ὅτε καὶ τὰ Περσικὰ ἤκμαζον»· «τέθνηκε δέ, ὅτε τὰ Περσικὰ ἤκμαζον»! Ἐν τῷ ἐμμέτρῳ βίῳ καὶ παρ' Εὐσταθίῳ κατὰ τινος λέγεται, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἔζησεν ὀγδοήκοντα ἔτη· δοθέντος λοιπόν, ὡς ἐλέχθη, ὅτι ἐγεννήθη τῷ 522, συνάγεται, ὅτι ἀπέθανε τῷ 442. Εἰς τὴν χρονολογίαν αὐτὴν ὀδηγεῖ ἡμᾶς καὶ ἡ φράσις: «κατὰ τὴν ἑκτὴν καὶ ὀγδοηκοστὴν Ὀλυμπιάδα» καταλλήλως διορθουμένη. Ὁ ἀριθμὸς π' ἢ ΠΕ (= Ὀλ. 86) ἀποτελεῖ πιθανώτατα ἀρχαίαν φθοράν τοῦ π' ἢ ΠΕ (= Ὀλ. 85)· ἡ ὀγδοηκοστὴ πέμπτη νῦν Ὀλυμπιάς παρέχει ἡμῖν τὸ χρονικὸν διάστημα μεταξὺ 440 - 436· εἰ ὁ ποιητής ἐγεννήθη τῷ 522 π.Χ., τότε ὡς ὀγδοηκοντούτης ἀπέθανε τῷ 442 (= Ὀλ. 84, 3). Παντελῶς πεπλανημένη εἶναι ἡ πληροφορία, ὅτι ὁ ποιητής ἔζησεν ἐξήκοντα ἐξ ἑτη. Παντελῶς πεπλανημένη ὁμοίως εἶναι ἡ πληροφορία τοῦ Σουτδα, καθ' ἣν ὁ ποιητής ἔζησε νε' = 55 ἔτη! Ὁ Bernardy ἐν τῷ οἰκίῳ αὐτοῦ εἰς στ. 15 κριτικῷ ὑπομνήματι τῆς ὑπ' αὐτοῦ γενομένης ἐκδόσεως τοῦ λεξικοῦ τοῦ Σουτδα, II 2 (1853) 278 γράφει: Alii Pindaro plures annos tribuunt. ... Seripsit (sc. Suidas), ut opinor, σε'. Πρόκειται πιθανῶς περὶ αὐθαίρετου τοῦ σοφοῦ τούτου ἀνδρὸς εἰκασίας, καθ' ἣν οὗτος ἀβασίμως θεωρεῖ τὸν ποιητὴν ζήσαντα ἐβδομήκοντα πέντε ἔτη.

Ἔοσα ἐν: Πινδ. γένος δι' ἐπῶν - Vit. metr. ἐν: Schol. vet., I (1964) 9, 11 - 13 (= 21 - 23) Drachmann = Eust. prooem. 30 (= αὐτ., III [1964] 301, 29 - 31) λέγονται:

«ἦμος δ' ἐν Μαραθῶνι καὶ ἐν Σαλαμῖνι παρέσταν
αἰναρεῖται Πέρσαι μετὰ Δάτιδος ἀγριοφώνου, 30
τῆμος ἔτι ζώεσκεν (sc. Πινδαρος), δὲ Ἀισχύλος ἦν ἐν Ἀθήναις»,

οὐδὲν σημεῖον ἀντιλαβῆς παρέχουσιν ἡμῖν πρὸς ἀκριβέστερον προσδιορισμὸν τῶν χρόνων τοῦ Πινδάρου.

Τὰς ὥδας τοῦ Πινδάρου, αἵτινες ἀνήκουσι κυρίως εἰς τὴν χορικὴν λυρικὴν ποίησιν, διήρesan οἱ ποιηταὶ καὶ οἱ λόγιοι τῆς Ἀλεξανδρείας εἰς δέκα καὶ ἑπτὰ βιβλία, ὧν τὰ ἔνδεκα μὲν εἶναι «θεολογικοῦ», τὰ ἕξ δὲ «θύραθεν», περιεχομένου. Αἱ ὥδαι αὐταὶ τοῦ Πινδάρου ὑποδιαιροῦνται εἰς εἴδη καὶ δὴ καὶ εἰδικώτερον αἱ «θεολογικοῦ» μὲν χαρακτηρὸς εἰς «ὕμνους», «παιᾶνας», «διθυράμβους», «προσόδια», «παρθένεια» καὶ «ὑπορχήματα», αἱ «θύραθεν» δὲ χαρακτηρὸς εἰς «ἐγκώμια», «θρήνους» καὶ «ἐπινίκους». Περὶ τῆς οὐσίας καὶ τῆς ὑφῆς ἐκάστου τῶν εἰδῶν τούτων τῆς ποιήσεως τοῦ Πινδάρου ἐκτενὴς γενήσεται λόγος ἐν προσεχῶς ἐκδοθησομένῃ οἰκείᾳ ἐργασίᾳ. Ῥητέον μόνον ἐνταῦθα συντόμως, ὅτι οἱ «ἐπινικοί» ᾗδοντο ὑπὸ χοροῦ συνισταμένου ἐξ ἡλικιωτῶν καὶ φίλων τοῦ νικητοῦ καὶ ἀσκουμένου εἰς τοῦτο ὑπὸ τοῦ ποιητοῦ ἢ ὑπὸ χοροδιδασκάλου. Τῶν «ἐπινίκων» ᾗδοντο ἄλλοι μὲν ἐν τῷ τόπῳ τῆς πανηγύρεως κατὰ τὴν ἐσπέραν τῆς ἡμέρας ἐκείνης, καθ' ἣν ἡ νίκη ἐγένετο, καὶ οὕτως εὐλόγως οὗτοι μικροὶ ἦσαν καὶ ἔργα τῆς στιγμῆς, ἄλλοι δὲ ἐν ταῖς πομπαῖς, ἃς ἐτέλουν αἱ πόλεις, ὅτε ὁ νικητὴς ἐπανήρχετο εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ. Αἱ πομπαὶ αὐταὶ τῶν πόλεων ἐτελοῦντο πολλάκις κατ' ἔτος πρὸς ἀνάμνησιν τῆς νίκης· μεγίστην αὐτῶν τιμὴν ἐθεώρουν αἱ πόλεις, ὅτι πολίτης τις αὐτῶν ἐγένετο νικητῆς ἐν τινὶ τῶν μεγάλων τοῦ ἑλληνικοῦ γένους ἀγώνων. Διὰ τῆς ἐπινικίου αὐτοῦ ὥδης ὕμνεῖ ὁ ποιητὴς καὶ περιβλεπτον καὶ εὐκλεᾶ ποιεῖται νίκην τινὰ διὰ τῆς περιγραφῆς, ἐπιδείξεως καὶ παραστάσεως οὐχὶ τόσον τῶν διαφόρων σταδίων, τῶν διαφόρων εἰκόνων καὶ λεπτομερειῶν αὐτῆς, ὅσον τῶν ὑψηλῶν πολλῶ μᾶλλον καὶ θείων μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν παραδόσεων τῆς ἐνδόξου πατρίδος τοῦ νικητοῦ καὶ τῶν λαμπρῶν καὶ ἀπαράγραπτων ἀρετῶν τοῦ εὐκλεοῦς καὶ ἐπιφανοῦς γένους αὐτοῦ, οὗτινος οὗτος εὐτυχὲς μέλος ἀποτελεῖ· εὐτέχνως ὁ ποιητὴς παρυφαίνει ταῖς ὥδαῖς αὐτοῦ ἰδίᾳ γνώμας καὶ ἰδίᾳ διδάγματα παιδαγωγικοῦ καὶ κοινωνικοῦ, ἀνθρωπιστικοῦ καὶ ἠθικοῦ χαρακτηρὸς καὶ αἵρεται οὕτως εἰς τὴν περίοπτον καὶ ἀκτινοβόλον θέσιν τοῦ ὑψηλόφρονος κήρυκος θείων καὶ αἰωνίων ῥημάτων καθαρωτάτης παιδείας καὶ ἀρετῆς. Ἴδιον μέτρον καὶ ἰδίαν μελωδίαν ἔχει ἐκάστη ὥδῃ τοῦ Πινδάρου· αἱ μελωδίαὶ κυρίως τῶν ὥδων τοῦ Πινδάρου, αἵτινες ἰδιαίτερώς ἐτιμῶντο καὶ ἐθαυμάζοντο κατὰ τὴν ἀρχαιότητα, εἶναι ἡμῖν σήμερον παντελῶς ἄγνωστοι, μεγίστη τοῦτο ἀπώλεια ἐν τῇ περιοχῇ

τῶν ὑπὸ τῶν προγόνων κληροδοτηθέντων ἡμῖν πολυτιμῶν καλλιτεχνικῶν καὶ πνευματικῶν ἐν γένει θησαυρῶν.

Μεγαλειώδης καὶ θεῖος εἶναι ὁ χαρακτήρ τῆς πινδαρικῆς μουσῆς. Σεμνὴ χάρις καὶ εὐγένεια ἦθους καὶ ὁμιλίας, μεγαλοφυῆς ἐμπνευσις καὶ κραταιὰ καὶ ἔνθους τοῦ πνεύματος πτῆσις πρὸς πᾶν, ὅ,τι ἐν τῷ βίῳ μέγα εἶναι καὶ ὑψηλόν, ἀνέφικτον καὶ ἀφθαρτον κάλλος λογισμῶν τε καὶ λόγων, μέτρον καὶ ῥυθμὸς καὶ ἁρμονία εὐχρωμοτάτων εἰκόνων πλουσιωτάτου καὶ ἀενάου ἡθικοῦ καὶ πνευματικοῦ κόσμου ἀποτελοῦσι τοὺς κυρίους καὶ θεμελιώδεις, τοὺς σταθεροὺς καὶ ἀναλλοιώτους χαρακτήρας τῆς ποιήσεως τοῦ Πινδάρου. Τέκνον ὦν ὁ ποιητὴς οὗτος τῆς Βοιωτίας, ἥτις τμήμα ἀποτελεῖ τῆς Στερεᾶς Ἑλλάδος, τοῦ κορμοῦ τῆς χώρας ἡμῶν, εἶναι ὁ εὐρημονέστερος κῆρυξ ὑπερφῶν καὶ ἀφθίτων διδαγμάτων καὶ παραγγεμάτων, παραινέσεων καὶ ὑποθηκῶν ἐλληνικῆς κυρίως πνοῆς καὶ ὑφῆς· εἶναι ὁ ἀθάνατος προφήτης καὶ διδάσκαλος τῶν ἀγνοτέρων καὶ ὑψηλοτέρων ἔθνικῶν φρονημάτων καὶ ἰδεῶν, φιλόστοργος καὶ περίνους τροφὸς εὐγενεστάτων ἔθνικῶν παλμῶν, δι' ὧν ὡς διὰ λαμπροῦ καὶ ἀσβέστου πυρός, ὡς δι' ἀδαμαντίνης καὶ πολυτίμου ὕλης χαλκεύονται ἀνὰ τοὺς αἰῶνας καὶ ἀδιάσειστα καὶ ἀκατάλυτα γίνονται τὰ θεμέλια καὶ οἱ τοῦχοι τοῦ εὐκλεοῦς μεγάρου τῆς ἐλληνικῆς παιδείας καὶ ἀρετῆς.

Πρὸς ἐρμηνεῖαν καὶ διασάφησιν τοῦ ἔργου τοῦ Πινδάρου ἄριστον βοήθημα ἀποτελοῦσι τὰ ἀρχαῖα σχόλια κυρίως:

Scholia vetera in Pindari carmina. Ed. A. B. Drachmann.

I: Scholia in Olympionicas. Adiecta est tabula phototypica.

II: Scholia in Pythionicas. Adiectae sunt duae tabulae.

III: Scholia in Nemeonicas et Isthmionicas. Epimetrum. Indices.

Editio stereotypa.

Amsterdam: Verlag A. M. Hakkert

1964, pp. XXVI + 396.

1964, pp. XVI + 270.

1964, pp. XII + 402.

(Mit Genehmigung des Verlags B. G. Teubner, Stuttgart, veranstalteter reprographischer Nachdruck).

Χρησιμώτατον εἶναι τὸ λεξικὸν τοῦ J. Rumpel:

Lexicon Pindaricum. Hildesheim: G. Olms Verlagsbuchhandlung 1961, pp. 498.

Ἐκ τῶν ἐκδόσεων τῶν ἔργων τοῦ Πινδάρου μνημονευτέα κυρίως ἐνταῦθα αἱ ἐξῆς:

α. Πινδάρου τὰ σωζόμενα. Pindari opera, quae supersunt. Textum in genuina metra restituit et ex fide librorum manuscriptorum doctorumque coniecturis rec., annotationem criticam, scholia integra, interpretationem Latinam, commentarium perpetuum et indices adi. Aug. Boeckh i u s.

I [1]: (Praefatio editoris. Ὀλυμπιονίκαι - Πυθιονίκαι - Νεμεονίκαι - Ἰσθμιονίκαι).

I 2: Commentarii metrici et notae criticae in Pindari carmina - (Appendix).

II [1]: (Praefatio editoris. Σχόλια εἰς Πινδάρου ἐπινίκια).

II 2: Pindari epinicionum interpretatio Latina cum commentario perpetuo. Fragmenta et indices.

Lipsiae: apud J. Aug. G. Weigel

1811, 4°, pp. XL + 206.

1811, 4°, pp. VI + 582.

1819, 4°, pp. LII + 556.

1821, 4°, pp. 862 (= Hildesheim: G. Olms Verlagsbuchhandlung 1963. [Reprographischer Nachdruck der Ausgabe Leipzig 1821]).

β. Poetae lyriici Graeci. Rec. Th. Bergk. Editionis quartae vol.

I: Pindari carmina continens. Lipsiae: in aedibus B. G. Teubneri 1878, pp. XX + 488. Editionis quintae part. I vol. I. Αὔτ. 1900, pp. 564. Rec.

O. Schroeder.

γ. Pindari carmina prolegomenis et commentariis instructa. Ed.

W. Christ. Lipsiae: in aedibus B. G. Teubneri 1896, pp. CXXX + 466.

δ. Pindare. Texte établi et traduit par Aemé Puech.

I: Olympiques.

II: Pythiques.

III: Néméennes.

IV: Isthmiques et fragments.

Paris: Société d'édition «Les Belles Lettres»

1962⁵, σσ. XXXII + 160.

1966⁵, σσ. 170.

1958³, σσ. 148.

1961³, σσ. 260.

(= Collection des Universités de France publiée sous le patronage de l'Association G. Budé).

ε. The Works of Pindar. Translated, with literary and critical commentaries by L. R. Farnell.

[I]: Translation in rhythmical prose with literary comments.

[II]: Critical Commentary to the Works of Pindar.

[III]: The Text.

London: Macmillan and Co.

1930, σσ. XIV + 384.

1932, σσ. XXX + 490 (= Amsterdam: A. M. Hakkert 1961.

[Reprint of: The Works of Pindar. Vol. II: Critical Commentary. London 1932]]·

1932, σσ. IV + 184.

ζ. Pindari carmina cum fragmentis. Ed. A. Turyn. Oxonii: apud B. Blackwell 1952, pp. XVI + 404. (Τὴν ἔκδοσιν ταύτην κυρίως ἔχω πρὸ ὀφθαλμῶν κατὰ τὴν ἐπαγωγὴν χωρίων τοῦ Πινδάρου).

ζ. Pindari carmina cum fragmentis. Ed. Br. Snell.

I: Epinicia·

II: Fragmenta. Indices.

Lipsiae: in aedibus B. G. Teubneri

1964⁴, pp. X + 190·

1964³, pp. VIII + 234.

(Bibliotheca scriptorum Graecorum et Romanorum Teubneriana).

Ἐκ τῆς εἰς τὸν βίον καὶ τὸ ἔργον τοῦ Πινδάρου ἀναφερομένης ἀχανοῦς γραμματείας τῶν νεωτέρων χρόνων πρβλ. κυρίως τὰ ἐξῆς ἔργα:

a. L. Schmidt: Pindar's Leben und Dichtung. Bonn: bei A. Marcus 1862, σσ. VIII + 532.

b. W. Schmid - O. Stählin: Geschichte der griechischen Literatur.

I: Die klassische Periode der griechischen Literatur von W. Schmid.

1: Die griechische Literatur vor der attischen Hegemonie. München: C. H. Beck'sche Verlagsbuchhandlung (1959. Unveränderter Nachdruck der 1929 erschienenen ersten Auflage), σσ. 546 - 624 καὶ κατὰ τὸ Alphabetisches Register, σσ. 799 c - 800 a ἐν λ.: Pindaros (= Handbuch der Altertumswissenschaft. VII, I 1).

c. A. Lesky: Geschichte der griechischen Literatur. Bern u. München (1963²), σσ. 217 - 229 καὶ κατὰ τὸ Register, σ. 967 b ἐν λ.: Pindar.

d. Ulr. v. Wilamowitz - Moellendorff: Pindaros. 2. unveränderte Auflage. Berlin/Zürich/Dublin: Weidmann 1966, σσ. IV + 528. (Die 2. Aufl. ist ein unveränderter Nachdruck der 1. Auflage, die 1922 erschien).

Πρβλ. ἔτι τὸ ἄρθρον τοῦ Fr. Schwenen: Pindaros 2) Der Dichter ἐν: RE, XX 2 (1964) 1606, 25 - 1697, 59.

6. Ἐν τῷ Βίῳ Πινδ. - Vit. Ambr. ἐν: Schol. vet., I (1964) 1, 6 - 12 Drachmann ἀναγινώσκουμεν ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν ταύτην τάδε:

«παῖς δὲ ὢν ὁ Πίνδαρος, ὥς Χαμαιλέων καὶ Ἰστρος φασί, περὶ τὸν Ἑλικῶνα θηρῶντα αὐτὸν ὑπὸ πολλοῦ καμάντος εἰς ὕπνον κατενεχθῆναι, κοιμωμένον δὲ αὐτοῦ μέλισσαν τῷ στόματι προσκαθίσασαν κηρία ποιῆσαι. οἱ δὲ φασιν, ὅτι

ὄναρ εἶδεν, ὡς μέλιτος καὶ κηροῦ πλήρες εἶναι αὐτοῦ τὸ στόμα καὶ ἐπὶ ποιητικὴν ἐτράπη»·

ἢ ἐν ἀρχῇ καὶ τῷ τέλει τοῦ κειμένου τούτου ὑπάρχουσα συντακτικὴ ἀνωμαλία διορθοῦται ὥδε πως:

«Χαμαιλέον τε καὶ Ἴστρος φασὶ τὸν Πίνδαρον (λέγουσιν, ὅτι ὁ Πίνδαρος) παῖδα ὄντα καὶ θηρώντα (= ὅτε παῖς ἦν καὶ ἐθήρα — ὅτε παῖς ὢν ἐθήρα) περὶ τὸν Ἑλικῶνα... κατενεχθῆναι (κατηνέχθη)... οἱ δὲ φασιν ὄναρ ἰδεῖν, ὡς μέλιτος καὶ κηροῦ πλήρες ἦν αὐτοῦ τὸ στόμα (= μέλιτος καὶ κηροῦ πλήρες ὃν αὐτοῦ τὸ στόμα), καὶ ἐπὶ ποιητικὴν οὕτω τραπῆναι»·

πρβλ. Eust. proem. 27 (= αὐτ., III [1964] 229, 22 - 27) :

«Χαμαιλέον δέ, φασί, καὶ Ἴστρος ἱστοροῦσιν, ὡς περὶ Ἑλικῶνα θηρώντος αὐτοῦ καὶ καμάτων κατενεχθέντος εἰς ὕπνον μέλισσα τῷ στόματι προσκαθίσασα κηρία ἐνέθετο· οἱ δὲ ὄναρ φασὶν ἰδεῖν αὐτόν, ὡς μέλιτος καὶ κηροῦ πλήρες αὐτῷ γεγόνει τὸ στόμα. καὶ οὕτως οἰωνισάμενος ἔπειτα εἰς ποιητικὴν ἐτράπη».

Πόσον ἀρτιώτερον γλωσσικῶς τοῦ «Βίου Πινδάρου» ἐκτίθεται ἐνταῦθα τὰ πράγματα ὁ πεπαιδευμένος ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης!

Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν ὑπόθεσιν αὐτὴν πρβλ. ἔτι Πaus. IX 23, 2 (= III [1959] 49, 17 - 23 Spiro):

«Πίνδαρον δὲ ἡλικίαν ὄντα νεανίσκον καὶ ἰόντα ἐς Θεσπιάς [θέρους] ὥρα καύματος περὶ μεσοῦσαν μάλιστα ἡμέραν κόπος καὶ ὕπνος ἀπ' αὐτοῦ κατελάμβανεν· ὁ μὲν δὴ, ὡς εἶχε, κατακλίνεται βραχὺ ὑπὲρ τῆς ὁδοῦ, μέλισσαι δὲ αὐτῷ καθεύδοντι προσεπέτοντό τε καὶ ἔπlassον πρὸς τὰ χεῖλη τοῦ κηροῦ»·

Αἰλ. ποικ. ἱστ. XII 45 (= II [1866] 135, 26 - 28 Herch.):

«καὶ Πινδάρῳ τῆς πατρὸς οἰκίας ἐκτεθέντι μέλιται τροφοὶ ἐγένοντο ὑπὲρ τοῦ γάλακτος παρατιθεῖσαι μέλι»·

Φίλοστρ. εἰκ. II 12, 1 - 4 (= II [1871] 358, 1 - 27 Kayser = p. 84, 17 - 85, 21 Semin. Vindob. Sod. [1893]). Ἐνταῦθα περιγράφει ὁ Φίλοστρατος μεираκίους γραφὴν τινα, εἰκόνα δηλαδὴ, τοῦ Πινδάρου ὑπὸ ζωγράφου τινὸς ποιηθεῖσαν ἐπὶ πίνακος ἀνηρτημένον ἐν τινι στοᾷ τῆς Νεαπόλεως· οὐχὶ ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ὁ Φίλοστρατος εἰκόνα τινὰ λογοτεχνικὴν τῆς ἰσχυρᾶς αὐτοῦ φαντασίας παρέχει ἡμῖν ἐνταῦθα ἐναργῆ τε καὶ οἰονεῖ ἔμπνουν. Μετὰ θαυμασίας ἀπλότητος καὶ μετ' εὐτάκτου ἀρμονίας καὶ φυσικότητος παρίστανται ἐν τῇ γραφῇ αὐτῇ αἱ μέλισσαι, αἱ προβοσκίδες αὐτῶν, οἱ πόδες, τὰ πτερὰ καὶ τὸ χρῶμα τῆς στολῆς. Οὐχὶ ἐν ταῖς κυψέλαις, ἀλλ' ἐν τῷ ἄστει, εἶναι αὐταὶ· κωμᾶζουσιν αὐταὶ ἐπὶ τὰς θύρας, ἐπὶ τὴν οἰκίαν δηλαδὴ, τοῦ Δαΐφάντου, ἐν ᾗ ἐγεννήθη πρὸ ὀλίγου ὁ Πίνδαρος, καὶ πονοῦσιν, ὅπως διαπλάσωσιν αὐτόν ἐκ νηπίου εἰς ἄνδρα, ἵνα ἐμμελὲς καὶ ἐμμουσος γένηται. Τὸ παιδίον ἀπόκειται εἰς δάφνην καὶ κλώνας μυρρίνης· ὁ πατὴρ ἐτεκμαίρετο, ὅτι ἱερός ὁ παῖς γενήσεται αὐτῷ, φίλος δηλαδὴ τοῖς θεοῖς, ἐκ τοῦδε τοῦ πράγματος κυρίως, ὅτι δηλαδὴ, ὅτε οὗτος ἐτίκτετο, κύμβαλα κατήχουν τῆς οἰκίας καὶ τύμπανα ἤχουοντο ἐκ

τῆς θεᾶς 'Ρέας' ἐλέγετο δέ, ὅτι καὶ αἱ νύμφαι ἐχόρευσαν χάριν αὐτοῦ καὶ ἀνεσκήρτησεν ὁ Πάν' λέγουσιν, ὅτι ὁ θεὸς οὗτος, ὅτε ὁ Πίνδαρος ἤρξατο συντάσσωσιν ὧδᾶς, ἀμελήσας τῶν σκιρτήσεων καὶ τῶν χορῶν ἦδε τὰς ὧδᾶς ταύτας τοῦ Πινδάρου. Καὶ ἄγαλμα τῆς 'Ρέας ἐξεπονήθη ἐν τῇ γραφῇ καὶ καθίδρυτο τοῦτο περὶ τὰς θύρας τῆς οἰκίας' ἐκ λίθου ἦτο πεποιημένον τὸ ἄγαλμα, ὡς τις ἠδύνατο, ὅπως εἰκάσῃ ἀπλῶς, διότι ἐν τῷ σημείῳ ἐκεῖνῳ ἀπεξηράνθη ἡ ἀπεξέσθη ἡ γραφή καὶ λεπτή οὕτω, σκοτεινὴ καὶ δυσδιάκριτος ἦτο. Καὶ τὰς νύμφας δὲ ἄγει ἐν τῇ γραφῇ ὁ ζωγράφος πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν ἐνδρόσους καὶ τοιαύτας, ὥσει τὴν στιγμὴν ταύτην ἦλθον ἐκεῖς ἐκ τῶν πηγῶν. 'Ο Πάν' ἐξορχειται μὲν ῥυθμὸν τινα, παιδρὰ δὲ εἶναι ἡ ὕψις αὐτοῦ καὶ τῆς ῥινὸς οὐδὲν τὸ χολῶδες καὶ πικρὸν ἐμφανίζεται ἡμῖν. Αἱ ἔσω, αἱ ἐν τῷ οἴκῳ δηλαδὴ, μέλισσαι περιεργάζονται τὸ παιδίον ἐπιβάλλουσαι αὐτῷ μέλι καὶ ἀνέλκουσαι τὰ κέντρα ἐκ δέους, μὴ ψάύσωσιν αὐτοῦ καὶ προσβάλλωσί πως τὸ σῶμα αὐτοῦ. 'Εκ τοῦ 'Υμηττοῦ ἦλθον αἱ μέλισσαι αὗται καὶ ἀπὸ τῶν «λιπαρῶν» καὶ «αἰοιδίμων» 'Αθηῶν' τὸν στίχον ἐκείνον, ὃν περιέχοντα τὰς λέξεις ταύτας εἶπέ ποτε ὁ Πίνδαρος πρὸς τιμὴν τῶν 'Αθηῶν, αἱ μέλισσαι αὗται ἐνέσταξαν αὐτῷ.

'Η λογοτεχνικὴ αὕτη εἰκὼν τῶν μελισσῶν καὶ τῆς διὰ τούτων καὶ τοῦ μέλιτος αὐτῶν συντελουμένης ἡδείας καὶ ἐπιχάριτος ἐμπνεύσεως πλησίον εὐδρόσων κρηνῶν μετὰ τῶν καθαρωτάτων αὐτῶν λιβάδων καὶ ἐν μέσῳ συσκίων καὶ ἱερῶν ἁλῶν πολλαχοῦ τῆς κλασσικῆς γραμματείας ἀπαντᾷ ἡμῖν. Παρὰ Πλάτωνα, 'Ιων p. 533 e - 534 b λέγει ὁ Σωκράτης, ὅτι πάντες οἱ ἀγαθοὶ ποιηταὶ ἐπῶν οὐχὶ ἐκ τέχνης, ἀλλ' ἐνθεοὶ ὄντες καὶ κατεχόμενοι λέγουσι πάντα τὰ καλὰ αὐτῶν ποιήματα. Τοῦτο συμβαίνει καὶ ἐπὶ τῶν ἀγαθῶν μελοποιῶν' ὥσπερ οἱ κορυβαντιῶντες οὐχὶ ἔμφρονες ὄντες ὀρχοῦνται, οὕτω καὶ οἱ μελοποιοὶ οὐχὶ ἔμφρονες ὄντες τὰ καλὰ αὐτῶν μέλη ποιοῦσιν' τότε μόνον, ὅταν ἐμβῶσιν εἰς τὴν ἀρμονίαν καὶ εἰς τὸν ῥυθμὸν, κατεχόμενοι δηλαδὴ, βακχεύουσιν οὕτω' ὥσπερ αἱ βάκχαι ἀρῶνται ἐκ τῶν ποταμῶν μέλι καὶ γάλα κατεχόμεναι, οὐχὶ δὲ ἔμφρονες οὔσαι, οὕτω καὶ τῶν μελοποιῶν ἡ ψυχὴ ἐργάζεται τοῦτο ἐν καταστάσει μόνον ἐμπνεύσεως καὶ ἐνθουσιασμοῦ, ὅπερ αὐτοὶ οὗτοι λέγουσιν. Λέγουσι δηλαδὴ πρὸς ἡμᾶς οἱ ποιηταί, ὅτι ἀπὸ μελιρρῦτων κρηνῶν τῶν Μουσῶν, ἐκ κήπων τινῶν καὶ ναπῶν τῶν Μουσῶν δρεπόμενοι τὰ μέλη φέρουσιν ἡμῖν ταῦτα, ἱπτάμενοι καὶ αὐτοὶ ὥσπερ αἱ μέλισσαι' καὶ ἀληθῆ λέγουσιν' κοῦφον πρᾶγμα εἶναι ὁ ποιητὴς καὶ πτηνὸν καὶ ἱερὸν καὶ οὐδαμῶς πρότερον δύναται οὗτος, ὅπως ποιῇ ποιήματα, πρὶν ἂν ἐνθεὸς γένηται καὶ ἐκφρων καὶ ὁ νοῦς μηκέτι ἐν αὐτῷ ὑπάρχῃ' ἔως ἂν ἔχῃ τὸ κτήμα τοῦτο, τὸν νοῦν δηλαδὴ, ἀδύνατος εἶναι πᾶς ἄνθρωπος, ὅπως ποιῇ ποιήματα καὶ χρησιμωδῇ. 'Εν τῷ ὑπὸ τοῦ 'Ολυμπιοδωροῦ συνταχθέντι βίῳ τοῦ Πλάτωνος παρὰ A. Westermann: *Vitarum scriptores Graeci minores*. Amsterdam 1964, p. 382, 13 - 383, 19 λέγεται, ὅτι γεννηθέντα τὸν Πλάτωνα καὶ βρέφος ἔτι ὄντα λαβόντες οἱ γονεῖς ἔθεσαν ἐν τῷ 'Υμηττῷ θέλοντες, ὅπως ὑπὲρ αὐτοῦ θύσωσιν ἐκεῖ τοῖς

θεοῖς, τῷ Πανὶ δηλαδὴ καὶ ταῖς νύμφαις καὶ τῷ Νομίῳ Ἀπόλλωνι· αὐτοῦ κειμένου τοῦ βρέφους μέλισσαι προσελθοῦσαι ἐπλήρωσαν τὸ στόμα αὐτοῦ κηρίων μέλιτος, ἵνα ἀληθὲς περὶ αὐτοῦ γένηται τὸ ὑπὸ τοῦ Ὀμήρου, Ἰλ. Α 249 λεγόμενον:

«τοῦ καὶ ἀπὸ γλώσσης μέλιτος γλυκίων ῥέεν αὐδὴ».

7. Πληροφορίας περὶ τοῦ βίου τοῦ Ἡσιόδου παρέχουσιν ἡμῖν ὁ Πρόκλος κυρίως: «Γένος Ἡσιόδου» παρὰ Westermann, ἔ.ἀ., p. 45, 1 - 49, 114 καὶ ὁ Σουῖδας s.v.: «Ἡσιόδος» (= II [1931] 592, 15 - 27 ὑπ' ἀριθ. 583 Adler).

Ὁ Ἡσιόδος μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Πέρσου ἦτο υἱὸς τοῦ Δίου καὶ τῆς Πυκμιῆδης ἐκ Κύμης καταγομένων τῆς Αἰολίας, ἀνθρώπων πενήτων· ἐζήσε κατὰ τὸ δεύτερον ἡμισυ τοῦ 8ου π.Χ. αἰῶνος. Οἱ γονεῖς αὐτοῦ διὰ τὴν ἀπορίαν καὶ τὰ χρέη ἀφέντες τὴν πατρίδα αὐτῶν Κύμην μετενάστευσαν ἐπὶ τὴν Ἀσκρην τῶν Βοιωτῶν (σήμερον «Παλιο - Παναγιὰ») κειμένην περὶ τοὺς πόδας τοῦ Ἑλικῶνος καὶ ἐκεῖ κατῴκουν· χωρίον ἦτο αὕτη τῶν Βοιωτῶν δυσχείμερον καὶ κακοθέρειον· πρβλ. σχετικῶς ἔργ. 635 - 640. Πολλὴ πενίᾳ τῶν γονέων συνεχόμενων ἐποίμαιναν ὁ Ἡσιόδος πρόβατα ἐν τῷ Ἑλικῶνι. Λέγεται, ὅτι ἐλθοῦσαι ἐκεῖ ἐννέα γυναῖκες, αἱ Ὀλυμπιάδες Μοῦσαι δηλαδὴ, αἱ ἀρτιέπειαι κόραι τοῦ μεγάλου Διός, ἔδωσαν αὐτῷ σκῆπτρον θαυμασίον, ἵνα ᾗδῃ τὰ τε παρελθόντα καὶ τὰ φωνῇν οὕτως ἐνέπνευσαν αὐτῷ θεσπεσίαν, ἵνα ᾗδῃ τὰ τε παρελθόντα καὶ τὰ μέλλοντα· πρβλ. σχετικῶς Θεογ. 30 - 32. Λέγεται περαιτέρω, ὅτι ἐφονεύθη ὁ ποιητὴς ὑπὸ τῶν παιδῶν τοῦ Φηγέως Ἀντιφάνους καὶ Γανύκτορος, τὸ δὲ πτώμα αὐτοῦ ἐρρίφθη εἰς τὸ μεταξὺ τῆς Εὐβοίας καὶ τῆς Λοκρίδος πέλαγος. Τρεῖς ἡμέρας μετὰ ταῦτα ἐξήχθη τὸ σῶμα ὑπὸ δελφίνων εἰς τὴν γῆν τῆς Λοκρίδος· οἱ Λοκροὶ ἔθαψαν αὐτὸ ἐν Νεμέᾳ τῆς Οἰνός. Ὑστερον οἱ Ὀρχομένιοι κατὰ χρησμὸν μετήνεγκαν τὰ ὀστέα τοῦ Ἡσιόδου παρ' ἐαυτοῦς καὶ θάψαντες ταῦτα ἐν μέσῃ τῇ ἀγορᾷ ἐπέγραψαν ἐπὶ τῷ τάφῳ τάδε:

«Ἀσκρα μὲν πατρὶς πολυλήϊος, ἀλλὰ θανόντος
ὁστέα πληξίπτων γῇ Μινυῶν κατέχει
Ἡσιόδου, τοῦ πλεῖστον ἐν ἀνθρώποις κλέος ἐστὶν
ἀνδρῶν κρινομένων ἐν βασιάνοις σοφίης».

Ἐπέγραψε δὲ τῷ ποιητῇ καὶ Πίνδαρος τάδε:

«Χαῖρε δις ἡβήσας καὶ δις τάφου ἀντιβολήσας,
Ἡσιόδ', ἀνθρώποις μέτρον ἔχων σοφίης».

Ποιήματα τοῦ ποιητοῦ εἶναι τὰ ἐξῆς:

«Θεογονία», «Ἔργα καὶ Ἡμέραι», «Ἀσπίς», «γυναικῶν ἡρωικῶν κατὰ-λογος» ἢ «Ἠοῖαι» ἐν πέντε βιβλίοις, «Ἐπικήδειος εἰς Βάτραχον», φίλον τινα αὐτοῦ, «Περὶ τῶν Ἰδαίων δακτύλων» καὶ ἄλλα πολλά.

Περὶ τοῦ Ἡσιόδου ἐν γένει πρβλ. τὰς γραμματολογίας τοῦ Schmid, ἔ.ἀ., σσ. 246 - 289 καὶ τὰς ἄλλας ἐτι σελίδας κατὰ τὸ Alphabetisches Register, σ. 792 bc ἐν λ.: Hesiodos καὶ τοῦ Lesky, ἔ.ἀ., σσ. 110 - 126 καὶ τὰς ἄλλας ἐτι σελίδας κατὰ τὸ Register, σσ. 961c - 962 a ἐν λ.: Hesiod· πρβλ. περαιτέρω τὸ ἄρθρον: Hesiodos τοῦ [Rzach] ἐν: RE, VIII 1 (1912) 1167, 39 - 1240, 3.

Ἐν ποίᾳ σχέσει διατελεῖ ὁ Πίνδαρος πρὸς τὸν μέγαν συμπολίτην αὐτοῦ, τὸν ἔνθεον αὐτοῦ πρόδρομον ἐν τῇ ποιητικῇ δημιουργίᾳ καὶ τέχνῃ; Τὸ μνημονευθὲν ἐπὶ τῷ νεκρῷ Ἡσιόδῳ ἐπίγραμμα ἐκεῖνο, ὅπερ ὁ Πρόκλος ἀποδίδει, ὡς εἶδομεν, τῷ Πινδάρῳ (πρβλ. προχείρως p. 479 τῆς ὑπὸ τοῦ Bergk γενομένης ἐκδόσεως τῶν ἔργων τοῦ ποιητοῦ ἐν: PLG, I ([1878]) εἶναι πιθανώτατα οὐχὶ γνήσιον. Ἀπαξ μόνον ἐν τοῖς ἔργοις τοῦ Πινδάρου γίνεται μνεῖα τοῦ Ἡσιόδου καὶ δὴ καὶ ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸν στίχον ἐκεῖνον τοῦ ποιητοῦ, ἐν ᾧ ἐκφέρεται ἡ παροιμιώδης τύπον ἀναλαβοῦσα γνώμη ἐκεῖνη, ἔργ. 412, καθ' ἣν ἡ «μελέτη», ἡ ἐπιμέλεια δηλαδὴ, ἡ φροντίς, ἡ προσοχή καὶ ἡ πρόθυμος φιλοπονία, ἐνισχύει, προάγει, αὐξάνει, μεγαλύνει καὶ ὑψοῖ τὸ ἔργον:

«μελέτη δὲ τὸ ἔργον ὀφέλλει».

Ἐν τῇ εἰς τὸν Αἰγινήτην παγκρατιαστὴν Φυλακίδαν, υἱὸν τοῦ εὐγενοῦς καὶ φίλου τοῦ ποιητοῦ Λάμπωνος ἀναφερομένη ᾧδῃ, Ἰσθμ. VI 62 - 69 (= 96 - 101) λέγει ὁ Πίνδαρος, ὅτι ὁ Λάμπων οὗτος ἀκριβῶς παρέχων τοῖς ἔργοις διηνεκῶς τὴν μελέτην τιμᾷ καὶ ἀποδέχεται τὸν λόγον τοῦ Ἡσιόδου, τὴν μνημονευθεῖσαν δηλαδὴ παλαινετικὴν καὶ συμβουλευτικὴν ῥῆσιν τοῦ ἐμβριθοῦς καὶ πολυπείρου Ἀσκραίου ποιητοῦ λέγων ὁ Λάμπων τοῖς υἱοῖς αὐτοῦ τὸν στίχον τοῦ Ἡσιόδου παραινεῖ αὐτοῖς, ὅπως ἄθλων τε καὶ εὐδοξίας ἀντέχωνται, κοινὴν οὕτως εὐδοξίαν καὶ εὐκλεᾶ κόσμον καὶ ἔπαινον προσάπτων τῇ πατρίδι αὐτοῦ:

«Λάμπων δὲ μελέταν

ἔργοις ὀπάζων Ἡσιόδον μάλα τιμᾷ τοῦτ' ἔπος

υἱοῖσί τε φράζων παραινεῖ

100

65

ξυὸν ἄστει κόσμον ἐφ' προσάγων».

Διὰ τῶν στίχων τούτων τιμᾷ ὁ Πίνδαρος τὸν μέγαν συμπολίτην αὐτοῦ, τὸν Ἡσιόδον, τὸν εὐπρεπῆ καὶ σεμνὸν ὑμνωδὸν τοῦ ἀγροτικοῦ βίου, ὅστις πρῶτος δι' οὐρανίων τόνων ἐψάλε τὸ ὑψηλὸν ἄσμα τῆς ἐργασίας καὶ εὐτέχνως συνῆψεν ἀλλήλαις θεωρίαν τε καὶ πράξιν, πίστιν καὶ δρᾶσιν.

Ὑπὸ τὰς ἐμπνεύσεις τοῦ σεπτοῦ αὐτοῦ συμπολίτου καὶ ὁμοτέχνου ὕψωσεν ὁ Πίνδαρος τὴν ποίησιν τῆς Βοιωτίας εἰς σφαῖραν διεθνοῦς κύρους καὶ σημασίας. Τύπους ἐκ τῶν προτέρων χρόνων ἀναληφθέντας ἐπλήρωσαν ἀμφοτέρω οἱ ποιηταὶ οὗτοι ἐν τῇ πατρίδι αὐτῶν διὰ νέου περιεχομένου, διὰ νέων ἰδεῶν καὶ

τολμηρῶν ὀραμάτων σπανίου κάλλους καὶ ὑψηλοῦ ἥθους. Ἡ ὁδὸς πρὸς τὴν λυρικὴν ποίησιν ὑπεδείχθη ἤδη τῷ Πινδάρῳ μετὰ σεμνότητος καὶ ἐναργείας ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου, οὗ ἡ ποιητικὴ δραστηριότης ἐκπορεύεται καὶ ἀφθόνως ἀναβλύζει ἐκ τῶν πλουσίων κυρίως καὶ πηγαίων στρωμάτων ἰδίας πείρας καὶ ἰδίων μυστικῶν αἰσθήσεων καὶ βιωμάτων· διὰ τοῦ ἐπὶ τῆς ὀμηρικῆς ποιήσεως καὶ τοῦ ἐν αὐτῇ ἀγερώχως κινουμένου κόσμου τῶν εὐγενῶν καὶ τῆς ἀριστοκρατίας ἀσκουμένου ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου κριτικοῦ ἐλέγχου ἀναλαμβάνει ἡ ποίησις αὐτοῦ τὸν τύπον καὶ τὴν σφραγίδα προσωπικοῦ καὶ ἀτομικοῦ χαρακτήρος. Παρὰ ταῦτα ὁμολογητέον, ὅτι τοὺς σπόρους τούτους τῆς συναισθηματικῆς καὶ λυρικῆς διαθέσεως, τοὺς σπόρους τῆς συγκινήσεως καὶ τοῦ πάθους ἡ Ἡσιόδειος σχολὴ οὐδαμῶς ἤγγαγεν εἰς τὸ στάδιον τῆς ὀριμότητος καὶ τῆς ἀκμῆς. Ἐν Βοιωτίᾳ ὁ Πίνδαρος πρῶτος ἔλαβε πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν ὑπὸ συναισθηματικῆς καὶ λυρικῆς πνοῆς συνεχόμενον προσωπικὸν χαρακτήρα τῆς ποιήσεως τοῦ Ἡσιόδου. Καθὰ ὁ Ἡσιόδος, οὕτω καὶ ὁ Πίνδαρος τονίζει καὶ ἰδιαίτερώς ἐξαίρει τὴν θείας καὶ ὑπερφυστικῆς προελεύσεως ἐμπνευσιν αὐτοῦ· ἡ στενοτέρα αὐτοῦ σχέσις πρὸς ὀρισμένους θεοὺς καὶ ἥρωας ἔχει, ὡς καὶ παρ' Ἡσιόδῳ, μυστικὸν ἢ μυστηριακὸν χαρακτήρα. Παρὰ ταῦτα ὁ ὑπὸ τοῦ Ἡσιόδου ἀσκούμενος πικρὸς καὶ ἀτεγκτος ἐλεγχος τοῦ κόσμου τῶν σκληρῶν καὶ ἀπλήστων εὐγενῶν, τῶν ὑψηλῶν καὶ ἀριστοκρατικῶν γενῶν οὐδαμῶς ὥθησε τὸν Πίνδαρον εἰς τὴν περιοχὴν τῆς ἐμμανῶς ἀντιδρώσης δημοκρατικῆς παρατάξεως· πολλῶ μᾶλλον ἐπίστευεν οὗτος σταθερῶς τῇ πιθανότητι ἢ δυνατότητι τῆς ἡθικῆς ἀναμορφώσεως, ἀνασυντάξεως καὶ ἀναγεννήσεως τοῦ κόσμου τούτου τῆς εὐγενοῦς προελεύσεως καὶ καταγωγῆς, ὅστις ἤρξατο χωρῶν τὴν κατωφερῆ ὁδὸν τῆς πτώσεως, τῆς νάρκης καὶ τοῦ μαρasmus· ἔργον καὶ σκοπὸν αὐτοῦ θεωρεῖ ὁ Πίνδαρος τότε κυρίως, τὴν ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ δηλαδὴ ἀνύψωσιν κατὰ δύναμιν καὶ ἀσφαλῆ ἐμπέδωσιν τῶν παλαιῶν θρησκευτικῶν καὶ ἠθικῶν ἀρχῶν τῶν ἀριστοκρατικῶν πρὸς εὐτυχίαν καὶ ἔνδικον ἀναβίωσιν τῶν ὀφειλομένων καὶ κατὰ πάντα ὠφελίμων βάσεων τῶν παντοειδῶν αὐτῶν πολιτικῶν ἀξιώσεων, τῶν ἀπαιτήσεων καὶ τῶν αἰτημάτων αὐτῶν ἐν τῇ περιοχῇ τῶν ἀθίκτων καὶ ἀκαταλύτων κληρονομικῶν τιμῶν, τῶν ἀδιαταράκτων δικαίων καὶ τῶν μονίμων ἀξιώματων· ὁ αἴσιος καὶ εὐόκωνος λογισμὸς αὐτοῦ εὗρισκε δίκαιον καὶ στερεὸν ἔρεισμα ἐν τῇ ἐναργεῖ ἰσχύϊ καὶ τῷ εὐτάκτῳ καὶ μεστῷ ἀρμονίας ρυθμῷ τῶν μετὰ τὴν πτώσιν τῶν τυράννων ἀποκατασταθεισῶν πως τάξεων τῶν εὐγενῶν. Ἐνῶ ὅμως ἡ Ἡσιόδειος σχολὴ διὰ τῶν ποιημάτων αὐτῆς τύπου τοῦ «Καταλόγου» μεγάλων γυναικῶν, τῶν «*Ἡοιῶν*», διατελούντων ἐν τῇ ὑπηρεσίᾳ τῶν ἀριστοκρατικῶν καὶ ἐν μέρει τῆς ἀπολλωνείου θρησκείας ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον ἀπεμακρύνετο τῆς περιοχῆς τῶν προσωπικῶν συναισθημάτων, τοῦ ἀτομικοῦ πάθους καὶ τῆς λυρικῆς διαθέσεως τοῦ ἱδρυτοῦ αὐτῆς καὶ μετεχώρει εἰς τὴν τροχίαν τῆς ἐπικῆς ποιήσεως ἡρωικῆς τε καὶ διδασκτικῆς, ἀνεκίνησεν ὁ Πίνδαρος, ἀνεξωπύρησε καὶ ἐπέρρωσε τὰ ἠθικὰ κυρίως καὶ θρησκευτικὰ διδάγματα

τοῦ 'ΗΣιόδου. Πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου, πρὸς ἐξαγγελίαν ἠθικῶν καὶ πνευματικῶν διδαγμάτων ὑψηλῆς πνοῆς ἐποιεῖτο πλέον ὁ Πίνδαρος χρῆσιν εὐήχων χορικῶν ἁσμάτων καὶ ᾠδῶν ἐξαγγελιομένων κατὰ τὰς ἐορτὰς καὶ τὰς πανηγύρεις τῇ συνοδείᾳ πάντοτε μουσικῆς. Τὴν μυθικὴν ὕλην τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ ἀντλεῖ ὁ Πίνδαρος ἐκ τῶν «Καταλόγων» τοῦ 'ΗΣιόδου καὶ τῆς σχολῆς αὐτοῦ, ὅμως ἡ ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ὑπάρχουσα τέχνη ἐκείνη τῆς ἀπλῆς καὶ ἀνεπιτηδεύτου διηγέσεως, ἥτις κατὰ τοὺς χρόνους αὐτοῦ ὑπὸ γυναικῶν ἡσκεῖτο καὶ ἐκαλλιεργεῖτο ἐν τῇ περιοχῇ κυρίως τῶν τοπικῶν βοιωτικῶν μύθων, οὐδαμῶς πλέον ἐξήρκει αὐτῷ· βεβαίως ὁ ποιητὴς οὐδαμῶς ἀπηρενεῖτο τὴν βοιωτικὴν αὐτοῦ καταγωγὴν, ἤθελεν ὅμως, ὅπως τὰς ἠθικὰς καὶ πνευματικὰς ἐν γένει δυνάμεις, ἃς ἤντει ἐκ τοῦ πατρίου ἐδάφους καὶ τῆς πατρίου πάλιν παραδόσεως, ἀγάγῃ πέρα τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος αὐτοῦ καὶ καρποφόρους ταύτας καταστήσῃ χάριν πάντων τῶν Ἑλλήνων· πρὸς ἐπιτυχίαν τοῦ σκοποῦ τούτου οὐδαμῶς πλέον ἡδύνατο ὁ ποιητὴς, ὅπως περιορισθῇ ἐν τῷ χώρῳ μόνον τῶν τοπικῶν μύθων καὶ ποιῆται χρῆσιν τῶν τύπων μικρῶν τῆς πατρίδος αὐτοῦ ἁσμάτων, ὡς τοῦτο αἱ σύγχρονοι αὐτῷ ποιήτριαι ἔπραττον, ἡ Μύρτις καὶ ἡ Κόρινα· κυρίως ὅμως οὐδαμῶς πλέον ἡδύνατο, ὅπως ποιῆται χρῆσιν τῆς τοπικῆς, βοιωτικῆς - αἰολικῆς, διαλέκτου, ἣν οἱ συμπολῖται μόνον αὐτοῦ κατενόουν· ἡ χρῆσις ὑπ' αὐτοῦ τῆς δωρικῆς πλέον διαλέκτου μετὰ τοῦ πανελληνίου αὐτῆς χαρακτῆρος ὤθησε τὴν λυρικὴν ποίησιν τῆς Βοιωτίας εἰς ὑψηλὴν σφαῖραν θεμελιώδους αὐτῆς ἀναμορφώσεως, ἀμετρήτου προόδου καὶ υπερόχου ἀκμῆς· βαθεῖαν καὶ ἐναργῆ συνείδησιν ἑαυτοῦ εἶχεν ὁ Πίνδαρος ὡς πανελληνίου ποιητοῦ καὶ παιδαγωγοῦ· παρατηρητέον ἄλλως τε ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι παρὰ Πινδάρῳ ἀπετέλει ἡ διήγησις οὐχὶ τὸν κύριον σκοπὸν καὶ τὸ πρῶτον μέλημα, ἀλλὰ μέσον τι μόνον, ὡς καὶ ἄλλα ἀκριβῶς στοιχεῖα τῆς ποιητικῆς καὶ μουσικῆς τέχνης, πρὸς θρησκευτικὴν, ἠθικὴν καὶ πολιτικὴν ἀπεργασίαν τοῦ ἀνθρώπου, πρὸς ὕψωσιν καὶ τελείωσιν τούτου.

8. Ἡ ἄνθησις τῆς λυρικῆς ποιήσεως ἐν Βοιωτίᾳ ἄρχεται κατὰ τὰ τέλη τοῦ βου αἰ. π.Χ. διὰ τῆς ποιητικῆς δημιουργίας δύο γυναικῶν, τῆς Μύρτιδος καὶ τῆς Κορίννης, πρὸς ἃς λέγεται, ὅτι διηγωνίσαστο ὁ Πίνδαρος· πάντως τὸ ὄνομα τοῦ Πινδάρου συνάπτεται ἐκ διαφόρων αἰτίων μετὰ τῶν ὀνομάτων τῶν δύο τούτων γυναικῶν. Κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν λυρικὴν ποίησιν τῶν Λεσβίαν καὶ τῶν Ἰώνων εἶναι ἡ λυρικὴ ποίησις τῶν Βοιωτῶν κατάφορτος ἐπικῆς καὶ μυθολογικῆς ὕλης· ἡ ποίησις αὕτη, ὡς αὐτὴν αἱ δύο γυναῖκες τὸ πρῶτον διεμόρφωσαν, εἶναι τυπική, τ.ἔ. ἐπικὴ ποίησις ἀπλουστάτου ὕφους, ἥτις ἀναλαμβάνει λυρικὴν χροιάν διὰ τῆς μελικῆς κατὰ στροφὰς διατάξεως καὶ συνθέσεως τῆς ὕλης· ἐκτίθενται ἐν τῇ ποιήσει αὕτη χάριν τῶν Βοιωτῶν κυρίως ἐγχώριοι μῦθοι δι' ἀπλουστάτου ὕφους· οἱ στίχοι αὐτῆς εἶναι βραχεῖς· κατασκευάζονται οὗτοι καὶ συγκροτοῦνται κατ' αἰολικὸν τρόπον ἐν τῇ ἐγχώρῳ διαλέκτῳ. Πέρα τῆς τοπικῆς αὐτῆς στενότητος τῆς ποιητικῆς δημιουργίας

ῥοθῆ, ὡς ἤδη ἐν τῇ προηγουμένη σημειώσῃ ἐλέχθη, ὁ Πίνδαρος μετέωρος διὰ γιγαντιαίων καὶ κραταιῶν πτήσεων μεγαλοφυοῦς ἀναμορφωτοῦ τῆς ἐγγχωρίου τέχνης, διὰ τῆς χρήσεως νέων μεθόδων καὶ τρόπων συνθέσεως καὶ ἀπαγγελίας τῶν ᾠδῶν αὐτοῦ, μάλιστα δὲ διὰ τῆς χρήσεως τῆς εὐλήπτου παρὰ πᾶσι τοῖς Ἑλλήσι δωρικῆς διαλέκτου. Διὰ τοῦ Πινδάρου ἤχθη ἡ λυρική ποίησις τῶν Βοιωτῶν εἰς σχέσιν καὶ συνάφειαν πρὸς τὴν δωρικοῦ τύπου, δωρικῆς διαθέσεως καὶ ὑφῆς μεγάλην χορικήν ποίησιν τῶν Ἑλλήνων. Ἐν τῇ ποιήσει τῶν δύο γυναικῶν εἶναι εἰσέτι σαφές τε καὶ ἐναργὲς ἡ ἐξάρτησις αὐτῶν ἐκ τῆς γενεαλογικῆς ποιήσεως τῆς Ἡσιοδείου σχολῆς.

Περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τῆς ἐξ Ἀθηδόνος τῆς Βοιωτίας καταγομένης ποιητρίας Μύρτιδος πολὺ ὀλίγα πράγματα γινώσκομεν. Μόνον ἐν ποίημα τῆς Μύρτιδος, οὗ θέμα εἶναι ἐρωτική τις τραγωδία, καὶ δὴ καὶ ἐν πεζῇ παραφράσει διεσώθη ἡμῖν παρὰ Πλουτάρχῳ, αἰτ. ἑλλ. 10 (= ῥθ., p. 300 d-f = II [1889] 342, 26 - 743, 21 Bern. = II [1935] 357, 1 - 21 Na. - Si. - Ti)· πρβλ. τὸ οἰκεῖον ἀπ. ἐν: PLG [Bergk], III [1914¹] 542: XXVIII. Myrtis. Πολλὰ ἄλλα ποιήματα ἔγραψε πιθανῶς ἡ ποιήτρια αὕτη, ὡς τοῦτο τεκμαιρόμεθα ἐκ τῆς λαμπρᾶς φήμης, ἣν αὕτη ἀναμφισβητήτως εἶχε κατὰ τὴν ἀρχαιότητα. Ἀντίπατρος ὁ Θεσσαλονικεὺς ἐν ἐπιγράμματι αὐτοῦ, AP, IX 26, 1 - 10 (= II [1888] 6 Dübner = AG, III 1 [1906] 19 - 20 Stadtmueller = AG, VII [1957] 11 - 12 Waltz = AG, III [1958] 26 - 27 Beckby) ποιούμενος λόγον περὶ τῶν ἐννέα λυρικῶν ποιητριῶν, τῶν θεογλώσσων ἐκείνων γυναικῶν, ἃς δι' ὕμνων ἔθρεψεν ὁ Ἑλικῶν καὶ ὁ λόφος τῆς Πιερίας ἐν Μακεδονίᾳ, πάσας ἀενάων σελίδων ἐργάτιδας, καὶ ἃς ἐννέα οὐσας ἔτεκεν ἡ Γῆ, ἄφθιτον τοῖς θνητοῖς εὐφροσύνην, ὡς δὴ ἐννέα Μούσας καὶ ὁ μέγας Οὐρανὸς ἐγέννησε, περιλαμβάνει ἐν αὐταῖς (στ. 5 - 7) τὴν Κόριννα, ἥτις ἐμέλψατο τὴν πολεμικὴν ἀσπίδα τῆς Ἀθηνᾶς, καὶ τὴν ἡδύμολλον Μύρτιν:

«καὶ σέ, Κόριννα,
θοῦρεν Ἀθηναίης ἀσπίδα μελψαμένην
... ἡδὲ γλυκναχέα Μύρτιν».

5

Παρὰ Σουτῆα s.v.: «Πίνδαρος» (= IV [1935] 132, 28 - 29 ὑπ' ἀριθ. 1617 Adler) λέγεται, ὅτι οὗτος ἐγένετο «μαθητὴς Μυρτίδος γυναικός». Φαίνεται, ὅτι ἐκ συγχύσεως ἀκριβῶς πρὸς τὸ ὄνομα τῆς ποιητρίας ταύτης ἀποδίδεται, ὡς εἶδομεν, τῇ μητρὶ τοῦ Πινδάρου μεταξὺ ἄλλων ὀνομάτων καὶ τὸ ὄνομα: «Μυρτώ». Ἀπολλώνιος ὁ Ἀλεξανδρεὺς, περὶ ἀντων., p. 65 a (= Gr. Gr. I 1 [1878] 51, 13 - 14 Schneid.) ἐπάγεται ἀπόσπασμά τι τῆς Ταναγραίας ποιητρίας Κορίννης, ὅπερ εὕρισκει τις προχειρῶς ἐν: PLG (Bergk), III (1914¹) 549 ὑπ' ἀριθ. 21 καὶ AL (Diehl), I 4 (1935²) 204 ὑπ' ἀριθ. 15 (23), ἐν ᾧ ἡ Κόριννα μέμφεται τὴν «λιγυράν», τὴν λιγύφωνον, τὴν καθάραν δηλαδὴ καὶ ἡχηράν, τὴν ὀξεῖαν καὶ ἰσχυράν φωνὴν ἔχουσαν ποιήτριαν Μυρτίδα,

διότι αὕτη γυνὴ οὐσα ἐχώρησεν εἰς «ἔρω», εἰς ποιητικὸν τινα ἀγῶνα πρὸς τὸν Πίνδαρον. Ἵσως ἐνταῦθα οὐχὶ κυρίως περὶ ποιητικοῦ ἀγῶνος μεταξὺ Μύρτιδος καὶ Πινδάρου πρόκειται, ἀλλὰ περὶ κινήσεως μόνον καὶ διαθέσεως τῆς ποιητρίας πρὸς μίμησιν ἀπλῶς τῆς ιδιορρύθμου καὶ ὑψηλῆς καὶ οὕτω δυσχεροῦς κατὰ πάντα καὶ ἀνεφίκτου ποιήσεως τοῦ Πινδάρου, ὅπως δὴ ποτε ὅμως ἔχομεν ἐνταῦθα δευτέρον τι σημεῖον σχέσεως τῆς Μύρτιδος μετὰ τοῦ Πινδάρου.

Περὶ τῆς Μύρτιδος ἐν γένει πρβλ. τὰς γραμματολογίας τοῦ Schmid, ἔ.ἀ., σσ. 445 - 446· 549, 1· 552, 2 καὶ τοῦ Lesky, ἔ.ἀ., σσ. 203 - 205· πρβλ. περαιτέρω τὸ ἄρθρον: Korinna 1) τοῦ [Maas] ἐν: RE, XI 2 (1922) 1394, 10 - 20· 43 - 60.

9. Καὶ περὶ τοῦ βίου καὶ τῶν ἔργων τῆς ἐκ Τανάγρας τῆς Βοιωτίας καταγομένης ποιητρίας Κόριννης πολὺ ὀλίγα ὁμοίως πράγματα γινώσκουμεν. Παρὰ Σουΐδα s.v.: «Κόρινα» (= III [1933] 157, 28 - 158, 2 ὑπ' ἀριθ. 2087 Adler) μακθάνομεν, ὅτι ἡ ποιήτρια αὕτη ἦτο κόρη τοῦ Ἀγελωδοῦρου καὶ τῆς Προκρατίας, Θηβαία ἢ Ταναγραία, μαθήτρια, ὥς καὶ ὁ Πίνδαρος, τῆς Μύρτιδος ἐπωνομάζετο «Μυία»· ἦτο λυρικὴ ποιήτρια· ἐνίκησε τὸν Πίνδαρον πεντάκις, ἔγραψε δὲ βιβλία πέντε καὶ «ἐπιγράμματα» καὶ «νόμους λυρικοῦς». Ὁ Σουΐδας ἐκ συγχύσεως προφανῶς ποιεῖται μνεῖαν καὶ δύο ἄλλων ἔτι ποιητριῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα: «Κόρινα» (= αὐτ., p. 158, 3 - 5 ὑπ' ἀριθ. 2088 καὶ 2089).

Πολλάκις ἡ Κόρινα περιλαμβάνεται ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν λυρικῶν ποιητῶν, οἷον ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς τὴν «Τέχνην γραμματικὴν» Διονυσίου τοῦ Θρακῆς, Comment. Melamp. seu Diom. in artis Dionys. § 2 (= p. 6, 10 Uhl. [1883]) ἐν: Gr. Gr. I 3 (1901) 21, 17 - 19 Hilg.: «γεγόνασι δὲ λυρικοὶ οἱ καὶ πρᾶττόμενοι ἐννέα, ὧν τὰ ὀνόματά ἐστι ταῦτα: Ἀνακρέων, Ἀλκμάν, Ἀλκαῖος, Βακχυλίδης, Ἴβυκος, Πίνδαρος, Στησίχορος, Σιμωνίδης, Σαπφώ καὶ δεκάτῃ Κόρινα»· εἰς τὸν Λυκόφρ. σχόλ. Ἰσ. γραμμ. τοῦ Τζέτζου ἐν: Π (1908) 2, 10 - 13 Scheer: «λυρικοὶ δὲ ὀνομαστοὶ δέκα: Στησίχορος, Βακχυλίδης, Ἴβυκος, Ἀνακρέων, Πίνδαρος, Σιμωνίδης, Ἀλκμάν, Ἀλκαῖος, Σαπφώ καὶ Κόρινα»· Ἰω. τοῦ Τζέτζου στίχοι περὶ διαφορᾶς ποιητῶν, στ. 18 - 22 ἐν: CGF (Kaibel), I 1 (1958²) 35:

«τοῦ λυρικοῦ κύκλου δὲ σύστημα τόδε:
Κόρινα, Σαπφώ, Πίνδαρος, Βακχυλίδης,
Ἀνακρέων, Ἴβυκος, Ἀλκμάν, Ἀλκαῖος
Στησίχορός τε καὶ Σιμωνίδης ἅμα,
δεκάς ἀρίστη παντελής, πληρεστάτη»·

«Σχόλια - Βίος Πινδάρου. Περὶ λυρικῶν ποιητῶν» ἐν: Π 1 (1819) 7 - 8 τῆς ἐκδόσεως τοῦ Boeckh.: «Λυρικοὶ ποιηταὶ μουσικῶν ᾠσμάτων εἰσὶν ἐννέα· ἐννέα δὲ καὶ αἱ καθ' ἡμᾶς τῶν θείων ᾠσμάτων ᾠδαί· τὰ δὲ ὀνόματα τῶν προειρημένων ποιητῶν εἰσι τάδε: Ἀλκμάν, Ἀλκαῖος, Σαπφώ, Στησίχορος,

Ἴβυκος, Ἀνακρέων, Σιμωνίδης, Βακχυλίδης καὶ Πίνδαρος· τινὲς δὲ καὶ τὴν Κόρινθον».

‘Ο Ῥωμαῖος ποιητής Προπέρτιος, Π 3 ἀπολογεῖται ἐν πρώτῳ (στ. 1 - 8), διατὶ ἐν τῷ βίῳ αὐτοῦ μετ’ ἀμειώτου ἐπιμονῆς ἀσχολεῖται περαιτέρω περὶ τὴν σύνθεσιν ἐρωτικῶν ἐλεγείων. Οὐδαμῶς οὗτος δύναται, ὅπως παραμείνῃ ἐν τῷ μέλλοντι μακρὰν τῆς φίλης αὐτοῦ· τοῦτου ἕνεκα ὀφείλει, ὅπως πάλιν ὡς ἐρωτικὸς ποιητὴς ἐμφανισθῇ τοῖς ἀναγνώσταις αὐτοῦ. Ἐν συνεχείᾳ (στ. 9 - 22) λέγει ὁ ποιητής, ὅτι ἡ φίλη αὐτοῦ, ἥτις βεβαίως οὐδεμία ἄλλη εἶναι ἢ ἡ Κυνθία πάλιν, κατέκτησεν αὐτὸν οὐχὶ τόσον διὰ τοῦ σωματικοῦ αὐτῆς κάλλους, ὅσον διὰ τῶν πνευματικῶν κυρίως πλεονεκτημάτων αὐτῆς. Αἰχμάλωτον κατέστησε τὸν ποιητὴν οὐχὶ ἡ ὄψις αὐτῆς, ὅσονδῃποτε αὕτη λαμπρὰ καὶ ἀκτινοβόλος καὶ ἂν εἶναι· τὰ κρῖνα τοῦ ἀγροῦ οὐχὶ λευκότερα εἶναι τῆς ὄψεως τῆς φίλης αὐτοῦ· τὸ πρόσωπον αὐτῆς μαρμαίρει καὶ στίλβει καὶ ὑπερφυῶς ἀντανακλᾷ τὰ πλούσια καὶ μεστὰ χάριτος καὶ γοητείας χρώματα ἐκεῖνα, ἅτινα ἐν τῇ φύσει λαμπρῶς καὶ ὑπερόχως ἀνακλύπτουσι πρὸ τῶν ὀφθαλμῶν ἡμῶν, ὅσakis ἡ ἐκ τοῦ ὕψους Βορρᾶ, ἐκ τῶν περιοχῶν τῆς Μαϊωτιδος λίμνης, τῆς Ἀζοφικῆς θαλάσσης δηλαδὴ, προερχομένη λευκὴ χιὼν ἀγωνίζεται καὶ ἐρίζει καὶ ἀμιλλᾶται πρὸς τὴν μίλτον, τὴν ἐρυθρὰν δηλαδὴ γῆν, τὴν ὀρυκτὴν ἐρυθρὰν βαφὴν, τῶν ἰσπανικῶν ὀρέων, ἡ ὅsakis φύλλα ῥόδου κολυμβῶσιν ἐπὶ καθαροῦ γάλακτος· οὐχὶ οἱ βόστροχοι καὶ οἱ πλόκαμοι τῆς κόμης αὐτῆς κατέστησαν τὸν ποιητὴν αἰχμάλωτον, οὔτινες ὡς κύματα ἀναχέονται περὶ τὸν ὥραιον αὐχένα αὐτῆς· οὐχὶ οἱ ὡς οἱ ἀστέρες λάμποντες φλογεροὶ ὀφθαλμοὶ αὐτῆς, οὔτινες ὡς δίδυμοι λαμπάδες ἀνάπτουσι διὰ τῶν πυροβόλων αὐτῶν ἀκτίνων τὸ καυστικὸν πῦρ τοῦ ἔρωτος· οὐχὶ τότε κυρίως, ὅταν λάμπῃ φέρουσα ἐσθῆτα ἐξ ἀραβικῆς μετάξης, καθιστᾷ τὸν ποιητὴν αἰχμάλωτον ἢ περιπαθῶς φιλουμένη κόρη· οὐχὶ διὰ πράγματα μηδαμυνῆς ἀξίας θὰ ἦτο οὗτος θαυπευτικὸς καὶ ἄρεσκος ἑραστής· αἰχμάλωτον καθιστᾷ αὐτὸν ἢ φίλη αὐτοῦ διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος πολλῷ μᾶλλον, ὅτι δηλαδὴ, ὅsakis ἢ σύζυγος τοῦ Διονύσου Ἀριάδνη ἄγει τὸν θίασον τοῦ θεοῦ, τοὺς χοροὺς τῶν μαινάδων, ἐπιχαρίτως αὕτη ὑπὸ τὴν δρᾶσιν τοῦ οἴνου χορεύει καὶ ἀναπτεροῦται· αἰχμάλωτον καθιστᾷ αὐτὸν ἢ φίλη αὐτοῦ, ὅsakis αὕτη ἔμπειρος οὔσα τῆς μουσικῆς καὶ τῆς τέχνης τῶν ἐν ἄλσει τινὶ τοῦ Ἐλικῶνος οὐχὶ μακρὰν τῆς πηγῆς Ἀγανίπτης δαιτυμέναιον Μουσῶν ἄσματα παίζει δι’ αἰολικοῦ πλήκτρου, ἄσματα ἄδει ὁμοία ἐκεῖνων, ἅτινα ἡ Λεσβία ποιήτρια Σαπφὼ διὰ τοῦ πλήκτρου ἐξάγει τῆς λύρας αὐτῆς, καὶ ὅsakis τέλος διὰ τῶν γραπτῶν, διὰ τῶν ἄσμάτων, αὐτῆς χωρεῖ εἰς ἀγῶνα ἀμίλλης πρὸς τὰ γραπτὰ, πρὸς τὰ ἄσματα, τῆς ἀρχαίας Κορίννης· εἰ τις τὰ ἄσματα ταῦτα τῆς Κορίννης ἐπαιῶν ὅμοια καὶ ἰσάξια θεωρεῖ τοῖς ἄσμασιν αὐτῆς, αὕτη οὐχὶ οὕτω θεωρεῖ ταῦτα· ἄσματα εὐγενεστάτου ἔτι καὶ λαμπροτάτου ὕφους οὐδαμῶς εἶναι παραπλήσια καὶ ἰσόπαλα τοῖς ἄσμασιν αὐτῆς. Παρατηροῦμεν λοιπὸν ἐνταῦθα, ὅτι ἡ ποιήτρια τῆς Βοιωτίας Κόρινα, ὡς ἀκριβῶς καὶ ἡ Σαπφώ, ἐθεωρεῖτο ὑπὸ

τῶν Ῥωμαιοῶν ἐρωτικῶν ποιητῶν ὡρ ἡ ἰδεώδῃρ ἐκπρόρωπορ τῆρ ἐπιχάριτορ καὶ ἡδέιαρ τῶν γυναικῶν φυσικῆρ τέχνηρ, τῆρ μουσικῆρ ὁμιλίαρ, ἀναπαύληρ καὶ διατριβῆρ τοιαύτην τινὰ τέχνην ἀσμένωρ οἱ ποιηταὶ οὗτοὶ ἐπαινοῦσι παρὰ ταῖρ φίλοιρ αὐτῶν ὡρ τι ἐκτάκτωρ πολῦτιμον καὶ ἐράσμιον πλεονέκτημα, ὅταν μάλιστα αὐταὶ ἀσκόωσι ταύτην ἐν τινὶ ἀγῶνι εὐτόλμου καὶ νικηφόρου πολλὰκιρ ἀμίλλῃρ· ὁ Προπέρτιορ ἦτο ἴσωρ γνώστηρ τῆρ φήμηρ περὶ τοῦ ἀγῶνορ Κορίννηρ καὶ Πινδάρου, καθ' ὃν ἐνίκησεν ἡ γυνή· ἐπὶ τοσοῦτον μᾶλλον ἀξία θαυμασμοῦ εἶναι ἡ Κυνθία ἐνταῦθα, ἥτιρ ἀγωνίζεται πρὸρ τὴν νικῆτριαν τοῦ Πινδάρου καὶ νικᾷ αὐτήν.

Ἄ Σουίδαρ, καθὰ ἡδῇ ἀνωτέρω ἐλέχθη, παραδίδει ἡμῖν, ὅτι ἡ Κόριννα πεντάκιρ τὸν Πινδάρων ἐνίκησεν. Παρ' Αἰλιανῶ, ποικ. ἱστ. XIII 25 (= II [1866] 153, 6 - 9 Herch.) ἀναγινώσκομεν, ὅτι ὁ Πίνδαρορ ἀγωνιζόμενορ ἐν Θῆβαιρ ἡττήθη τῆρ Κορίννηρ πεντάκιρ ἅτε εἰρ ἀμαθεῖρ περιπεσῶν ἀχροατάρ. Εὐρύτερον λόγον περὶ τοῦ πράγματορ ποιεῖται ὁ Πausanίαρ, IX 22, 3 (= III [1959] 47, 22 - 48, 4 Spiro). Τῆρ Κορίννηρ, λέγει ὁ περιγηγητήρ, ἥτιρ μόνῃ δῆ ἐν Τανάγρα ἄσματορ ἐποίησεν, ὑπάρχει μνήμη μὲν ἐν περιφανεῖ τόπω τῆρ πόλεωρ, γραφή δὲ ἐν τῷ γυμνασίῳ, ἐν ᾗ παρίσταται ἡ ποιῆτρια ταινία τὴν κεφαλὴν ἀναδουμένη ἔνεκα τῆρ νίκηρ, ἣν ἐν Θῆβαιρ ἄσματορ ἐνίκησε τὸν Πίνδαρον. Κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Pausaniou ἐνίκησεν ἡ Κόριννα τοῦτο μὲν ἔνεκα τῆρ διαλέκτορ, ὅτι ἦδεν οὐχὶ τῇ δωρίδι φωνῇ, ὡσπερ ὁ Πίνδαρορ, ἀλλὰ φωνῇ, ἣν κατενόουν οἱ Αἰολεῖρ, καὶ ὅτι ἦτο τῶν τότε δῆ γυναικῶν ἡ καλλίστη τὸ εἶδορ, ὡρ τοῦτο ἐτεμναίρετό τιρ θεώμενορ τὴν εἰκόνα αὐτῆρ. Τὴν μίαν νίκην τοῦ Pausaniou ὕψωσεν ὁ Σουίδαρ εἰρ πέντε ἔχων κυρίωρ τὸν Αἰλιανὸν πιθανώτατα πρὸ ὀφθαλμῶν. Πῶρ ὅμωρ εἶναι ὀρθὴ ἡ ἐκδοχή, ὅτι ἡ Κόριννα διεγωνίσατό ποτε πρὸρ τὸν Πίνδαρον, ἐφ' ὅσον τὴν Μύρτιν τοῦτο πράξασαν αὐστηρώρ αὐτὴ ἐπέπληξεν; Πρόκειται ἴσωρ ἐνταῦθα περὶ τινορ λογοτεχνικῆρ συνθέσεωρ φανταστικοῦ ἀγῶνορ μεταξὺ τῶν συγχρόνων ποιητῶν Πινδάρου καὶ Κορίννηρ τοῦ τύπου ἐκείνου ἀγῶνορ μεταξὺ Ὀμήρου καὶ Ἡσιόδορ. Τὰ ἀποσπάσματα τῆρ Κορίννηρ εὐρίσκει τιρ προχείρωρ ἐν: PLG (Bergk), III (1914¹) 543 - 553: XXIX. Corinna, frg. 1 - 42 καὶ AL (Diehl), I 4 (1935²) 193 - 206: Κόριννα, frg. 1 (1) - 26 (34).

Περὶ τῆρ Κορίννηρ ἐν γένει πρβλ. τὰρ γραμματολογίαρ: Schmid, ἔ.ἀ., σσ. 444 - 449· 353, 1· 552. 595 καὶ Lesky, ἔ.ἀ., σσ. 203 - 205· πρβλ. περαιτέρω τὰ ἄρθρα: Korinna 1) τοῦ [Maas] ἐν: RE, XI 2 (1922) 1393, 47 - 1397, 59 καὶ Korinna 2) τοῦ [W. Kroll], αὐτ., στήλ. 1397, 60 - 1398, 3. Ἐπὶ πλέον πρβλ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὰρ ἀρίσταρ ἐργασίαρ τοῦ G. C r ö n e r t, Corinnae, quae supersunt ἐν: Rhein. Mus. N.F. 63 (1908) 161 - 189 καὶ D. L. P a g e, Corinna. London: Published by The Society for the Promotion of Hellenic Studies 1953, σσ. 88.

10. Ἐν τινὶ ἀποσπάσματι αὐτοῦ παρὰ Cramer, An. Gr. I (1835) 285,

18 - 19 — πρβλ. Πινδ. ἀπ. 223 (152), p. 367 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ. λέγει ὁ μελίγghρως ποιητῆς τῶν Θηβῶν μετὰ σταθερᾶς πίστεως καὶ φρονήματος ἀσφαλοῦς, ὅτι ὁ λόγος αὐτοῦ, ὁ λυρικός αὐτοῦ φθόγγος γλυκύτερος εἶναι τῶν ὑπὸ τῶν μελισσῶν κατασκευαζομένων κηρίων:

«μελισσοτεύκτων κηρίων ἐμὰ γλυκερώτερος ὁμρά».

Τὰ «μέλη» αὐτοῦ γλυκύτερα εἶναι τοῦ «μέλιτος» καὶ μᾶλλον τούτου εὐφραίνουσι καρδίαν τε καὶ ψυχὴν τοῦ ἀνθρώπου.

11. 'Εν: Oxyrh. Pap., XIII (1919) 37 ὑπ' ἀριθ. 1604 II, Fr. 2, 23 - 29 (= 5 - 11) — πρβλ. Πινδ. ἀπ. 86 (79ab, 208. 70a), 18 - 23, p. 293 Turyn: διθύρ. λέγει ὁ ποιητῆς μετὰ σεμνῆς ὑπερηφανίας:

«ἐμὲ δ' ἐξαίρετο[ν] 23(5)

κάρυκα σοφῶν ἐπέων

20 Μοῖσ' ἀνέστασ' Ἑλλάδι κα[λ]ή[ιχόρῳ] 25(7)

εὐχόμενον βροσσαρμάτοις ὄ[λ]βον τε Θή[β]αις[ι],

ἐνθα ποθ' Ἀρμονία[ι] φ[α]μά γα[μετάν]

Κάδμωρ ὕψη[λαῖ]ς προπίδεσ[σι] λαχεῖν κεδ- 28(10)
νάν».

12. Πινδ. γένος — Vit. Thom. ἐν: Schol. vet., I (1964) 5, 1 - 3 Drachmann: «κατόκει δὲ (sc. Πίνδαρος) τὰς Θήβας πλησίον τοῦ ἱεροῦ τῆς μητρὸς τῶν θεῶν τὴν οἰκίαν ἔχων, ἐτίμα δὲ τὴν θεὸν σφόδρα ὡς εὐσεβέστατος». Εὐσεβὴς καὶ θεοφιλὴς ἦτο ὁ Πίνδαρος. Καθὰ ὁ Πανυσανίας λέγει, IX 16, 1 (= III [1959] 35, 1 - 6 Spiro), ἀνέθηκεν οὗτος ἐν τῷ ναῷ τοῦ Ἀμμωνος ἐν Θήβαις τὸ ἄγαλμα τοῦ θεοῦ, ἔργον τοῦ Καλάμιδος· καὶ ὕμνον περαιτέρω συνταχθέντα πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀμμωνος ἔπεμψεν ὁ Πίνδαρος εἰς τοὺς ἱερεῖς τοῦ θεοῦ, εἰς τοὺς Ἀμμωνίους τῆς Λιβύης· ὁ ὕμνος οὗτος ἐσφύζετο μέχρι τῶν χρόνων τοῦ περιγητοῦ ἐν τριγῶνι στήλῃ παρὰ τὸν βωμόν, ὃν ἀνέθηκε τῷ Ἀμμωνι Πτολεμαῖος ὁ Λάγος. Ὁ Πανυσανίας πάλιν λέγει περαιτέρω, IX 25, 3 (= αὐτ., p. 53, 25 - 54, 8), ὅτι ἐν Θήβαις διαβάς τις τὸν ποταμόν, ὅστις Δίρκη ἐκαλεῖτο λαβὼν τὸ ὄνομα τοῦτο ἀπὸ τῆς γυναικὸς τοῦ Λύκου Δίρκης, ἣν ἐφόνευσαν οἱ παῖδες τῆς Ἀντιόπης, διότι ἐκακοῦτο ὑπὸ ταύτης ἡ μήτηρ αὐτῶν, εὐρίσκει τὰ ἐρεῖπια τῆς οἰκίας τοῦ Πινδάρου καὶ τὸ ἱερὸν τῆς μητρὸς Δινδυμῆνης· τὸ μὲν ἱερὸν ἀνάθημα ἦτο τοῦ Πινδάρου, τὸ δ' ἐν αὐτῷ ἄγαλμα τῆς θεᾶς τέχνη ἦτο Ἀριστομήδους τε καὶ Σωκράτους, Θηβαίων. Ὡρίζετο, ὅπως ἐν μιᾷ ἡμέρᾳ μόνον καθ' ἕκαστον ἔτος καὶ οὐχὶ πέρα ταύτης ἀνοίγηται τὸ ἱερὸν τοῦτο· ὁ περιγητῆς, καθὰ αὐτὸς οὗτος ἐν συνεχείᾳ λέγει, ἀφίκετο κατὰ τύχην ἐκεῖσε τὴν ἡμέραν ταύτην ἀκριβῶς καὶ οὕτω καὶ τὸ ἄγαλμα αὐτὸ ἐκ Πεντεληλείου λίθου πεποιημένον εἶδε καὶ τὸν θρόνον αὐτοῦ. «Δινδυμήνη» εἶναι ἐν τῶν πολλῶν ὀνομάτων τῆς μητρὸς τῶν θεῶν, τῆς Ῥέας, τῆς Κυβέλης, συζύγου τοῦ Κρόνου.

13. Τὸν στίχον τοῦτον παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀρχαῖα σχόλια εἰς Πυθ. II Inscr. ἐν: Schol. vet., II (1964) 31, 23 - 24 Drachmann. — πρβλ. Πινδ. ἀπ. 233 (196), 1, p. Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ.:

«καὶ τὰς Θήβας δέ που εἶπε (sc. Πίνδαρος) λιπαράς:
'λιπαρῶν τε Θηβῶν μέγαν σκόπελον'».

Τὸ ἐπιθέτον: «λιπαρός», ὅταν τοῦτο ἔδαφος κυρίως προσδιορίζῃ, δηλοῖ, ὅτι τοῦτο παχὺ εἶναι, γόνιμον καὶ εὐφορον· συχνὴ εἶναι ἢ χρῆσις τοῦ ἐπιθέτου τούτου παρὰ Πινδάρῳ πρὸς προσδιορισμὸν πόλεων καὶ χωρῶν. Ἐν τῇ εἰς Ἱέρωνα τὸν Συρακόσιον ἄρματι ἐν Πυθίοις νικήσαντα ἀναφερομένη φῶδι, Πυθ. II 1 - 4 (= 1 - 7) προσφωνῶν ὁ ποιητὴς τὰς μεγαλοπόλεις Συρακούσας τέμενος οὐσας τοῦ μεγαλοπολέμου Ἄρεως, θείας τροφούς ἀνδρῶν σιδήρῳ καὶ ἵπποις χαιρόντων καὶ ἀνδρείων οὕτω καὶ πολεμικῶν, ἀνακοινοῦται αὐταῖς, ὅτι ἔρχεται, αὐτὸς ἢ εἰδικός τις ἀπεσταλμένος ἢ ὁ χορός, ἀπὸ τῶν «λιπαρῶν», τῶν πλουσίων δηλαδὴ καὶ εὐδαιμόνων, Θηβῶν, τὸ μέλος φέρων, τὴν ἀγγελίαν καὶ ἀνακέρυξιν τοῦ τὴν χθόνα ἐλελίζοντος καὶ ἀνακινούντος ἄρματος τοῦ τυράννου:

«ἔμμιν τόδε τᾶν λιπαρῶν ἀπὸ Θηβῶν φέρων
μέλος ἔρχομαι, ἀγγελίαν τετραορίας ἐλελίχθονος».

14. Καλεῖται ἡ «Καδμεία» καὶ «Κάδμου πόλις», οἶον: Αἰσχ. ἐπτὰ ἐπὶ Θήβ. 74· Εὐρ. βᾶκχ. 61· Ἡρακλ. 6· ἰκέτ. 930· «προπύλαια Κάδμου», οἶον: Νόνν. διονυσ. VIII 237· XLVI 232· Εὐρ. Ἡρακλ. 523: «μέλαθρον πρόπυλά θ' ἐστίας ἐμῆς»· «Κάδμου πύλαι», οἶον: Πινδ. Πυθ. VIII 49 (= 67)· Ἰσοκρ. VI 72 (= 110)· Εὐριπ. ἰκέτ. 589.

Πρβλ. ἔτι Ξενοφ. ἑλλ. V 2, 29· VI 5, 46· Ἰσοκρ. IV 55· XIV 53· Αἰσχίν. II 105· III 145· Δειν. I 38.

15. Ὅμ. Ὀδ. ι 21 - 22.

16. Ὀλίγον πρότερον (στ. 19 - 20) ἐδήλωσεν ὁ Ὀδυσσεὺς τὸ ὄνομα αὐτοῦ, ὅστις ἐνδοξος ἐγένετο παρὰ πᾶσιν ἀνθρώποις:

«εἴμ' Ὀδυσσεὺς Λαερτιάδω, δς πᾶσι δόλοισιν
ἀνθρώποις μέλω, καὶ μεν κλέος οὐρανὸν ἵκει».

Μετ' ὀλίγον (στ. 27 - 28) διασφαεῖ ὁ εἰλικρινὴς καὶ φιλαλήθης ναυαγός, ὅτι τραχεῖα καὶ λυπρὰ εἶναι ἡ νῆσος αὐτοῦ, ὅτι ὅμως τοῦτο οὐδαμῶς κωλύει τὴν γένεσιν ἐν αὐτῇ ἀνδρῶν ἀγαθῶν· οὐδὲν ἄλλο γλυκερώτερον τῆς νήσου ταύτης εἶναι παρὰ τῷ νοσταλγῷ ἥρωι:

«τρηχεῖ', ἀλλ' ἀγαθὴ κουργοτόφος· οὔτοι ἔγωγε
ἥς γαίης δύναιμι γλυκερώτερον ἄλλο ἰδέσθαι».

Οὐδαμοῦ τῆς γραμματείας τῶν λαῶν τῆς γῆς δηλοῦται μετὰ τόσον περιπαθοῦς

γλυκύτητος και αφοσιώσεως ό έρωσ της γενετείρας, όσον ένταυθα παρ' 'Ομήρω διά τών όλίγων τούτων σεμνών, άπλών και κατά πάντα άπερίττων λέξεων.

17. 'Εν τῷ Βίῳ Πινδ. — Vit. Ambr. έν: Schol. vet., I (1964) 3, 2 - 3 Drachmann — πρβλ. Eust. prooem. 26 (= αύ., III [1964] 297, 17 - 24) λέγεται, ότι «άμφοτέροι», ό τε Σιμωνίδης δηλαδή και ό Πίνδαρος, «παρά 'Ιέρωνι τῷ Συρακοσίῳ τυράνῳ γεγέννηται», όμως τῇ πληροφορίᾳ ταύτῃ άντιτίθεται τό περιεχόμενον τοῦ τρίτου άποφθέγματος τοῦ ποιητοῦ, αύ., στ. 20 - 23 (Eust., στ. 21 - 24):

«'Επερωτηθεις πάλιν (sc. ό Πίνδαρος), διά τί ό Σιμωνίδης πρὸς τοὺς τυράννους ἀπεδήμησεν εἰς Σικελίαν, αὐτὸς δὲ οὐ θέλει, 'ὅτι βάλομαι', εἶπεν, 'έμαντῶ ζῆν, οὐκ ἄλλῳ'».

Οὐχί άπίθανον εἶναι, ότι ό Πίνδαρος μετέβη εἰς Σικελίαν κατά τό μεταξὺ τοῦ 476 και 474 χρονικὸν διάστημα, όμως περὶ αὐτοῦ οὐδεμίαν βῆτην μαρτυρίαν ἔχομεν. Πάντως, ἔξ ὧσων περὶ αὐτοῦ γινώσκομεν, ὁμολογητέον, ότι οὗτος ἄσμένως διέτριβεν ἐν τῇ ὥραίᾳ γενετείρᾳ αὐτοῦ, ἐν Θήβαις, αἵτινες οὐ μακρὰν τοῦ 'Ελικῶνος ἀνάπλεω ἦσαν πολυῦδρων και ψυχρῶν πηγῶν, ἡμέρων δένδρων και εὐφώρων και πολυανθῶν κήπων. 'Ηγάπα ό Πίνδαρος τὴν Βοιωτίαν και τὴν πόλιν τῶν Θηβῶν, ἐν ᾗ ἴσχυον τὰ ἀρχαῖα ἦθη τῆς εὐπρεποῦς και αὐστηρᾶς σοβαρότητος.

18. Τοὺς στίχους τούτους παρέχει ἡμῖν ό 'Αθήναιος, II 15 (= p. 41 e = I [1965] 96, 20 - 22 Kaibel)· πρβλ. Πινδ. άπ. 236 (198b), 1 - 2, p. 371 Turyn: ἔξ ἀδ. εἰδ. 'Εχων πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Βοιώτιον ἱστορικὸν 'Αριστοφάνην λέγει ό 'Αθήναιος αὐτόθι, στ. 23 - 25, ότι ό Τειρεσίᾱς πῶν ὕδωρ ἐκ τῆς ἐν Βοιωτίᾳ κρήνης ταύτης, τῆς Τιλφώσεως, διά τό γῆρας οὐδαμῶς ὑπομείνας τὴν ψυχρότητα αὐτοῦ ἀπέθανεν. Τὰ αὐτὰ κατ' ἀντιγραφὴν τοῦ 'Αθηναίου κυρίως λέγει ἡμῖν και Εὐστάθιος ό Θεσσαλονίκης, παρεκβ. εἰς τὴν 'Ομ. 'Οδ. κ (10), 514 (= III [1550] 1668, 2 - 10 ed. Rom. = I [1825] 393, 6 - 16 Stallb.), ὅστις και παραβάλλει ἐπὶ τό ὕδωρ τῆς ἐν λόγῳ πηγῆς τῷ ὕδατι τῆς Στυγὸς ἐν ᾄδῃ. Τὰ ἀποσπάσματα τοῦ 'Αριστοφάνους εὐρίσκει τις ἐν: FHG (Mull.), IV (1851) 337 b - 339 a: 1 - 5, όμως ἐν τῇ συλλογῇ ταύτῃ παραλείπεται τό διαφέρον ἡμῖν ένταυθα ἀπόσπασμα· τοῦτο παρέχεται ἡμῖν ἐν: F Gr. Hist. (Jac.), III B (1950) 248, 6 - 9: 379. Aristoph. d. Boeot. F 4· πρβλ. III b. Kommentar (Text) (1955) 161, 31 - 162, 5: 379. Aristoph. d. Boeot. (4)· III b. Kommentar (Noten) (1955) 109: 379. Aristoph. d. Boeot., σημ. 12 και 13.

19. Οἱ ἐν τῇ «'Αντιγόνη» τοῦ Σοφοκλέους συγκροτοῦντες τὸν χορὸν Θηβαῖοι γέροντες, ἀφοῦ ἤδη οἱ κατά τῶν Θηβῶν ὑπὸ τὸν Πολυνεϊκὴν στρατεύσαντες 'Αργεῖοι ἡττήθησαν και ἐτράπησαν εἰς ταχεῖαν και ἄτακτον φυγὴν, πάντες δὲ οἱ ἄριστοι αὐτῶν ἐφρονεῦθησαν ἐν τῇ μάχῃ, ἐμπλεω χαρᾶς και ἀγαλλιάσεως χαιρετίζουσι τὴν νέαν ἡμέραν (στ. 100 - 109)· περιπαθῶς οὔτοι

προσαγορεύουσι τὴν «ἀκτίνα» τοῦ ἡλίου, «χρυσῆς ἡμέρας βλέφαρον», ἥτις ὡς τὸ «κάλλιστον τῶν προτέρων φῶς» ἐφώτισε τὰς Θήβας καὶ πᾶσαν τὴν περιοχὴν αὐτῆς ἐλθοῦσα ὑπεράνω τῶν ρείθρων τῆς Δίρκης. Ἡ νέα ἡμέρα μεθ' ἱλαροῦ φωτὸς φαιδρῶς τε καὶ χαρμωσύνως περιλούει τὴν πόλιν καὶ τὴν περιοχὴν αὐτῆς, ἐνθα ἀπόλυτος πλέον ἡρεμία καὶ εἰρήνη δεσπόζει μετὰ τὴν δεινὴν θύελλαν καὶ ταραχὴν σκληροτάτης καὶ ἀπεγνωσμένης πάλης. Βραδύτερον (στ. 844 - 846) χωροῦσα ἡ δύστηνος Ἀντιγόνη πρὸς τὸν θάνατον ἄκλαντος, ἄφιλος, ἀνυμέναιος τὰς «Διρκαίας κρήνας» ἀκριβῶς, τὰς πολλὰς δηλαδή καὶ πολυύδρους πηγὰς τῆς Δίρκης, μετ' ἀπαρηγορήτων ὀλοχυγμῶν καὶ θρήνων ἀνακαλεῖται καὶ προσφωνεῖ, καθὰ περαιτέρω καὶ τὸ ὑπὸ τῶν ἀφθόνων ὕδατων αὐτῆς ποτιζόμενον καὶ εὐθαλὲς πάντοτε καὶ εὐδροσον διατηρούμενον ἄλσος τῆς εὐαρμάτου Θήβης.

Ἡ Δίρκη, σήμερον «Πλακιώτισσα», διαρρέει τὴν περιοχὴν τῶν Θηβῶν δυτικῶς τῆς Καδμείας· πηγάζει αὕτη ἐκ πολλῶν καὶ ἀφθόνων πηγῶν παρὰ τῇ σημερινῇ χωρίῳ «Ταχύ». Ὁ Σοφοκλῆς ἀναμφιβόλως ἐρίνωσκει, ὅτι ἡ Δίρκη ῥέει οὐχὶ ἀνατολικῶς, ἀλλὰ δυτικῶς, τῶν Θηβῶν καὶ ὅτι οὕτως ἐκεῖ τὸ φῶς τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου κατὰ τὴν πορείαν αὐτοῦ πρὸς τὴν δύσιν χωρεῖ κυρίως ὑπεράνω τῆς πόλεως ἐπὶ τὰ ὕδατα τοῦ ποταμοῦ τούτου, οὐχὶ δὲ ἀντιστρόφως· διὰ τινος ἐσκεμμένης ἀναντιρρήτως γεωγραφικῆς μεταποιήσεως τοῦ τοπίου ἠθέλησεν ὁ ποιητής, ὅπως παράσχη ἀκριβῶς τῷ χορικῷ τούτῳ ἄσματι αὐτοῦ ἰδιαίτερον ὕψος καὶ κάλλος, ἀρχαιοπρέπειαν καὶ μεγαλεῖον· εὐστόχως τοῦτο ἐπιτυγχάνεται διὰ τῆς ἔνθεν ὑπολογισμοῦ τῶν τοπογραφικῶν συνθηκῶν μνείας ἐν αὐτῇ τῶν «Διρκαίων ρείθρων», τῶν ὕδατων τῆς ἱστορικῆς καὶ γνωστοτάτης Δίρκης μετὰ τῶν ἀφθόνων αὐτῆς καὶ ἀενάων πηγῶν, διὰ τῆς μνείας τῶν οὐρανίων αὐτῆς καὶ καθαρωτάτων ναμάτων, ἐφ' ὧν τὸ πρῶτον ὑπερφυῶς καθ' ἐκάστην ἡμέραν ἀντανακλῶνται ὑπ' ἀνέφελον καὶ ἡπιον οὐρανὸν αἱ πολυαυγεῖς καὶ ζωογόνοι ἀκτῖνες τοῦ ἀνατέλλοντος ἡλίου. Παρ' Αἰσχύλῳ, ἐπτὰ ἐπὶ Θήβ. 271 - 278 ἐπὶ τῇ ἐλπίδι εὐτυχοῦς ἐκβάσεως τῶν πραγμάτων καὶ σωτηρίας τῆς πόλεως ὑπισχνεῖται ὁ Ἑτεοκλῆς πλουσίας θυσίας ἀμνῶν καὶ ταύρων τοῖς πολιοῦχοις θεοῖς, τοῖς φρουροῖς καὶ τοῖς ἐπισκόποις τῶν πεδιάδων

«Δίρκης τε πηγαῖς ὕδατί τ' Ἰσμηνοῦ».

20. Ἰσθμ. VI 71 - 72 (= 108 - 110):

«πίσω σφε Δίρκας ἀγνὸν ὕδωρ, τὸ βαθύζωνοι κόραι
χρυσοπέπλον Μναμοσύνας ἀνέτειλαν παρ' εὐτειχέσιν Κάδμου πύλαις». 110

Ὁ ῥηματικὸς τύπος: «πίσω» εἶναι πρῶτον ἐνικὸν πρόσωπον τοῦ μέλλοντος τῆς ὀριστικῆς τοῦ ῥήματος: «πιπίσω», ὅπερ ἔχει τὴν ἔννοιαν τῆς παροχῆς ὑγροῦ τινος φαρμάκου, γάλακτος, ὕδατος πρὸς πόσιν, τὴν ἔννοιαν τοῦ ποτισμοῦ· καὶ τὰς ποτίστρας «πίσας» ἔλεγον οἱ ἀρχαῖοι. Τό τε παρεχόμενον ὑγρὸν καὶ τὸ ποτιζόμενον πρόσωπον τίθενται κατὰ πτώσιν αἰτιατικήν.

Ἵμνεῖ ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ ὁ Θηβαῖος ποιητής, στ. 55 - 70 (= 84 - 106) τοὺς δύο ἀγαθοὺς υἱοὺς τοῦ Αἰγινήτου Λάμπωνος, τὸν Φυλακίδα, δηλαδὴ καὶ τὸν Πυθέαν, καὶ τὸν ἀδελφὸν περαιτέρω τῆς μητρὸς αὐτῶν Εὐθυμένην, οἵτινες λαμπρὰς νίκας ἤραντο ἀπ' Ἴσθμοῦ καὶ τῆς εὐφύλλου Νεμέας· διὰ τῶν ἐπαξίως νῦν ὑμνουμένων νικῶν αὐτῶν, καλλίστης δρόσου εὐδοξίας, καταρδεύουσιν οὗτοι τὴν φυλὴν αὐτῶν καὶ ὑπερόχως οὕτως ὀρθώσαντες τὸν οἶκον αὐτῶν εὐδαίμονες οἰκοῦσι τὴν θεοφιλῆ πόλιν τῆς Αἰγίνης. Διὰ τοῦ βέυματος τῶν ὑψηλῶν αὐτοῦ καὶ θείων ῥημάτων, διὰ τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ, δώρου τῶν Μουσῶν, θά ποτίσῃ ὁ Πίνδαρος καὶ θά δοξάσῃ αὐτούς· Θηβαῖος εἶναι ὁ ποιητής καὶ ἡ Δίρκη ἀενάως διαρρέει τὸ γόνιμον ἔδαφος τῆς πατρίδος αὐτοῦ· ὅθεν ἐξ αὐτῆς οὗτος ἀντλεῖ οἶονεῖ τὸν ὕμνον αὐτοῦ· αἱ ἀσύγκριτοι φυσικαὶ καλλοναὶ τῆς πολυφιλήτου πατρίδος ἐμπνέουσι τὸ φιλόστοργον αὐτῆς τέκνον καὶ χορηγοῦσιν αὐτῷ πλουσίως δύναμιν καὶ ἰσχὺν πρὸς ὑπερόχους πτήσεις εἰς τὰ ἀγνὰ καὶ ἱερὰ ἄλσιν τῶν Μουσῶν ἐν τῇ Πιερίᾳ καὶ τῷ Ἑλικῶνι. Αἱ Μοῦσαι ἐννέα τὸν ἀριθμὸν εἶναι θεῖαι νόμφοι, αἷς ἀνήκουσι τὸ ἄσμα, ἡ μουσικὴ, ὁ χορὸς, ἡ ποίησις καὶ ἡ ἐπιστήμη, τ.ἐ. πᾶσαι αἱ οὐχὶ χειρωνακτικὸν καὶ βάναντος χαρακτηρὰ ἔχουσαι τέχναι. Εἶναι αὐταὶ θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς Μνημοσύνης· διαμένουσιν ἐν τῇ Πιερίᾳ ἢ τῷ Ἑλικῶνι, ἔδουσι δὲ ἐν Ὀλύμπῳ κατὰ τὰ συμπτώσια τῶν θεῶν.

21. Πυθ. IX 90 - 91 (= 151 - 155):

90 «κωφὸς ἀνὴρ τις, δὲ Ἡρακλεῖ στόμα μὴ περιβάλλει
μηδὲ Διρκαίων ὑδάτων ἅμα μένεται, τὰ νιν θρέψαντο καὶ Ἰφικλέα». 115

22. Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν φράσιν τοῦ Πινδάρου, καθ' ἣν τὰ Διρκαῖα ὕδατα «θρέψαντο» τὸν τε Ἡρακλέα καὶ τὸν ἀδελφὸν αὐτοῦ Ἰφικλέα, ῥητέον, ὅτι ὁ ποιητής δηλοῖ διὰ ταύτης τὴν βαθεῖαν αὐτοῦ πίστιν περὶ τῆς ἀγαθοποιου καὶ εὐεργετικῆς τοῦ ὕδατος δράσεως ἐπὶ τὴν προκοπὴν, ὑγίειαν καὶ εὐεστῶ τοῦ ὁργανισμοῦ τοῦ ἀνθρώπου· ἡ πίστις αὕτη ἀνελάμβανε παρὰ τῷ φιλοπάτριδι πολίτῃ τῶν Θηβῶν τὴν χοιρὰν συναισθήματος χαρᾶς καὶ ὑπερηφανίας, διότι ἡ γενέτειρα ἀκριβῶς αὐτοῦ ἐμπλεως ἦτο ἀφθόνων, ψυχρῶν καὶ εὐγευστοτάτων ὑδάτων, ἅτινα ἀπετέλουν τὴν θεμελιώδη βάσιν τῆς ὑγείας τοῦ λαοῦ, τῆς εὐεξίας, τῆς εὐρωστίας καὶ τῆς εὐδαιμονίας αὐτοῦ. Θεῖα εἶναι παρὰ τῷ ποιητῇ ἡ φύσις καὶ δὴ καὶ τὰ ὄρη κυρίως μετὰ τῶν θρόνων τῶν θεῶν, τὰ δάση καὶ τὰ ἄλσιν, αἱ πηγαὶ καὶ οἱ ποταμοί. Πάντα ταῦτα ὡς πρόσωπα θεωροῦνται· ὡς οἱ ἥρωες, οὕτω καὶ ταῦτα συνάπτουσι τὸ ἀπώτατον παρελθὸν μετὰ τοῦ παρόντος καὶ παρέχουσι τὴν ἐγγύησιν μακρᾶς καὶ ἀκαταλύτου διαρκείας τοῦ ἱστορικοῦ καὶ πνευματικοῦ βίου τοῦ λαοῦ.

Δυνάμει καὶ αὐξήσεως αἴτιον εἶναι τὸ ὕδωρ διὰ τὴν ὑγρότητα αὐτοῦ· αἱ πηγαὶ τῶν ὑδάτων καὶ οἱ ποταμοὶ τροφοὶ ἦσαν τῶν εὐθάλων νέων, οἵτινες παῖδες ἔτι ὄντες ὑγρὰς κυρίως τροφῆς ποιοῦνται χρῆσιν· ὡς ἀμοιβὴν διὰ τοῦτο ἔτρεφον οἱ νέοι μέχρι τῆς ἀκμῆς αὐτῶν μακρὰν κόμην, ἣν ποτε κείραντες

καθιέρουν τοῖς ἐγγχωρίοις ποταμοῖς εὐλαβῶς τε καὶ εὐγνωμόνως τιμῶντες τὰ καλὰ αὐτῶν ὕδατα. Παρ' Ὀμήρῳ, Ἰλ. Ψ 140 - 151 ὁ ἡγεμὼν τῶν Μυρμιδόνων Ἀχιλλεὺς κείρει παρὰ τὰς ἀκτὰς τῆς Τροίας τὴν ξανθὴν αὐτοῦ κόμην, ἣν χάριν τοῦ ποταμοῦ τῆς πατρίδος αὐτοῦ, τοῦ Σπερχεῖοις δηλαδή, ἔτρεφεν ἕως τότε μακράν τε καὶ πλουσίαν, καὶ τίθεται αὐτὴν ἐν ταῖς χερσὶ τοῦ νεκροῦ αὐτοῦ φίλου Πατρόκλου, ἵνα οὗτος ἔχη ταύτην μεθ' ἑαυτοῦ ἐν τῷ ᾗδῃ· στρέφων τὰ περίλυπα αὐτοῦ βλέμματα πρὸς τὸν ἀχανῆ πόντον προσφωνεῖ ὁ ἥρωας πέρα τῶν κυμάτων αὐτοῦ τὸν Σπερχεῖον καὶ διὰ περιπαθῶν στεναγμῶν αἰτεῖται παρ' αὐτοῦ συγγνώμην διὰ τὴν ἀναγκαίαν ταύτην καὶ μοιραίαν ματαίωσιν τῆς ὀφειλομένης αὐτῷ εὐλαβοῦς προσφοράς καὶ θυσίας· ἡὔχετό ποτε ὁ Πηλεΐδης, ὅπως ὁ Ἀχιλλεὺς ἐπανελθὼν εἰς τὴν φίλην πατρίδα ἐκτελέσῃ τὸ εὐσεβὲς καὶ θεοφιλὲς τοῦτο ἔργον ἐν συνδυασμῷ μετὰ θυσίας ἱερᾶς ἐκατόμβης ἐνόρχων κριῶν παρὰ τὰς πηγὰς τοῦ ἱεροῦ ποταμοῦ, ἔνθα τέμενος ὑπῆρχε καὶ εὐώδης λόγῳ πολλῶν θυμιαμάτων βωμός, ὅμως ματαία ὑπῆρξε τοῦ γηραιοῦ πατρὸς ἡ εὐχή, ἐπειδὴ — φεῦ! — πεπρωμένον ἦτο, ὅπως οὗτος μηδέποτε πλέον ἐπανέλθῃ εἰς τὴν πατρίδα αὐτοῦ.

Παρὰ τῷ Θηβαίῳ ποιητῇ, ὅστις, ὡς ἐλέχθη, ἐν σπανιωτάταις μόνον περιστάσεσιν ἐγκατέλειψε τὴν γενέτειραν αὐτοῦ, μεταποιοῦνται πάλιν οἱ στεναγμοὶ τοῦ Ἀχιλλεῶς εἰς σταθεράν καὶ μόνιμον, εὐχαριν καὶ ἐνθουσιώδη ἀπόλαυσιν τῶν ὥραίων ὑδάτων τῆς Βοιωτίας, ἐν ᾗ ἐγεννήθη καὶ μέγας ἡὔξθη, καλὸς τε καὶ ἀγαθὸς νεανίας ἐγένετο, μεστὸς πάντοτε ἀγνῶν καὶ ὑγιῶν ἰδεῶν, μεστὸς ὑψηλῶν καὶ τολμηρῶν ὁραμάτων.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου προβλ. προχεῖρως P. S t e n g e l, Die griechischen Kultusaltertümer. München 1920³ (= Handbuch der klassischen Altertumswissenschaft. V 3), σσ. 135 - 136.

23. Πυθ. IX 92 b - 93 (= 159 - 160).

Ἐν τῇ εἰς τὸν Αἰγινήτην παγκρατιαστὴν Κλέανδρον ἀναφερομένην ᾠδῇ, Ἰσθμ. VIII 15 c - 18 (= 35 - 40) λέγει ὁ Πίνδαρος, ὅτι πρέπει, ὅπως ὁ ἐν ἐπταπύλοις Θήβαις τραφεὶς παράσχη τῇ τε Θήβῃ καὶ τῇ Αἰγίνῃ τὸν ὕμνον, ὅστις ἀπάνθισμα τῶν Χαρίτων εἶναι· Αἰγινήτης εἶναι ὁ νικητὴς, Θηβαῖος δὲ ὁ ποιητής. Ἡ Αἶγινα καὶ ἡ Θήβη ἦσαν νεώτεροι θυγατέρες τοῦ ποταμοῦ τῆς Βοιωτίας Ἀσωποῦ· πρεσβύτεραι αὐτῶν ἦσαν ἡ Μετώπη καὶ ἄλλαι τινές· ἀρέσασαι αὗται ἀμφότεραι Διὶ τῷ βασιλεῖ τίμια καὶ ἐνδοξοὶ ἐγένοντο. Αἱ Χάριτες τρεῖς τὸν ἀριθμὸν εἶναι θεαὶ τῶν εὐμενῶν καὶ εὐφροσύνων δωρεῶν, τῆς ἐρασμοῦ χάριτος, τῆς ὥραιότητος καὶ τῆς ἐορτασίου καὶ πανηγυρικῆς διαθέσεως. Εἶναι αὗται θυγατέρες τοῦ Διὸς καὶ τῆς κόρης τοῦ Ὠκεανοῦ Εὐρυνομῆς.

24. Hor. carm. IV 2, 25 - 27.

Ὁ Ἰούλος Ἀντώνιος, υἱὸς τοῦ Μάρκου Ἀντωνίου καὶ στενὸς συγγενῆς τοῦ Αὐγούστου, ἐζήτησε τῷ 16 π.Χ. παρὰ τοῦ Ὁρατίου, ἵνα οὗτος συνθέσῃ

οἰκεῖον ὕμνον πρὸς τιμὴν τοῦ Αὐγούστου, πινδαρικὸν ἐγκώμιον τοῦ εὐτυχοῦς τότε καὶ ἐνδόξου νικητοῦ τῶν Κελτῶν. Τὸ αἶτημα τοῦτο ἀποκρούει ὁ ποιητὴς ἐν τῇ μνημονευθείσῃ ᾠδῇ αὐτοῦ (στ. 1 - 32) ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι τοιοῦτον ἐγκώμιον μεταξὺ τῶν λυρικῶν ποιητῶν δευτέρως τις Πίνδαρος μόνον θὰ ἠδύνατο, ὅπως συντάξῃ, ὅστις ὅμως ἐλλεῖπει. Ἐλαφρῶς τε καὶ ἀκόπως ἵπταται ὁ Πίνδαρος, ὁ «Διοκαῖος κύκνος», ὅταν κινῇ τὰς πτέρυγας αὐτοῦ, εἰς ὑψηλὰς περιοχὰς τῶν νεφῶν. Ὁ Ὀράτιος τὸν ἀντίον (στ. 27 - 32) συντάσσει τὰς ἐπιπόνους ᾠδὰς αὐτοῦ δι' ἐπιμελοῦς μόνον ἐργασίας καὶ πολλοῦ μόχθου, ἄνευ ἐμφύτου ποιητικῆς δυνάμεως καὶ ἰσχύος, καθ' ὃν τρόπον ἀκριβῶς μέλισσα τῶν πλουσίων εἰς μέλι ὀρέων τῆς Ἀπουλίας μετ' ἐργώδους φιλοπονίας συνάγει ἐράσματα καὶ εὖσσμα θύμα ἀνά τὰ ἄλση καὶ τὰς ὄχθας τοῦ εὐδρόσου ποταμοῦ Ἀνίωνος.

Πρβλ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου προχείρως Δίων. Κασσ. LIV 19, 7 - 20 (= II [1955] 459, 19 - 461, 8 Boiss.)· Q. Horatius Flaccus. Erklärt von A. K i e s l i n g. I: Oden und Epoden. 8. Aufl. besorgt von R. H e i n z e Mit einem Nachwort und bibliographischen Nachträgen von E. B u r c k. Berlin 1925, σσ. 390 - 398.

Ταῦτα γράφων ὁ Ὀράτιος εἶχεν ἀναντιρρήτως πρὸ ὀφθαλμῶν πληθὺν ᾠδῶν τοῦ Πινδάρου, ἐν αἷς ὁ Θηβαῖος ποιητὴς περιβάλλει τοὺς ὑψηλοὺς αὐτοῦ λόγους διὰ τῆς καθαρᾶς καὶ γλυκυτάτης αὔρας τῆς πατρίδος αὐτοῦ, ἣν ὕγραν καὶ εὐδросον καθιστῶσι αἱ ἄφθονοι πηγαὶ αὐτῆς, μάλιστα δὲ τὰ νάματα καὶ τὰ ῥεῖθρα τῆς ἱστορικωτάτης Δίρκης. Πρβλ. Ὀλ. X 88 - 89 (= 100 - 101)· Ἰσθμ. I 28 - 31 (= 37 - 41)· VIII 19 - 20 (= 41 - 43).

25. Ἰσθμ. III 61 - 62 = IV 43 - 44 (= 73 - 75).

26. Oxyrh. Pap. (Grenfell - Hunt), V (1908) 53 : 841. Pindar, Paeans. VII. Fr. 16, 13 - 15· πρβλ. Πινδ. ἀπ. 48, p. 265 Turyn: Paeon VIIb, 13 - 15 (= 17 - 19):

«[τ]υφλά[φ]ι γὰ[ρ] ἀνδρῶν φρένες

[δ]οῖσις ἄνευθ' Ἑλικωνιάδων

15(19) βαθεῖαν ἐλθ[ε] [. .]ζων ἐρευν[ν]α[ν] σοφίας δόδον».

15

27. Ἰσθμ. VIII 56 - 58 (= 125 - 128):

«τὸν μὲν οὐδὲ θανόντ' αἰοδαὶ γ' ἔλιπον,

ἀλλά οἱ παρὰ τε πυρὰν τάφον θ' Ἑλικώνιοι παρθένοι

στὰν ἐπὶ θοῇνόν τε πολύφαμον ἔχεαν».

125

Παρ' Ὀμήρῳ, Ὀδ. ω 60 - 62 αἱ «ἐννέα Μοῦσαι» ἀπλῶς τε καὶ γενικῶς θρηνοῦσι δι' ὠραίας φωνῆς περὶ τὸν νεκρὸν Ἀχιλλέα, διότι τὸ πένθος ἐπὶ τῇ ἀπωλείᾳ τοῦ ἐξόχου ἥρωος εἶχεν ἐκεῖ οὐχὶ τοπικόν τινα, ἀλλὰ πανελλήνιον, χαρακτῆρα:

«Μοῦσαι δ' ἐννέα πᾶσαι ἀμειβόμεναι ὅπῃ καλῇ 60
θρήνεον· ἔνθα κεν οὐ τιν' ἀδάκρυτόν γ' ἐνόησας
Ἀργείων· τοῖον γὰρ ὑπώρριζε Μοῦσα λίγεια».

28. Ἰσθμ. VII 1 - 25 (= 1 - 21).

29. Νεμ. III 19 - 22 (= 35 - 40):

«... οὐκ ἐτι πρόσσω 35
20 ἀβάταν ἅλα κιώνων ὕπερ Ἡρακλέος περᾶν εὐμαρές,
ἦρως θεὸς ἃς ἔθηκε ναυτιλίας ἐσχάτας
μάρτυρας κλυτοὺς».

30. Νεμ. III 22 - 25 (= 40 - 45):

«δάμασε δὲ (sc. Ἡρακλῆς) θῆρας ἐν πελάγεϊ 40
ὑπερόχους ἰδίᾳ τ' ἐρεῖνασε τεναγέων
ῥοάς, ὅπᾳ πόμπιμον κατέβαινε νόστον τέλος,
52 καὶ γὰρ φράδασε».

31. Ἰσθμ. III 76 - 78 = IV 58 - 60 (= 98 - 101):

«νῦν δὲ παρ' Αἰγιόχῳ κάλλιστον ὄλβον
ἀμφέπων ναίει τετιμάται τε πρὸς ἀθανάτων φίλος Ἴβαν τ' ὀπνίει, 100
(60) χρυσέων οἴκων ἄναξ καὶ γαμβρὸς ἼΗρας».

Ἐξευρὼν ὁ Ἡρακλῆς τὸ πλάτος τῆς θαλάσσης, ἡμερώσας γῆν καὶ θάλασσαν καὶ καθάρας ταῦτα ἀπὸ ληστῶν καὶ θηρίων ἀνέβη εἰς τὸν Ὀλυμπον.

32. Νεμ. I 33 - 34 (= 50 - 54).

Εὐρεῖαν πάντοτε χρῆσιν τῶν μύθων τῆς πατρίδος αὐτοῦ ποιεῖται ὁ Πίνδαρος, ἐφ' ὧν ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων χρόνων ὑπερφυῶς ἀντανακλῶνται αἱ ἀκτῖνες τῆς αἰωνίας καὶ ἀκαταλύτου εὐκλείας τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Πᾶσαι αἱ ᾠδαὶ τοῦ Πινδάρου τῶν τε νεανικῶν καὶ τῶν ὑστέρων χρόνων αὐτοῦ μεστὰ εἶναι μύθων, οὓς οὕτως ἀνελάμβανεν ἐκάστοτε εἰς αὐτάς, καθ' ὃ μέτρον ὑπηγόρευεν αὐτῷ ἡ ἰδίᾳ αὐτοῦ κρίσις, ἡ ἀνέφικτος αὐτοῦ ποιητικὴ ἐμπνευσις, τὸ ἔξοχον αὐτοῦ καὶ θεῖον δαιμόνιον ἐμφύτου καὶ καθαρωτάτου ὡς τὰ ὕδατα τῆς πατρίδος αὐτοῦ πνεύματος, ἡ ἀκατάβλητος ἰσχὺς ἀγνοτάτου καὶ ὑγιεστάτου ἥθους καὶ νοῦ. Τὸ βαθύτερον αἷτιον τῆς κραταιᾶς τοῦ Πινδάρου δράσεως ἐπὶ τοῦ λογισμοῦ καὶ τῆς ψυχῆς τῶν Ἑλλήνων ἀποτελεῖ κυρίως ἡ σταθερὰ καὶ ἀκλόνητος αὐτοῦ πίστις περὶ τῆς ἐνιαίας καὶ ἀταράκτου πορείας τοῦ ὑψηλοῦ ἱστορικοῦ βίου τῆς πατρίδος αὐτοῦ.

Ὑμνεῖ ὁ Πίνδαρος ἐν ταῖς ᾠδαῖς αὐτοῦ μετὰ σεμνοῦ φρονήματος καὶ ἐνθουσιασμοῦ τὴν μυθικὴν καὶ ἱστορικὴν λαμπρότητα καὶ εὐπρέπειαν τοῦ λαοῦ αὐτοῦ· ὕμνεῖ τὸ ἀρχαῖον κάλλος καὶ τὴν ἀρχέγονον μεγαλοπρέπειαν καὶ πολυτέλειαν τοῦ βίου τοῦ λαοῦ αὐτοῦ, ὡς πάντα ταῦτα ὑπερόχως ἀντανακλῶνται

καὶ ἀνταποδίδονται ἐπὶ τοῦ καθαρωτάτου κατόπτρου ἀπεριγράπτων καὶ ἀσυγκρίτων μυθικῶν ἀναμνήσεων καὶ ἀναμφισβητήτων ἅμα ἱστορικῶν γεγονότων καὶ παραδόσεων. Μονίμως καὶ σταθερῶς ποιεῖται ὁ Πίνδαρος μνείαν τῶν προγόνων· εὐμενῶς οὗτοι δρῶσιν ἐπὶ τοῦ βίου τῶν ζώντων οὐ μόνον διὰ τῆς συνεχοῦς καὶ εὐλαβοῦς ἀνακλήσεως τῶν ὀνομάτων αὐτῶν, ἀλλὰ καὶ διὰ τῆς εὐσεβοῦς τιμῆς ἔτι καὶ τῆς λατρείας τῶν ἐγγύς που κειμένων τάφων καὶ μνημάτων αὐτῶν. Ἀποτελοῦσι πάντα ταῦτα σπουδαῖον καὶ λαμπρὸν κεφάλαιον τῆς φιλοσοφικῆς τοῦ ποιητοῦ θεωρίας περὶ τοῦ βίου τοῦ ἀνθρώπου, περὶ τῆς φύσεως καὶ τοῦ κόσμου ἐν γένει· ἡ θεωρία αὕτη τοῦ ποιητοῦ ἐμπλεως εἶναι βαθείας φρονήσεως καὶ συνετοῦ λογισμοῦ· τὴν εὐδαιμονίαν τῶν ἐκάστοτε ἐναλλασσομένων γενεῶν τῶν ἀνθρώπων ἐναρμονίως ῥυθμίζει καὶ προδιαγράφει ὁ σεπτὸς κόσμος τῶν μακρῶν καὶ ἀδιαλείπτων παραδόσεων τοῦ λαοῦ, ἡ μακρὰ σειρά εὐλογιῶν καὶ δωρημάτων, ἅτινα ἐπεδαψίλευσαν αὐτῷ οἱ θεοὶ κατὰ τὴν ῥοήν τοῦ βίου αὐτοῦ διὰ μέσου τῶν ἀναριθμήτων αἰώνων τῆς ἱστορίας αὐτοῦ.

Κυρίως ἡ ἱστορία τῶν εὐγενῶν οἴκων τοῦ λαοῦ παρεῖχεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῷ Πινδάρῳ πλουσίαν καὶ χρήσιμον ὕλην. Ἡ μνεία τῶν προγόνων ἔχει κυρίως παρὰ Πινδάρῳ τὴν ἀξίαν καὶ σημασίαν τῆς καρποφόρου ἐπαγωγῆς λαμπρῶν παραδειγμάτων μετὰ τῆς μεγάλης αὐτῶν δυνάμεως καὶ ἰσχύος πρὸς εὖνουν καὶ φιλόφρονα παρακέλευσιν, παρόρμησιν καὶ προτροπὴν ἐπὶ πᾶν, ὅ,τι ἐν τῷ βίῳ μέγα, ὥραϊον καὶ ὑψηλὸν εἶναι, ἐπὶ τὰ οὐράνια καὶ θεῖα, τὰ ἀκατάλυτα καὶ αἰώνια ἰδεώδη τοῦ ἀνθρώπου. Ὁ ἔπαινος τοῦ παρελθόντος χρόνου καὶ τῶν προγόνων, τοῦ ἀμώμου βίου τῶν εὐγενῶν καὶ τῶν ἀριστοκρατικῶν ἀποτελεῖ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἤδη ἀπὸ τῶν χρόνων τοῦ Ὀμήρου θεμελιώδες στοιχεῖον τῆς παιδείας καὶ ἀγωγῆς τῶν νέων. Ὁ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς ἀποτελεῖ ἔργον τοῦ ποιητοῦ κυρίως καὶ οὕτως εἶναι οὗτος παιδαγωγὸς τοῦ λαοῦ ὑπὸ τὴν ἀγνωτέραν καὶ ἐξοχωτέραν ἔννοιαν λαμβανομένης τῆς λέξεως ταύτης· τὴν παιδαγωγικὴν ταύτην ἀποστολὴν ἀνέλαβεν ὁ Πίνδαρος ἐν τῇ προσφυλεῖ αὐτοῦ πατρίδι μετὰ θρησκευτικῆς πίστεως, μετ' ἀναλλοιώτου ζήλου καὶ εὐλαβοῦς συνειδήσεως· ἐν τῷ σημείῳ τούτῳ ἀκριβῶς διακρίνεται ἡ πόησις τοῦ Πινδάρου μετὰ τοῦ ζωηρῶς προσωπικοῦ αὐτῆς χαρακτῆρος ἀπὸ τῶν ῥαψωδιῶν τοῦ Ὀμήρου μετὰ τοῦ ἀπροσώπου καὶ ἀδιαφόρου αὐτῶν χαρακτῆρος.

Οἱ ἥρωες τοῦ Πινδάρου εἶναι ἄνθρωποι, οἵτινες ζῶσι καὶ ἀγωνίζονται ἐν τῷ παρόντι· ἐμφανίζει ἡμῖν ὁ ποιητὴς τοὺς ἥρωας ἐν τινι κόσμῳ ἰδεωδῶν μυθικῶν ἀρχετύπων καὶ παραδειγμάτων, ὧν ἡ λαμπρότης εὐδαιμόνως ἀκτινοβολεῖ ἐπ' αὐτοὺς καὶ ὧν ὁ δίκαιος καὶ μεστός εὐλαβοῦς ὑψηγορίας ἔπαινος ὑψοῦ αὐτοὺς σταθερῶς καὶ μετὰ τῆς ὀφειλομένης σπουδῆς εἰς τὴν σφαῖραν, εἰς ἣν ἀνῆλθόν ποτε καὶ ἐκεῖνοι, καὶ ἐγείρει οὕτω παρ' αὐτοῖς ἐνεργῶς εἰς ἐγρήγορσιν καὶ δρᾶσιν τὰς παντοειδεῖς αὐτῶν ἀρετάς· τοῦτο ἀκριβῶς παρὰ Πινδάρῳ παρέχει τῇ χρήσει τῶν μύθων ἰδιαιτέραν ἔννοιαν, ἰδιαιτέραν ἀξίαν καὶ σημασίαν.

Τῷ Ἱέρωνι, ὅστις εὐήκοον οὖς ἔτινε πρὸς τὰς διαβολὰς καὶ τὰς συκοφαντίας τῶν ἀνθρώπων, τοῦ Σιμωνίδου κυρίως καὶ τοῦ Βακχυλίδου, καὶ δὴ καὶ στρεφόμενας ταύτας κατὰ τοῦ Θηβαίου κυρίως ποιητοῦ προβάλλει ὁ Πίνδαρος ὡς σεπτὸν παράδειγμα τὸ μυθικὸν πρόσωπον τοῦ Ῥαδάμανθους, Πυθ. II 73 - 75 (= 134 - 139). Ἐμπλεως ὁ ποιητὴς συναισθημάτων σεβασμοῦ καὶ θαυμασμοῦ ἔναντι τοῦ κραταιοῦ τυράννου τῶν Συρακουσῶν παρέχει αὐτῷ τὴν συμβουλὴν, ὅπως οὗτος ὑψώσῃ τὸ βλέμμα αὐτοῦ πρὸς τι πρόσωπον τῆς περιοχῆς τοῦ μύθου ὑπέρτερον ὢν αὐτοῦ. Ὁ Ῥαδάμανθος σοφὸς ἐθεωρήθη, διότι οὐχὶ εὐεξαπάτητος ἦτο· διότι οὐδαμῶς ἐπείθετο διαβολαῖς καὶ ἀπάταις· εὖ ἔπραξεν ὁ Ῥαδάμανθος καὶ ἐπίδοξος ἐγένετο, διότι ἄψεκτον εἶχε τῶν φρενῶν τὸν καρπὸν, τὸν λογισμὸν δηλαδὴ, καὶ διότι οὐδαμῶς ἐτέρπετο τὴν ψυχὴν ταῖς ἀπάταις, οἷαι μάλιστα διὰ τῶν μηχανῶν καὶ τῶν ψιθύρων τῶν κολάκων καὶ τῶν ἀπατεῶνων παρακολουθοῦσι τοῖς ἀνθρώποις. Οὕτω μόνον θὰ ἀπηλλάσσεται ὁ Ἱέρων τῆς ἐπ' αὐτοῦ δράσεως καὶ ῥοπῆς τῶν περὶ αὐτὸν ψευδολόγων καὶ ἐχθρῶς πρὸς τὸν Πίνδαρον διακειμένων ἀνθρώπων:

«ὁ δὲ Ῥαδάμανθος εὖ πέπραγε, ὅτι φρενῶν

ἔλαχε καρπὸν ἀμώμητον οὐδ' ἀπάταισι θυμὸν τέρεται ἐνδοθεν, 135

75 οἷα ψιθύρων παλάμαις ἔπει' αἰεὶ βορῶν».

Τοιοῦτος δέον, ὅπως εἶναι καὶ ὁ Ἱέρων· ὀφείλει οὗτος, ὅπως ἀπορρίπτῃ τὰς δι' ὑπόπτων καὶ εὐτέχνων ψιθύρων διαβιβαζόμενας αὐτῷ διαβολὰς. Ὁ περὶ τῆς ἀξίας τῶν μυθικῶν προτύπων καὶ παραδειγμάτων λογισμὸς τοῦ ποιητοῦ ἀναλαμβάνει ἐνταῦθα τὴν ὑψηλότεραν καὶ λαμπρότεραν ἔκφρασιν αὐτοῦ· σώφρονα καὶ ἐμβριθῆ ἐμβάθυνσιν ἔχομεν ἐνταῦθα εἰς τὸν ἱερὸν κόσμον τῶν σεπτῶν μορφῶν τοῦ μύθου καὶ τῆς ἱστορίας. Διὰ τοιούτων παραδειγμάτων καὶ τοιούτων εἰκόνων ὑψηλῆς καὶ αἰωνίας ἀρετῆς καλεῖ ἐκάστοτε ὁ ποιητὴς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς αὐτοῦ εἰς δυσανάβατα ὕψη βίου εὐγενεστάτου καὶ κατὰ πάντα ἀρίστου.

33. Τὸ μεστὸν χάριτος ἀπόσπασμα τοῦτο παρέχεται ἡμῖν ὑπὸ τοῦ στωικοῦ φιλοσόφου Χρυσίππου, «περὶ ἀποφατικῶν» παρὰ M. Letronne: *Fragments inédits de Thespis, d'Ibycus, de Sapho, d'Anacréon, de Pindare, d'Euripide, de Timothée et d'autres poètes grecs, cités dans un papyrus du Musée Royal. . . II. Fragments inédits de poètes anonymes* ἐν: *Journal des savants*, année 1838, σσ. 315 - 316· πρβλ. A. Arnim: *Stoicorum veterum fragmenta. II: Chrysippi fragmenta logica et physica*. Lipsiae 1903, p. 52, 37 - 53, 9 : 180 I 53, 9 - 10 : 180 II· Πινδ. ἀπ. 234 (198 a), 1 - 3, p. 371 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ.

Ἐν τοῖς σχολίοις εἰς Ἰσθμ. I 56. 67. 76 a· II 58 b (= Schol. vet., III [1964] 205, 24 - 206, 5· 207, 20 - 23· 208, 6 - 9· 220, 24 - 25 Drachmann) καὶ πολλοῦ ἄλλαχού αὐτῶν γίνεται μνεία τοῦ Χρυσίππου, ὅστις

παρέχει ἡμῖν καὶ τὸ ἐν λόγῳ ἀπόσπασμα τοῦ Πινδάρου. Πρόκειται ἐνταῦθα περὶ τοῦ στωικοῦ φιλοσόφου Χρυσίππου ἢ ἄλλου τινός; Ὁ Α. K ö r t e ἐν τῇ ἐργασίᾳ αὐτοῦ: *Der Pindarcommentator Chrysippos* ἐν: *Rhein. Mus.* 55 (1900) 131 - 138 διὰ τῆς ἐπαγωγῆς σοβαρῶν τεκμηρίων καὶ ἐπιχειρημάτων καταδεικνύει, ὅτι ὁ Χρύσιππος τῶν σχολίων τοῦ Πινδάρου οὐδὲν κοινὸν ἔχει πρὸς τὸν στωικὸν φιλόσοφον τοῦ αὐτοῦ ὀνόματος. Ὁ Χρύσιππος τῶν σχολίων ἦτο γραμματικὸς τις τῆς Ἀλεξανδρείας σύγχρονος ἴσως τοῦ Κικέρωνος.

Ὡς ἤδη ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἐλέχθη (σημ. 5, σ. 239), διήλθεν ὁ Πίνδαρος τὴν παιδικὴν αὐτοῦ ἡλικίαν ἐν Θήβαις, ἔνθα ἔλαβε τὴν πρώτην ἀγωγὴν καὶ παιδείαν αὐτοῦ παρὰ τῷ Σκοπελίῳ, τῇ Μύρτιδι ἢ ἄλλῳ τινί, ὅπερ ἐναργῶς δηλοῦται ὑπ' αὐτοῦ τούτου τοῦ ποιητοῦ ἐν τῷ ἀνωτέρω ἀποσπάσματι. Μετὰ ταῦτα ἀπεστάλη ὁ Πίνδαρος χάριν ὀρισμένων σπουδῶν εἰς Ἀθήνας, ἔνθα ἔσχε διδασκάλους Λάσον τὸν Ἑρμιονέα, τὸν Ἀγαθοκλέα, τὸν Ἀπολλόδωρον ἢ καὶ αὐτὸν ἔτι τὸν Σιμωνίδην ἴσως καὶ τοῦ Αἰσχύλου ἐκεῖ ὑπέστη τὴν πνευματικὴν ἐπίδρασιν. Ἐν ποίοις χρόνοις ὁμοῦς ἀκριβῶς ἐγένετο τοῦτο;

Περὶ τὰ τέλη τοῦ 6ου π.Χ. αἰῶνος, πιθανώτατα τῷ 509 π.Χ., ἀνεπτύχθη ἔχθρα καὶ μῦσος μεταξὺ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων, οὗ ἔνεκα περιῆλθον οὗτοι εἰς πόλεμον πρὸς ἀλλήλους· ἔχομεν ἐνταῦθα τὴν ἀρχὴν τοῦ μεταξὺ Ἀθηναίων καὶ Σπάρτης ἀγῶνος περὶ ἡγεμονίας τῆς Ἑλλάδος, ὃν ἀνέκοψεν ἐπὶ ἡμῖς αἰῶνα ὁ περσικὸς κίνδυνος καὶ ἡ ἀνάγκη τῆς συμπράξεως πάντων τῶν Ἑλλήνων πρὸς ἐπιτυχῇ ἄμυναν κατὰ τῶν ἐξ Ἀνατολῆς ἐπερχομένων πολέμων· πρβλ. Ἡρόδ. V 63, 1 - 65, 5· 66, 1 - 2· 70, 1 - 81, 3· 91, 1 - 3· VI 108, 1 - 6· Θουκ. III 55, 1· 61, 2· 68, 4· E. Meyer: *Geschichte des Altertums. III: Der Ausgang der altorientalischen Geschichte und der Aufstieg des Abendlandes bis zu den Perserkriegen.* Hrsg. von H. E. Stier. Stuttgart 1954³, σσ. 737 - 748 καὶ τὸ ἄρθρον: Thebai. 1) in Boiotien τοῦ [L. Ziehen] ἐν: *RE, VA 2* (1934) 1459, 12 - 63.

Ἦτο πλέον ἔφηβος ὁ Πίνδαρος, ὅτε ἤρξαντο οἱ δεινοὶ μεταξὺ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων ἀγῶνες· τὰ γεγονότα ἐκεῖνα ἤσκησαν ἐπὶ τῆς εὐαισθητοῦ ψυχῆς τοῦ φιλοπάτριδος νεανίου βαθεῖαν ἐντύπωσιν. Ἀόριστόν τινα καὶ ἀραχνούφῃ ἀπήχησιν τῶν ἀνησυχιῶν καὶ πικριῶν, τῶν πόνων καὶ θλίψεων τῶν χρόνων ἐκείνων ἔχομεν ἴσως ἐν τῇ εἰς τὸν Θηβαῖον παγκρατιαστήν Στρεψιάδην ἀναφερομένῃ ᾠδῇ, Ἰσθμ. VII. Εὐθὺς μετὰ τὸ προοίμιον ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ, ἐν ᾧ, ὡς ἤδη ἀνωτέρω (σ. 215) ἐλέχθη, διερωτᾷ τὴν εὐδαίμονα Θήβην, τίνι αὕτη τῶν ἐπιχωρίων ἀγαθῶν μάλιστα τὴν καρδίαν καὶ τὴν ψυχὴν αὐτῆς ἠΰφρανε, καὶ ὡς τελευταίου τῶν ἀγαθῶν τούτων ποιεῖται μνείαν τῶν ἀπογόνων αὐτῆς Αἰγιδῶν, ὧν τῇ βοήθειᾳ κατέλαβον οἱ Ἑρακλεῖδαι ἐν Λακεδαίμονι τὰς Ἀμύκλας, ἐπάγεται ὁ Πίνδαρος τοὺς στίχους (16 - 19 [= 22 - 26]):

«ἀλλὰ παλαιὰ γὰρ
εὔδει χάρις, ἀμνήμονες δὲ βροτοί,
ὅ,τι μὴ σοφίας ἄωτον ἄκρον
κλυταῖς ἐπέων ῥοαῖσιν ἐξίκεται ζυγόν».

25

Ἄφουπνώττει, λέγει ἐνταῦθα ὁ ποιητής, πᾶσα χάρις παλαιῶν ἔργων καὶ εἰς λήθην ἐμπίπτει, ἀμνήμονες δὲ καὶ οἱ ἄνθρωποι γίνονται τούτου, ὅπερ ἂν μὴ ἐπικαταλάβῃ τὸ ἄκρον ἀπάνθισμα τῆς σοφίας διὰ τῶν ἐνδόξων ἐγκωμίων τῶν λόγων καὶ μὴ ἐπιζεύξῃ διὰ τῶν ἐπαίνων· ἀμνήμονες οἱ ἄνθρωποι εἶναι τούτου, ὅπερ ἂν μὴ παραγένηται εἰς τὸ ἄκρον ἀπάνθισμα τῆς σοφίας ὑποζυγὲν διὰ τῶν ἐνδόξων ἐγκωμίων τῶν λόγων· πρβλ. σχόλ. εἰς Ἰσθμ. VII 23 a - d (= Schol. vet., III [1964] 264, 17 - 265, 7 Drachmann)· σχόλ. εἰς Ὀμ. Ἰλ. Ξ 276 (= IV [1877] 58, 4 - 12 Dind.)· Ξ 275, 6, 7 (= VI [II] [1888] 82, 19 - 30 Dind. [Maass]). Οὐχὶ ἀπίθανον εἶναι, ὅτι ὁ ποιητής αἰνίττεται ἐνταῦθα μετὰ πικρίας τὴν ἐν Ἑλευσίνι προδοσίαν τῶν Θηβαίων ὑπὸ τῶν Σπαρτιατῶν ἐν τῷ κοινῷ αὐτῶν ἀγῶνι κατὰ τῶν Ἀθηναίων.

Ἐχοντες πρὸ ὀφθαλμῶν τὰς ἀπὸ τοῦ 509 π.Χ. καὶ ἐξῆς συνεχεῖς ταύτας ἔριδας μετὰξὺ Θηβαίων καὶ Ἀθηναίων, αἵτινες ἐχώρουν ἐκάστοτε εἰς αἵματηρούς ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἀγῶνας, ὀφείλομεν, ὅπως δεχθῶμεν, ὅτι ἡ οἰκογένεια τοῦ Πινδάρου πρὸ τῆς ἐνάρξεως τῶν διχοστασιῶν τούτων ἀπέστειλεν αὐτὸν εἰς Ἀθήνας, ἥτοι παῖδα ἔτι ὄντα, ἥ ὅτι ἔπραξεν αὕτη τοῦτο κατὰ τὴν διάρκειαν τῶν μετὰξὺ Ἀθηναίων καὶ Θηβαίων ἀγῶνων ἐλευθέρως πως καὶ αὐτοτελῶς λογιζομένη τὸν χαρακτῆρα καὶ τὴν ἀξίαν τῆς παιδείας καὶ τῆς τέχνης, αἵτινες ἀποτελοῦσι πνευματικὰ ἀγαθὰ τῶν ἀνθρώπων κείμενα πέρα τόπου καὶ χρόνου. Πάντως, ὡς εἶναι ἤδη ἡμῖν γνωστόν, ὁ Ἀπολλόδωρος προϊστάμενος ὢν ἐν Ἀθήναις κυκλίων χορῶν καὶ ἀποδημῶν ἐνεπίστευσεν ἐκεῖ τὴν διδασκαλίαν τῷ Πινδάρῳ παιδί ἔτι ὄντι, ὅστις ὅμως παρὰ ταῦτα καλῶς διεκόσμησε τὸ πιστευθὲν αὐτῷ ἔργον καὶ διαβόητος διὰ τοῦτο ἐγένετο.

Περὶ τῆς ἐν Ἀθήναις παραμονῆς τοῦ Πινδάρου πρβλ. κυρίως Wilamowitz, Pindaros, σσ. 88 - 114.

34. Ἐν τοῖς σχολίοις εἰς Ὀλ. VI 152 (= Schol. vet., I [1964] 188, 19 - 24 Drachmann) λέγεται, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ διὰ τὴν ἀγροικίαν αὐτῶν καὶ τὴν ἀναγωγίαν «ὄες» τὸ παλαιὸν ἐκαλοῦντο, καθάπερ καὶ αὐτὸς ὁ Πίνδαρος ἐν τοῖς διθυράμβοις αὐτοῦ λέγει· εὐθὺς ἀμέσως ἐπάγεται ἐνταῦθα ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής τὸν οἰκεῖον στίχον τοῦ Πινδάρου. Ἐν συνεχείᾳ ἐπάγεται οὗτος καὶ στίχους τοῦ κωμικοῦ ποιητοῦ Κρατίνου (= FCG (Mein), II 1 [1839] 225: Crat. fab. inc. CLIII = CAG (Kock), I [1880] 103: Κρατ. ἀδ. δραμ. 310):

«οὔτοι δ' εἰσὶν Σνοβοιωτοί, κρουπέσοφόρων γένος ἀνδρῶν».

Αἱ «κρούπεζαι» ἢ τὰ «κρουπέζια», λατινιστί: scrupedae, sculponeae ἦσαν

σανδάλια ἢ ὑποδήματα ξύλινα, ὧν ἐποιοῦντο χρῆσιν οἱ Βοιωτοὶ συνήθως πρὸς πάτησιν τῶν ἐλαίων» ἐδηλοῦντο οὕτω διὰ τούτων οἱ τραχεῖς πόδας ἔχοντες ἄνθρωποι· πρβλ. Ἡσύχ. s.v.: «κρουπεζούμενος» (= II [1860] 540 ὑπ' ἀριθ. 4230 Schmidt)· Φωτ. λέξ. συναγ. s.v.: «κρούπεζαι» (= I [1965] 353 Naber)· Εὐστ. παρεκβ. εἰς τὴν Ὁμ. Ἰλ. Α (11), 629 (= II [1550] 867, 29 - 30 ed. Rom. = III [1829] 60, 29 - 30 Stallb.). Διὰ τῶν «κρουπεζῶν» ἐδηλοῦτο ἔτι κατὰ Φώτιον, ἑ.ἄ., καὶ κρόταλόν τι, ὅπερ δίδοντες τὸν χρόνον ἐπεψόφουν οἱ αὐληταί, τὸ «βάταλον»· πρβλ. καὶ Meineke ἐν: FCG, I (1839) 336. Τέλος ἡ «κρούπεζα» ἦτο κατὰ Πολυδεύκην, VII 87 (= II [1931] 76, 21 - 23 Bethe [= Lex. Gr. IX 2]) — πρβλ. X 153 (= αὐτ., p. 236, 6) ξύλινον ὑπόδημα πεποιημένον εἰς «ἐνδόσιμον» χοροῦ, εἰς εὐκαιρίαν δηλαδὴ, πρόφασιν καὶ αἰτίαν χοροῦ, εἰς προτροπὴν καὶ παρακέλευσιν ἐπ' αὐτόν. Διὰ τῶν «κρουπεζίων», τῶν ὑποδημάτων αὐτῶν, παρεῖχον ἴσως οἱ αὐληταί τὸν χρόνον· «κρουπεζοφόρους» ἐκάλει ὁ Κρατῖνος τοὺς Βοιωτοὺς διὰ τὰ ἐν τῇ αὐλητικῇ κρούματα. Πάντως ἐνταῦθα ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς διὰ τοῦ «κρουπεζοφόρου» ἐδηλοῦντο κυρίως ἄνθρωποι, οἵτινες γυμνόποδες ἴσως περιεπάτουν καὶ σκληροὺς οὕτω καὶ τραχεῖς πόδας εἶχον, ἄνθρωποι ἀμαθεῖς καὶ σκαιοί, ἄγροικοι καὶ ἀδέξιοι, ἄξεστοι καὶ ἀπειρόκαλοι, οἱ «Συνοβιωτοί»· πρβλ. Ἡσύχ. s.v.: «Συνοβιωτοί» (= IV (1862) 109 ὑπ' ἀριθ. 2754 Schmidt): «οἱ Βοιωτοὶ σύες»· Φωτ. λέξ. συναγ. s.v.: «Συνοβιωτοί» (= II [1965] 190 Naber): «σύες γὰρ ἐκαλοῦντο οἱ πάλαι Βοιωτοί».

Παρὰ Θεμιστίῳ, XXVII. Περὶ τοῦ προσέχειν 334 bc (= p. 403, 15 - 19 Dind. [1832]) ἀναγινώσκωμεν, ὅτι ἡ Βοιωτία ἐθεωρεῖτο τόπος ἀμαθίας καὶ ὅτι ἐκάλουν τινὰ οἱ ἄνθρωποι «ὄν Βοιωτίαν» πρὸς ἐπίσκαψιν τῆς ἀπαιδευσίας αὐτοῦ τε καὶ τῶν Βοιωτῶν· πρὸς ἀπόδειξιν οἰοῖται τῆς κακοβουλίου καὶ ἀθήους χροιάς τῆς ὕβρεως ταύτης προστίθεται ὁ Θεμιστίος μετὰ τινος ὕφους ὀφειλομένου δηρικτοῦ ἐλέγχου τῆς ἀδίκου μομφῆς τὴν παρατήρησιν: «ἀλλ' ὅμως Πίνδαρος καὶ Κόρινθα καὶ Ἡσίοδος οὐκ ἐμολύνθησαν τῇ σὺν» πρβλ. Ὀλυμπιοδ. σχόλ. εἰς τὸν Πλάτ. Φαίδ. Α III 10 (= p. 64 b = p. 20, 24 - 21, 1 Norvin [1913]).

Ὁ Εὐστάθιος, παρεκβ. εἰς Διον. οἰκουμ. περιήγ. 426 (= GGM [Müll.], II [1882] 296, 36 - 297, 8) λέγει, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ οὕτως ὀνομάσθησαν ἀπὸ τινος Βοιωτοῦ καλουμένου· τοῦτον ἡ μήτηρ αὐτοῦ Ἀρνή λάθρα τεκοῦσα ἔθετο ἐν κόπροις βοῶν, ἐξ οὗ οὗτος καὶ τὸ ὄνομα ἔσχεν ὡς περὶ τοὺς βοῦς ῥιφθεῖς· κατ' ἄλλους ἡ χώρα Βοιωτία οὕτως ὀνομάσθη ἐκ τῆς βοδὸς ἐκείνης, ἥτις καθηγγήσατο αὐτόθι τῷ Κάδμῳ· κατ' ἄλλους τέλος προέρχεται τὸ ὄνομα τῶν Βοιωτῶν ἐκ τοῦ «βοδός» ἅτε τούτων ταῖς διανοαῖς οὐχὶ εὐκινήταν ὄντων. Ἀναφορικῶς πρὸς τὴν τελευταίαν ταύτην γνώμην περὶ τῆς προελεύσεως τοῦ ὀνόματος τῶν Βοιωτῶν λέγει ὁ Εὐστάθιος ἐν ἀμέσῳ συνεχεῖα, ὅτι τῷ λόγῳ τούτῳ συμφωνεῖ καὶ ἡ φράσις: «Βοιωτία ὅς», δι' ἧς κατὰ Πίνδαρον ἐσκώπτοντο

οὔτοι. Παρὰ ταῦτα προστίθεται οὗτος, ὅτι γυμναστικοὶ ἦσαν οἱ Βοιωτοὶ καὶ ἐπιμέλειαν εἶχον τῆς γυμνασίας. Εἶχεν ἄρα γε ὁ πολυμαθὴς ἐπίσκοπος Θεσσαλονίκης πρὸ ὀφθαλμῶν γυμναστήρια ἰδρυμένα ἐν περιοχαῖς σταθμῶν καὶ ἐπαύλεων βοῶν, ὅτε συνέτασσε τὸ σχόλιον τοῦτο, ἵνα ὕστερον μετὰ τόσης εὐκολίας, ἄνευ ἐνδοιασμοῦ καὶ ἄνευ τῆς ὀφειλομένης ἀπορριπτικῆς κριτικῆς τῆς οἰκείας περὶ τῆς «Βοιωτίας συνός» παραδόσεως συνάψῃ ταύτην τῇ σωματικῇ, ἡθικῇ καὶ πνευματικῇ ἐν γένει ὑγιεῖα τῶν γυμναζομένων ἀνδρῶν;

Συγχεχυμένην ἀντίληψιν τοῦ πράγματος μαρτυροῦσιν, ὅσα ὁ Αἰλιανὸς λέγει, ποικ. ἱστ. XIII 25 (= II [1866] 153, 6-9 Herch.). κατὰ τοῦτον ἀγωνιζόμενος ὁ ποιητὴς Πίνδαρος ἐν Θήβαις καὶ ἀμαθέσι ἀκροαταῖς περιπεσὼν ἡττήθη τῆς Κορίννης πεντάκις, οὗ ἕνεκα οὗτος ἐλέγχων τὴν ἀμουσίαν αὐτῶν «σὺν» ἐκάλει τὴν Κόρινναν. 'Επὶ τοῦ προκειμένου παρατηρητέον ἐν πρώτοις, ὅτι, ὡς ἤδη ἀνωτέρω (σημ. 9, σ. 261) ἐλέγχθη, οὐδέποτε πιθανότατα ἐγένετο ὁ ἀγὼν οὗτος· ἔπειτα, καὶ εἰ ἐγένετο οὗτος, οὐδαμῶς ἐπὶ τέλους ἡ ἀτυχὴς ποιήτρια τῶν Θηβῶν ὑπαίτιος ἦτο τῆς ἐνδεχομένης ἀμαθίας τῶν Θηβαίων, δι' ἣν ἡττήθη ταύτης ὁ Πίνδαρος πεντάκις, ἵνα οὗτος, ὁ συμπολίτης καὶ ὁμότεχνος αὐτῆς, παρ' αὐτῆς κυρίως ὡς δωσιδίκου λάβῃ ὑπὲρ ἑαυτοῦ εὐθύνas μετὰ τόσον ἀπρεποῦς καὶ ἀνοικείου ὀργῆς καὶ πικρίας «σὺν» αὐτὴν ἀποκαλῶν.

'Ο Πλούταρχος, περὶ σαρκοφ. I 6 (= ἡθ., p. 995 e = VI [1895] 108, 15-19 Bern. = VI 1 [1954] 101, 19-102, 1 Hu.) λέγει, ὅτι οἱ Ἀττικοὶ τοὺς Βοιωτοὺς παχεῖς καὶ ἀναισθήτους καὶ ἡλιθίους μάλιστα προσηγόρευον διὰ τὰς ἀδηφαγίας αὐτῶν. Ἀναφορικῶς πρὸς ὅτι ἐν συνεχείᾳ ἐνταῦθα λέγει ὁ Πλούταρχος περὶ τοῦ Μενάνδρου πρβλ. FCG (Mein.), IV (1851) 297: Men. fab. inc. CCXCIX· CAF (Kock), III (1888) 238: Μεν. ἀδ. δραμ. 911· Menandri, quae supersunt (Koerte), II (1959²) 235: 748 (911).

'Ο Ἀθήναιος, X 11 (= pp. 417 b - 418 b = II [1965] 407, 25 - 410, 2 Kaibel) ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ ἔθνους τῶν Βοιωτῶν, ὅπερ εἰς πολυφαγίαν ἐκωμωδεῖτο, καὶ ἐπάγεται πρὸς βεβαίωσιν τούτου οἰκειὰ χωρία σειρᾶς κωμικῶν ποιητῶν καὶ ἄλλων. Τὸν Μεγαλοπολίτην ἱστορικὸν Πολύβιον ἐπάγεται ἐνταῦθα ὁ Ἀθήναιος τελευταῖον, ὅστις XX 4, 1-7 (= IV [1872] 1026, 15-1027, 9 Hultsch = IV [1963] 2, 14-3, 17 Dind., Buttner - Wobst) καὶ 6, 1-7 (= αὐτ., p. 1028, 23-1029, 17 = αὐτ., p. 5, 14-6, 17) λέγει, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ μεγάλην κατὰ τοὺς καιροὺς τῶν Λευκτρῶν περιποιησάμενοι καὶ δόξαν καὶ δύναμιν εἰς τὰ ἐναντία ἐτράπησαν καὶ ἡμαῦρωσαν τὴν προτέραν αἵγλην αὐτῶν μεταξὺ τῶν ἄλλων αἰτίων, ἅτινα συνετέλεσαν εἰς τοῦτο, ποιεῖται μνείαν ὁ Πολύβιος καὶ τῆς ἀδηφαγίας αὐτῶν. Ὁρμήσαντες οἱ Βοιωτοὶ πρὸς εὐωχίαν καὶ μέθας οὐ μόνον τοῖς σώμασιν ἐξελύθησαν, ἀλλὰ καὶ ταῖς ψυχαῖς. Οἱ ἄτεκνοι μεταξὺ αὐτῶν τὰς οὐσίας αὐτῶν τελευτῶντες οὐδαμῶς ἀπέλειπον τοῖς κατὰ γένος ἐπιγενομένοις, ὅπερ ἔθος ἦτο παρ' αὐτοῖς

πρότερον, ἀλλ' εἰς εὐωχίας καὶ μέθας διετίθεντο καὶ ταύτας κοινὰς τοῖς φίλοις ἐποίουν· ἀλλὰ καὶ πολλοὶ ἔτι τῶν ἐχόντων γενεὰς ἀπεμέριζον τοῖς συσσιτίοις τὸ πλεῖον μέρος τῆς οὐσίας αὐτῶν· οὕτω πολλοὶ Βοιωτοὶ ὑπῆρχον, οἵτινες εἶχον δεῖπνα τοῦ μηνὸς πλείω τῶν εἰς τὸν μῆνα διατεταγμένων ἡμερῶν. Ἡ μετ' ἀμέτρου ὑπερβολῆς ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἐκφερομένη ἐνταῦθα κατὰ τῶν Βοιωτῶν μομφὴ αὕτη δηλοῖ ἐναργῶς τὸ πρὸς αὐτοὺς μῖσος καὶ τὴν ἀπέχθειαν τοῦ Μεγαλοπολίτου ἱστορικοῦ.

Ὁ Εὐστάθιος, παρεκβ. εἰς τὴν Ὅμ. Ἰλ. N (13), 685 (= II [1542] 954, 29 - 43 ed. Rom.) ἀναφορικῶς πρὸς τοὺς Βοιωτοὺς, ὧν ὁ Ὅμηρος πρώτων ἐνταῦθα ποιεῖται μνείαν μεταξὺ τῶν ἐθνῶν, ἅτινα ἀπείργον τοῦ τείχους τὸν Ἑκτορα, «σπουδῇ ἐπαῖσσοντα νεῶν ἔχον», ὡς τοῦτο ὁ ποιητὴς καὶ ἐν τῷ «Νεῶν καταλόγῳ» πράττει, Ἰλ. B, 494 (πρβλ. Εὐσταθ. παρεκβ. εἰς τὴν Ὅμ. Ἰλ. B (2), 494 [= I, 1542, p. 262, 24 - 263, 1 ed. Rom.) λέγει, ὅτι οὗτοι ἀνδρεῖοι ἦσαν καὶ εὐγενεῖς, εἶχον ὅμως καὶ σκωπτόμενά τινα, τὴν πολυφαγίαν· ἐν συνεχείᾳ ἐπάγεται ὁ Εὐστάθιος πρὸς βεβαίωσιν τούτου οἰκεῖα πάλιν χωρία τῆς ἑλληνικῆς γραμματείας, ἅτινα ἀντλεῖ προφανῶς ἐκ τοῦ Ἀθηναίου.

Ὁ Στράβων ποιοῦμενος λόγον περὶ τῶν κατοίκων τῆς Καδμείας καὶ τῆς Βοιωτίας, VII 7, 1 (= p. 494 A. = p. 321 C. = II [1847] 57, 18 - 21 Kramer) ἀναφέρει, ὅτι ἔσχον τὴν Καδμείαν μὲν οἱ μετὰ Κάδμου Φοίνικες, αὐτὴν δὲ τὴν Βοιωτίαν Ἄονες καὶ Τέμμικες καὶ Ὑάντες, καὶ ἐν συνεχείᾳ ἐπάγεται τὸν οἰκεῖον στίχον τοῦ Πινδάρου. Ἐν τοῖς σχολίοις εἰς Ἀπολλ. Ῥοδ. 1242 - 43 a (= p. 255, 1 - 6 Wendel [1935]) ἀναγινώσκουμεν: «Ὑάντιον Ὁ γχησ τοῖο: τοῦ βοιωτικοῦ· Ὑάντες γὰρ τὸ πρὶν ὦκουν τὴν Βοιωτίαν... Ὑάντιον δὲ ἀντὶ τοῦ Βοιώτιον· Ὑάντες γὰρ Βοιωτίας ἔθνος βάρβαρον, ὅθεν καὶ παροιμία: Βοιωτία ὅς». Τὸ ὄνομα τῶν «Ὑάντων» παρέχει ἡμῖν ἐνταῦθα σημεῖον σταθερᾶς ἀντιλαβῆς πρὸς λογικὴν ἐρμηνείαν τῆς προελεύσεως τῶν φράσεων: «σύες τὸ Βοιώτιον ἔθνος», «Συοβοιωτοί», «ὅς Βοιωτία» κ.ο.κ. Ἐν τοῖς σχολίοις εἰς Ὀλ. VI 153 b (= Schol. vet., I [1964] 189, 4 - 6 Drachmann) παρέχεται ἡμῖν ἀξιόλογος διασάφησις τῆς ἐν λόγῳ μομφῆς τῶν Βοιωτῶν διὰ τοῦ συνδυασμοῦ αὐτῆς μετὰ τοῦ ὀνόματος τοῦ λαοῦ τούτου ἀκριβῶς τῶν «Ὑάντων». «Ὑάντες», λέγεται ἐνταῦθα, ὦκησαν τὴν Θῆβην καὶ διὰ μετατροπῆς τοῦ ὀνόματος αὐτῶν ἐκλήθησαν οὗτοι ἔτι καὶ «Συοβοιωτοί». Ἐν τοῖς σχολίοις εἰς Ὀλ. VI 153 c (= αὐτ., στ. 7 - 12) ἀναγινώσκουμεν περαιτέρω, ὅτι οἱ «Ὑάντες» ἔθνος ἦσαν τῆς Βοιωτίας καὶ τούτους ἐκ παραφθορᾶς τοῦ ὀνόματος «Υς» ἐκάλουν οἱ ἄνθρωποι ἀντὶ «Ὑαντας»· ἡ λέξις αὕτη διεδόθη ὕστερον ἐπὶ πάντων τῶν Βοιωτῶν καὶ ἔκτοτε ἐνομίσθη, ὅτι οὗτοι ἀνέκαθεν ἐκλήθησαν οὕτως διὰ τὴν πολλὴν αὐτῶν ἀγροικίαν καὶ ἀλογίαν· οὕτως οἱ βουλόμενοι, ὅπως σκώψωσί τινα δι' ἀπαιδευσίαν, ἐκάλουν αὐτὸν «Βοιωτίαν ὄν»· πρβλ. σχόλια εἰς Ὀλ. VI 148 b (= αὐτ., p. 187, 7 - 14). Καὶ ὁ γραμμα-

τικὸς Ἰσ. Τζέτζης ἐν τοῖς σχολίοις αὐτοῦ εἰς Λυκόφρ. 433 (= II [1908] 159, 26 - 160, 6 Scheer) λέγει, ὅτι οἱ Βοιωτοὶ «*Εκτῆρες*» ὠνομάζοντο, ὥσπερ καὶ «*Υαντες*», διότι οὗτοι κτηνώδεις καὶ χοιρώδεις ἦσαν, «*ἐκ κτηνῶν ποτε*»· πρβλ. Σουῖδ. s.v.: «*Εκτῆρες*» (= II [1931] 233, 4 ὑπ' ἀριθ. 647 Adler)· EM s.v.: «*ἐκκτῆρες*» (= p. 311, 36 - 38 = p. 894 Gaisf. [1962]): «οἱ Βοιωτοὶ οὕτως ὠνομάζοντο, ὥσπερ καὶ *Υαντες*, διὰ τὸ κτηνώδεις εἶναι καὶ χοιρώδεις», ἅτινα εἶχε πιθανώτατα πρὸ ὀφθαλμῶν ὁ Τζέτζης. Ὀλίγον κατωτέρω τῶν σχολίων αὐτοῦ λέγει ὁ Τζέτζης ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι «Υαντες, ἔθνος βάρβαρον, παρώκησαν τὰς Θήβας, οἱ δὲ ἰδιῶται κατ' ἰδιωτισμὸν ἐποίησαν παραφθοράν τοῦ ὀνόματος καὶ ἀντὶ νᾶ εἴπωσιν: «*Υας Βοιώτιος*» εἶπον: «ὅς *Βοιωτία*». Τοῦ ἔθνους τούτου ποιεῖται μνεῖαν καὶ Φρόνιχος ὁ τραγικὸς ἐν δράματι «*Πλευρώνιας*» λέγων (= TGF [Nauck - Snell 1964], p. 721: Phryn. Πλευρ., fr. 5, 1 - 4):

«στρατὸς ποτ' εἰς γῆν τήνδ' ἐπεστρώφα ποδί,
Υαντος ἦν ἔναιεν ἀρχαῖος λεώς,
πεδία δὲ πάντα καὶ παράκτιον πλάκα
ὠκεῖα μάργοις φλόξ ἐδαίνυτο γνάθοις».

Πρβλ. ἀντιστοίχως τε καὶ διαδοχικῶς τὰς ὑπὸ Διογενιανοῦ, Γρηγορίου τοῦ Κυπρίου, Μακαρίου τοῦ Χρυσοκεφάλου καὶ Ἀποστολίου τοῦ Βυζαντίου παρεχομένης ἡμῖν οἰκειάς ἐν ταῖς συλλογαῖς αὐτῶν παροιμίας ἐν: Corpus paroem. Graec. (Leutsch - Schneidewin), I (1958) 223, 2: Diog. cent. III: «*Βοιώτιον οὗς: ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων*»· II (1958) 105, 22 - 23: Greg. Cypr. cod. Mosq. cent. II 45: «*Βοιώτιος νοῦς: ἐπὶ τῶν ἀπαιδεύτων*· εἰς τοῦτο γὰρ αἰεὶ ὠνειδίζοντο οἱ Βοιωτοί»· p. 151, 12 - 13: Mac. cent. II 79: «*Βοιωτία ὅς: ἐπὶ τῶν ἀναισθήτων καὶ ἀπαιδεύτων*»· p. 333, 7 - 8: Apost. cent. V 11: «*Βοιώτιος νοῦς: ...*»· πρβλ. ἔτι Πινδ. ἀπ. 95 (83), pp. 303 - 304 Turyn: διθύρ.

35. Ὀλυμπ. VI 1 - 105 (= 1 - 180).

36. Ὁ Ἀγῆσιος, υἱὸς τοῦ Σωστράτου, ἦτο Συρακόσιος καὶ μετ' ἀφωσιώσεως ὑπῆρξε τῷ τυράνῳ Ἰέρωνι, ὅμως θεωρεῖται ἔτι οὗτος ὑπὸ τοῦ Πινδάρου ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ καὶ ὡς Στυμφάλιος, διότι οὗτος ἐκ μητρὸς εἴλκε τὴν καταγωγὴν αὐτοῦ ἐκ τοῦ Στυμφαλίου γένους τῶν Ἰαμιδῶν. Μεταξὺ ἄλλων λέγει ἐνταῦθα ὁ ποιητής, ὅτι ἔχει ἐπὶ τῆς γλώσσης αὐτοῦ δόκησιν τινα, γνώμην τινὰ δηλαδὴ, ἥτις ὡς παραθήγουσα καὶ δξύνουσα λιγυρὰ ἀκόνη προτρέπεται αὐτὸν καὶ παρορμᾷ καὶ δὴ καὶ θέλοντα αὐτὸν τοῦτο, ὅπως περαιτέρω ἀναπτύξῃ καὶ διὰ τῆς μνεῖας νέων πραγμάτων πλουσιωτέραν ἐπὶ μᾶλλον καὶ μᾶλλον καὶ εὐφωνοτέραν καταστήσῃ τὴν περὶ τοῦ Ἀγῆσιου καὶ τοῦ γένους αὐτοῦ ἐπαινετικὴν ᾠδὴν· ἡ δόκησις, ἡ γνώμη αὕτη τοῦ ποιητοῦ, προσέρπει αὐτῷ καὶ προσπίπτει ὑπὸ τὰς καλλιρροὺς πνοάς καὶ τοὺς ἤχους τῶν αὐλῶν

καὶ ἔγκειται ἐν τῷδε τῷ σημείῳ κυρίως, τῷ ἐπαίνῳ δηλαδὴ καὶ τῇ ὑμνήσει τοῦ Ἀγῃοῦ ἐκ τῆς προγόνου τοῦ ποιητοῦ Μετώπης, ἥτις προήρχετο ἐκ τῆς ἀρκαδικῆς πόλεως Στυμφάλου. «Μητρομάτορα» καλεῖ ὁ ποιητὴς τὴν Μετώπην, τὴν εὐανθὴ καὶ ὠραίαν, τὴν ἀνθηρὰν καὶ ἀκμαίαν Στυμφαλίδα νύμφην, διότι αὕτη θυγάτηρ μὲν οὖσα τοῦ ποταμοῦ τῆς Ἀρκαδίας Λάδωνος, γυνὴ δὲ τοῦ ἐν Θήβαις ποταμοῦ Ἀσωποῦ, υἱοῦ τοῦ Ὠκεανοῦ, ἔτεκε τὴν «πλάξιππον», τὴν ἱππικὴν δηλαδὴ, τὴν τοὺς ἵππους πλήττουσαν καὶ ἐλαύνουσαν, νύμφην Θήβην, ἐξ ἧς ἔλαβον τὸ ὄνομα αὐτῶν αἱ Θήβαι, ἡ εὐίππος καὶ εὐάρματος πατρὶς αὐτοῦ. Ἡ Μετώπη λοιπὸν ἔλκει τὸν ποιητὴν, ἵνα οὗτος διὰ τὴν οἰκειότητα μετ' ἰδιαίτερου ζήλου ὑμνήσῃ τὸν Ὀλυμπιονίκην Ἀγῃαν. Ἀρκὰς οὗτος, Θηβαῖος δὲ ὁ ποιητὴς. Ἐπιτηδεύει ὁ ποιητὴς διαπτύσσει ἐνταῦθα τοὺς τοπικοὺς καὶ συγγενικοὺς δεσμοὺς τῆς πατρίδος αὐτοῦ μετὰ τοῦ θεάτρου ἄσεως τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ, τῆς Στυμφάλου δηλαδὴ, καὶ τῶν ἐν τῇ ᾠδῇ ταύτῃ μνημονευομένων προσώπων. Τὸ ὕδωρ τῆς Μετώπης, λέγει περαιτέρω ὁ ποιητὴς, τὸ ὕδωρ τῆς ἀρκαδικῆς πατρίδος αὐτοῦ, θὰ πῆρ οὗτος, ἡδέως οὗτος θὰ γευθῇ αὐτοῦ διὰ τῆς φράσεως ταύτης νοεῖ ὁ ποιητὴς, ὅτι θὰ περιλάβῃ καὶ τὴν ἀρκαδικὴν νύμφην Μετώπην ἐν τῷ ἐγκωμίῳ αὐτοῦ, ἐν τῷ ποικίλῳ καὶ πολυφθόγγῳ ὕμνῳ, ὃν διαπλέκει αὐτῷ τε τῷ Ἀγῃᾳ καὶ τοῖς τούτου ἀνδρείοις καὶ πολεμικωτάτοις προγόνοις:

«δόξαν ἔχω τιν' ἐπὶ γλώσσῃ λιγυρᾷ ἀκόντας, 140
 ἃ μ' ἐθέλοντα προσέρπει καλλιρροοῖσι πνοαῖς.
 ματρομάτωρ ἐμὰ Στυμφαλὶς, εὐανθὴς Μετώπα,
 85 πλάξιππον ἃ Θίβαν ἔτικτεν, τὰς ἐρατεινὸν ὕδωρ 145
 πόμοι ἀνδράσιν αἰχματαῖσι πλέκων
 ποικίλον ὕμνον».

37. Ἰσχνόφωνος ἦτο ὁ Πίνδαρος καὶ οὐδαμῶς ἡδύνατο, ὅπως ἐν τῷ δημοσίῳ δι' ἑαυτοῦ διδάσκει τοὺς χορούς, ὅπερ ἐποιοῦν ἀγωνιζόμενοι οἱ πλείους, οἱ μεγάλῳφονοι τῶν ποιητῶν δι' ἑαυτῶν διδάσκοντες τοὺς χορούς διὰ τοῦτο ὡς ὑποβολέως τοῦ τοιοῦτου ἔργου ἐποιεῖτο οὗτος χρῆσιν τοῦ χοροδιδασκάλου Αἰνέου, ἀρίστου τοῦ χοροῦ κορυφαίου, ὃν οἰκεία τέχνη ἐπικοσμοῦντα τὰς ᾠδὰς αὐτοῦ πολλὴ ἐφίλει ὁ ποιητὴς. Ἐρωτηθεὶς μάλιστα οὗτος, καθὰ λέγεται, ὑπὸ τινος, διατὶ μέλη γράφων οὐδαμῶς γινώσκει, ὅπως ἄδη, εἶπεν, ὅτι καὶ οἱ ναυπηγοὶ πηδάλια τῶν πλοίων κατασκευάζοντες οὐδαμῶς γινώσκουσιν, ὅπως κυβερνῶσιν αὐτά. Ὁμοίως καὶ σοφιστὴς ποτε ἐρωτηθεὶς, διατὶ διδάσκων ἄλλους, ὅπως δημηγορῶσι πρὸς ὄχλον, αὐτὸς οὐδαμῶς δύναται, ὅπως πράττει τοῦτο, εὐστόχως εἶπεν, ὅτι καὶ ἡ ἀκόνη ὀξύνουσα τὰ σιδηρὰ ὄργανα εἰς τομὴν αὐτὴ οὐδαμῶς δύναται, ὅπως τέμνει.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρβλ. Βίον Πινδ. - Vit. Ambr. Πινδ. ἀποφθ. ἐν: Schol. vet., I (1964) 4, 3 - 5 Drachmann· Eust. prooem. 31. 32 (= αὐτ.,

III [1964] 302, 18 - 28)· σχόλ. εἰς 'Ολ. VI 148 a (= αὐτ., I [1964] 186, 21 - 187, 2)· 149 a (= αὐτ., p. 188, 6 - 9).

38. Ἐκτάκτως εὐγενῆς εἶναι τῶν γενναίων καὶ εὐμούσων Θηβαίων ἢ καταγωγῇ καὶ οὕτω πάντῃ ἀδίκως ἐπερρίπτετο αὐτοῖς ἡ ὕβριστική καὶ ἐπονείδιστος μομφή τῆς «Βοιωτίας συός». Διὰ τοῦτο ἀκριβῶς εὐθὺς μετὰ τὰ ἀνωτέρω ἐνεργῶς ὁ ποιητής (στ. 87 - 90 (= 148 - 155)) δι' εὐτέχνου ἀποστροφῆς πρὸς τὸν χοροδιδάσκαλον αὐτοῦ Αἰνέαν ἀπορρίπτει καὶ παντελῶς ἀποτρίβει καὶ ἐκμηδενίζει τὴν προσωνομίαν ταύτην:

«ὄτρυνον νῦν ἐταίρους,

Αἰνέα, πρῶτον μὲν Ἥραν Παρθενίαν κελαδῆσαι

γινῶναι τ' ἔπειτ', ἀρχαῖον ὄνειδος ἀλαθέειν

90 λόγους εἰ φεύγομεν, Βοιωτίαν ἔν. ἐσσι γὰρ ἄγγελος ὁρθός,
ἡκόμων σκυτάλα Μοισᾶν, γλυκὺς κρατὴρ ἀγαθέγκτων ἀοιδᾶν». 155

«Ἥρα ἢ Παρθενία» ἦτο ἡ ἐν τῷ Παρθενίῳ ὄρει τῆς Ἀρκαδίας, ὅθεν ἡ ἐν Ἀρκαδίᾳ, τιμωμένη Ἥρα κατ' ἀντίθεσιν πρὸς τὴν ἐν Ἀργεῖ, Σάμῳ ἢ ἀλλαχοῦ τιμωμένην Ἥραν· τινὲς λέγουσιν, ὅτι καὶ ὁ Ἀγῆσῃας ἔδρυσεν ἄγαλμα τῆς Ἥρας· πρβλ. σχόλ. εἰς 'Ολ. VI 149 b - g (= Schol. vet., I [1964] 188, 10 - 18 Drachmann). Μεριμνᾷ ἡ θεὰ αὕτη περὶ τῶν παρθένων, αἵτινες ἐν Ἀρκαδίᾳ τε καὶ ἐν Θήβαις μητέρες ἐγένοντο ἐνδόξων ἀνδρῶν.

39. Περὶ τῆς «σκυτάλης» ἱκανὰς πληροφορίας παρέχουσιν ἡμῖν τὰ ἀρχαῖα σχόλια εἰς 'Ολ. VI 154 a - g (= Schol. vet., I [1964] 189, 16 - 191, 2 Drachmann)· πρβλ. περικιτέρῳ Θουκ. I 131, 1 μετὰ τῶν οἰκειῶν σχολίων (= p. 95, 14 - 96, 14 Hude [1927])· Ἀριστοφ. ὄρν. 1283 μετὰ τῶν οἰκειῶν σχολίων (= p. 238, 19 - 39 Dübner [1877] = p. 229 - 230 White [1914])· Λυσιστρ. 991· Ξενοφ. ἐλλήν. III 3, 8 - 9· V 2, 33. 37· Πλουτ. Λύσ. 19, 8 - 12 (= βίοι, p. 444 bc = III 2 [1926] 128, 9 - 129, 6 Zi.)· Πολυαίν. VII 19 (= p. 332, 1 - 14 Melber)· Κλήμ. στρωμ. II 4, 19, 1 (= II [1960³] 122, 17 - 19 Stähli - Fruch. [Die griech. christl. Schriftst. der ersten Jahrh.])· Corpus paroem. Gr. (Deutsch - Schneidewin), I (1958) 217, 10 - 218, 3: Diog. cent. III 25· Ἡσύχ. s.v.: «σκυτάλη λακωνική» (= IV [1862] 53 ὑπ' ἀριθ. 1890 Schmidt)· Φωτ. λέξ. συναγ. s.v.: «σκυτάλη» (= II [1965] 166 - 167 Naber)· Σουῖδ. s.v.: «σκυτάλη» (= IV [1935] 390, 26 - 391, 11 ὑπ' ἀριθ. 718 Adler)· EM s.v.: «σκυταλωτοὺς τροχοὺς» (= p. 720, 42 - 50 = pp. 2030 - 2031 Gaisf. [1962])· Ἰω. Τζέτζ. βιβλ. ἱστορ. τῆς διὰ στίχ. πολιτ., Ἄλφα δὲ καλοῦμ. (chil.) IX 136 - 155 (= p. 329 Kissl. [1963])· Gel. XVII 9, 6 - 17 (= II [1949] 110 - 112 White = II [1959] 206, 11 - 207, 23 Hos.)· Auson. epist. 28, 23 - 27 (= pp. 283 - 284 Peiper [1886])· Th. Birt: Die Buchrolle in der Kunst. Archäologisch - antiquarische Untersuchungen zum antiken Buchwesen. Leipzig 1907, σσ. 273 - 282.

Πλὴν ἄλλων ἐδήλου ἡ «σκυτάλη» καὶ τὴν λακωνικὴν, ὡς ἐνταῦθα, ἐπιστολὴν. 'Οσάκις οἱ ἔφοροι ἐξέπεμπόν που ἄρμωστήν τινα, στρατηγὸν ἢ ναύαρχον, κατεσκευάζον δύο στρογγύλα ξύλα παντελῶς ὅσα ἀλλήλοις τό τε μήκος καὶ τὸ πᾶχος· ἐκάτερον τῶν ξύλων τούτων ἔφερον ἀπὸ τοῦ ἐνὸς μέχρι τοῦ ἐτέρου ἄκρου αὐτοῦ λοξοειδῆ ἐν εἶδει ἑλικος ἐγκοπὴν· τὰ ξύλα ταῦτα ἐκάλουν οἱ Λάκωνες «σκυτάλας» καὶ ἦσαν ὄργανα μυστικῆς ἀνταποκρίσεως καὶ συνεννοήσεως· τὸ μὲν ἐν τῶν ξύλων τούτων κατεῖχον οἱ ἔφοροι, τὸ δ' ἕτερον ἔδιδον τῷ ἐκπεμπομένῳ. 'Οσάκις οἱ ἔφοροι ἤθελον, ὅπως μέγα τι καὶ ἀπόρητον ἐπιστείλωσι, περιέλισσον κατὰ τὴν φορὰν τῆς ἑλικος περὶ τὴν σκυτάλην αὐτῶν σκυτίνην ταινίαν οὐδὲν διάλειμμα καταλείποντες, ἔγραφον δ' εἴτα ἐπ' αὐτῆς τὰς παραγγελίας αὐτῶν· ὕστερον ἀφελόντες τὴν ταινίαν ἀπέστειλον ταύτην ἄνευ τοῦ ξύλου τῷ ἄρμωστῇ· οὗτος περιέλιπτε νῦν τὴν ταινίαν περὶ τὴν ἑαυτοῦ σκυτάλην καὶ τῆς ἑλικος εἰς τὴν προτέραν τάξιν ἀποκαθιστάμενης ἡδύνατο πλέον οὗτος, ὅπως εὐχερῶς ἀναγνώσῃ τὰ ἐπ' αὐτῆς γράμματα, ἅτινα πρότερον διεσπασμένα ἦσαν καὶ οὐδεμίαν συνοχὴν εἶχον. Συνεκδοχικῶς ἐκαλεῖτο «σκυτάλη» πλὴν τοῦ ξύλου καὶ αὐτὴ αὕτη ἡ ταινία, ἡ ἐπιστολή. 'Εν τῇ ἐν λόγῳ ᾧδῃ «σκυτάλη» καλεῖται ὁ χοροδιδάσκαλος Αἰνέας ὑπὸ τὴν ἔννοιαν προφανῶς, ὅτι οὗτος ὡς τις ἔνθους διαγγελεὺς τῶν Μουσῶν μεταφέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους, ὅσα παρ' αὐτῶν διὰ μυστικῆς οἰονεὶ ἐμπνεύσεως ἀναλαμβάνει, καὶ οὕτω διὰ τῆς εὐτέχνου ἐξαγγελίας τῶν ᾠδῶν τοῦ Πινδάρου ἐμψυχον ὄργανον καθίσταται καὶ μεσίτης τῶν ὑπερκοσμίων καὶ ὑπερφυῶν τόνων ὑψηλοτέρας τινὸς διδαχῆς, ἀνωτέρας τινὸς πνευματικῆς ἐπικοινωνίας τῶν θνητῶν μετὰ τῶν ἀθανάτων.

40. 'Ισθμ. VI 62 - 69 (= 96 - 101)· ὁ ἀνωτ. σημ. 7, σ. 255.

41. Πεποιθὼς, ὡς ἐλέχθη, ὁ Πίνδαρος τοῖς ἑαυτοῦ ποιήμασι, τῇ ὑπερόχῳ καὶ θείᾳ αὐτοῦ τέχνῃ καλεῖ τὸν Αἰνέα, τὸν χορόν, πάντας τοὺς Ἑλληνας, ὅπως μάθωσιν, ὅτι οἱ Θηβαῖοι παιδεῖα τε καὶ μουσικὴ διαφέροντες δικαίως τε καὶ λαμπρῶς ἀπορρίπτουσι καὶ φεύγουσι τὸν ἀνέκαθεν ἐπὶ ἀμαθίᾳ ἐπιρριπτόμενον αὐτοῖς ὄνειδισμόν. 'Ο Γαληνός, προτρεπτ. ἐπ' ἱατρ. 7 (= Med. Gr. Op. [Kühn], I [1821] 14 - 15 = p. 8, 18 - 9, 4 Kaibel [1963]) λέγει σὺν τοῖς ἄλλοις, ὅτι οὐχὶ διὰ τὰς πόλεις ἐνδοξοὶ γίνονται οἱ πολῖται, ἀλλὰ τὸ ἐναντίον ἀκριβῶς συμβαίνει, διὰ τοὺς ἀγαθοὺς ἄνδρας δηλαδὴ ἐν ταῖς τέχναις καὶ αἱ πατρίδες αὐτῶν μνημονεύονται. Οὐδεὶς λόγος θὰ ἐγίνετο περὶ τῶν Σταγίρων, εἰ μὴ ταῦτα πατρίς τοῦ Ἀριστοτέλους ἦσαν, ὡς πάλιν οὐδεὶς λόγος θὰ ἐγίνετο περὶ τῶν Σόλων, εἰ μὴ οὗτοι πατρίς ἦσαν τοῦ Ἀράτου καὶ τοῦ Χρυσίππου· καὶ τῶν Ἀθηναίων αὐτῶν τὸ ὄνομα μέχρι πόρρω ἐχώρησεν οὐχὶ διὰ τὴν ἀρετὴν τῆς γῆς, ἐφ' ὅσον, ὡς ὁ Θουκυδίδης λέγει, I 2, 5, λεπτόγεως ἦτο ἡ Ἀττικὴ, ἀλλὰ διὰ τοὺς ἐν τῇ πόλει ταύτῃ γεννηθέντας, οἵτινες πλεῖστοι τε καὶ ἄριστοι γενόμενοι μετέδοσάν τι καὶ τῇ πατρίδι τοῦ κλέους αὐτῶν. Τὴν ἀλήθειαν τοῦ πράγματος τούτου ἐναργέστατα μαρθάνει τις, ἂν

λάβῃ πρὸ ὀφθαλμῶν τὸν Ὑπέρβολον καὶ τὸν Κλέωνα, οὔτινες ἀπὸ τῶν Ἀθηνῶν καταγόμενοι περιφανεῖς ἐγένοντο διὰ τὴν κακότητα αὐτῶν· τούτους οὐδὲν ἄλλο ὠφέλησε τὸ κλέος τῶν Ἀθηνῶν ἢ τόδε μόνον, ὅπως δηλαδὴ διὰ τὸ κλέος τοῦτο ἀκριβῶς μεῖζονα καὶ περιφανέστερα γένωνται τὰ κακὰ αὐτῶν ἔργα. Καὶ κατακλείει τὸν συλλογισμὸν καὶ τὰ συμπεράσματα αὐτοῦ ταῦτα ὁ Γαληνὸς διὰ τῆς ὀρθοτάτης παρατηρήσεως, ὅτι ὁ Πίνδαρος, δι' ὅσων λέγει περὶ τῆς παλαιᾶς μομφῆς κατὰ τῶν Βοιωτῶν ὡς συῶν καὶ διὰ τῆς προτροπῆς περαιτέρω αὐτοῦ πρὸς τὸν Αἰνέαν, ὅπως οὗτος διαλαλήσῃ ἀνὰ σύμπαντα τὸν κόσμον, πόσον ἄδικος εἶναι ἡ μομφὴ αὕτη, δικαίως ἀξιού, ὅπως ὅλου σχεδὸν ἔθνους ἀποτριβῇ καὶ διαλυθῇ ὁ ἐπ' ἀμαθίᾳ ψόγος «διὰ τὴν ἑαυτοῦ μουσικίην».

42. 'Ο Αἰλῖος Ἀριστείδης, XXVIII. περὶ τοῦ παραφθέγμ. 56 - 57 (= II [1889] 159, 23 - 160, 8 Keil) παρέχει ἡμῖν τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ὑπὸ τὸν ἐκτενέστερον αὐτοῦ τύπον:

«κεκρότηται χρουσέα κρηπὶς ἱεροῖσιν αἰοδαῖς·

εἶτα τειχίζωμεν ἤδη ποικίλον

κόσμον αὐδάεντα λόγων

* * *

καὶ πολυκλείταν περ ἐοῖσαν ὅμως Θήβαν ἔτι μᾶλλον ἐπασκήσει θεῶν

5 *καὶ κατ' ἀνθρώπων ἀγνυῖας»*

μετὰ τῆς δεοῦσης κριτικῆς διασαφήσεως καὶ ἐρμηνείας αὐτοῦ. 'Ο ποιητής, λέγει, σεμνύνεται ἐπὶ τοῖς ῥήμασιν αὐτοῦ ὡς τούτοις οὐδόλως ἀτιμοτέροις οὔσι τοῦ νέκταρος· διὰ τὸν ποιητὴν, ὃν ὄλβιον καὶ ζηλωτὸν ἐποίησαν αἱ Μοῦσαι, καὶ διὰ τοὺς ὑψηλοὺς ὕμνους αὐτοῦ, τὸν κόσμον τῶν θείων αὐτοῦ λόγων, ἡ πόλις τῶν Θηβῶν εἰς τὸ λοιπὸν οὐ μόνον κατ' ἀνθρώπους ἐνδοξος θὰ εἶναι, ἀλλὰ καὶ ὑπὸ τῶν θεῶν ἔτι μεζόνως θὰ τιμᾶται. 'Ο ἔρωσ τῆς πατρίδος βαθύτατα συνέχει καρδίαν τε καὶ λογισμὸν τοῦ ποιητοῦ κρείττονος ὄντος τῶν ἄλλων ποιητῶν, ὅσον τῶν κοράκων ὁ ἀετός, ὅσον τῶν θρασειῶν ἀλωπέκων ὁ ξανθὸς λέων· ἰσχυρῶς ὁ ἔρωσ οὗτος συγκινεῖ καὶ ἀναταράσσει ψυχὴν τε καὶ πνεῦμα αὐτοῦ, τοῦ αἰοιδίμου προφῆτου τῶν Πιερίδων (πρβλ. ἐνταῦθα αὐτ., 55 - 56. 58 [= αὐτ., p. 159, 10 - 24· 160, 8 - 7] καὶ ἀντιστοιχίως τε καὶ διαδοχικῶς Πινδ. Ὀλ. II 95 - 97 [= 155 - 158]· Πινδ. ἀπ. 283 (237), 1 - 2, p. 389 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ. - ἀπ. 46, p. 256 Turyn: παιὰν VI: Δελφοῖς εἰς Πυθῶ, 1 - 4 [= 1 - 6])· ἡ ἰδιαιτέρα αὕτη διάθεσις ψυχῆς τε καὶ πνεύματος τοῦ ποιητοῦ ἔναντι τῆς πολυδοξάστου πατρίδος αὐτοῦ μετὰ τῶν ἀπεριγράπτων αὐτῆς φυσικῶν καλλονῶν καὶ τῶν αἰωνίων καὶ ἀθανάτων μυθικῶν καὶ ἱστορικῶν ἀναμνήσεων καὶ παραδόσεων κινεῖ αὐτὸν ἐνεργῶς εἰς τὴν εὐστοχον ἀνεύρεσιν καὶ τὴν εὐφωρον εἶτα καὶ ἐναρμόνιον ἐξαγγελίαν τῶν ὑψηλότερων περὶ αὐτῆς καὶ εὐχοτέρων ἐπαίνων, οὔτινες ἐμπλεῖ πάντοτε εἶναι συναισθημάτων φιλοστόργου ἀφοσιώσεως καὶ συμπαθείας.

'Ο Πλούταρχος, περὶ μοναρχ. καὶ δημοκρ. καὶ ὀλιγαρχ. 1 (= ἡθ., p. 826 b = V [1893] 130, 3 - 15 Bern. = V 1 [1957] 127, 3 - 128, 2 Hu. - Po.) παρέχει ἡμῖν τὸν πρῶτον μόνον στίχον τοῦ ἐν λόγῳ ἀποσπάσματος, ὃν εἶπε δῖθεν αὐτῷ ἡ πολιτικὴ ἀρετὴ οὐχὶ κατ' ὄναρ, ἀλλ' ἐν ἐργηγόρσει διατελοῦντι, πρὸς βεβαίωσιν τοῦδε τοῦ πράγματος, ὅτι δηλαδὴ διὰ τῆς γενομένης ἤδη ὑπ' αὐτοῦ οἰκείας διαλέξεως κατεβλήθη ἡ ἀπαιτούμενη χρυσὴ κρηπίς, ὃ ἐπὶ τὴν πολιτείαν προτρεπόμενος καὶ παρορμῶν λόγος· νῦν δέον, ὅπως ἐποικοδομῇ οὗτος τὴν ὀφειλομένην τῇ προτροπῇ ταύτῃ διδασκαλίαν· ὁ παραδεξάμενος τὴν ἐπὶ τὸ πράττειν τὰ κοινὰ προτροπὴν καὶ ὁρμὴν ὀφείλει, ὅπως ἀκούσῃ ἐξῆς καὶ λάβῃ παραγγέλματα περὶ πολιτείας, ὧν ποιούμενος χοῦσιν, ὅσον τοῦτο δυνατόν εἶναι ἀνθρώπῳ, δημωφελὲς ἔσται μετ' ἀσφαλείας ἅμα καὶ δικαίας τιμῆς διατάττων καὶ εὐθετῶν καὶ τὰ οἰκεῖα αὐτοῦ πράγματα.

'Ο Πλούταρχος πάλιν, πῶς ἂν τις αἰσθ. ἑαυτοῦ προκόπτ. ἐπ' ἀρετῇ 17 (= ἡθ., p. 86 a = I [1888] 207, 15 - 22 Bern. = I [1925] 171, 18 - 24 Pa. - We. - Po.) ἐν ἀναφορᾷ πρὸς τὸ ἐν λόγῳ ἀπόσπασμα τοῦ Πινδάρου καὶ τὸν βαθμιαῖον παρ' αὐτῷ τρόπον συγκροτήσεως τῆς ᾠδῆς, ἐν ἧ, ὡς ἐπὶ τῆς ἀνεγέρσεως μεγάρων, τίθενται πρῶτον τὰ θεμέλια καὶ εἶτα κατασκευάζονται τὰ περαιτέρω πρὸς συμπλήρωσιν καὶ τελείωσιν τοῦ ἔργου, ποιεῖται λόγον περὶ τοῦ τρόπου ζωῆς τῶν ἐπ' ἀρετῇ προκοπόντων ἀνθρώπων, οἷς ἤδη «κεκρότῃται χρυσέα κρηπίς» τοῦ βίου, ἐτέθη δηλαδὴ χρυσοῦν τοῦ βίου θεμέλιον, καθάπερ τοῦτο ἐπὶ ἱεροῦ τινος καὶ βασιλικοῦ ἰδρύματος συμβαίνει· οὐδὲν οὗτοι τῶν γινόμενων τυχαίως τε καὶ ἀνεξελέγκτως δέχονται, ἀλλ' οἰοῦνται ἀπὸ στάθης καὶ κανόνος τοῦ λόγου προσάγουσιν ἐν τῷ βίῳ καὶ προσαρμότους ἐκαστον πράγμα· νομίζουσιν οὗτοι, ὅτι λίαν εὐστόχως καὶ ἐπιτυχῶς ἔλεγεν ὁ Πολύκλειτος, ὅτι χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον παρ' ἐκείνοις, οἷς ἂν ἐμπέσῃ τυχὸν πηλὸς εἰς τοὺς ὄνυχας. Ἐν παντὶ ἔργῳ ἀρχῆς γενομένης εὐέλπιδος καὶ εὐοίωνου χωρεῖ ὁ ἐνάρετος ἄνθρωπος σταθερῶς τε καὶ ἐπιμόνως ἐπὶ τὸ εὐτυχὲς καὶ εὐδαιμον τέρμα. Αἱ τέχναι, καθὰ ὁ Πλούταρχος πάλιν λέγει, συμποσ. προβλ. II 3, 2 (= ἡθ., p. 636 bc = IV [1892] 70, 2 - 11 Bern. = IV [1938] 59, 10 - 18 Hu.), ἀτύπῳτα καὶ ἄμορφα πλάττουσι πρῶτον τὰ πράγματα, εἶτα δὲ διαθροῦσιν ἕκαστα τοῖς εἶδεσιν· ὁρθῶς ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὁ πλάστης Πολύκλειτος εἶπεν, ὅτι χαλεπώτατον εἶναι τὸ ἔργον, ὅταν ἐν τοῖς ὀνυξί γένηται ὁ πηλός· διὸ εὐλογον εἶναι, ὅπως καὶ ἡ φύσις σταθερῶς κινουσα τὴν ὕλην ἀργότερόν πως καὶ βαθμιαίως, μετὰ προσοχῆς καὶ βραδύτητος χωρῇ τὴν ὁδὸν τῆς δημιουργίας καὶ διαμορφώσεως τῶν ὄντων· τύπους αὕτη τὸ πρῶτον ἀμόρφους τε καὶ ἀορίστους ἐκφέρει ὥσπερ τὰ ὅα' μορφουμένων τούτων πρότερον καὶ διαχαρασσομένων ὕστερον ἐνδημιουργεῖται τὸ ζῶον. Περί τῆς ῥήσεως τοῦ Πολυκλείτου προβλ. H. Diels: Die Fragmente der Vorsokratiker. Griechisch und deutsch. 11. Aufl. hrsg. von W. Kranz. I, Zürich/Berlin 1964, σ. 392, 1 - 16: 40 [28]. Polykl.

B. Fr. 1· πρβλ. ἔτι Πινδ. ἀπ. 231 (194), 1 - 5, p. 369 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ.

43. Ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Πινδ. Πυθ. IV 25 b (= Π [1964] 100, 15 - 19 Drachmann) ἀναγινώσκομεν, ὅτι οἱ ποιηταὶ συμπλέκουσι συνήθως τὰ τῶν χωρῶν ἢ πόλεων καὶ τὰ τῶν ἡρώιδων ὀνόματα κοινὰ ταῦτα μεταξὺ αὐτῶν ποιοῦντες. Μετὰ τὴν ἐπαγωγὴν ἐν συνεχείᾳ τοῦ οἰκείου ἀποσπάσματος:

*«εὐάροματε, χρυσοχίτων, ἱερώτατον
ἄγαλμα, Θήβα»*

παρατηρεῖ ὁ ἀρχαῖος σχολιαστής, ὅτι τὸ μὲν «εὐάροματε» ἀποτελεῖ ἐπιθετικὸν προσδιορισμὸν τῆς πόλεως, τὸ δὲ «χρυσοχίτων» τῆς ἡρώιδος· πρβλ. ἔτι Πινδ. ἀπ. 232 (125), 1 - 2, p. 370 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ.

44. Ἰσθμ. I 1 - 68 (= 1 - 100).

45. Ὡς Θηβαῖος ὁ ποιητὴς ὀρθῶς «μητέρα» καλεῖ τὰς Θήβας, ὁρθῶς δὲ πάλιν ἀρχόμενος ὕμνου εἰς Θηβαῖον ἀναφερόμενον, τὸν Ἡρόδοτον δηλαδὴ, ἀπὸ τῆς προσφιλοῦς γενετείρας ἀρχεται τοῦ λόγου πόλεως τε καὶ τῆς ἐπώνυμου αὐτῆς ἡρώιδος εἰς ἓν λαμβανομένων. Ἐν τῇ προσφωνήσει τοῦ ποιητοῦ ἔχομεν ἐνώπιον ἡμῶν οὐχὶ πόλιν καὶ δῆμον ἐν τινι αὐστηρῷ τούτων ἀπ' ἀλλήλων διακρίσει, ἀλλὰ πόλιν τε ὁμοῦ καὶ λαὸν καὶ τὴν νύμφην ἅμα Θήβην, τὴν ἐπώνυμον ταύτην τῆς πόλεως ἡρώϊδα.

46. Νεμ. VIII 38 - 39 (= 64 - 66).

47. Εὐθὺς μετὰ ταῦτα (στ. 40 - 43 c [= 67 - 71]) ἐξάγει ὁ Πίνδαρος τὸ ὑψηλὸν ἐπὶ τοῦ προκειμένου παιδαγωγικὸν ἐν τῷ λαῷ ἔργον τοῦ ποιητοῦ, ὅστις σταθερῶς τε καὶ ἀσφαλῶς διὰ τῶν λόγων αὐτοῦ ὁδηγεῖ αὐτὸν εἰς τὰς τρίβους τῆς προόδου καὶ τῆς ἀρετῆς:

40 *«αὐξήται δ' ἀρετά, χλωραῖς ἑέρσαις
ὥς ὅτε δένδρεον ἄσσει,
ἐν σοφοῖς ἀνδρῶν ἀερεῖσ' ἐν δικαίοις τε πρὸς ὕγρον 70
αἰθέρα».*

Ὁ ἔπαινος τῆς ἀρετῆς ἀποτελεῖ ἐνεργὸν καὶ ἀσφαλὲς μέσον προαγωγῆς αὐτῆς ἐν τῷ ἀνθρώπῳ, προκοπῆς καὶ αὐξήσεως ταύτης. Αὐξεται ἡ ἀρετὴ τῶν ἀνδρῶν ὑψωθείσα πρὸς τὸν ὕγρον αἰθέρα διὰ τῶν σοφῶν καὶ δικαίων λόγων τῶν ποιητῶν, ὥσπερ ἀκριβῶς καὶ τὸ φυτὸν ἐπαίρεται πρὸς τὸν αἰθέρα καὶ αὖξεται διὰ τῶν χλωροποιῶν καὶ ζωογόνων δρόσων. Ἐφίλει ὁ ποιητὴς τοὺς συμπολίτας αὐτοῦ καὶ ἐφιλειτο ὑπ' αὐτῶν. Τοῦτο ἀκριβῶς τονίζεται ἐν τινι εἰς τὸν Πίνδαρον, θεράποντα καὶ ἱερέα τῶν εὐφώνων Μουσῶν, ἀναφερομένῳ ἐπιτυμβίῳ ἐπιγράμματι τοῦ Λεωνίδου ἢ τοῦ Πλάτωνος, AP, VII 35, 1 - 2 (= I [1871] 280 Dübner = AG, III [1899] 28 Stadtmueller = AG, IV [1938] 73 Waltz = AG, II [1957] 34 - 35 Beckby) ἐν συνδυασμῷ πρὸς τὴν γλυκύτητα καὶ ἡπιότητα αὐτοῦ ἔναντι τῶν ξένων:

«*Ἀρμενος ἦν ξείνοισιν ἀνὴρ ὅδε καὶ φίλος ἀστοῖς,
Πινδαρος, εὐφώνων Πιερίδων πρόπολος.*»

Ὁ Πλούταρχος, περὶ τῆς ἐν Τιμ. ψυχᾶς. 33 (= ἡθ., p. 1030 a = VI [1895] 205, 20 - 22 Bern. = VI 1 [1954] 187, 23 - 25 Hu.) λέγει περὶ τοῦ τῷ Πινδάρῳ ποιήσαντος τὸ ἐπικήδειον τοῦτο καὶ δὴ καὶ διὰ τῆς ἐπαγωγῆς τοῦ πρώτου στίχου αὐτοῦ, ὅτι οὗτος «*εὐαρμοστίαν δῆλός ἐστι τὴν ἀρετὴν ἡγούμενος*».

48. Oxyrh. Pap. (Grenfell - Hunt), V (1908) 77: 841. Pindars, Paean. IX. [Θηβαίοις], 1 - 10· πρβλ. Διονυσ. Ἀλικ. περὶ τῆς Δημοσθ. λέξ. 7 (= p. 973 = VI [1965] 142, 6 - 12 Usener - Radermacher). Πινδ. ἀπ. 51, 1 - 10, pp. 273 - 274 Turyn: Paean IX: [Θηβαίοις].

49. Oxyrh. Pap. (Grenfell - Hunt), V (1908) 36: 841. Pindar, Paean. IV. [Κεῖοις εἰς Δῆλον], 28 - 30· πρβλ. Πινδ. ἀπ. 44, 23 - 25, p. 252 Turyn: Paean IV: [Κεῖοις εἰς Δῆλον].

50. Πυθ. III 21 - 23 (= 36 - 40):

«*ἔστι δὲ φῶλον ἐν ἀνθρώποισι ματαιότατον,
ὅστις αἰσχύνων ἐπιχώρια παπταίνει τὰ πρόσω
μεταμῶνια θηρέων ἀκράντοις ἐλπίσιν.*»

40

Πρβλ. Ἡσιόδ. ἀπ. 219 (245), 1, p. 213 Rzach (1958³):

«*νήπιος, ὅς τις ἔτοιμα λιπὼν ἀνέτοιμα διώκει.*»

51. Πυθ. IV 289 - 290 (= 515 - 517):

«*καὶ μὰν κείνος Ἄτλας οὐρανῷ*» 515

290

προσπαλαίει νῦν γε πατρώας ἀπὸ γᾶς ἀπὸ τε κτεάνων».

Ἐνταῦθα ἔχομεν παρὰ Πινδάρῳ οὐχὶ τὴν ἔκφρασιν προσωπικοῦ αὐτοῦ ἐναντι τῆς ἰδίας πατρίδος ἡμέρου, ἰδίας αὐτοῦ νοσταλγίας, ἀλλὰ γενικῶς τὴν ψυχολογικὴν διασάφησιν καὶ ζωηράν ἑξάρσιν τῶν ἀρρήκτων ἐσωτερικῶν δεσμῶν, οἵτινες εὐλαβῶς συνάπτουσι πάντα Ἑλλήνα πολίτην μετὰ τῆς πατρίδος αὐτοῦ. Καθὰ ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Πυθ. IV Inser. a ἐν: II (1964) 92, 18 - 25 Drachmann ἀναγινώσκουμεν, ὁ τύραννος τῶν Κυρηναίων Ἀρκεσίλαος τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ ἄλλους μὲν ἀπέκτεινεν, ἄλλους δ' ἐφυγάδευσεν, ἐν οἷς καὶ τὸν Δημόφιλον. Οὗτος ἐκπεσὼν τῆς πατρίδος ἦλθεν εἰς Θήβας· ὑπὲρ τῆς ἀνακλήσεως αὐτοῦ διὰ πολλῶν ὁ ποιητὴς ἐν τῇ πρὸς τιμὴν τοῦ Ἀρκεσίλαου ᾠρᾳ τῷ 462 π.Χ. ἐν Πυθίοις νικήσαντος συνταχθεῖση ὥδῃ ταύτῃ ἱκετεύει καὶ παρακαλεῖ.

52. Πυθ. IV 293 - 297 (= 521 - 530).

Ἀποτελεῖ ὄντως φυσικὸν τῆς ἀνθρωπίνης καρδίας χαρακτῆρα, ὅτι αὐτῇ πᾶν οἰκεῖόν τε καὶ γνώριμον τιμιώτερον καὶ προσφιλέστερον εἶναι παντὸς

ξένου τε καὶ ἀλλοτρίου, παραδόξου τε καὶ ἀσυνήθους. Διάφορα ἐν διαφόροις τόποις εἶναι τῶν ἀνθρώπων τὰ ἤθη καὶ ἔθιμα, ὅμως τῶν ἀνθρώπων ἕκαστος ἐκεῖνα τούτων ἀποδέχεται καὶ τιμᾷ, ἅτινα ἐν τῇ πατρίδι αὐτοῦ ἄξια καὶ κύρια εἶναι. Τοῦτο λέγει ἡμῖν ὁ ποιητὴς ἐν ἀπ. 188 (215), 1 - 2, p. 353 Turyn: ἐξ ἁδ. εἰδῶν:

«ἄλλα δ' ἄλλοισι νόμιμα, σφετέραν δ' αἰνεῖ δίκαν
ἕκαστος».

53. Πυθ. IV 32 - 33 (= 56 - 57).

54. Πυθ. IV 157 - 162 (= 280 - 289).

55. Ἔθος ἦτο παρὰ τοῖς ἀρχαίοις, ὅπως τὰς ψυχὰς τῶν ἐν γῇ ἄλλο-
τρίᾳ ἀποθανόντων ἀνακαλῶσιν οἱ περιλειπόμενοι διὰ μυστηρίων καὶ ταύτας
οὕτως οἰοῦναι συμπλεούσας διαπεραιῶσιν εἰς τὴν πατρίδα. Ἐν τῇ «Ὀδυσσεΐᾳ»
τοῦ Ὀμήρου, ι 64 - 66 λέγει ὁ Ὀδυσσεὺς τῷ Ἀλκινόῳ, ὅτι τὰ πλοῖα αὐτῶν
οὐδαμῶς ἔπλεον περαιτέρω μακρὰν τῆς γῆς τῶν Κικόνων: ὑπῆρχεν ἀνάγκη,
ὅπως τρεῖς πρότερον ἀνακαλέσασσι τὴν ψυχὴν ἐκαστοῦ τῶν δυστυχῶν αὐτῶν
ἐταίρων, οἵτινες ἐφρονεύθησαν ἐκεῖ ὑπὸ τοῦ ἀγρίου τούτου λαοῦ:

«οὐδ' ἄρα μοι προτέρω νῆες κίον ἀμφιέλισσαι
πρὶν τινα τῶν δειλῶν ἐτάρων τρεῖς ἕκαστον ἄυσαι, 65
οἳ θάνον ἐν πεδίῳ Κικόνων ὑπο δρωθέντες».

Οὕτω καὶ ὁ Πίνδαρος μυθολογεῖ, ὅτι ὁ πλοῦς τοῦ Ἰάσονος ἐγένετο ἐπὶ τῷ
σκοπῷ ἀνακλήσεως ἐκ τῆς Κολχίδος τῆς ψυχῆς τοῦ Φρίξου. Καὶ οἱ Ἀθηναῖοι
κενοτάφιον ποιοῦντες τῶν ἐν θαλάσῃ ἀπολλυμένων κατήρχοντο εἰς τὸν αἰ-
γιαλὸν καὶ τρεῖς ἐκεῖ φωνοῦντες τὰ ὄνόματα αὐτῶν ἀνεχώρουν. Καὶ ἕκαστον
τῶν ἐν τῇ μάχῃ πεσόντων τρεῖς ἀνεκαλοῦντο οἱ Ἀχαιοὶ κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ
Ὀμήρου ἀφοσιούμενοι οὕτω τὴν μνήμην ἐκείνων καὶ βεβαιοῦντες, ὅτι οὐδα-
μῶς ἐπελάθοντο αὐτῶν· τοῦτο ἔπραττον οὗτοι ἐπὶ πλέον, ἵνα μὴ τις τῶν οἰκείων
ζῶν καὶ ἐπικρυπτόμενος καταλειφθῇ ἐκεῖ ἀφρούρητος καὶ ἀπροστάτευτος
ἐναντι τῶν πολεμίων. Κατ' Ἀρριανόν, ὅτε παρὰ τοῖς Βιθυνοῖς ἐτελοῦντο
τὰ «νεκύσια», ἐκάλουν οὗτοι ὀνομαστὶ τρεῖς τὰς ψυχὰς τῶν ἀποθανόντων καὶ
εἰς ἄδην κατελθόντων, τὰς ψυχὰς ἐκείνων, οἵτινες ὑπερόριοι, μακρὰν δηλαδὴ
τῶν ὁρίων τῆς πατρίδος, ἐτελεύτησαν, καὶ ἐδέοντο αὐτῶν, ὅπως ἀνέλθωσιν
εἰς αὐτοὺς καὶ μετὰσχωσι τοῦ συμποσίου. Τὴν πίστιν εἰς τὴν ἐπανάκλησιν
τῶν ψυχῶν ἐδήλουν οὐ μόνον αἱ νεκρομαντικαὶ ψυχαγωγίαι, ἀλλὰ καὶ ἄλλαι
ἱστορίαι. Οἱ Γέται εὐωχοῦντο ἐπὶ τοῖς τεθνεῶσι, διότι ἤλπιζον καὶ ἐπίστευον,
ὅτι θὰ ἐπανέλθῃ εἰς αὐτοὺς ὁ ἀποθανών· πρβλ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου τὸν Εὐστά-
θιον κυρίως, παρεκβ. εἰς τὴν Ὀμ. Ὀδ. ι (9), 64 - 66 (= III [1550] 1614,
53 - 1615, 7 ed. Rom. = I [1825] 322, 1 - 16 Stallb.)· πρβλ. περαιτέρω
F Gr. Hist. (Jac.), II B (1929) 871, 29 - 32 : 156. Arrian. F 108.

Γλυκὺ καὶ ἐράσμιον πρᾶγμα εἶναι ἡ ἐπάνοδος εἰς τὴν πατρίδα, ἀτυχεῖς δὲ εἶναι ἐκεῖνοι, οὓς μακρὰν ταύτης καταλαμβάνει ὁ θάνατος. Δεινὴν τοῦτο πολλάκις τῶν ἀνθρώπων διὰ τὰ πλημμελήματα αὐτῶν τιμωρίαν ἀποτελεῖ. Οὕτω παρὰ Πινδάρῳ, Νεμ. IX 22 - 23 (= 54 - 55) οἱ ὑπὸ τὸν Ἀμφιάραον καὶ τὸν Ἀδραστον μετὰ τοῦ Πολυνείκουσ κατα τῶν Θηβῶν ἐκστρατεύσαντες Ἀργεῖοι πεσόντες παρὰ τὰς ὄχθας τοῦ Ἰσμηνοῦ ἐστερήθησαν τοῦ γλυκέος εἰς τὴν πατρίδα νόστου. Ἐκ τῶν καιομένων σωμάτων αὐτῶν ἀνυψοῦτο εἰς τὸν οὐρανὸν λευκὸς καὶ βαρὺς καπνός.

56. Ἡρόδ. VI 119, 1 - 4· πρβλ. Πλάτ. νόμ. III, p. 698 a - d· Μενέξ. p. 240 ab· Φίλοστρ. τὰ εἰς τὸν Τυαν. Ἀπολλ. 23 - 24 (= 29 - 31) (=I [1870] 24, 24 - 27, 29 Kayser = The Loeb Classical Library, I [1948] 66 - 74 Conybeare).

57. Παρὰ Διογένηι τῷ Λαερτίῳ, III 33 (=p. 76, 31 - 34 Cobet [1862]=I [1964] 135, 16 - 19 Long)· πρβλ. AP, VII 259, 1 - 2 (=I [1871] 323 Dübner=AG, II 1[1899] 177 - 178 Stadtmueller=AG, IV [1938] 167 Waltz=AG, II [1957] 156 - 157 Beckby)· Σουῖδ. s.v.: «Ἰσπίας» (=II [1931] 660, 9 - 13 ὑπ' ἀριθ. 545 Adler). Ἀναφορικῶς πρὸς τὸ πρόσωπον τοῦ ποιητοῦ τοῦ ἐπιγράμματος τούτου λέγει ὁ Διογένης: «φασὶ δὲ καὶ τὸ εἰς τοὺς Ἐριτριέας τὸν σαγηνευθέντα (sc. ἐπίγραμμα) αὐτοῦ (sc. τοῦ Πλάτωνος) εἶναι». Ὁ Διογένης παρέχει ἡμῖν ἐνταῦθα τὸν βίον τοῦ Πλάτωνος.

58. Παρὰ Φίλοστράτῳ, τὰ εἰς τὸν Τυαν. Ἀπολλ. 24 (31) (=I [1870] 27, 4 - 10 Kayser=The Loeb Classical Library, I [1948] 72 Conybeare)· πρβλ. AP, VII 256, 1 - 4 (=I [1871] 322 Dübner=AG, II 1[1899] 176 Stadtmueller=AG, IV [1938] 166 Waltz=II [1957] 154 Beckby). Ὁ Φίλοστρατος παρέχει ἡμῖν τὸ ἐπίγραμμα ἄνευ ὀνόματος τοῦ ποιητοῦ· ἐκ τοῦ προηγουμένου ἐπιγράμματος δῆλον εἶναι, ὅτι καὶ τὸ ἐπίγραμμα τοῦτο τοῦ Πλάτωνος εἶναι. Πρόκειται ὅμως ἐνταῦθα περὶ τῶν αὐτῶν Ἐρετριέων, οὓς ἡγαγόν ποτε αἰχμαλώτους εἰς τὰ Σούσα ὁ Δᾶτις καὶ ὁ Ἀρταφέρνης· Ἀλλ', ὥς ὁ Ἡρόδοτος παραδίδει, ῥητῶς δὲ πάλιν καὶ ἐν τῷ προηγουμένῳ ἐπιγράμματι δηλοῦται, κατόπισεν ὁ Δαρεῖος τοὺς Ἐρετριεῖς τούτους ἐν Κισσίᾳ οὐχὶ μακρὰν τῶν Σούσων, ἧς περιοχῆς πολὺ ἀπέχουσι τὰ Ἐκβάτανα, ἔνθα ἐτάφησαν οἱ Ἐρετριεῖς τοῦ παρόντος ἐπιγράμματος. Οὐχὶ ἀπίθανον εἶναι, ὅτι τῶν Ἐρετριέων τούτων ἐτάφησαν ἄλλοι μὲν ἐγγὺς τῶν Σούσων, ἄλλοι δὲ ἐν τῷ πεδίῳ τῶν Ἐκβατάνων, δι' οὗ ὀνόματος δηλοῦται ἐνταῦθα ἡ Μηδία ἄπασα, ἧς τὸ ὄνομα παρελείφθη ἅτε δηλοῦν τοῦτο γενικῶς ὅλον τὸ περσικὸν κράτος. Πάντως αἱ λεπτομέρειαι αὗται οὐδαμῶς ἐπηρεάζουσιν ἢ ἀλλοιοῦσιν πῶς τὸ συζητούμενον ἐνταῦθα θέμα τῆς νοσταλγίας τῶν Ἑλλήνων.

Ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τοῦ ἐπιγράμματος ἀντὶ τῆς φράσεως: «βαρὺβρομον οἶδμα λιπόντες» ὑπάρχει παρὰ Φίλοστράτῳ ἡ παραλλαγή: «βαθύβρομον

οἶδμα πλέοντες», διότι παρ' αὐτῷ πρόκειται κυρίως περὶ ἐλεγείου γεγραμμένου «ἐπὶ ναυτῶν τε καὶ ναυκλήρων σήματι». Ἀνάγνωθι τὴν ὅλην ἐπὶ τοῦ προκειμένου ὑπόθεσιν παρ' Ἡροδότῳ καὶ Φιλοστράτῳ.

59. Ξενοφ. Κύρ. ἀνάβ. IV 7, 24.

Παρ' Ἀθηναίῳ, XIV 31 (=p. 632 a=III [1966] 394, 16 - 27 Kaibel) ἀναγινώσκουμεν, ὅτι, καθὰ Ἀριστόξενος ὁ μουσικὸς ἔγραφεν ἐν τῷ ἔργῳ αὐτοῦ: «Σύμμεκτα συμποτικά» (πρβλ. FHG (Mull.), II [1948] 291 b: 90) οἱ Ποσειδωνιάται, οἵτινες κατῴκουν ἐν τῷ Τυρρηνικῷ κόλπῳ, συνέβη, ὅπως, ἐνῶ ἐξ ἀρχῆς Ἕλληνες ἦσαν, ἐκβαρβαρωθῶσι κατ' ὀλίγον καὶ γένωνται Τυρρηνοί. Ἐν τῇ παρόδῳ τοῦ χρόνου μετέβαλον οἱ Ποσειδωνιάται τὴν τε φωνὴν καὶ τὰ λοιπὰ τῶν ἐπιτηδευμάτων, ἦγον δ' ὅμως οὗτοι πάντοτε μέχρις ἔτι τῆς ἐποχῆς τοῦ Ἀριστοξένου μίαν τινὰ τῶν ἑορτῶν τῶν ἐλληνικῶν, ἐν ᾗ συνερχόμενοι ἀνεμιμνήσκοντο τῶν ἀρχαίων ἐκείνων ὀνομάτων τε καὶ νομίμων καὶ ἀπολοφυράμενοι πρὸς ἀλλήλους καὶ ἀποδακρύσαντες ἀπήρχοντο.

60. Πυθ. VIII 1 - 7 (=1 - 9). Ἡ ᾠδὴ αὕτη συνέστη τῷ 446 π.Χ.

61. Ἡ εἰρηνικὴ καὶ πραεῖα, ἡ ἐπεικὴς καὶ μετρία, ἡ ἡρεμὸς καὶ φιάνθρωπος Ἡσυχία διαφυλάττει τὸν λογισμὸν τῶν πολιτῶν μακρὰν πάσης στασιωτικῆς καὶ νεωτεροποιοῦ, πάσης ἀποστατικῆς καὶ ταραχοποιοῦ στάσεως καὶ σπουδῆς φιλόπολις οὕτως εἶναι ἡ Ἡσυχία. Κατὰ τὸν χρόνον ἐκεῖνον τῆς νίκης τοῦ Ἀριστομένους ἐπεκράτουν παρὰ τοῖς Αἰγινήταις στάσεις καὶ ταραχαί· ὁ ποιητὴς εἶχε πιθανώτατα ταύτας πρὸ ὀφθαλμῶν καὶ ἐπεδίωκε διὰ τῆς εἰσβολῆς τῆς ᾠδῆς αὐτοῦ, ὅπως κατασταλτικῶς δράσῃ ἐπ' αὐτὸν καὶ ἐμπνεύσῃ τοῖς πολίταις ἡσύχους λογισμοὺς τάξεως καὶ εὐνομίας. Ἀστοχος φαίνεται μοι ἡ γνώμη τοῦ ἀρχαίου σχολιαστοῦ, ἣν οὗτος ἐκφέρει ἐπὶ τοῦ προκειμένου, Πυθ. VIII 1b (=Schol. vet., II [1964] 206, 11 - 12 Drachmann): «τὴν Ἡσυχίαν κατακαλεῖται διὰ τὸ νεωστὶ λελύσθαι τὰ Περσικά». Ἡ ἐν λόγῳ ᾠδὴ συνέστη, ὡς ἤδη ἐσημειώθη, τῷ 446 π.Χ., ἦτοι 33 ἔτη μετὰ τὴν τελευταίαν ἐν Ἑλλάδι μάχην πρὸς τοὺς Πέρσας, τὴν μάχην δηλαδὴ τῶν Πλαταιῶν, καὶ οὕτως οὐχὶ εὐλογος εἶναι ἡ ἐκδοχὴ, ὅτι τοῦ λογισμοῦ τοῦ ποιητοῦ κατὰ τὴν σύνθεσιν ταύτης ἐδέσποζε μετὰ τόσα ἔτη ἡ πολεμικὴ ζάλη καὶ ταραχὴ τῶν χρόνων ἐκείνων. Οἱ Πέρσαι ἐγκατέλιπον ἤδη τὴν Ἑλλάδα πρὸ δεκαετηρίδων, οἱ δ' Ἕλληνες οὕτως οὐδένα ἐπικίνδυνον ἐχθρὸν εἶχον ἐνώπιον αὐτῶν, ἵνα τις ἐν τῇ περιστάσει ταύτῃ ἀναχαίτιση ἴσως τὸ πολεμικὸν αὐτῶν μένος.

Πάντως παρατηρητέον, ὅτι ἐπὶ ἐξωτερικοῦ ἐχθροῦ οὐδέποτε ὁ Πίνδαρος θὰ ἐξήγγελλε σύστασιν τινα ἢ ἐντολὴν πρὸς ἀπράγμονα ἡσυχίαν· τοῦτο μόνον ἐν περιστάσεσιν ἐμφυλίων διενέξεων καὶ ταραχῶν θὰ ἔλεγεν ὁ φιλόπατρις Θυβαΐος ποιητὴς. Ἡ ἀναδρομικὴ ὥθησις τοῦ χρόνου συστάσεως τῆς ἐν λόγῳ ᾠδῆς μέχρι τῶν παραμονῶν τῆς μάχης τῶν Πλαταιῶν ἀποτελεῖ κακόβουλον καὶ ἐχθρικήν τῶν πραγμάτων ἐρμηνείαν ἀποσκοποῦσαν ἀπλῶς εἰς τὴν

βεβήλωσιν τῶν ἀγνοτάτων καὶ ὑψηλοτάτων ὑπὲρ τῆς Ἑλλάδος συναισθημάτων τοῦ Πινδάρου, τοῦ μεγάλου τούτου καὶ κατὰ πάντα ἀφόγου πολίτου τῶν Θηβῶν.

Ἐπὶ τοῦ προκειμένου πρβλ. κυρίως τὴν λαμπρὰν ἐργασίαν τοῦ C. G a s p a r : Essai de chronologie pindarique. Bruxelles 1900, σσ. 165 - 169.

Πρβλ. ἔτι Πυθ. I 69 - 70 (=134 - 135)· Ὀλ. IV 14 - 18b (=23 - 28)· Νεμ. IX 48 - 49 (=115 - 116) κ.άλλ.

62. Νεμ. I 69 - 71 (=105 - 110).

63. Ὀλ. XIII 6 - 8 (=8 - 11).

64. Θεόδ. Μετοχ. p. 515 Müller (1966)· πρβλ. Πινδ. ἀπ. 263 (Lyr. adesp. 89 Bergk⁴), p. 383 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ. — Εἰ καὶ ὁ Bergk κατατάσσει τὸ ἀπόσπασμα τοῦτο ὑπὸ τὸ ἀδέσποτα λυρικά ποιήματα, ὑποπτεύει, ὅτι τοῦτο ἀνήκει τῷ Πινδάρῳ.

65. Πρβλ. Νεμ. 17 - 24 (=40 - 56)· 28 - 30 (=66 - 71) κ.άλλ.

66. Παρὰ Στοβαίῳ, ἐκλ. IV 9, 3 (=IV [II] [1958²] 324, 11 - 13 Wachsmuth - Hense [Hense])· πρβλ. Πινδ. ἀπ. 120 (110), p. 317, 5 - 6 Turyn: ὑπορχ.

67. Ὅμοιον λογισμὸν ἐξήνεγκε βραδύτερον ὁ Θουκυδίδης, ὅστις II 8, 1 ἀναφορικῶς πρὸς τὴν οὐκ ἐξήντητα, μεθ' ἧς πάντες ἀντελαμβάνοντο τοῦ Πελοποννησιακοῦ πολέμου κατὰ τὰς παραμονὰς αὐτοῦ, γράφει μεταξὺ ἄλλων, ὅτι τότε «καὶ νεότης πολλὴ μὲν οὖσα ἐν τῇ Πελοποννήσῳ, πολλὴ δ' ἐν ταῖς Ἀθήναις, οὐκ ἀκουσίως ὑπὸ ἀπειρίας ἤπιετο τοῦ πολέμου».

Διὰ ζωηρῶν χρωμάτων περιγράφει ἐκάστοτε ὁ Πίνδαρος τὰ δεινὰ καὶ ὀλέθρια ἀποτελέσματα τοῦ πολέμου. Ἐν Ἰσθμ. III 34 - 35b (=IV 16 - 18 [=25 - 28]) ποιεῖται ὁ ποιητὴς λόγον περὶ τοῦ βαρέος πένθους τοῦ οἴκου τοῦ Θηβαίου παγκρατιαστοῦ Μελίσσου, διότι τοῦ οἴκου τούτου τὴν μακαριωτάτην ἐστίαν τεσσάρων ἀνδρῶν ἐρημον ἐποίησεν ὁ τοῦ πολέμου τραχύτατος χερμῶν:

«ἀλλ' ἄμερᾶ γὰρ ἐν μιᾷ

25

35

τραχεῖα νιφὰς πολέμοιο τεσσάρων

35b

ἀνδρῶν ἐρήμωσεν μάκαιραν ἐστίαν».

Ἐν τῷ μνημονευθέντι ἤδη ἀνωτέρω παιᾶνι εἰς Θηβαίους (σημ. 48, σ. 284), στ. 13 - 20 μεταξὺ τῶν πολλῶν δεινῶν, ἅτινα προσήμεινεν ἴσως ἢ ἐκλειψίς τοῦ ἡλίου, τῆς φθίσεως δηλαδὴ τῶν καρπῶν, τοῦ ἀρρήτου σθένους τοῦ νικητοῦ, τῶν ὀλεθρίων στάσεων, τῆς εἰσροῆς ἀνά τὴν γῆν ποντίων κυμάτων, τοῦ παγετοῦ τῆς γῆς, τῶν καυμάτων τοῦ θέρους καὶ τῶν πλημμυρῶν, αἰτινες ἀπειλοῦσιν, ὅπως ἐξαλείψωσιν ἅπαν τὸ ἀνθρώπινον γένος, τίθεται ὁ Πίνδαρος καὶ δὴ καὶ ἐν ἀρχῇ πάντων τούτων τὰ δεινὰ τοῦ πολέμου:

«πολέμοιο δὲ σᾶμα φέρεις τινός».

Ἀποτελεῖ φλυαρίαν, λέγει ἀλλαχοῦ ὁ φιλόθεος ποιητής, Ὀλ. IX 43 - 44 (=60 - 61), ὁ λόγος ἐκεῖνος, καθ' ὃν οἱ θεοὶ μετέχουσι τῶν πόνων τῆς μάχης· πόλεμοι καὶ μάχαι πόρρω τῶν θεῶν εἶναι :

«μη νῦν λελάγει τὰ τοιαῦτ'· ἔα πόλεμον μάχαν τε πᾶσαν
χωρὶς ἀθανάτων».

Ταῖς εὐφημίαις μάλιστα καὶ εὐωχίαις τῶν Ὑπερβορέων διηνεκῶς χαίρει ὁ θεὸς Ἀπόλλων, Πυθ. X 34 - 44 (=53 - 69), ἡ Μοῦσα δὲ οὐχὶ ἀπόδημος εἶναι ἀπὸ τῶν τρόπων καὶ τῶν ἡθῶν αὐτῶν· εὐμουσος εἶναι ὁ λαὸς οὗτος. Πανταχοῦ τῆς χώρας τῶν Ὑπερβορέων χοροὶ παρθένων, λύρας ἤχου καὶ κτύποι αὐλῶν δονοῦνται· δι' εὐφύλλου δάφνης στεφόμενοι οὗτοι τὰς κεφαλὰς εὐωχοῦνται σωφρόνως καὶ συνετῶς. Οὔτε νόσοι οὔτε ὀλέθριον γῆρας ἐπέρχεται τῇ ἱερᾷ αὐτῶν γενεᾷ, μακρὰν δ' εἶναι οὔτοι μόχθων καὶ μάχης ἐκφεύγοντες πάντοτε τὴν παρὰ τὸ δίκαιον ὕβριν.

68. Ἰσθμ. VIII 14 - 15b (=29 - 31).

69. Πυθ. I 61 - 62 (=119 - 120).

70. Πυθ. VIII 103 - 105 (=140 - 145).

71. Νεμ. V 19 - 21 (=25 - 40).

72. Ἡ μεταφορὰ ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἐλήφθη ἀπὸ τῶν πεντάθλων, καθ' οὓς σκάμματα σκάπτονται, ὅταν ἄλλωνται οἱ ἀγωνισταί. Τούτων κατὰ τὸν ἀγῶνα πηδῶντων ὑποσκάπτεται μικρὸς τις λάκκος δεικνύων ἐκάστου τὸ ἄλμα. Λέγει λοιπὸν ἐνταῦθα ὁ Πίνδαρος, ὅτι αὐτῷ θέλοντι νῦν, ὅπως ἐγκωμιάσῃ τοὺς Αἰακίδας, ὀφείλει τις, ὅπως ὑποσκάψῃ μακρὰ ἄλματα, διότι ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ θὰ νικήσῃ πάντας τοὺς ἐνδεχομένους ἐν αὐτῷ συναγωνιστάς. Ὡς οἱ ἀετοὶ οὐ μόνον ὑπεράνω τῆς γῆς, ἀλλὰ καὶ πέραν τοῦ πόντου ἵπτανται, οὕτω καὶ ὁ ποιητής διὰ τῶν ποιημάτων αὐτοῦ ὑπερηφάνως καὶ ἡγεμονικῶς διαθέει χώρους ὑπερποντίους.

Οὐδαμῶς, λέγει ἀλλαχοῦ ὁ ποιητής, Πυθ. VIII 22 - 29 (=20 - 39), ἐξέπεσεν ἡ δικαιοπόλις νῆσος Αἴγινα μακρὰν τῆς σφαίρας τῶν Χαρίτων, ἐφ' ὅσον αὕτη τὰ πάντα θίγει διὰ τῶν κλεινῶν ἀρετῶν τῶν Αἰακιδῶν· ἐξ ἀρχῆς αὕτη καὶ οὐχὶ νῦν μόνον τελείαν ἔχει τὴν δόξαν· ἀνυμνεῖται αὕτη διὰ τοὺς πολλοὺς ἐν τοῖς δημοσίοις ἀγῶσι νικητὰς αὐτῆς· καὶ διὰ τοὺς γενναίους αὐτῆς καὶ πολεμικοὺς ἥρωας ἀνυμνεῖται αὕτη, οὓς ἀνέδειξεν ἐν ταῖς ὀξείαις μάχαις· διαπρέπει ἡ νῆσος αὕτη καὶ διὰ τὴν εὐβουλίαν καὶ τὴν ὀρθὴν γνώμην τῶν ἀνδρῶν αὐτῆς.

Τοῦ Αἰακοῦ οἱ παῖδες ἄριστοι ἦσαν, Ἰσθμ. VIII 24 - 25 c (=50 - 56), πολεμικώτατοι δὲ περαιτέρω καὶ ἀνδρεῖοι ἦσαν ἐν τῷ πεδίῳ τῆς μάχης ἐν μέσῳ τῶν θορύβων καὶ τῶν στεναγμῶν αὐτῆς καὶ οἱ υἱοὶ τῶν παίδων αὐτοῦ· σῶφρονες ἐγένοντο πάντες οὗτοι καὶ συνετοί.

Τὸ κλέος τῶν Κλεωνυμιδῶν, εἰς ὧν τὸ γένος ἀνῆκεν ὁ Θηβαῖος παγκρα-

τιαστής Μέλισσος, ἐχώρησε διὰ τὰς ἀρετάς αὐτῶν μέχρι τῶν Ἡρακλείων στη-
 λῶν, Ἰσθμ. III 29 - 33 (=IV 11 - 15 [=18 - 24])· μέχρι τῶν περάτων
 τοῦ κόσμου ἐκηρύχθη ἡ ἀνδρεία αὐτῶν· οὐδὲν πλεόν τῆς ἀρετῆς ταύτης ζη-
 τητέον· ἱππότεροισι αὐτοὶ ἐγένοντο καὶ ἤρεσκον τῷ Ἄρει, τ.ἔ. ἔμπειροι ἦσαν
 τοῦ πολέμου καὶ ἀνδρείοι.

Εὐθύς ἐν ἀρχῇ τῆς εἰς Ἑρώνα τὸν Συρακόσιον ἄρματι ἐν Πυθίοις νικῆσαντα ἀναφερομένης ὥδῃς καλεῖ ὁ Πίνδαρος τὰς Συρακούσας «βαθυπολέμον τέμενος Ἄρεος», «δαιμονίας τροφούς» γενναίων ἀνδρῶν, οὔτινες σιδήρῳ καὶ ἵπποις χαίρουσιν.

Περὶ τοῦ Ἱέρωνος λέγει ὁ Πίνδαρος, Πυθ. I 47 - 50 (=91 - 96), ὅτι ὁ χρόνος πάντοτε θά ἀνακαλῇ εἰς τὴν μνήμην τῶν ἀνθρώπων τὴν ἀρετὴν, ἣν οὗτος μετὰ γενναίας ψυχῆς ἐπέδειξατο ἐν πολέμοις, ὅτε αὐτὸς μετὰ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτοῦ Γέλωνος ἀνεκτάτο διὰ τῆς βοηθείας τῶν θεῶν τὴν βασιλείαν, ἣν οὐδεὶς τῶν Ἑλλήνων δρέπει πλούτου οὐσαν ἀγέρωχον στεφάνωμα. Τὸ ἐπὶ πολειμικῇ ἀρετῇ κλέος ἰδιαίτερώς ἐπαινεῖ καὶ ἐξάγει ὁ ποιητής, Πυθ. I 65 - 66 (=125 - 128):

65 «ἔσχον (sc. οἱ Λαομαῖτις) δ' Ἀμύκλας ὄλβιοι 125
Πινδοθεν ὀρνύμενοι, λευκοπύλων Τινδαριδᾶν βαθύνδοξοι
γαίτονες, ὧν κλέος ἄνθησεν αἰχμᾶς».

73. Oxyrh. Pap. (Grenfell - Hunt), V (1908) 26: 841. Pindar, Paean. II [Ἀβδηρίταις], 31 - 34: *πρβλ.* Πινδ. ἀπ. 42, 24 - 26, p. 243 Turyn: Paean II : [Ἀβδηρίταις].

Ὁ μετὰ τὸ 480 π.Χ. χάριν τῶν Ἀβδηριτῶν, τῶν κατοίκων δηλαδή τῶν ὑπὸ τῶν Κλαζομενῶν ἐν τῇ ἀκτῇ τῆς Θράκης τῷ 656 π.Χ. ἰδρυθέντων Ἀβδηράν, συνταχθεὶς ὑπὸ τοῦ Πινδάρου παιὰν οὗτος ἀποτελεῖ ἱκεσίαν πρὸς τὸν ἐπώνυμον τῆς πόλεως ταύτης ἥρωα, τὸν χαλκοθώρακα Ἀβδηρον, παῖδα τοῦ Ποσειδῶνος, πρὸς προστασίαν αὐτῆς ἐν τοῖς σκληροῖς ἀγῶσιν, οὓς αὕτη διεξῆγε κατὰ τῶν βαρβάρων γειτονικῶν φύλων ἢ τῶν Περσῶν. Ἐν στ. 24-26 (=30-34) κηρύττει ὁ ποιητὴς τὴν ἀναμφισβήτητον ἀλήθειαν, ὅτι ἡ ἔγκαιρος χάριν τῶν φίλων ἡμῖν προσώπων ἄμυνα τῶν πολεμίων φέρει τὴν ἡσυχίαν:

25 «εἰ δέ τις ἀρκέων φίλοις
ἐχθροῖσι τραχὺς ὑπαντιάζει,
μόγθος ἡσυχίαν φέρει καιρῷ καταβαίνων».

Κατωτέρω, στ. 45 - 57 (=59 - 75), λέγει ὁ ποιητής, ὅτι ὁ ἄνθρωπος ὀφείλει, ὅπως διὰ τῶν γενναίων αὐτοῦ ἐν πολέμῳ ἄλλων ὑψηλὴν δόξαν παρέχῃ τοῖς γονεῦσιν. Οὗτοι διὰ τοῦ πολέμου μακρὰν τῶν συνόρων ὤθησαν τοὺς ἐχθροὺς καὶ πολὺδαρον γῆν ἐκτήσαντο διὰ τῶν μύχθων αὐτῶν καὶ τῆς βοήθειάς

τῶν θεῶν ἐλευθεράν οὗτοι καὶ ὀλβίαν κατέστησαν τὴν πατρίδα αὐτῶν. 'Ο κалόν τι ἔργον ἐπιτελέσας ὑμνεῖται πάντοτε διὰ λαμπρῶν ἁσμάτων. Ὑπερτάτῃ λαμπρότης περιέβαλεν ἐκείνους, ὅτε παρὰ τὸ Μελάμφυλλον, τόπον ἐν Ἀβδήροις (Plin. nat. hist. IV 11, 50), γενναίως ἡγωνίσαντο κατὰ τοῦ ἐχθροῦ. Διὰ τῶν ὅπλων αὐτῶν εὐψύχως συνέτριψαν τὸν πολέμιον.

Περὶ τοῦ παιᾶνος τούτου πρβλ. κυρίως H. Jurenka: Pindaros neugefundener Paeon für Abdera ἐν: Phil. 71 (1912) 173 - 210. U. von Wilamowitz - Moellendorf: Sappho und Simonides. 2. unveränderte Aufl. Berlin/Zürich/Dublin 1966, σσ. 246 - 256.

74. Πυθ. II 63 - 64 (=115 - 116).

75. Ἰσθμ. V 28 - 31 (=31 - 36):

«καὶ γὰρ ἡρώων ἀγαθοὶ πολεμισταὶ
λόγον ἐκέρδαναν κλέονται
30 ἔν τε φορμύγεσσι ἐν αὐλῶν τε παμφώνοις ὁμοκλαῖς 35
μυρίον χρόνον».

76. Πρβλ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου οἰκεῖα χωρία τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς γραμματικῆς:

Πλουτ. περὶ φιλαδελφ. 11 (=ἡθ., p. 483 d=III [1891] 255, 13 - 16 Bern.=III [1929] 324, 6 - 9 Pa.): «... ἐπὶ δὲ τὴν νέμειν τῶν πατρῶων μὴ καταγγείλαντας ἀλλήλοις πόλεμον ὥσπερ οἱ πολλοὶ

«κλῶθ', Ἀλαλά, Πολέμου θύγατερ»,

ἐκ παρασκευῆς ἀπαντᾷ...».

Ἡρωδ. περὶ μιν. λέξ. ἐν: Gr. Gr. III, II 2 (1870) 944, 16 - 18 Lentz: «τὸ γὰρ ἀλαλή οὐ φύσει τρισύλλαβον,

«κλῶθ', Ἀλαλά, Πολέμου θυγάτηρ».

Ἀθην. I 33 (=p. 19 a=I [1965] 41, 22 - 25 Kaibel): «οἱ δ' ἐν τῇ Ἰλιακῇ πολιτείᾳ μονοῦ βοῶσιν:

«κλῶθ', Ἀλαλά, Πολέμου θύγατερ,

ἐγχείων προοίμιον».

Εὐστ. παρ. κβ. εἰς τὴν Ὀμ. Ἰλ. Ξ (14), 400 (=II [1542] 994, 57 - 59 ed. Rom.): «τῷ δὲ <ἀλαλητῶ>, ὄν... <φωνήν> ἡρμήνευσεν Ὁμηρος, καὶ ἡ <ἀλαλή> παρακείσθαι δοκεῖ, ὅπερ ἐστι στρατιωτικὸς ἀλαλαγμός, ὄν <ἀλαλάν> λέγουσιν οἱ Δωριεῖς βοῶν οὖσαν πρὸ μάχης. χοῆσις δὲ αὐτῆς ἐν τῷ

«κλῶθ', Ἀλαλά, Πολέμου θύγατερ,

ἐγχείων προοίμιον».

Πλουτ. πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι 7 (=ἡθ., p. 349 c = II [1889] 465, 15 - 22 Bern. = II 2 [1935] 132, 2 - 6

Na.-Si.-Ti.): «Ἀρήιος ὁ κῶμος οὗτος ἐκ γῆς ἄμα φάλαγξι καὶ στόλοις ἐκ θαλάττης καὶ μεμειγμένους (v.l.: ἡμαγμένους) σκύλοις καὶ τροπαίοις βεβριθώς.

κλῦθ', Ἀλαλά, Πολέμον θύγατερ,
ἐγγέων προοίμιον, ᾧ θύεται
ἄνδρες»

τὸν <ιρόθυτον θάνατον>, ὡς ὁ Θηβαῖος Ἐπαμεινώνδας εἶπεν, ὑπὲρ πατρίδος καὶ τάφων καὶ ἱερῶν ἐπιδιδόντες ἑαυτοὺς τοῖς καλλίστοις καὶ λαμπροτάτοις ἀγῶσιν».

Παρειμβληθείσης ἐνταῦθα τῆς φράσεως τοῦ Ἐπαμεινώνδου: «ιρόθυτον θάνατον», ἣν εὕρισκομεν καὶ παρὰ L. Sternbach ἐν: Wiener Studien 10 (1888) 238· 659, 3· 237, 7 καὶ ἐν τῷ: Gnomologium Vaticanum e codice Vaticano Graeco 743. Ed. L. Sternbach. Berlin 1963 (=Texte und Kommentare. 2), σ. 109: «ὁ αὐτὸς (sc. Ἐπαμεινώνδας) τὸν κατὰ τὸν πόλεμον θάνατον εἶπεν ἱρόθυτον εἶναι», παρηλλαγμένην δέ πῶς παρὰ [Πλουτ.] βασιλ. ἀποφθέγμ. καὶ στρατ. Ἐπαμ. 2 (=ἡθ., p. 192 c=II [1884] 57, 3 - 4 Bern.=II 1 (1935) 64, 6 Na.-Si.-Ti.): «ἔλεγε δὲ (sc. Ἐπαμεινώνδας) τὸν ἐν πολέμῳ θάνατον εἶναι κάλλιστον (v.l.: ἱρόθυτον)»=Ἀρσενίου ἰωνία, p. 254, 20 - 21 Walz [1832]: «ὁ αὐτὸς (sc. Ἐπαμεινώνδας) ἔλεγε τὸν ἐν πολέμῳ θάνατον εἶναι κάλλιστον», αἱ λέξεις: «ὑπὲρ πατρίδος» ἀνταποκρίνονται τῇ πινδαρικῇ φράσει: «ὑπὲρ πόλιος», ἣν προσέθηκεν Bergk, PLG, I (1878) 397 - 398, fr. 78 (225) dithyr., ἐνῶ περαιτέρω αἱ ἀκολουθοῦσαι λέξεις: «ὑπὲρ τάφων καὶ ἱερῶν ἐπιδιδόντες ἑαυτοὺς τοῖς καλλίστοις καὶ λαμπροτάτοις ἀγῶσιν» φαίνονται ἔχουσαι πινδαρικήν χροιάν.

Schol. Medic. Aesch. Pers. 50 (= I [1885] 66 Wecklein = p. 25 b. 27 b: Scholia in Aeschyli Persas, Dähnhardt [1894]): «<κλῦθ', Ἀλαλά, Πολέμον θύγατερ, ᾧ θύεται ἄνδρες> (<κλῦθι ἀλλαπολέμον θύγατερ αἰθύεται ἄνδρες> ἀποτελεῖ σχόλιον γεγραμμένον ὑπὸ δευτέρας χειρὸς ἐν τῇ ᾧ τοῦ κώδικος M = Laurentianus Mediceus 32, 9). (<Πινδαρος> ἐν διθυράμβοις. οὕτως <στεῦνται> ἐνικὸν ἀντὶ πληθυντικοῦ)».

Ἐν τοῖς <Πέρσαις> τοῦ Αἰσχύλου, 49 - 52, ἐνθα λέγεται, ὅτι αἱ ὁρδαὶ τοῦ ἱεροῦ Τμώλου ἀπειλοῦσιν, ὅπως ζυγὸν δουλείας ἐπιβάλῃσι τῇ Ἑλλάδι, ὁ Μάρδων δηλαδὴ, ὁ Θάρυβις μετὰ τοῦ κραταιοῦ Ξίφους καὶ οἱ ἀκοντισταὶ Μυσοί, ἀναγινώσκομεν ἐν τῷ πρωτοτύπῳ κειμένῳ τάδε:

«στεῦνται δ' ἱεροῦ Τμώλου πελάται
ζυγὸν ἀμφιβαλεῖν δούλιον Ἑλλάδι,
Μάρδων, Θάρυβις, λόγχης ἄκμονες,
καὶ ἀκοντισταὶ Μυσοί».

50

Τὸ κατὰ τὰ ἄλλα οὐχὶ ἀξιόλογον χειρόγραφον τῆς Μόσχας παρέχει ἡμῖν

ἐνταῦθα ἀντὶ «στεύνται» τὴν γραφὴν: «στεύται»· ἡ ὁμηρικὴ αὕτη λέξις ἀπαντᾷ ἡμῖν ἄλλως τε μόνον ὑπὸ τοὺς ὁμηρικοὺς τύπους: «στεύται», «στεύτο». Ἀναμφίβολον εἶναι, ὅτι καὶ ὁ Αἰσχύλος ἐνταῦθα τὸν τύπον: «στεύται» ἀνέλαβεν ἐκ τῆς ὑπαρχούσης συνήθους γλωσσικῆς χρήσεως αὐτοῦ. Ὁ κώδιξ Μ ἔχει βεβαίως τὸν τύπον: «στεύνται», ὅμως τὸ «ν» δηλοῦται διὰ τινος στιγμῆς μόνον· πρβλ. τὰ οἰκεῖα κριτικὰ ὑπομνήματα ἐν ταῖς ἐκδόσεσι Wecklein, I (1885) 66 καὶ Wilamowitz (1958²), p. 135.

Τὸ πινδαρικὸν σχῆμα, καθ' ὃ ῥήματα ἐνικοῦ ἀριθμοῦ λαμβάνουσιν ὑποκείμενα πληθυντικοῦ ἀριθμοῦ ἀρσενικοῦ ἢ θηλυκοῦ γένους, ἀπαντᾷ ἡμῖν πολυλειτουργοῦ τῆς κλασσικῆς γραμματικῆς, οἷον:

Εὐριπ. Φοίν. 383 - 349:

«ἀνὰ δὲ Θηβαίαν
πόλιν ἐσιγάθη σᾶς ἔσοδοι νύμφας»

παρὰ Στοβαίου, ἐκλ. IV 58, 6 (=V [III], 1958², p. 1143, 4 Wachsmuth - Hense [Hense])=TGF (Nauck - Snell [1964]), p. 591: Eurip. Tηm. fr. 736, 3:

«σπάνιον ἄρ' ἦν θανοῦσιν ἀσφαλεῖς φίλοι»

Ἡσίοδ. θεογ. 824 - 825 :

«ἐκ δέ οἱ ὦμων
ἦν ἑκατὸν κεφαλαὶ ὄφις, δεινεῖο δράκοντος»

Σοφ. Τραχ. 520:

«ἦν δ' ἀμφίπλεκτοι κλίμακες»,

ἐνθα ἐν τῷ ἀγῶνι τοῦ Ἡρακλέους πρὸς τὸν Ἀχελῶν πρόκειται περὶ περιπτύξεων τοῦ σώματος ἢ ἐπιβολῶν τοῦ ποδός, ὧν τις ποιεῖται χρῆσιν, ἵνα καταβάλῃ τὸν ἐχθρόν·

Εὐριπ. Ἰων 1746:

«ἐνῆν δ' ὕφανται γράμμασιν τοιαῖδ' ὕφαί:
.....»,

ἐνθα πρόκειται περὶ παραστάσεων ἐν ἱεροῖς ὑφάσμασι τῶν θησαυρῶν τῶν Δελφῶν.

Ὁ Ἡρωδιανός, περὶ σχημάτων ἐν: AG (Villoison), II (1781) 95 = Rh. Gr., VIII (1835) 605, 5 - 6 Walz = III (1856) 100, 26 - 101, 5 Spengel· πρβλ. Πινδ. ἀπ. 285 (239), p. 389 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ. λέγει περὶ τοῦ πινδαρικοῦ σχήματος τάδε:

«Πινδαρικὸν δὲ τὰ τοῖς πληθυντικοῖς ὀνόμασι ἐνικὰ ῥήματα ἔχοντα ἐπιφοράν, οἷον:

«ἄνδρες ὑπὲρ πόλεων»

(ἐνθα ὁ Walz ἀστόχως μετεποίησεν εἰς <ἐπὶ πόλεως>) καὶ

<ἰαχεῖ βαρυνθεγκτῶν ἀγέλαι λεόντων (Πινδ. ἀπ. 285 (239), p. 389 Turyn: ἐξ ἄδ. εἰδ.)

καὶ παρ' Ὑσιόδωρ:

<τῆς δ' ἦν τρεῖς κεφαλαί>

ἀπὸ δὲ τούτου τοῦ ἔθους καὶ τοῖς οὐδετέροις πληθυντικοῖς ἐνικὰ ῥήματα ἐπιφέρειν ἀεὶ παρεδεξάμεθα, ὅπερ οὐ τηροῦσιν παντάπασιν οἱ λυρικοί, ἀλλ' οὐδὲ ὁ ποιητής. λέγει γοῦν:

<γυνὴ λέλνται> ('Ἰλ. Η 6)

καὶ ἐκ παραλλήλου:

<καὶ δὴ δοῦρα σέσηπε νεῶν καὶ σπάρτα λέλνται> (B 135)».

Τὸν πληρέστερον τύπον τοῦ ἐν λόγῳ διθυράμβου παρέχει ἡμῖν ὁ Πλούταρχος, πότερον Ἀθηναῖοι... Ἐνταῦθα ἡ φράσις: «κλυθ', Ἀλαλά» ἐφθαρμένη ἐν τοῖς χειρογράφοις οὕσα ἀντικατεστάθη διὰ συγκρίσεως πρὸς τὸν Πλούταρχον πάλιν, περὶ φιλαδελφίας. Τὰς αὐτὰς λέξεις, ὡς εἶδομεν, ἐπάγεται καὶ ὁ Ἡρωδιανός, περὶ μονήρους λέξεως, ἀρτιώτερον δὲ πως ὁ Ἀθήναιος, ἐξ οὗ κυρίως ἤντησε τὸ σχόλιον αὐτοῦ ὁ Εὐστάθιος. Πρὸς διασάφησιν ἐν τῇ συντάξει τοῦ πινδαρικοῦ σχήματος ἔλαβον οἱ γραμματικοὶ οἰκεῖον παράδειγμα ἐκ τινος ὁδῆς τοῦ Θηβαίου ποιητοῦ καὶ δὴ καὶ κατὰ προτίμησιν ἐκ τῆς ἀρχῆς αὐτῆς, ὡς εἶναι τὸ ἐν λόγῳ ἀπόσπασμα, ὅπερ ἀποτελεῖ τὴν ἀρχὴν διθυράμβου τινός. Εἰς τὸν Πίνδαρον ὁδηγοῦσι καὶ αἱ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ παρεφθαρμένοι λέξεις: «ὡς ὁ Θηβαῖος Ἐπαμεινώνδας εἶπεν». Ἐν τῷ κριτικῷ αὐτοῦ ὑπομνήματι, II (1796) 431 νομίζει ὁ Wyttenbach, ὅτι ὀφείλομεν ἐνταῦθα, ὅπως «Πίνδαρος» γράψωμεν ἀντὶ τοῦ «Ἐπαμεινώνδας». Οὕτω τὸ ἐν λόγῳ ἀπόσπασμα, ὅπερ, ὡς ἐλέχθη, παρὰ Πλουτάρχῳ κυρίως, πότερον Ἀθηναῖοι...ἀρτιώτερον διεσώθη ἡμῖν, ἀναλαμβάνει τὸν τύπον:

«κλυθ', Ἀλαλά, Πολέμον θύγατερ,

ἐγγέων προοίμιον, ᾧ θύεται

ἄνδρες ὑπὲρ πολλῶν τὸν ἰρόθυτον θάνατον»,

ἐνθα ἐν τῷ τρίτῳ στίχῳ ἀνελήφθη ἡ φράσις τοῦ Ἡρωδιανοῦ, περὶ σχημάτων: «ἄνδρες ὑπὲρ πόλεων» μετὰ τῆς ὀφειλομένης ὑπὸ τὸ πινδαρικὸν ὕφος μεταποιήσεως αὐτῆς· ἡ φράσις αὕτη οὕσα παρὰ τῷ Ἡρωδιανῷ ἀτελής ἄτε ἑλλείποντος ἐν αὐτῇ τοῦ ῥήματος κτᾶται οὕτω ἐν τῷ ἀποσπασματι τὴν ἐκζητούμενην συντακτικὴν αὐτῆς καὶ ἐννοιολογικὴν ἀρτιότητα.

Πρβλ. Πινδ. ἀπ. 94 (78), 1 - 3, p. 303 Turyn: διθύρ.

Περὶ τοῦ ἐν λόγῳ ἀποσπάσματος πρβλ. κυρίως M. Haupt: Über ein Bruchstück eines pindarischen Dithyrambus ἐν: Berichte der K. S. Gesellschaft III, pp. 313 - 316 (=Opuscula. I, Lipsiae 1875, pp. 310 - 314).

77. Ἰσοθμ. VII 21 - 39 (=29 - 55).

Ἀναφέρεται ἡ ᾠδὴ αὕτη εἰς τὸν Θηβαῖον Στρεψιάδην παγκράτιον ἐν Ἰσθμίοις νικήσαντα, ὅστις ἀνεψιὸς ἦτο τοῦ ἐν Οἰνοφύτοις πεσόντος ὁμωνύμου αὐτῷ ἡρώος.

Καθὰ ὁ Θουκυδίδης παραδίδει, I 108, 1 - 3, ἐν τῇ ἐν Τανάγρας τῆς Βοιωτίας μεταξὺ τοῦτο μὲν τῶν Λακεδαιμονίων καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν, τοῦτο δὲ τῶν Ἀθηναίων καὶ τῶν συμμάχων πάλιν αὐτῶν γενομένη μάχη (τὸ θέρος τοῦ 457) ἐνίκων οἱ Λακεδαιμόνιοι καὶ οἱ σύμμαχοι, πολλοὶ δὲ ἐφονεύθησαν ἐξ ἀμφοτέρων τῶν παρατάξεων. Μετὰ τὴν μάχην ταύτην οἱ Λακεδαιμόνιοι ἦλθον εἰς τὴν Μεγαρίδα καὶ δενδροτομήσαντες ταύτην πάλιν ἀπῆλθον ἐπ' οἴκου διὰ Γερανείας καὶ Ἰσθμοῦ. Δύο μῆνας μετὰ τὴν μάχην ταύτην (τὸν Σεπτέμβριον τοῦ 457) οἱ Ἀθηναῖοι ἐστράτευσαν ἐναντίον τῶν Βοιωτῶν ὑπὸ στρατηγὸν τὸν Μυρωνίδα καὶ νικήσαντες τοὺς Βοιωτοὺς ἐν μάχῃ ἐν Οἰνοφύτοις γενομένη ἐκράτησαν τῆς τε Βοιωτίας καὶ τῆς Φωκίδος, περιεῖλον δὲ περαιτέρω τὸ τεῖχος τῶν Ταναγραίων καὶ ἔλαβον ἐκ τῶν Ὀπουντιῶν Λοκρῶν ἑκατὸν ἄνδρας ὁμήρους τοὺς πλουσιωτάτους τά τε τεῖχη αὐτῶν τὰ μακρὰ ἐπετέλεσαν.

Παρὰ Πλάτωνι, Μενέξ. 242 a - c ἀναγινώσκουμεν, ὅτι γενομένου πολέμου συνέβαλον μὲν οἱ Ἀθηναῖοι ἐν Τανάγρας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῶν Βοιωτῶν Λακεδαιμονίους μαχόμενοι, ἀμφισβητήσιμου δὲ τῆς μάχης γενομένης διέκρινε τὰ πράγματα τὸ ὕστερον ἔργον· οἱ μὲν Λακεδαιμόνιοι καταλιπόντες τοὺς Βοιωτοὺς, οἳ ἐβοήθουν, ἀπῆλθον, οἱ δὲ Ἀθηναῖοι τῇ τρίτῃ ἡμέρᾳ μετὰ τὴν μάχην ταύτην νικήσαντες ἐν Οἰνοφύτοις τοὺς Βοιωτοὺς δικαίως κατήγαγον αὐτῶν τοὺς ἀδίκως φεύγοντας. Οἱ Ἀθηναῖοι λοιπὸν πρῶτοι κατὰ Πλάτωνα μετὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους Ἑλλήσιν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας αὐτῶν βοηθοῦντες πρὸς Ἑλληνας ἄνδρες ἀγαθοὶ ἐγένοντο καὶ ἡλευθέρωσαν ἐκείνους, οἳ ἐβοήθουν.

Περὶ τῶν μαχῶν Τανάγρας τε καὶ Οἰνοφύτων ποιεῖται λόγον ὁ Διόδωρος ἐν: XI 80, 1 - 83, 4 (=II [1963³] 335, 17 - 340, 24 Vogel). Οὐχὶ βεβαία εἶναι ἡ θέσις τῶν Οἰνοφύτων. Πρβλ. E. Meyer: Geschichte des Altertums. IV 1: Das Perserreich und die Griechen bis zum Vorabend des Peloponnesischen Krieges. Stuttgart 1954⁵ (ἐκδ. ὑπὸ H. E. Stier), σσ. 559 - 563.

Ἐν τῇ μάχῃ ταύτῃ λοιπὸν ἔπεσε γενναῖος μαχόμενος ὁ φίλος τοῦ Πινδάρου Στρεψιάδης ὁ Διοδότου. Οἱ Θηβαῖοι ἡττήθησαν ἐν αὐτῇ καὶ πολλὰς ἔσχον ἀπωλείας. Ὁ Πίνδαρος ἐξαίρει καὶ δεόντως ὑμνεῖ τὴν φιλοπάτριδα θυσίαν τοῦ συμπολίτου αὐτοῦ, ὅμως βαθέως ἐλύπουν αὐτὸν οἱ ἐμφύλιοι οὗτοι πόλεμοι, εἰς οὓς περιέπεσον οἱ Ἑλληνες μετὰ τοὺς εὐκλεεῖς ἀγῶνας αὐτῶν ἐναντίον τῶν βαρβάρων τῆς Ἀσίας.

Περὶ τῆς ἐν λόγῳ ᾠδῆς, Ἰσθμ. VII, πρβλ. κυρίως C. Gaspar, ἑ.ἀ., σσ. 22 - 28. Ὁ Gaspar δέχεται ὅτι ἡ ᾠδὴ αὕτη συνέστη τῷ 502 π.Χ. καὶ ὅτι

οὕτω Στρεψιάδης ὁ Διοδότου ἔπασσε μαχόμενος οὐχὶ ἐν Οἰνοφύτοις, ἀλλ' ἐν τινι μάχῃ τῶν παλαιῶν ἐκείνων χρόνων, καθ' οὓς, ὡς εἶδομεν (σημ. 33, σ. 272 - 273), ἐχθρικῶς πρὸς ἀλλήλους διετέλουν οἱ Θηβαῖοι καὶ οἱ Ἀθηναῖοι.

78. Ἰσθμ. VII 27 - 30 (=37 - 43).

79. Ἰσθμ. VII 31 - 36 (=44 - 50).

80. Περὶ τοῦ Ἀμφιαράου λέγει ὁ Πίνδαρος ἐν Νεμ. IX 24 - 27 (=57 - 65), ὅτι ὁ Ζεὺς χάριν αὐτοῦ διέσχισε καὶ διέστησε τὴν πλατεῖαν γῆν ἐπιπέμψας ἄνωθεν τὸν τοὺς πάντας βιαζόμενον κεραυνὸν καὶ οὕτως ἔκρυψεν αὐτὸν ἅμα τῷ ἄρματι αὐτοῦ ὑπὸ τὴν γῆν, πρὶν ἢ οὗτος φεύγων τρωθῇ τὰ νῶτα διὰ τοῦ δόρατος τοῦ Περικλυμένου, υἱοῦ τοῦ Ποσειδῶνος καὶ τῆς Χλωρίδος, καὶ ὁ τοιοῦτος θάνατος αἰσχύνῃν προστρίφεται τῇ ἀνδρειοτάτῃ ψυχῇ αὐτοῦ.

81. Ἰσθμ. VII 37 - 39b (=51 - 56).

82. Ἰσθμ. VII 21 - 26 (=29 - 36).

83. Πρβλ. ἐν γένει PLG (Bergk), III (1914⁴) 382 - 535: Poetae melici. Simonides ALG (Diehl), II (1925) 61 - 118: XI. Simonides.

84. Οὕτω παρὰ τῷ ἡμετέρῳ Γ. Μιςτριώτῃ: Ἑλληνικὴ γραμματολογία ἀπὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν χρόνων μέχρι τῆς ὑπὸ τῶν Τούρκων ἀλώσεως τῆς Κων/πόλεως. I, ἐν Ἀθήναις 1894, σ. 323 ἀναγινώσκουμεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου τάδε:

«Ἐπειδὴ ὁ Πίνδαρος ἀνῆκεν εἰς ἀριστοκρατικὸν γένος καὶ ἐπειδὴ οἱ ἀριστοκρατικοὶ τῶν Θηβῶν ἐμῆδισαν, δὲν ἐπειράθη, ὡς ὤφειλεν, ὅπως ἐξεγείρῃ τὸ φρόνημα τῶν Βοιωτῶν ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας, ἀλλὰ παρήγεσε τούτους, ὅπως ἄγωσιν ἡσυχίαν. Κατὰ τοῦτο ὁ Βοιωτὸς ποιητὴς εἶναι ὑποδεέστερος τοῦ Αἰσχύλου καὶ τοῦ Σιμωνίδου, οἵτινες ἐνεπλήσθησαν ἱεροῦ ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας ἐνθουσιασμοῦ».

Πρβλ. W. J a e g e r: Paideia. Die Formung des griechischen Menschen. I, Berlin - Leipzig 1959⁴, σ. 291. A. L e s k y, ἑ.ξ., σ. 219.

85. Πρβλ. ἐν γένει Πολυβ. II 37, 1 - 71, 10 (=I [1888²] 156, 27 - 197, 15 Hultsch=I [1962] 169, 7 - 211, 29 Dind., Büttner - Wobst): IV 3, 1 - IV 37, 7 (=II [1892²] 3, 20 - 47, 22 Hultsch=II [1962] 3, 25 - 48, 22 Dind., Büttner - Wobst): πρβλ. περαιτέρω Πλουτ. Ἄρατος 1, 1 - 54, 8 (=βίοι, pp. 1027 c - 1052 d=III 1 [1915] 303, 1 - 365, 6 Zie.): Ἄγρις καὶ Κλεομένης 22 (1) - 60 (39), 6 (=βίοι, pp. 805 a - 824 a=III 1 [1915] 429, 6 - 476, 21 Zie.): [Kaerst] ἄρθρον: Antigonos 5) A. Doson oder Epitropos ἐν: RE, I 2 (1894) 2418, 1 - 2419, 22: [v. Jan.] ἄρθρον: Aratos 2) ἐν: RE, II 1 (1896) 383, 45 - 390, 66: [Lenschau] ἄρθρον: Kleomenes 6) ἐν: RE, XI 1 (1921) 702, 24 - 710, 49: [Fritz Geyer] ἄρθρον: Philippos 10) ἐν: RE, XIX 2 (1938) 2303, 61 - 2305, 14: F. W. W a l b a n k: A historical commentary on Polybins. I: Commentary on Books I - VI. Oxford 1957, σ. 256: II 54, 5.

Παρὰ Πολυβίῳ κατ' ἐξοχὴν ἐν τοῖς ἀνωτέρω ἀναγραφεῖσι τόποις ἐκτιθενται αἱ ἀρχαὶ πρῶτον τοῦ «*Συμμαχικοῦ πολέμου*» τῶν Ἀχαιῶν κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ τῶν συμμάχων αὐτῶν καὶ αὐτὸς εἶτα ὁ «*Συμμαχικὸς πόλεμος*», ὅστις διήρκεσεν ἀπὸ τοῦ 220 - 217 π.Χ.

Τὸ θέρος τοῦ 222 π.Χ. ἐνίκησεν ὁ βασιλεὺς τῆς Μακεδονίας Ἀντίγονος τὸν βασιλέα τῆς Σπάρτης Κλεομένην· εὐθὺς μετὰ τὸ γεγονός τοῦτο ἰδρύθη ἡ συμμαχία ὅλων τῶν Ἑλλήνων τῆς κεντρικῆς Ἑλλάδος, ἣν ἐξεπροσώπει τὸ ὑπὸ τὴν ἐποπτεῖαν ἢ τὴν «*ἡγεμονίαν*» τοῦ Μακεδόνος βασιλέως διατελοῦν «*Συνέδριον*» τῆς Κορίνθου. Οἱ Αἰτωλοὶ, καθὰ περὶ αὐτῶν μετ' ἐκδήλου πικρίας καὶ ἐχθρότητος γράφει ὁ Πολύβιος, δυσχερῶς ἔφερον τὴν εἰρήνην καὶ τὰς ἀπὸ τῶν ἰδίων ὑπαρχόντων δαπάνας, ἐπειδὴ οὗτοι εἰθισμένοι ἦσαν, ὅπως ἀπὸ τῶν ὑπαρχόντων τῶν γειτόνων ζῶσιν· ἔχοντες οὗτοι χρεῖαν πολλῆς χορηγίας, διὰ τὴν ἔμφυτον αὐτῶν ἀλαζονείαν καὶ διὰ τὸν πλεονεκτικὸν περαιτέρω καὶ θηριώδη αὐτῶν βίον οὐδὲν οἰκεῖον, ἀλλὰ τὰ πάντα πολέμια, ἐθεώρουν. Καὶ ὅσον μὲν χρόνον ἔζη ὁ Ἀντίγονος, φοβοῦμενοι τοὺς Μακεδόνας ἦγον οἱ Αἰτωλοὶ ἡσυχίαν, ὅτε δ' ἐκεῖνος μετέλλαξε τὸν βίον παῖδα καταλιπὼν τὸν διαδεχθέντα αὐτὸν Φίλιππον, καταφρονήσαντες αὐτοῦ ἐξήτουν ἀφορμὰς καὶ προφάσεις τῆς εἰς Πελοπόννησον ἐπιπολεῖς ἀγόμενοι κατὰ τὸ παλαιὸν ἔθος ἐπὶ τὰς ἐκ ταύτης ἀρπαγὰς μετὰ τῆς πίστewος πάντοτε, ὅτι ἱκανοὶ ἦσαν, ὅπως ἐπιτυχῇ πόλεμον διεξαγάγωσι κατὰ τῶν Ἀχαιῶν. Οὐδαμῶς ὁμως ἐβράδυνεν ἐπὶ τοῦ προκειμένου ἢ ἐπέμβασις τοῦ Φιλίππου· συγκαλεῖ οὗτος ταχέως σύνοδον ἐν Κορίνθῳ, ἐν ᾗ ἀπεφασίσθη ἡ κήρυξις τοῦ προσαγορευομένου «*Συμμαχικοῦ πολέμου*», πολέμου πάντων ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν. Ὁ Φίλιππος καὶ οἱ σύμβουλοι ἐξαπέστειλλον πρὸς τοὺς συμμάχους πρεσβευτάς, ἵνα πάντες κατὰ τὰ δεδογμένα ἐκφέρωσι τοῖς Αἰτωλοῖς τὸν ἀπὸ τῆς χώρας πόλεμον. Οἱ Μεσσήνιοι, οὕτως πολλὰκις ἡδικήθησαν ὑπὸ τῶν Αἰτωλῶν καὶ οὕτω κύριοι αἵτιοι ἐγένοντο τοῦ «*Συμμαχικοῦ πολέμου*», ἡρνήθησαν σύμπραξιν ἐν αὐτῷ· τοῖς πρὸς αὐτοὺς ἀπεσταλμένοις ἀπεκρίθησαν, ὅτι ἡ Φιγάλεια, ἥτις ἔκειτο ἐν τοῖς ὁρίοις αὐτῶν, ἦτο σύμμαχος τῶν Αἰτωλῶν καὶ ὅτι ὅρον οὕτω τῆς εἰσόδου αὐτῶν εἰς τὸν πόλεμον ἀπετέλει ἡ ἀπόσπασις αὐτῆς ἐκ τῆς συμμαχίας τῶν Αἰτωλῶν.

Οὐδαμῶς ἐνταῦθα ὑπείσέρχομαι εἰς βαθυτέραν τινὰ ἀνάλυσιν καὶ διάσφησιν τῶν οἰκείων ἐπὶ τοῦ προκειμένου φιλολογικῶν καὶ ἱστορικῶν προβλημάτων. Ἐνταῦθά τε καὶ ἐν τοῖς ἐφεξῆς περιορίζομαι ἐν τῇ ἀπλῇ μόνον ἀναγραφῇ τῶν πηγῶν, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε δημοσιευθήσεται ὅσον οὕτω εἰδικῇ ἐπὶ τοῦ θέματος μελέτῃ ἐν τῷ πρώτῳ περιοδικῷ τόμῳ τῆς «*Ἑταιρείας Στερεοελλαδικῶν μελετῶν*» ὑπὸ τὴν ἐπιγραφὴν:

«*Ὁ Πίνδαρος καὶ αἱ Θῆβαι κατὰ τοὺς Περσικοὺς πολέμους*».

86. Πολύβ. IV 31, 3 - 8 (=Π [1892²] 39, 9 - 25 Hultsch=Π [1962] 40, 10 - 28 Dind., Büttner - Wobst).

87. Ἀρτιώτερον ἢ ὁ Πολύβιος παρέχει ἡμῖν τὸ ἀπόσπασμα ὁ Στοβαῖος, ἐκλ. IV 16, 6 (=IV [II], 1958², p. 395, 7 - 12 Wachsmuth - Hense [Hense]). Πρβλ. ἔτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου Φιλοδ. περὶ μουσ. IV 30, 43 - 45 (=p. 18 Kemke [1884]).

88. Ἀναντιρρήτως ἀπὸ ἐκατονταετηρίδων συνεῖχε καρδίαν τε καὶ λογισμὸν πάντων τῶν Ἑλλήνων ἢ συνείδησις κοινῶν τινων πρὸς ἀλλήλους δεσμῶν, τῶν δεσμῶν δηλαδὴ τῆς κοινότητος καταγωγῆς τε καὶ αἵματος, θρησκείας τε καὶ γλώσσης, ἡθῶν τε καὶ ἐθίμων. Πολλοὶ τῶν Ἑλλήνων μάλιστα ἀπετέλουν παλαιόθεν εὐρύτερά τινα καὶ μείζονα πολιτικά συγκροτήματα καὶ συστήματα. Καθ' ὥρισμένα χρονικὰ διαστήματα ἦγοντο ἑορταὶ καὶ ἐγίνοντο ἀγῶνες ἐν περιβλέπτοις καὶ ἐπισήμοις τόποις λατρείας, ὅτε ἦν οὐντο ἀλλήλοις διάφοροι ἑλληνικοὶ λαοὶ καὶ συνήπτετο ἀνακωχὴ καὶ εἰρήνη μεταξὺ τῶν ἐμπολέμων πολιτειῶν. Τινὲς τῶν ἑορτῶν καὶ ἀγῶνων τούτων ἑνωρὶς ἤδη ἀνέλαβον πανελληνίον ἐθνικὸν κύρος· ἐν Ὀλυμπίᾳ, ἐν Δελφοῖς, ἐν Νεμέᾳ καὶ ἐν τῷ Ἴσθμῳ συνηθροίζετο πρὸς διεξαγωγὴν γυμναστικῶν ἀγῶνων τὸ ἄνθος τῆς ἑλληνικῆς νεότητος. Εἰ καὶ παντὶ βαρβάρῳ ἀπηγορεύετο ἡ συμμετοχὴ ἐν ταῖς ἑορταῖς καὶ τοῖς ἀγῶσι τούτοις, οὐδαμῶς ἐν τῇ ὥραίᾳ αὐτῶν περιοχῇ ἀνετράπησαν ἢ κατενικήθησαν καὶ ἤρθησαν τὰ ἐν ταῖς διαφόροις ἑλληνικαῖς πόλεσιν ὑπάρχοντα κοινωνικὰ ἐκεῖνα καὶ πολιτικὰ ρεύματα, ἅτινα βαθέως τε καὶ ἐκτενῶς ἀπειργάζοντο τὴν διάσπασιν καὶ τὸν χωρισμὸν αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων· ἕνεκα τούτου οὐδαμῶς ἐδημιουργήθη ἐθνικὴ συνείδησις, ἐνιαῖον φρόνημα συγγενείας καὶ ἀδελφότητος, ἔθνος τι συμπαγὲς μετὰ κραταιᾶς καὶ ἀδιασπάστου πολιτικῆς δυνάμεως καὶ ἰσχύος, εἰ καὶ ὑπῆρχεν ἐθνικὴ τῶν Ἑλλήνων ποίησις, ἥτις κάτοπτρον ἦτο τοῦ βίου αὐτῶν ὑφ' ὅλας αὐτοῦ τὰς παντοσεδεῖς ἐκδηλώσεις καὶ μορφάς.

89. Θουκ. III 62, 3 - 5.

90. Θουκ. III 54, 3 - 4.

91. Πρβλ. Ἡροδ. VII 205, 2 - 3· 219, 1 - 220, 4· 222, 1· 233, 1 - 2· 238, 1 - 2· VIII 50, 2· 66, 2· IX 15, 1 - 75, 1· Πλουτ. περὶ τῆς Ἡροδ. κακοηθ. 31 - 33 (=ἡθ., pp. 864 d - 867 b = V [1893] 236, 1 - 243, 13 Bern)· Ἀριστ. 16, 6 (=βίοι, p. 328 c = I 1 [1960³] 271, 5 - 7 Zie.)· 18, 5 - 7 (=αὐτ., p. 330 ab = αὐτ., p. 274, 13 - 30).

92. Πινδ. ἀπ. 255 (159), p. 380 Turyn: ἐξ ἀδ. εἰδ.

93. Ὁ ἄνωτ. σημ. 61, σ. 287 - 288.

94. Φιλόδ. περὶ μουσ. IV 20, 9 - 11 (=p. 87 Kemke [1894]).

95. Πλουτ. Θεμιστ. 6, 5 (=βίοι, p. 114 f = I 1 [1960³] 164, 9 - 13 Zie.).

96. Πρὸ τῆς ἐθνικῆς ὑποθέσεως ἔδει, ὅπως ὑποχωρήσωσι τὰ ἐπὶ μέρους συμφέροντα καὶ αἱ μεταξὺ τῶν διαφόρων πόλεων ὑπάρχουσαι ἔριδες· πρβλ. ἐπὶ τοῦ προκειμένου Ἡροδ. VI 87, 1 - 94, 2· VII 145, 1· VIII 78, 1 - 81,

1· 91, 1 - 93, 2· Πλουτ. Ἀριστ. 8, 1 - 6 (=βίοι, p. 232 b - e=I 1 [1960³] 259, 16 - 260, 31 Zie.)· Θεμιστ. 11, 1 - 12, 8 (=βίοι, pp. 117 d - f — 118 a - e=I 1 [1960³] 170, 10 - 173, 7 Zie.)· 20, 3 - 4 (=αὐτ., p. 122 bc=αὐτ., p. 181, 18 - 182, 3).

97. Πλούτ. Θεμιστ. 6, 3 - 4 (=βίοι, p. 114 e=I 1 [1960³] 164, 1 - 6 Zie.).

98. Πλούτ. Θεμιστ. 6, 4 - 5 (=βίοι, p. 114 ef=I 1 [1960³] 164, 6 - 9 Zie.).

99. Ἡρόδ. IX 86, 1 - 88, 1.

100. Πλὴν τοῦ Ἡροδότου πρβλ. ἔτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου Διοδ. XI 33, 4 (=II [1964³] 272, 21 - 273, 4 Vogel).

101. Βίος Πινδ. — Vit. Ambr. ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Πίνδαρον, Schol. Vet., I (1964) 2, 10 - 14 Drachmann· Πινδ. γέν. — Vit. Thom., αὐτ., p. 5, 11 - 16· Eust. prooem. 28 (=αὐτ., III [1964] 300, 13 - 19).

102. Τοῦτο λέγεται, ὅτι καὶ ὁ Ἀλέξανδρος μετὰ ταῦτα ἐποίησεν ἐμπρήσας καὶ οὗτος τὰς Θήβας μόνον τὴν οἰκίαν τοῦ ποιητοῦ ἐφύλαξεν, ἥτις ὡς ἐλέχθη, καὶ εἰς πρυτανεῖον ἀπετελέσθη· πρβλ. Πινδ. γέν. — Vit. Thom. ἐν τοῖς ἀρχαίοις σχολίοις εἰς Πίνδαρον, Schol. vet., I (1964) 5, 15 - 16 Drachmann· Eust. prooem. 28 (=αὐτ., III [1964] 300, 17 - 19)· σχόλ. εἰς Νεμ. VII 1 a (=αὐτ., III [1964] 116, 23 - 25)· Διον. Ἀλικαρν. Δημοσθ. 26 (=V[I] [1899] 185, 7 - 10 Us. - Rad.)· Δίων. Χρυσ. περὶ βασιλ. II 33 (=I[1893] 23, 3 - 11 Arnim=I [1916] 29, 12 - 22 Budé=The Loeb Classical Library, I [1961] 70 Cohoon)· Ἀρρ. ἀνάβ. I 9, 10 (=I [1910] 19, 29 - 31 Roos=The Loeb Classical Library, I [1954] 44 Robson)· Ἰω. Τζέτζ. χιλ. (chil.) VII 410 - 413 (=p. 256 Kiessl. [1826])· Σουτδ. s.v.: «περὶ Πινδάρου» (=IV [1935] 133, 12 - 16 ὑπ' ἀριθ. 1619 Adler)· Πινδ. ἀπ. 126 (120. 121), 1 - 6, pp. 322 - 323 Turyn: ἐγκ.

103. Ἰσθμ. VIII 5 c - 13 (=14 - 25).

104. Χάριν τοῦ Κλεάνδρου τούτου καίπερ μετ' αὐτοῦ λυπούμενος καὶ ὁ ποιητὴς τὴν ψυχὴν διὰ τὸν ἐν Σαλαμῖνι θάνατον συγγενῶν αὐτοῦ καλεῖ οὗτος μεθ' ἱκεσιῶν τὴν χρυσὴν Μοῦσαν, στ. 5 - 5 c (=9 - 11).

105. Ἰσθμ. V 49 - 56 (=56 - 64).

106. Πρβλ. Ἡρόδ. VIII 86, 1· 91, 1 - 93, 1· Διοδ. XI 18, 2 (=II [1964³] 249, 22 - 27 Vogel)· 27, 2 (=αὐτ., p. 264, 9 - 12). Περὶ τῆς ἐν Σαλαμῖνι ναυμαχίας πρβλ. ἐν γένει Ἡρόδ. VIII 83, 1 - 95, 1· Διοδ. XI 16, 1 - 19, 6 (=II [1964³] 247, 14 - 252, 10 Vogel).

107. Πυθ. I 71 - 80b (=139 - 156).

108. Πρβλ. σχόλ. εἰς Πινδ. Πυθ. I 137 c (=Schol. vet., II [1964] 23, 15 - 20 Drachmann).

109. Πλούτ. Θεμ. 8, 1-2 (=βίοι, p. 115 ef=I 1 [1960³] 166, 4-17 Zie.).

110. Πρβλ. Πλουτ. πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι 7 (=ῥθ., p. 350 ab=Π [1889] 467, 16 - 23 Bern.=Π 2 [1935] 132, 22 - 134, 6 Na. - Si. - Ti.)· περὶ τῆς Ἥροδ. κακοῦθ. 34 (=ῥθ., p. 867 bc=V [1893] 243 - 244, 5 Bern.)· Αἰλ. Ἀριστ. XLVI. ὑπὲρ τῶν τεττ. p. 188 (=Π [1964] 251 Dind.)· Πινδ. ἀπ. 93 (77), 1 - 2, p. 302 Turyn: διθύρ. — 92 (76), 1 - 2, pp. 300 - 302 Turyn: διθύρ.

111. Πρβλ. σχόλ. εἰς Ἀριστοφ. Ἀχαρν. 627 (=p. 18 b, 18 - 20 Dübner [1877])· ἱππ. 1329 (=αὐτ., p. 75 a, 13 - 14)· νεφ. 299 (=αὐτ., p. 96 a, 41 - 50)· Αἰλ. Ἀριστ. I. παναθ. (σχόλια) 196, 18 (=Π [1964] 341, 28 - 29 Dind.)· Βίον Πινδ. - Vit. Ambr. ἐν: Schol. vet., I (1964) 1, 15 - 2, 1 Drachmann· Πινδ. γένος - Vit. Thom. αὐτ., p. 5, 17 - 6, 3· Eust. prooem. 28 (=αὐτ., Π [1964] 300, 10)· Ἰσοκρ. XV. περὶ ἀντιδ. 166· [Αἰσχίν.] ἐπιστ. 4, 2 - 3 (=p. 293, 11 - 294, 1 Blaß [1908²]· σχόλ. εἰς Πινδ. Πυθ. II Inser. ἐν: Π (1964) 31, 16 - 18 Drachmann· Πλουτ. πότερον Ἀθηναῖοι κατὰ πόλεμον ἢ κατὰ σοφίαν ἐνδοξότεροι 7 (=ῥθ., p. 350 ab=Π [1889] 467, 16 - 23 Bern.=Π 2 [1935] 132, 22 - 134, 6 Na. - Si. - Ti.)· Θησ. 1, 5 (=βίοι, p. 1 bc=I 1 (1960²) 1, 19 - 2, 1 Zie.)· [Πλουτ.] ἀποφθ. λακων. (=ῥθ., p. 232 e=Π [1889] 169, 20 - 22 Bern.=Π 1 [1935] 190, 5 - 8 Na. - Si. - Ti.)· Αἰλ. Ἀριστ. XIII. παναθ. 96 (=I [1964] 155 Dind.)· 196 (=αὐτ., p. 319)· XX. παλινωδία ἐπὶ Σμύρνη 13 (=Π [1898] 20, 8 - 15 Keil)· Πανσ. I 8, 4 (=I [1959] 19, 26 - 20, 5 Spiro)· Ἀθην. V 12 (=p. 187 d=I [1965] 418, 6 - 9 Kaibel)· Φιλοστρ. εἰκ. II 12, 4 (=Π [1871] 358, 23 - 27 Kayser=p. 85, 19 Semin. Vindob. Sod. [1893])· Λιβαν. I. Σωκρ. ἀπολ. 79 (=V [1909] 57, 15 - 58, 9 Foerster)· XVII. Αἰσχ. 26 (=VI [1911] 205, 13 - 206, 4)· ἀπ. 49 (=XI [1922] 637, 1 - 641, 6)· Ἰουλ. I. εἰς Κωνσταντ. 6 (=I 1 [1932] 19, 22 - 25 Bidez)· Ἱμερ. XVI 2 (=p. 81, 16 - 20 Dübner [1878²])· Δαμάσκ. ἐν τῷ *Βίῳ Ἰσιδώρου*· παρὰ Φωτίῳ, βιβλ. 242 (=Π [1824] 341 b, 35 - 38 Bekk.)· Ἰω. Τζέτζου *σχόλια εἰς Ἔργα καὶ Ἡμέρας* τοῦ Ἡσιόδου ἐν: PMG (Gaisford), II (1823²) 269, 9 - 11 (πρβλ. αὐτ., p. 268, 4 - 269, 9)· Εὐστ. παρεκβ. εἰς τὴν Ὀμ. Ἰλ. B (2), 546 (=I [1542] 284, 3 - 5 ed. Rom.)· πρόλογος τῶν πινδαρικῶν παρεκβολῶν - prooem. 28 (=Schol. vet., Π [1964] 300, 9 - 13 Drachmann).

Ἐν τοῖς μυχοῖς τῆς καρδίας τῶν ἀριστοκρατικῶν Θηβαίων ἰσχυρῶς ἐρριζωμένον ἦτο ἀμάχητον μῖσος κατὰ τῶν δημοκρατικῶν Ἀθηναίων· τούτου ἕνεκα πολὺ λαμπρότερον φέγγουσι τὰ ἀκτινοβόλα ῥήματα τοῦ Πινδάρου ἐν τοῖς ἐν λόγῳ δυσὶν ἐκ διθυράμβων ἀποσπάσμασιν αὐτοῦ, ἐν οἷς οὗτος μετὰ θαυμασμοῦ καὶ ἀνεφίκτου τέχνης ὑμνεῖ τὰ ἀθάνατα ἔργα τῶν Ἀθηναίων, ἅτινα οὕτω δεξιῶς τε καὶ μετ' αὐτοθυσίας ὑπὲρ τῆς ἐλευθερίας τῆς πατρίδος ἐπετέλεσαν.

112. Ἑορταστικὴ φορὰ καὶ ὁρμὴ ὑψηλόφρονος καὶ εὐπρεποῦς διθυραμβικῆς πτήσεως, σεμνὴ ἀνάπασις ὑπερόχων κοινωνικῶν καὶ πολιτικῶν ἰδεῶν καὶ ἀνθηρὰ ἰσχὺς καὶ ἐλευθερία ποιητικῆς διαπλάσεως τῶν παντοειδῶν εἰκόνων τοῦ βίου συνάπτονται ἐν ταῖς ῥαῖς τοῦ Πινδάρου καθαρωτάτῃ ἡθικῇ σοβαρότητι καὶ ἀμέμπτῳ εὐγενείᾳ χρηστοῦ καὶ ἀνεπιλήπτου ἀριστοκρατικοῦ λογισμοῦ. Διὰ κραταιᾶς κλήσεως ἐγείρει ὁ ἀθάνατος ποιητὴς τῶν Θηβῶν τοῦ ὕπνου καὶ τῆς νάρκης τὰς ἐν τῷ ἑλληνικῷ ἐδάφει βαθέως ἐρριζωμένας θρησκευτικὰς, ἡθικὰς καὶ πνευματικὰς ἐν γένει δυνάμεις τοῦ ἔθνους, τὰς ἐν τοῖς ἑλληνικοῖς μύθοις ἡρώων τε καὶ θεῶν καὶ ἐν ταῖς λαμπραῖς περαιτέρω παραδόσεσι πολυδοξάστων γενῶν τῆς ἑλληνικῆς ἀριστοκρατίας σεμνῶς ὑποκυπτομένας ἐντολὰς ἀνωτέρας ἀρετῆς καὶ παιδείας.

Ἡ διήγησις ἀπετέλει παρὰ τῷ ποιητῇ οὐχὶ σκοπόν, ἀλλὰ μέσον κυρίως πρὸς στερεὰν οἰκοδομίαν καὶ κατασκευὴν ἀμώμου ἀνθρωπίνου βίου καὶ ἑξαρσιν αὐτοῦ εἰς ὑψηλὰς καὶ φωτεινὰς σφαίρας θρησκευτικῆς καὶ ἡθικῆς, κοινωνικῆς καὶ πολιτικῆς, πνευματικῆς ἐν γένει εὐπρεπείας καὶ καθαρότητος. Τὸν πανελλήνιον πολιτισμὸν εἶχεν ὁ ποιητὴς ἀδιαλείπτως πρὸ ὀφθαλμῶν ἢ παντοειδῆς πρόοδος καὶ προκοπὴ τῆς ὅλης Ἑλλάδος ἀπετέλει παρ' αὐτῷ ἐγκάρδιον καὶ προσφιλέ, μόνιμον καὶ ἱερὸν μέλημα.

113. Ἐν οἰκείοις γραμματολογικοῖς καὶ ἱστορικοῖς ἔργοις Ἑλλήνων καὶ Εὐρωπαίων σοφῶν ἀνέγνωσα κατὰ καιροὺς κρίσεις ἐπὶ τοῦ προκειμένου τῆδε κάκεισε, ἄς, ὁμολογῶ, μετὰ πολλῆς ἀπεχθείας διὰ τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ κακότητα αὐτῶν ἀνακαλῶ ἐκάστοτε εἰς τὴν μνήμην. Αἱ κρίσεις αὗται, ἄς διεμύρφωσεν κυρίως καὶ παρέτρεψε μακρὰν τῆς ὀφειλομένης ἱστορικῆς ἀληθείας ὁ ἄφιλος καὶ πολέμιος ἐναντι τῶν Θηβαίων καὶ τοῦ Πινδάρου εἰδικώτερον λογισμὸς τοῦ Μεγαλοπολίτου Πολυβίου, ἐναργῶς καταδεικνύουσιν, ὅτι ἐνίοτε καὶ ἡ μεγάλη σοφία οὐχὶ ἀμέτοχος εἶναι ταπεινῶν παθῶν κακότητος καὶ πικρίας, σφαλμάτων καὶ ἀμαρτημάτων, παρακρούσεων καὶ πλανῶν· τὰ βαρέα ταῦτα καὶ δεινὰ ὄντως ἐλαττώματα τοῦ ἱστορικοῦ λογισμοῦ, τοῦ ἥθους ἐν γένει καὶ τοῦ χαρακτῆρος καλύουσι τὴν πρόθυμον καὶ ἐπίμονον ἀναζήτησιν τῆς καθαρᾶς ἀληθείας καὶ ἐκτρέφουσι τοῦ ψεύδους μόνον καὶ τοῦ ἀμειλικτοῦ μίσους σκοτεινὰς καὶ κατὰ πάντα εὐτελεῖς καὶ ἀθλίαις εἰκόνας.

Ἐν τῇ παρουσίᾳ ἐργασίᾳ καταδείκνυνται δι' ἀδιασείστων τεκμηρίων καὶ ἐπιχειρημάτων ὁ φιλόπατρις λογισμὸς τοῦ μεγάλου ποιητοῦ τῶν Θηβῶν, τοῦ ὕμνητοῦ παντὸς ὥραίου, μεγάλου καὶ ὑψηλοῦ· διὰ τοῦτο ἀκριβῶς θεωρῶ ἐνταῦθα περιττὴν τὴν μνείαν πάντων τῶν φιλόλογων καὶ ἱστορικῶν, οἵτινες ἀκρίτως κατὰ καιροὺς καὶ ἀμαθῶς προσβάλλουσιν ἐν ταῖς συγγραφαῖς αὐτῶν τὸ κλέος καὶ τὴν τιμὴν ἐνδόξου Ἑλλήνος ποιητοῦ, ἵνα ἄλλως τε μὴ ὀνομαστὶ καταδείξω τὴν ἐπιπολαιότητα καὶ ἀνεπάρκειαν ἢ τὴν κακότητα ἔτι ἀνδρῶν τὰ πρῶτα φερόντων ἐν τῇ διεθνῇ ἐπιστήμῃ τῶν κλασσικῶν σπουδῶν· θὰ ἀπέτελει τοῦτο ἀδιάσειστον πάλιν τεκμήριον ἐλλείψεως παρ' αὐτοῖς ἱστορικῆς

καὶ φιλολογικῆς συνειδήσεως κατὰ τὴν ἀναζήτησιν, τὴν ἔρευναν καὶ τὸν ἔλεγ-
χον τῆς καθαρωτάτης ἐν τοῖς πράγμασιν ἀληθείας. Πάντων τούτων μειοῦται
πως τὸ ἀμάρτημα ἐν τῷ ἔργῳ τούτῳ τῆς ἀδίκου καὶ βδελυρᾶς συκοφαντίας
καὶ διαβολῆς διὰ τοῦδε τοῦ πράγματος τουλάχιστον, ὅτι δηλαδὴ ἕκαστος
τούτων ἡσύχως καὶ ἀβασανίστως ἀντιγράφει τοὺς λόγους τοῦ ἄλλου, ἡ δὲ
ἀντιγραφή αὕτη ξένων λόγων καὶ μεγαλόπνων εὐρημάτων, ἐπιπολαίων καὶ
ψευδῶν σοφισμάτων ἐξικινεῖται μέχρι τοῦ Μεγαλοπολίτου ἱστορικοῦ Πολυβίου,
οὕτινος ἐπὶ τέλους τὸ ἀμεμπτον κύρος οὐδεὶς θὰ ἡδύνατο, ὅπως ἄνευ περαιτέρω
τινὸς διαδικασίας προσβάλλῃ καὶ ἀθετήσῃ.

114. Πάθει ἀμαχίτου ἔχθρας καὶ μίσους κατὰ τῶν Αἰτωλῶν συνεχόμε-
νος ὁ Πολύβιος ἐλέγχει τοὺς Μεσσηνίους καὶ σὺν τούτοις Θηβαίους τε καὶ
Πίνδαρον, διότι πάντες οὗτοι τοῦ φθοροποιοῦ πολέμου τὴν ἡσυχίαν μᾶλλον
καὶ τὴν εἰρήνην προέκριναν. Παρατηρητέον παρὰ ταῦτα, ὅτι αὐτὸς οὗτος ὁ
Μεγαλοπολίτης ἱστορικός εὐθὺς μετὰ τὴν ἀναγραφὴν τῆς καταδίκης ταύτης
ἐπάγεται παρατηρήσεις καὶ κρίσεις ἀναφορικῶς πρὸς τὴν πολιτικὴν στάσιν
τῶν λαῶν τῆς Πελοποννήσου, ἃς ὁμοίως τις λογισμὸς ἀκριβῶς περὶ τῆς ὀφει-
λομένης ἐν αὐτοῖς τηρήσεως ἡσυχίας καὶ εἰρήνης ἐνέπνευσεν αὐτῷ ἐλευθέρῳ
πλέον ὄντι παθῶν ἢ τὰ ἴδια αὐτοῦ συμφέροντα ὑπηρετοῦντι. Εὐχόμενος ὁ
ἱστορικός, ὅπως ἡ ὑπάρχουσα τότε τοῖς Πελοποννησίοις κατάστασις εἰρήνης
τε καὶ ἡσυχίας ἀδιατάρακτος περαιτέρω παραμένῃ, ἐπάγεται τὴν παρατήρη-
σιν, ὅτι, ἐάν ποτε τὰ παρ' αὐτοῖς πράγματα εἰς κίνησιν καὶ μετὰστασιν περιέλ-
θωσι, μία ὑπάρχει Μεσσηνίους τε καὶ Μεγαλοπολίταις ἐλπίς ἐλευθέρας ἐπὶ
μακρὸν χρόνον χρήσεως καὶ καρπώσεως τῆς χώρας αὐτῶν, ἐὰν δηλαδὴ οὗτοι
συμφωνήσαντες κατὰ τὴν γνώμην τοῦ Ἐπαμεινώνδου κοινωνῶσιν ἀλλήλοις
παντὸς πράγματος ἀληθινῶς καὶ εἰλικρινῶς. Ἐνταῦθα λοιπὸν ποιεῖται ὁ ἱστο-
ρικός τοὺς λόγους αὐτοῦ ὡς Μεγαλοπολίτης κυρίως, οὐχὶ δὲ ὡς δεινὸς ἐχθρὸς
καὶ πολέμιος τῶν Αἰτωλῶν.

Πολλαχοῦ ἀλλαχοῦ ἐμφανίζεται ἡμῖν ὁ ἰδιόρρυθμος καὶ ἀτομικὸς χαρ-
κτὴρ τῆς φιλοπατρίας τοῦ Ἀχαιοῦ ἢ Ἀρκάδος ἱστορικοῦ, ὅπερ οὗτος συγγω-
ρεῖ μὲν ἑαυτῷ, οὐχὶ ὅμως τοῖς Μεσσηνίοις, τοῖς Θηβαίοις καὶ τῷ Πινδάρῳ.
Ὁ τῶν Ἀκαρνάνων παρὰ τοῖς Λακεδαιμονίοις πρεσβευτὴς Λυκίσκος ἀποτρέ-
πει τοὺτους, IX 39, 1 - 5 (=III [1870] 705, 21 - 706, 8 Hultsch=III
[1962] 49, 26 - 50, 15 Dind., Büttner - Wobst) πάσῃ τέχνῃ καὶ μηχανῇ
ἐνδεχομένης τινὸς συμμαχίας μετὰ τῶν Αἰτωλῶν ἐναντίον τῶν Μακεδόνων
καὶ τοῦ Φιλίππου· καλὸν ἦτο, λέγει ὁ Λυκίσκος τοῖς Λακεδαιμονίοις διὰ γρα-
φίδος τοῦ Μεγαλοπολίτου ἱστορικοῦ, ὅπως οὗτοι μετὰσχῶσι τῆς συμμαχίας
ἐναντίον τῶν Αἰτωλῶν κατὰ προαίρεσιν, ἐφ' ὅσον ἄλλως τε καὶ Λακεδαιμόνιοι
εἶναι, οἵτινες ἐψηφίσαντό ποτε, ὅπως τοὺς Θηβαίους, οἵτινες κατὰ τὴν ἔξοδον
τῶν Περσῶν μόνον τῶν Ἑλλήνων «κατ' ἀνάγκην» ἐβουλευσάντο ἡσυχίαν ἄγειν»,
δεκατεύσωσι τοῖς θεοῖς κρατήσαντες τῶν βαρβάρων. Ἐνταῦθα ἡ πικρία ἐκείνη

τοῦ Πολυβίου, μεθ' ἧς οὗτος ἤλεγξε πρότερον τὴν προδοσίαν τῶν Θηβαίων, ἀναλαμβάνει χροιάν ἐπεικοῦς συγγνώμης, διότι τὴν προδοσίαν ταύτην ἐνήργησαν οὗτοι ἀναγκασθέντες! Πάντως τοῦτο γίνεται ἐνταῦθα οὐχὶ ἐκ συμπαθείας πρὸς τοὺς Θηβαίους, ἀλλὰ λόγῳ μίσους πολλῶ μᾶλλον κατὰ τῶν Αἰτωλῶν καὶ σπουδῆς τοῦτο μὲν πρὸς ἑξαρσιν τῶν παντοειδῶν αὐτῶν ἐγκλημάτων, ἐφ' ὅσον συνῆψαν συνθήκας μετὰ τῶν Ῥωμαίων κατὰ πάσης τῆς Ἑλλάδος, τοῦτο δὲ πρὸς κίνησιν καὶ παρόρμησιν κατ' αὐτῶν τῶν Λακεδαιμονίων, διότι ἐπὶ τέλους τὰ ἐγκλήματα ταῦτα ἦσαν πράξεις οὐχὶ ἀνάγκης καὶ βίας, ὥς δὴ παρὰ τοῖς Θηβαίοις, ἀλλ' ἐλευθέρας πολλῶ μᾶλλον προαιρέσεως καὶ ἐκλογῆς. Σημειωτέον ἔτι ἐπὶ τοῦ προκειμένου, ὅτι ἔναντι τῆς αὐστηρᾶς καταδίκης, ἣν ὁ ἱστορικός ἐξαγγέλλει κατὰ τῶν μηδισάντων Θηβαίων, διατελεῖ ἐν ζωντᾷ ἀντιθέσει ἡ εὐμενὴς αὐτοῦ στάσις ἔναντι τῶν φιλιππιζουσῶν ἐλληνικῶν πολιτειῶν ἑκατὸν πεντήκοντα ἔτη μετὰ τὴν μάχην τῶν Πλαταιῶν, XVIII 13, 1 - 15, 17 (=III [1870] 978, 25 - 983, 2 Hultsch=III [1962] 376, 3 - 381, 2 Dind., Büttner - Wobst): ἐνταῦθα γράφει ὁ Πολύβιος οὐχὶ ὡς ἱστορικός, ἀλλ' ὡς Ἀχαιοός. Ἐξ ἀφορμῆς περαιτέρω τοῦδε τοῦ πράγματος, ὅτι δηλαδὴ οἱ Ἡλεῖοι εἰς ἔριδας καὶ πολέμους περιῆλθον πρὸς τοὺς Ἀρκάδας, παρατηρεῖ ὁ Πολύβιος, ὅτι οὗτοι οὐχὶ ὀρθῶν πρόνοιαν περὶ τοῦ μέλλοντος ἐποίησαντο· ἐν συνεχείᾳ ὑμνεῖ ὁ ἱστορικός τὴν εἰρήνην διὰ θερμοτάτων λόγων· ἐν ἀγνοίᾳ τῆς ἀληθείας καὶ πλάνῃ δεινῇ ὄντως διατελοῦσιν ἐκεῖνοι, λέγει οὗτος, οἵτινες ὀλιγωρίαν ἐπιδεικνύουσιν ἔναντι τῆς εἰρήνης ἢ ἄλλο τι πρᾶγμα ὠφελιμώτερον ταύτης θεωροῦσι, καθ' ἣν στιγμὴν δύνανται, ὅπως μετὰ τοῦ δικαίου καὶ καθήκοντος κτῶνται ταύτην παρὰ τῶν Ἑλλήνων σταθεράν τε καὶ ἀμάχητον πάντα τὸν χρόνον· ἐπὶ τέλους πάντες εὐχόμεθα τοῖς θεοῖς, ὅπως τύχωμεν ταύτης, καὶ πᾶν ὑπομένομεν ταύτην ποθοῦντες, ἥτις ἐκ πάντων τῶν παρὰ τοῖς ἀνθρώποις νομιζομένων ἀγαθῶν μόνη ὄντως ἀναμφισβήτητον ἀγαθὸν ἀποτελεῖ. Εὐχερῶς πάντα ταῦτα λέγει ὁ Μεγαλοπολίτης ἱστορικός περὶ τῶν Ἡλείων πολεμούντων κατὰ τῶν συμπολιτῶν αὐτοῦ, ὅμως ἐντελῶς διάφορα τούτων εἶπε περὶ τῶν Μεσσηνίων ἀρνούμενων, ὅπως μετὰσχωσι τοῦ κατὰ τῶν Αἰτωλῶν πολέμου· ὥραϊα διδάγματα ἱστορικῆς εὐσυνειδησίας ἀνέλαβεν ὁ Πολύβιος ἐν τῇ ξένῃ κατὰ τὴν μακρὰν αὐτοῦ διαμονὴν ἐν Ῥώμῃ, τῇ πόλει δὴ ἐκείνῃ τοῦ δικαίου, τῆς ἰδιοτελοῦς σκληρότητος καὶ τῆς ἀτέγκτου βίας. Ὁ εἰς τοὺς Αἰτωλοὺς τέλος κατὰ τοὺς χρόνους τοῦ Φιλίππου πρὸς σύναψιν εἰρήνης ἀποσταλεῖς Ῥόδιος πρεσβευτὴς εὐγλώττως διὰ τῆς γραφίδος ἄλιν τοῦ Πολυβίου ἀναπτύσσει αὐτοῖς, XI 4(5), 4 - 10 (=III [1870] 776, 23 - 777, 27 Hultsch=III [1962] 133, 17 - 134, 25 Dind., Büttner - Wobst) τὰ ἐκ τοῦ πολέμου προερχόμενα ἐν τοῖς ἀνθρώποις δεινά.

Μετὰ πάντα ταῦτα συντρίβεται ἅφ' ἑαυτῆς ἡ ὑπὸ τοῦ Πολυβίου ἐξενηχθεῖσα ποτε ἄδικοις περὶ Πινδάρου κρίσις, ὅτι δῆθεν οὗτος κατὰ τὴν ἐπιδρομὴν τῶν Περσῶν παρέσχε τοῖς συμπολίταις αὐτοῦ τὴν συμβουλὴν, ὅπως ἄγωσιν

ἡσυχίαν καὶ μετ' ἡρεμίας καὶ σωφροσύνης ἀντιμετωπίζωσι τοὺς ἐπερχομένους πολεμίους. Παρατηρητέον ὅμως συγχρόνως, ὅτι ὁ Πίνδαρος ἐνόμιζε μὲν τὴν ἡσυχίαν καὶ τὴν εἰρήνην, μάλιστα δὲ μεταξὺ τῶν ἐλληνικῶν φύλων, πρῶτον καὶ ἄριστον ὅρον προόδου καὶ εὐδαιμονίας αὐτῶν, ὅμως ἐκάλει τοὺς νέους εἰς τὰ ὅπλα, ὡς ἄνθρωποι ὑπὸ ἀλλοφύλων πολεμίων ἡπειλεῖτο ἡ ἐλευθερία τοῦ λαοῦ· τότε ὁ θάνατος ἀπετέλει θυσίαν ἀξίαν τιμῆς καὶ στεφάνων. Τοῦτο ὁρθῶς διέγνω ποτὲ μετὰ τὸν Πίνδαρον καὶ ὁ Εὐριπίδης, ὅστις Τρω. 400 - 402 διὰ στόματος τῆς Κασσάνδρας ἐξαγγέλλει τούσδε τοὺς σοφοὺς λόγους:

«φεύγειν μὲν οὖν χρὴ πόλεμον, ὅστις εὖ φρονεῖ·
εἰ δ' ἐς τόδ' ἔλθοι, στέφανος οὐκ αἰσχροὺς πόλει
καλῶς ὀλέσθαι, μὴ καλῶς δὲ δυσκλεές».

400